

MASTERAT CERCETĂRI CRIMINALISTICE APLICATE

Procedee tactice folosite în investigațiile penale. Evoluții

Prof. univ. dr. Stancu Emilian

AiT Laboratories S.R.L.
978-606-8363-02-8
2011

"Promovarea cercetării ştiiţifice din domeniul criminalisticii în activitatea judiciară"
POSDRU/86/1.2/S/62307
Proiect cofinaţat din Fondul Social European prin programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013

FONDUL SOCIAL EUROPEAN
Investeşte în OAMENI

MASTERAT
CERCETĂRI CRIMINALISTICE APLICATE

P R O C E D E E T A C T I C E F O L O S I T E Î N I N V E S T I G A Ţ I I L E P E N A L E . E V O L U Ţ I I

Prof. univ. dr. Stancu Emilian

"Promovarea cercetării științifice din domeniul criminalisticii în activitatea judiciară"
POSDRU/86/1.2/S/62307
Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Investeşte în OAMENI

Editura AIT Laboratories, București, 2011

ISBN: 978-606-8363-02-8

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale Române
Emilian, STANCU
Procedee tactice folosite în investigaţiile penale. Evoluţii / Stancu Emilian
Bucureşti: Editura AIT Laboratories s.r.l., decembrie 2011
ISBN: 978-606-8363-02-8

CUPRINS

CAPITOLUL 1
CERCETAREA LA FAŢA LOCULUI. EVOLUŢII

În vederea aflării adevărului, organul de urmărire penală şi instanţa de judecată sunt obligate să lămurească cauza sub toate aspectele ei pe bază de probe.

Constituie probă orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei.

Probele nu au o valoare dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecata in urma examinării tuturor probelor administrate, in scopul aflării adevărului.

Majoritatea infracţiunilor presupun prezenţa subiectului la locul comiterii faptei şi săvârşirea de către acesta, în totul sau în parte, a unor acţiuni ce produc modificări in ambianţa existentă. Aceste modificări sunt cunoscute sub denumirea generală de urme.

Fiind într-o legătură nemijlocită cu fapta săvârşită, modificările produse ca urmare a activităţii infracţionale a subiectului constituie elemente preţioase, de multe ori unice, pentru aflarea adevărului.

În literatura criminalistică noţiunea de urmă este prezentată în două accepţiuni: una în sens larg şi una în sens restrâns.

În sens larg, urmele sunt definite de unii autori ca „cele mai variate schimbări ce pot interveni în mediul înconjurător ca rezultat al acţiunii infractorului", iar de alţii ca „totalitatea elementelor materiale a căror formare este determinată de săvârşirea unor infracţiuni" .

În sens restrâns, prin urmă se înţelege „reprezentarea structurii exterioare a unui obiect pe un alt obiect sau altă substanţă" . Pentru o definire unitară şi cuprinzătoare a noţiunii de urmă, trebuie să se pornească de la constatarea că în practica criminalistică numeroasele modificări provocate în timpul săvârşirii unei infracţiuni apar sub două aspecte, ca rezultat al acţiunii fie al făptuitorului şi a mijloacelor utilizate de el asupra componentelor structurii locului faptei, fie a diferitelor părţi componente a locului respectiv asupra făptuitorului şi mijloacelor pe care le foloseşte ca modificare materiala produsă ca urmare a interacţiunii dintre făptuitor, mijloacele folosite de acesta şi elementele componente ale mediului unde îşi desfăşoară activitatea infracţională, modificări care, examinate individual sau în totalitate, pot conduce la: stabilirea faptei, identificarea făptuitorului, a mijloacelor folosite şi la lămurirea împrejurărilor cauzei.

Astfel, constituie urme tot ceea ce a rămas material, vizibil sau invizibil, la locul infracţiunii de la persoana făptuitorului sau încălţămintea lui, de la

vehiculele, armele, instrumentele sau materialele pe care le-a întrebuinţat, obiectele ori fragmentele de obiecte de orice natură, abandonate sau pierdute de infractor la locul faptei, precum şi tot ceea ce a putut ataşa material, vizibil sau invizibil de la locul infracţiunii asupra acestuia. Totodată, prin urme se înţeleg şi schimbările de poziţie ale unor obiecte existente la locul săvârşirii infracţiunii."

Urmele, privite în accepţiunea criminalistică, prezintă următoarele trăsături generale:

- apar obligatoriu în procesul săvârşirii unor fapte penale;
- crearea lor este rezultatul interacţiunii dintre factorii care se manifestă pe parcursul comiterii faptei;
- în timp, urmele suferă o serie de transformări care pot sa ducă la diminuarea valorii lor în procesul de identificare. Din această cauză se impun descoperirea, fixarea, conservarea şi exploatarea lor cat mai repede.

1.1. Clasificarea generală a urmelor

Necesitatea realizării unei viziuni unitare asupra sistemului urmelor, a evidenţierii interdependenţelor dintre diferitele categorii, grupe si subgrupe ale acestora conduce la utilizarea mai multor criterii de clasificare, care să permită stabilirea sursei, formei, dimensiunilor şi conţinutului urmelor, calităţii şi posibilităţilor de utilizare a lor in procesul judiciar.

Din activitatea practică criminalistică şi ca urmare a unor studii efectuate a rezultat că urmele pot fi clasificate după următoarele criterii: după factorul creator de urme, după factorul primitor de urme, după esenţa urmelor, după mărimea urmelor, după posibilităţile ce le oferă în procesul identificării criminalistice .

- Clasificarea după factorul creator de urme

În funcţie de factorul creator, se disting următoarele grupe principale de urme:

Urme ale omului, care cuprind modificările rezultate atât din simplul contact al corpului omenesc cu elementele componente ale mediului, din mişcările complexe ale acestuia iniţiate, deliberate si coordonate de activitatea cerebrala.

Din această categorie fac parte:toate modificările rezultate din contactul mâinilor, picioarelor, feţei si altor parţi ale corpului cu elementele locului in care s-a comis infracţiunea; produsele biologice de natură umană; vorbirea; scrisul; modul specific de executare a nodurilor şi legăturilor.

Urme ale animalelor. Din această categorie fac parte urmele create de copite, gheare, coarne, colţi, aripi, pene, produse biologice, precum şi cele sonore şi de miros.

Urme ale vegetalelor, din care fac parte: urmele frunzelor, ramurilor, tulpinilor, seminţelor, sporilor, produselor biologice de natură vegetală, precum şi cele ale vegetalelor prelucrate (cafea, tutun, iască).

Urme ale obiectelor, care cuprind totalitatea modificărilor produse la faţa locului în timpul săvârşirii infracţiunii de prezenţa sau acţiunea obiectelor (îmbrăcăminte, încălţăminte, instrumente, arme, mijloace de transport, substanţe pulverulente).

Urme create de unele fenomene sunt cele care apar ca urmare a incendiilor, exploziilor, catastrofelor, cum ar fi: aspectul caracteristic scurtcircuitelor; semnul lăsat de scurgerile curenţilor de înaltă tensiune; modificările complexe produse utilajelor, instalaţiilor, construcţiilor, mijloacelor de transport, organismelor vii.

- Clasificarea după factorul primitor de urme

Potrivit acestui criteriu, urmele se clasifică în:

- Urme primite de om. În cazul acestora se au in vedere două situaţii distincte: una când corpul uman suportă contactul nemijlocit cu factorii creatori de urme (procesului de percepţie-memorare).
- Urmele primite de corpul uman, ca simplu corp primitor pot fi clasificate în urme „formă" şi urme „materie", în macrourme şi microurme, toate acestea având proprietăţi geometrice, mecanice, fizice şi chimice, susceptibile de măsurare şi apreciere matematică în procesul expertizei criminalistice.

Prin procesul de percepţie omul poate reţine şi acele urme care dispar de la locul faptei odată cu consumarea activităţii infracţionale, aşa cum ar fi: elementele dinamice caracteristice mersului făptuitorului (altele decât cele materializate în cărarea de urme); culoarea îmbrăcămintei sau instrumentelor folosite de făptuitor; temperatura şi mirosurile provenite de la făptuitor sau obiecte lăsate de anumite persoane în timpul comiterii infracţiunii.

Urmele recepţionate de om prin intermediul procesului de percepţie sunt un produs al variabilităţii culorilor, tonurilor, mirosurilor, combinate cu posibilităţile de interrelaţie ale diferitelor sisteme senzoriale umane. La această categorie de urme accesul este indirect, ele fiind fixate şi conservate de memoria umană. Redarea lor se face tot de către omul purtător, conform legilor psihofiziologice ale memorării şi reproducerii.

Urme primite de animale, care sunt modificări produse asupra corpului acestora prin intermediul unor instrumente, arme sau substanţe. Modificările pot consta in răniri, imprimări pe blana sau pielea animalului, intoxicaţii, împuşcări.

Urme primite de vegetale,constau in tăieturi, retezături, ruperi, smulgeri sau imprimări efectuate cu diverse instrumente, unelte ori alte obiecte. De asemenea, din această categorie mai fac parte urmele imprimate pe suprafaţa plantelor de forma corpului unor persoane, animale, mijloace de transport sau obiecte (urmele lăsate de roţile unui autovehicul pe iarbă, culcuşurile animalelor în lanuri, fâneţuri).

Urme primite de obiecte. Acestea constau în modificările apărute pe diferite obiecte, teren, în urma contactului lor cu unul dintre factorii creatori. Urmele primite de obiecte se caracterizează printr-o bună conservare, unele dintre ele păstrându-şi caracteristicile iniţiale vreme îndelungată.

- Clasificarea urmelor după esenţa lor.

Din acest punct de vedere, urmele se clasifică în urme formă şi urme materie. Urmele formă reprezintă modificările formei corpurilor primitoare ca rezultat al acţiunii factorilor creativi şi sunt, în general, reproduceri ale construcţiei exterioare a unor corpuri şi ale particularităţilor formei lor în masa corpurilor primitoare.

La examinarea acestor urme, forma împreună cu toate caracteristicile sale are rolul principal la identificarea factorului creator. Urmele formă pot fi rezultatul apăsării, ruperii, imprimării, lovirii, tamponării, frecării, stropirii, trăsnirii, pulverizării, mânjirii, scurgerii. De asemenea, pot fi şi rezultatul unui proces mecanic, termic, chimic.

La rândul lor, urmele formă se subclasifică în funcţie de procesul de mişcare în căruia s-au format şi de modificările aduse corpului primitor. În raport cu procesul de mişcare în care s-au format, se subdivide în:

- urme statice, care se formează atunci când cele două corpuri – corpul creator şi corpul primitor de urmă – intră în contact prin apăsare, lovire sau tamponare, fără ca suprafeţele sa alunece între ele. Aşa, de exemplu forma tălpii încălţămintei rămasă pe pământ moale, forma crestelor papilare, conturul instrumentelor de forţare imprimat în tocul uşii, conturul dinţilor pe pielea victimei, forma reliefului benzii de rulare a anvelopelor pe nisip, praf, sau asfalt sunt considerate statice.

- urme dinamice, care se formează în procesul de alunecare şi frecare a suprafeţelor corpului creator şi corpului primitor de urmă. Se includ în această categorie toate urmele în formă de striaţii, ca, de exemplu:urmele plinurilor dintre ghinturile ţevii armei pe proiectil; urmele create de neregularităţile tăişului unui cuţit sau topor pe suprafaţa obiectului tăiat; urmele de derapare a roţilor autovehiculelor; urmele alunecărilor şi frecărilor în cursul luptei dintre agresor şi victimă imprimate pe sol, perete, îmbrăcăminte, piele, urmele lăsate de tălpile săniilor, schiurilor, patinelor; urmele lăsate de dinţi prin muşcarea diferitelor alimente si altele.

În raport cu modificările aduse corpului primitor, se subdivid în:

- urme de adâncime (denumite şi urme în volum), care se formează prin modificarea în profunzime a formei obiectului primitor în locul de contact cu cel creator, ca urmare a comprimării substanţei primului. În numeroase cazuri urmele de adâncime conţin atât porţiuni statice, cât şi porţiuni dinamice sub formă de striaţii. De exemplu, intr-o urmă de adâncime creată de încălţăminte, fundul urmei va reda conturul tălpii sau tocului (porţiuni statice), iar marginile vor reda sub forma de striaţii elementele muchiei tălpii (porţiuni dinamice).

- urme de suprafaţă, care apar ca rezultat al unor depuneri sau ridicări de substanţă pe suprafaţa unor corpuri ce vin în contact cu altele, fără să schimbe forma corpului purtător. În funcţie de procesul formării, urmele de suprafaţa pot fi: urme de stratificare, atunci când corpul creator de urmă depune pe obiectul primitor un strat fin dintr-o substanţă oarecare; urme de destratificare, atunci când corpul creator de urmă detaşează de pe corpul primitor un strat fin din substanţele care se află pe acesta. Spre exemplu, infractorul, la escaladarea unei

ferestre, punând mâna pe pervazul acoperit cu un strat de praf, creează în acel loc o urmă de destratificare prin detaşarea prafului. Împingând apoi geamul ferestrei pentru a o deschide spre interior, depune pe suprafaţa acestuia un strat de praf, creând o urmă de stratificare ce reproduce forma mâinii. Urmele de stratificare şi cele de destratificare pot fi vizibile şi invizibile (latente). De exemplu, mâna curată în contact cu obiectele lasă urme de stratificare latentă, depunând un strat incolor de sudoare. Când mâna este acoperită cu sânge, vopsea, praf, făină sau alte substanţe, creează pe suprafeţele cu care vine în contact urme vizibile.

În grupa urmelor de suprafaţă trebuie incluse şi acelea care redau conturul unor obiecte ca urmare a protejării locului ocupat de acestea, denumite şi urme negative. De exemplu, tabloul, covorul, tapiţeria sau alt obiect va lăsa pe peretele unde se afla conturul sau, printr-o culoare mai deschisă decât restul peretelui asupra căruia au acţionat fumul, căldura, lumina şi alţi factori degradanţi. În cazul incendiilor, locul ocupat de obiectele rezistente la foc redă conturul acestora sub forma unei porţiuni necarbonizate.

În categoria urmelor formă se include şi urmele create prin căderea substanţelor lichide, semilichide sau vâscoase de la diferite înălţimi, sub diverse unghiuri, viteze şi presiuni (picăturile de sânge, urină, apă, ulei, benzină, vopsea). Examinarea formei acestor urme, deşi nu duce la identificarea obiectului creator, furnizează numeroase date în legătură cu direcţia, înălţimea, viteza, timpul şi modul de consumare a actelor ce le-au produs.

Urme materie, ce cuprind produsele, substanţele sau particulele de natură organică sau anorganică apărute în procesul săvârşirii unei infracţiuni, care prin compoziţia şi aspectul lor pot avea importanţă criminalistică.

Din categoria urmelor materie de natură organică fac parte produsele biologice de natură animală şi vegetală şi substanţele chimice de natură organică, iar din categoria urmelor materie de natură anorganică fac parte elementele minerale, cioburile de sticlă, particule de sol, pelicule de vopsea.

Urme poziţionale. Această categorie de urme reprezintă schimbările poziţiei iniţiale ale corpurilor, obiectelor, subansamblurilor acestora, existente la locul unde s-a comis o infracţiune şi care au legătură directă cu ea. De exemplu, un sertar tras pe jumătate, o uşă întredeschisă prezentând broasca în poziţie “asigurat”, o perdea sau o draperie cu un colţ desprins, ceasul spart sau desprins la o anumită oră, mânerul de cuplare al unui motor sau un aparat de bord blocat într-o anumită poziţie, constituie urme poziţionale.

Clasificarea urmelor după mărime – în raport cu dimensiunile lor, urmele ce fac obiectul examinărilor criminalistice se clasifică în două mari categorii: macrourme şi microurme.

Macrourmele includ toate categoriile de urme formă şi materie caracterizate prin dimensiuni suficient de mari pentru a putea fi percepute şi examinate nemijlocit cu organele senzoriale chimice şi fizice obişnuite, umane. Aceste urme pot fi supuse unor prelucrări, examinări şi analize chimice şi fizice obişnuite, fără pericolul distrugerii complete a substanţei lor.

Microurmele sunt acele urme forma sau materie, mici şi foarte mici, create în procesul săvârşirii unei infracţiuni, pentru a căror descoperire, ridicare şi examinare sunt necesare mijloace tehnice de amplificare a posibilităţilor senzoriale umane ori utilizarea unor metode microanalitice.

Dimensiunile mici ale microurmelor fac ca făptuitorul să nu sesizeze crearea acestora la faţa locului şi, ca urmare, să nu le poată altera intenţionat.

Clasificarea urmelor după posibilităţile ce le oferă în procesul identificării.

Din acest punct de vedere, urmele se clasifică în felul următor:

Urme care furnizează elemente pentru lămurirea diferitelor împrejurări ale săvârşirii infracţiunii.

În această categorie se include acele urme care, deşi nu conţin elemente de identificare sau de stabilire a apartenenţei lor la gen, contribuie la determinarea naturii activităţilor desfăşurate de făptuitor, a succesiunii şi duratei acestora, la explicarea diferitelor împrejurări negative. Fac parte din această categorie îndeosebi urmele poziţionale, precum şi urmele aşa-zise „concepţionale", care relevă concepţia de săvârşire a unei fapte infracţionale, diferită de la individ la individ. În categoria urmelor „concepţionale" se include „modus operandi".

Urme care ajută la stabilirea apartenenţei la gen. Acestor categorii de urme le este specificată insuficienţa caracteristicilor individuale necesare procesului de identificare aşa cum este el conceput în criminalistică. Caracteristicile generale ale acestor urme permit delimitarea genului (grupului) de factorii creatori cărora le aparţin şi prezintă deosebită importanţă pentru stabilirea cercului de suspecţi.

Procentul cel mai mare în această grupă îl deţin urmele formă dinamică (în afara striaţiilor), urmele de destratificare, cele negative, o parte a urmelor materie, a microurmelor si ale unor fenomene.

Urme ce permit identificarea factorului creator. Fac parte din această grupă urmele care conţin un număr de caracteristici individuale suficiente pentru identificare (de exemplu, cele lăsate de mâini, de picioare, de buze, de dinţi, de îmbrăcăminte, de încălţăminte, de părţile rulante ale mijloacelor de transport).

1.2. Noţiuni introductive privind urmele biologice şi A.D.N.-ul

Valorificarea urmelor şi microurmelor de natură biologică din scena infracţiunilor prin prisma geneticii judiciare oferă de cele mai multe ori informaţii foarte importante despre producerea accidentelor ori catastrofelor. Urmele biologice de natură umană sunt produse de secreţie, excreţie şi resturi de ţesuturi rezultate în procesul producerii unor astfel de evenimente.

Datorită faptului că aceste urme se pot altera rapid, descoperirea şi examinarea acestora se realizează şi cu concursul unor specialişti din domeniul medicinii legale, biologiei, toxicologiei şi antropologiei sau cu profiluri de activitate apropiate. Din aceleaşi motive apare şi necesitatea conservării

acestora în mod corespunzător şi valorificarea rapidă a acestora, prin dispunerea efectuării de expertize şi constatări tehnico-ştiinţifice de specialitate. În majoritatea cazurilor, la faţa locului, urmele biologice nu apar izolat, ci asociate cu alte urme.

Calitatea unui profil genetic şi informaţiile aduse de către acesta este o continuare a calităţii muncii realizate de personalul specializat care efectuează cercetarea la faţa locului şi care instrumentează cazul.

Capacitatea de a efectua analize A.D.N., existent în probele biologice identificate în scena evenimentelor depinde de materialul genetic integrat în acestea, precum şi de modalitatea prin care sunt ridicate şi conservate.

Punctele sensibile premergătoare analizei A.D.N. sunt reprezentate de tehnica folosita pentru a identifica şi recolta astfel de probe, cantitatea materialului biologic vizat, modalităţile prin care probele sunt ambalate şi metodele de conservare ale acestora. Apreciez că, dacă materialul biologic nu este recoltat şi conservat în mod corect, nu va îndeplini condiţiile ştiinţifice şi legale pentru a fi admis în justiţie.

Totalitatea însuşirilor şi a laturilor esenţiale în virtutea cărora informaţiile aduse de un profil genetic pot fi valorificate corespunzător se bazează pe o înşiruire de etape care încep din momentul în care a avut loc accidentul. Chiar de la intrarea în scena infracţiunii a personalului autorizat este bine să se ţină seama că prin necunoaşterea adecvata a materiei asupra căreia este orientată activitatea subiectului, pot fi introduse erori care odată înglobate în schemă sunt foarte greu de corectat.

Procesul de investigare, documentare şi examinare a locului, din punctul de vedere al valorificării urmelor sau microurmelor biologice prin metode de analiză genetică, se bazează pe o serie de reguli de care va depinde calitatea informaţiilor aduse de aceste tipuri de investigaţie.

Prin microurme de natură biologică se înţelege acele tipuri de urme care pot fi transferate de la o persoană pe diverse obiecte-suporturi şi care nu pot fi observate macroscopic.

În toate cazurile, materialul biologic transferat este constituit din celule nucleate şi se formează ca urmare a unui contact direct intim sau de la distanţă, iar în cazul unor astfel de evenimente, sunt inerente.

Microurmele pot fi sub formă de celule epiteliale remanente provenite, fie în urma unui contact sub formă de apucare sau frecare, fie sub forma amestecului de ţesuturi de la o persoană la alta ori la mai multe. Capacitatea de a efectua analize ale A.D.N. din probele biologice de la faţa locului depinde foarte mult de tipul materialului biologic şi de felul în care au fost conservate. Tehnica folosită pentru a recolta astfel de probe, cantitatea şi natura urmei sau microurmei biologice care trebuie recoltată, modalitatea de împachetare a materialului şi modul de conservare a acestuia, reprezintă punctele sensibile premergătoare analizei A.D.N.

Sângele, sperma, ţesuturile biologice moi sau dure (epitelial, conjunctiv, muscular sau osos), firele de păr şi saliva pot fi transferate în mod direct pe

corpul unei persoane, pe îmbrăcămintea acesteia, sau pe un obiect găsit la faţa locului.

1.3. Noţiunea, caracterul şi funcţia cercetării la faţa locului

„Cercetarea la faţa locului se înscrie printre activităţile de bază ce contribuie în mod substanţial la aflarea adevărului în cauză, de ea depinzând în mod substanţial lămurirea problemelor referitoare la faptele şi împrejurările acesteia, inclusiv cu privire la persoana făptuitorului”. ”Nu de puţine ori, această activitate se constituie în unica modalitate de obţinere a probelor şi mijloacelor materiale de proba, cel puţin în prima fază a cercetărilor.”

În accepţiunea specialiştilor, cercetarea la faţa locului poate fi definită ca fiind acea activitate iniţială de urmărire penală şi de tactică criminalistică care constă în cunoaşterea nemijlocită a locului unde s-a săvârşit infracţiunea sau a locului în care au fost descoperite urmele acesteia, în vederea descoperirii,fixării şi ridicării urmelor şi în stabilirea împrejurărilor în care infracţiunea a avut loc.

Organul de urmărire penală efectuează cercetarea locului săvârşirii faptei în prezenţa obligatorie a martorilor asistenţi, afară de cazul când aceasta nu este posibilă.

Instanţa de judecată efectuează în unele cazuri cercetarea locului săvârşirii faptei cu citarea parţilor, iar în cazurile în care participarea procurorului la judecată este obligatorie, atunci cercetarea la faţa locului se va face obligatoriu în prezenţa acestuia.

Prin “loc al faptei” se înţelege nu numai locul propriu-zis unde infracţiunea a avut loc, ci şi locurile unde s-au descoperit urmele acesteia, ori în care s-au extins efectele ei.

Aşadar, putem spune că locul săvârşirii infracţiunii diferă de la caz la caz, în raport cu natura faptei săvârşite, cu multitudinea de metode şi mijloace folosite în acest scop, cu urmările activităţii ilicite desfăşurate de către făptuitor. În cazul infracţiunilor de omor, prin noţiunea de “loc al faptei” se înţeleg după caz, următoarele:

- porţiunea de teren, segmentul de drum ori încăperea unde a fost descoperit cadavrul, parţi din acesta, schelet, precum şi împrejurările acestora;
- locul unde s-a consumat episodul principal al faptei, respectiv unde a fost suprimată viaţa victimei;
- locul unde a fost abandonată victima ori cel în care cadavrul a fost dezmembrat, inclusiv împrejurimile acestuia:
- locul unde a survenit moartea victimei, în situaţia în care acesta nu corespunde cu locul agresiunii:
- căile de acces folosite de făptuitor pentru a pătrunde în câmpul infracţiunii, precum şi locul pe unde l-a părăsit.

În marea majoritate a cazurilor, cercetarea la faţa locului se face cu dublu scop, şi anume: pe de o parte, de a cunoaşte nemijlocit: ”ambianţa generală” a infracţiunii cercetate sau în curs de judecată, iar pe de altă parte,

pentru a descoperi, ridica şi fixa urmele infracţiunii, pentru a cunoaşte împrejurimile comiterii acesteia şi a demasca pe infractor.

Cunoaşterea nemijlocită a locului săvârşirii faptei oferă posibilitatea unei interpretări mai juste a urmelor descoperite în cursul cercetărilor, prin încadrarea lor în tabloul de ansamblu al locului faptei, asigurând o reprezentare mai fidelă a împrejurărilor care le-au dat naştere. Culegerea unui material probator primar, necesar elaborării cât mai juste a versiunilor, ajută la reprezentarea cât mai clară a mecanismului săvârşirii infracţiunii respective şi a succesiunii în care s-au desfăşurat diferitele acţiuni ale infractorului.

Cunoaşterea nemijlocită a locului săvârşirii faptei dă posibilitatea unei verificări mai exacte a depoziţiei martorilor oculari, a stabilirii timpului când a avut loc infracţiunea, a drumului parcurs de infractor. De exemplu:

- în cazul accidentelor de muncă, cunoaşterea nemijlocită a raportului de distantă dintre victimă şi utilajul tehnic care a provocat accidentul, poziţia şi felul de mişcare a diferitelor angrenaje, existenţa măsurilor tehnice de securitate a muncii sau lipsa acestora vor constitui elementele de baza în lămurirea cauzelor accidentelor;
- în cazul unui incendiu, este important să se cunoască locul de unde a pornit focul şi urmele mijloacelor care au întreţinut flacăra;
- în cazul unui accident rutier, forma şi poziţia urmelor de frânare, poziţia şi distanţa dintre cele două vehicule intrate în coliziune sau dintre vehicul şi victimă sunt elemente importante pentru cunoaşterea împrejurărilor concrete în care accidentul a avut loc.

Cercetarea la faţa locului prezintă o serie de trăsături caracteristice care o diferenţiază şi particularizează de celelalte activităţi desfăşurate de organele de urmărire penală.

Aceasta este o activitate iniţială, în sensul că, precede în timp toate celelalte activităţi de cercetare penală, ori de câte ori natura faptei săvârşite impune efectuarea de constatări cu privire la situaţia locului săvârşirii infracţiunii, descoperirii şi fixării urmelor acesteia, stabilirii poziţiei şi stării mijloacelor materiale de probă ori a împrejurărilor în care a fost săvârşită infracţiunea. Infracţiuni ca: omor, distrugere, tâlhărie, accidente de circulaţie „sunt fapte a căror soluţionare este de neconceput fără cercetarea la faţa locului”.

Aceasta este „o activitate cu caracter imediat”, urgenţa efectuării cercetării este impusă de faptul că orice întârziere duce la modificarea ambianţei locului faptei, la pierderea sau distrugerea urmelor şi a celorlalte mijloace materiale de probă.

Aceasta este, de asemenea, o activitate obligatorie, întrucât perceperea nemijlocită a situaţiei de la locul faptei nu poate fi înlocuită prin nici o altă activitate. Ascultarea martorilor, a persoanei vătămate ori a învinuiţilor, efectuarea reconstituirii sau orice altă activitate de urmărire penală pot oferi celui ce instrumentează cauza o imagine mai mult sau mai puţin precisă despre

situaţia de la faţa locului, însă „nu în măsura în care o realizează perceperea nemijlocită a acesteia”.

Aceasta este, de regulă, o activitate care nu se poate repeta. ”Efectuarea necorespunzătoare a acestei activităţi, minusurile în materializarea rezultatelor obţinute nu mai pot fi înlăturate”.

Totuşi, în anumite situaţii şi în mod excepţional, cercetarea la faţa locului poate fi repetată când:

- cercetarea iniţiala s-a desfăşurat în condiţii atmosferice şi de vizibilitate improprii;
- nu a fost cunoscută întreaga întindere a locului faptei şi acesta nu a putut fi corect delimitat;
- nu au fost cunoscute toate porţiunile de teren şi itinerariile ce intră în noţiunea de “loc al faptei”, examinarea impunându-se pentru descoperirea şi în aceste locuri a urmelor şi mijloacelor materiale de probă.

1.4. Scopul şi condiţiile cerute de lege pentru efectuarea cercetării la faţa locului

Scopul cercetării la faţa locului poate fi determinat astfel:

- cercetarea la faţa locului permite examinarea criminalistică şi procesuală a locului săvârşirii infracţiunii;
- această activitate oferă posibilitatea căutării, relevării, fixării, ridicării şi interpretării urmelor şi mijloacelor materiale de probă;
- rezultatele obţinute prin examinarea locului unde s-a comis infracţiunea constituie punctul de plecare în elaborarea versiunilor de urmărire penală cu privire la natura faptei săvârşite, făptuitorii, condiţii de loc şi timp, mobilul şi scopul activităţii infracţionale;
- cercetarea la faţa locului contribuie la stabilirea cauzelor, condiţiilor şi împrejurărilor care au determinat, săvârşirea infracţiunii cu efect pe linia prevenirii comiterii în viitor a unor fapte similare.

Condiţiile:

- cercetarea la faţa locului să fie necesară şi oportună

După cum este cunoscut, cercetarea la faţa locului este o activitate iniţială, în sensul că se efectuează ori de cate ori este impusă de natura faptei comise şi de posibilitatea constatării situaţiei locului săvârşirii, descoperirii, relevării, fixării şi ridicării urmelor infracţiunii, stabilirii stării şi poziţiei mijloacelor materiale de probă ori împrejurărilor în care s-a derulat activitatea infracţională.

Cercetarea la faţa locului este necesară şi nu poate fi înlocuită prin nici o altă activitate de urmărire penală, atunci când natura faptei săvârşite şi modul de comitere a acesteia lasă în mod normal urme în câmpul infracţional.

- efectuarea activităţii să fie impusă de necesitatea verificării ori precizării unor date sau împrejurări ale cauzei;

- cercetarea la faţa locului să fie efectuată numai după ce s-a dispus începerea urmăririi penale, fie imediat, fie pe parcursul desfăşurării investigării criminalistice.

1.5. Reguli generale şi specifice ce trebuie respectate cu ocazia cercetării la faţa locului

Organele de urmărire penală, precum şi alte organe, de regulă ofiţeri sau subofiţeri din Ministerul Administraţiei şi Internelor, care s-au sesizat cu privire la săvârşirea unei infracţiuni ori au fost dirijaţi la locul faptei, sunt obligaţi să ia unele măsuri urgente. Aceste măsuri, menite să asigure conservarea locului faptei şi care – datorită urgenţei – pot fi efectuate şi de alte organe” chiar dacă privesc o faptă ce nu intră în competenţa lor” sunt, în principal următoarele:

a) Salvarea victimelor şi asigurarea acordării ajutorului medical „În cazul infracţiunilor îndreptate împotriva vieţii, integrităţii corporale sau sănătăţii, precum şi în cazul infracţiunilor de tâlhărie, nerespectarea normelor privind circulaţia pe drumurile publice, accidentelor de muncă şi catastrofelor, salvarea vieţii victimelor şi asigurarea acordării primului ajutor este o sarcină prioritară”. Pentru aceasta se va solicita sprijinul persoanelor competente aflate în apropiere – medici sau personal medical sau personal medical cu pregătire medie – în nici un caz nu se va permite intervenţia unor persoane care, datorită lipsei cunoştinţelor medicale, pot provoca agravarea leziunilor.

„Înainte de a ridica victima, cel sosit primul la faţa locului trebuie să noteze şi să marcheze locul şi poziţia în care se afla acesta în momentul sosiri la faţa locului”.

Trebuie precizat faptul că ajutorul medical se acordă chiar şi atunci când există riscul distrugerii unor urme, apărarea vieţii, sănătăţii, integrităţii corporale neputând veni niciodată în concurs cu alte interese.”

b) Identificarea martorilor oculari ;

c) Conservarea aspectului locului faptei prin: îndepărtarea “curioşilor”, interzicerea pătrunderii acestora în câmpul infracţiunii, asigurarea urmelor şi mijloacelor materiale de probă, în raport cu natura acestora, natura locului faptei şi condiţiile meteorologice existente.

d) încunoştiinţarea organului de urmărire penală competent să efectueze cercetarea la faţa locului:

Pregătirea temeinică a cercetării la faţa locului constituie una din condiţiile esenţiale ale realizării scopului acestei activităţi.

Măsurile pregătitoare parcurg două etape:

- până la deplasarea la faţa locului:
- după sosirea la faţa locului.

e) cel sosit primul la faţa locului trebuie să noteze poziţia iniţială a obiectelor, schimbările survenite şi cine le-a făcut:

f) nici o persoană nu are dreptul să pătrundă în câmpul infracţiunii, dacă nu are abilitatea salvării victimelor.

Când cercetarea la faţa locului se face în teren deschis, ea poate fi efectuată, după cum urmează:

- de-a lungul itinerariului parcurs de făptuitor, din locul unde s-a consumat episodul principal ori se observa rezultatele activităţii ilicite, spre exterior;

- din centrul locului faptei spre periferie, lărgindu-se din ce în ce mai mult zona examinată, în spirală;

- pe sectoare dreptunghiulare, în situaţia în care terenul, deşi întins, are puncte de reper ce pot uşura delimitarea acestuia.

În literatura de specialitate sunt prezentate următoarele metode de cercetare:

- metoda subiectivă, constă în aceea că echipa de cercetare procedează la căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea şi ridicarea urmelor şi mijloacelor materiale de probă, urmând fidel traseul parcurs de persoană din momentul impactului cu solul până în final.

Apreciez că în cazul unei explozii în care cercetarea este mult îngreunată şi sunt necesare forţe suplimentare, în aceste situaţii riscul de a nu identifica anumite persoane sau de a nu găsi anumite părţi din aeronavă este mult mai mare.

- metoda obiectivă, constă în căutarea, descoperirea, fixarea, ridicarea urmelor şi a mijloacelor materiale de probă într-o anumită ordine, făcând abstracţie de modul şi succesiunea acţiunilor presupuse că s-au întâmplat;

- metoda combinată, adică folosirea pe parcursul cercetării atât a metodei subiective, cât şi a celei obiective, trecându-se de la una la alta, în raport cu particularităţile cauzei şi diferitele metode ale cercetării."

h) Alte măsuri pe care trebuie să le întreprindă echipa de cercetare imediat după sosirea la faţa locului:

- organizarea activităţii de culegere de informaţii, care trebuie să se desfăşoare în paralel cu cercetarea la faţa locului;

- asigurarea reluării în părţile neafectate, reluarea traficului aerian în cazul producerii evenimentului pe pista de decolare sau atenţionare

- asigurarea locurilor, instalaţiilor, documentelor ce prezintă importanţa pentru cauză;

- luarea măsurilor pentru înlăturarea altor pericole iminente care să asigure efectuarea cercetării la faţa locului într-un climat de protecţie pentru membrii echipei (ex. explozii);

- stabilirea modalităţilor de legătură între membrii echipei şi a schimbului de informaţii;

- asigurarea prezenţei martorilor asistenţi – dacă acest lucru nu s-a realizat – şi, când situaţia impune, a reprezentanţilor de specialitate

Regulile speciale sunt grefate pe regulile cu valabilitate generală fiind determinate de specificul fiecărei cauze şi particularităţi concrete în care s-a comis fapta. Dintre ele amintim:

- luarea măsurilor pentru a preveni producerea de incendii sau explozii;

- asigurarea reluării activităţii în părţile neafectate, ori după caz, dirijarea traficului;
- protejarea locurilor, instalaţiilor şi documentelor;
- extinderea ariei de cercetare până la punctele limită unde s-ar putea descoperi mijloace de probă;
- repetarea cercetării la faţa locului doar în cazuri excepţionale, când condiţiile meteorologice şi vizibilitatea au împiedicat desfăşurarea în bune condiţii a primei cercetări ori nu au fost cunoscute toate porţiunile de teren ce intră în accepţiunea de ”loc al faptei”.

1.6. Fazele rezultatelor cercetării la faţa locului

„Cercetarea la faţa locului este o activitate complexă, de durată, care solicită exactitate, calm, perseverentă, prudentă, eforturi şi, uneori, chiar sacrificii, pentru realizarea scopului care îl urmăreşte”.

Ca metodică tactică generală, cercetarea la faţa locului parcurge două etape (faze): faza statică şi faza dinamică. Această distincţie între cele două faze ale cercetării are un caracter convenţional, în sensul că nu trebuie privită ca ceva rigid. În raport cu multitudinea şi diversitatea situaţiilor legate de împrejurările comiterii faptei pot apărea cazuri când unele activităţi din faza statică se execută în faza dinamică şi invers.

În prima etapă, numită faza statică, interesează aspectul de ansamblu al locului săvârşirii faptei, poziţiile relative ale diferitelor urme şi obiecte, căile de acces. În această fază,se măsoară distanţele dintre diferite obiecte ale infracţiunii, între diferitele urme ale acesteia, se execută fotografiile-schiţă, fotografiile obiectelor principale de la locul faptei.

„Se va interzice fumatul în timpul cercetării locului faptei, sau se va fixa un loc special pentru fumat. Nu se vor comenta cu glas tare rezultatele cercetării, pentru a nu influenţa martorii oculari dacă sunt de faţa.”

Dacă între timp vor veni organe de urmărire penală cu grade şi funcţii superioare, acestea nu au voie să întrerupă lucrările, dacă vor putea sta de vorbă, în mod independent, cu fiecare membru din echipa de cercetare. De altfel, din întreaga echipă de cercetare, în faza statică, nu intră pe terenul propriu-zis al locului faptei decât conducătorul echipei şi specialistul criminalist. Acesta din urma va executa fotografiile necesare. La nevoie echipa va fi completată şi cu un al doilea specialist (medic sau inginer în accidente cu caracter special), daca natura faptei o impune.

Marcarea drumului de acces în perimetrul de cercetat este atributul specialistului criminalist, fiind abilitat de profesia ce o desfăşoară, de ordine şi instrucţiuni de uz intern. După stabilirea căilor de acces, primul care pătrunde în locul faptei este procurorul, împreună cu criminalistul şi medicul legist.

În această fază se marchează poziţia cadavrelor, făcută de medicul legist, fără a schimba poziţia victimei. Tot în acest timp procurorul trebuie să facă o descriere completă a cadavrelor, aceasta incluzând sex, înfăţişare, vârsta, culoarea ochilor, părului. Foarte importantă este şi descrierea poziţiei

cadavrelor, locul unde a fost găsit, precum şi examinarea atentă a îmbrăcămintei şi încălţămintei victimelor.

Considerăm că nu se poate neglija multitudinea de urme create de făptuitor, ceea ce impune mai întâi determinarea drumului de acces în locul faptei şi apoi folosirea câinelui de urmărire, altfel echipa riscă să îmbogăţească locul examinat. Fixarea locului faptei în faza statică se face prin fotografii de orientare şi fotografii schiţă, ale obiectelor principale şi ale urmelor, când există pericol de dispariţie a acestora.

A doua etapă a cercetării locului săvârşirii faptei, numită faza dinamică constă în examinarea amănunţită a fiecărui obiect purtător de urme, deplasându-l din locul unde a fost descoperit, pentru a asigura condiţii optime de examinare. Se execută fotografia detaliilor acestor obiecte, se caută şi se ridică urmele vizibile şi latente pe mâini, urmele de picioare, ale instrumentelor de spargere, ale armelor de foc.

Cu privire la urmele ce trebuie căutate, acestea diferă în raport cu natura faptei săvârşite, astfel: la infracţiunile comise prin violenţă, întotdeauna vor fi căutate urme biologice, microurme, obiecte folosite de autori pentru realizarea rezoluţiunii infracţionale. La faptele îndreptate împotriva avutului public sau privat se vor căuta urme ale instrumentelor de spargere, urme de natură papilară, urme de încălţăminte; în cazul distrugerilor, indiferent de natura agenţilor care le-au provocat, se va examina focarul sau craterul exploziei, în cercuri concentrice, pentru identificarea surselor care au produs incendiul sau explozia.

O atenţie deosebită trebuie acordată examinării locului unde s-a consumat episodul principal al faptei, pentru că aici pot rămâne o multitudine de urme. La această fază a cercetării iau parte toţi membrii echipei, şi toţi specialiştii necesari, în raport cu natura urmelor formate.

1.7. Mijloace procesuale de fixare a rezultatelor cercetării la faţa locului

Rezultatele cercetării la faţa locului sunt fixate prin proces verbal de cercetare ca mijloc principal şi prin fotografie şi desen ca mijloace secundare.

Procesul verbal de cercetare la faţa locului. „Acesta are un dublu rol: în primul rând, el se numără printre mijloacele de proba cu semnificaţie majoră în soluţionarea cauzei, iar în al doilea rând, acesta se constituie într-o dovadă procedurală, de natură a demonstra îndeplinirea dispoziţiilor legale cu ocazia efectuării cercetării locului faptei”. Pentru a ocupa locul pe care i-l conferă legea şi a avea valoare pentru cauză, la întocmirea procesului-verbal trebuie respectate o serie de condiţii de fond şi formă. Din punct de vedere al formei :

- să prezinte situaţia generală de la locul săvârşirii faptei;
- să fie complet, în sensul de a evidenţia absolut toate constatările făcute;
- să se caracterizeze prin precizie şi claritate;
- să fie concis.

În conformitate cu dispoziţiile legii procesuale penale, procesul-verbal trebuie să cuprindă:

- data şi locul efectuării cercetării la faţa locului;
- numele, prenumele, calitatea şi organul de urmărire penală din care fac parte membrii echipei de cercetare;
- numele, prenumele specialiştilor, experţilor, tehnicienilor, participanţi la cercetarea la faţa locului, precum şi unitatea din care provin;
- datele de identificare ale martorilor asistenţi;
- temeiul de drept şi de fapt care au impus deplasarea la faţa locului şi examinarea acestuia, cu indicarea modului de sesizare şi al conţinutului, pe scurt, al sesizării;
- descrierea locului unde s-a comis fapta;
- persoanele găsite la faţa locului şi, în primul rând, cele care au asigurat paza şi conservarea acestuia până la sosirea echipei de cercetare;
- modificările survenite în aspectul iniţial al locului faptei, cu indicarea persoanelor care le-au făcut şi a motivelor care au determinat schimbările respective;
- urmele şi mijloacele materiale de probă descoperite, relevate, fixate şi ridicate, metodele şi mijloacele folosite în acest scop;
- ora începerii şi ora terminării cercetării la faţa locului, evidenţiindu-se condiţiile atmosferice şi de vizibilitate existente atât în momentul sosirii echipei de cercetare, cât şi pe durata activităţii;
- menţiune despre executarea schiţei locului faptei;
- menţiune despre folosirea câinelui de urmărire şi a rezultatului obţinut;
- observaţiile martorilor asistenţi şi, dacă făptuitorul este prezent la faţa locului, obiecţiile acestuia;
- numărul de exemplare în care s-a întocmit procesul-verbal şi destinaţia acestora.

Schiţa locului săvârşirii infracţiunii constituie o modalitate de reprezentare grafică a situaţiei de la faţa locului. ”Prin aceasta se redau în sistem ortogonal elemente esenţiale din câmpul infracţiunii, mărite sau micşorate la scară” . Schiţa locului faptei mai este denumită plan-schiţă sau desen-schiţă, delimitarea făcându-se ţinând cont dacă transpunerea în plan respectă sau nu proporţiile reale ale obiectelor sau suprafeţelor reprezentate.

Pentru ca schiţa locului faptei să formeze o imagine completă şi veridică a situaţiei de la locul săvârşirii infracţiunii, la întocmirea ei trebuie respectate unele reguli, printre care:

- Exactitatea schiţei. Executarea corectă a schiţei impune fixarea exactă a dimensiunilor obiectelor ce se reprezintă, precum şi a distanţelor şi unghiurilor.
- Cotarea schiţei înseamnă “notarea pe schiţă a dimensiunilor obiectelor reprezentate”. Se recomandă să se folosească un singur fel de cotare şi să se utilizeze aceeaşi unitate de măsură.
- Întocmirea la scară a schiţei. Pentru aceasta trebuie sa se ţină seama atât de rezultatele măsurătorilor efectuate, cât şi de întinderea şi complexitatea

locului cercetat. ”Schiţa încăperilor poate fi realizată la scara de 1:100 sau 1:50., în cazul halelor industriale şi al locurilor deschise, proporţional cu suprafaţa acestora, scara schiţei poate fi de 1:200; 1:500; 1:1000”.

- Orientarea schiţei. Cu ocazia întocmirii schiţei locului faptei, aceasta trebuie orientată după punctele cardinale, fie cu ajutorul busolei, fie a altor metode, cum ar fi: poziţia soarelui, soare şi ceas, steaua polara.

- Claritatea schiţei. O schiţa trebuie să cuprindă numai acele elemente ce ilustrează constatările menţionate în procesul-verbal, şi respectiv elementele esenţiale înţelegerii situaţiei existente în teren.

- Reprezentarea prin semne criminalistice

- Individualizarea schiţei

Fotografia judiciară operativă se numără printre mijloacele de fixare, a rezultatelor cercetării la faţa locului. Prezintă anumite avantaje, concretizate în: rapiditatea înregistrării imaginii, fidelitate, exactitate şi prezentarea sugestiva a celor mai semnificative momente ale cercetării locului faptei. Pentru a se realiza fixarea imaginii locului faptei este necesar să se efectueze următoarele genuri de fotografii:

a) fotografii de orientare;

b) fotografia schiţă;

c) fotografia obiectelor principale, a cadavrelor, a urmelor;

d) fotografia de detaliu - “a micro şi macro reliefului urmelor sau obiectelor izolate” .

a) Fotografia de orientare redă imaginea locului faptei împreună cu împrejurimile. Pentru realizarea acesteia, aparatul de fotografiat se aşează în afara locului ce urmează a fi fotografiat şi pe un plan mai înalt.

Dacă se execută pe un loc întins (câmp, şosele), în mod obligatoriu, pe imagine trebuie să apară anumite puncte de reper fixe, de natură să permită identificarea cu uşurinţă a locului respectiv.

Când spaţiul ce trebuie fotografiat nu poate fi cuprins într-o singură imagine, se aplică metoda fotografierii panoramice-liniare sau circulare.

Fotografia de orientare panoramică liniară – locul faptei este fotografiat succesiv, aparatul instalat pe trepied este deplasat pe o linie paralelă cu latura cea mai lungă a locului faptei, aleasă imaginar.

Fotografia de orientare panoramică circulară se execută aşezând aparatul foto, montat pe trepied, în centrul terenului. Luarea imaginilor se face din centru spre exterior rotind aparatul în aşa fel încât imaginea următoare să fixeze şi o porţiune din terenul fotografiat anterior.

b) Fotografia schiţă are rolul de a fixa în mod fidel locul infracţiunii, excluzând împrejurimile. Tehnica criminalistică recomandă ca acest gen de fotografie judiciară să se execute de la o distanţă care să permită încadrarea întregului loc al faptei, inclusiv obiectul principal în aşa fel încât acesta să fie plasat în centrul fotografiei.

Ca moduri de executare a fotografiei schiţa reţinem:

- fotografia schiţă de pe poziţii contrare;

- fotografia schiţă de pe poziţii încrucişate;
- fotografia schiţă unitară;
- fotografia schiţă panoramică.

c) Fotografierea obiectelor principale, a cadavrelor, a urmelor, poartă urme ale infracţiunii, au servit sau au fost destinate să servească la comiterea faptei, sunt produsul activităţii ilicite ori au legătură directă cu producerea evenimentului. Din categoria obiectelor principale fac parte: cadavrul, instrumentele folosite la efracţie, arme de foc, mijloace de transport si urmele acestora, focarul incendiului.

Dacă se execută într-un imobil, fotografia de orientare trebuie să fixeze căile de acces, precum şi intrările-ieşirile. Prin acest gen de fotografie judiciară operativă se fixează toate caracteristicile obiectului principal – serie, număr, grad de uzură – şi aspecte de ordin criminalistic ce interesează – deteriorări, pete de sânge, urme dactiloscopice, balistice.

La executarea fotografiei urmelor trebuie să se ţină seama de o serie de reguli. Astfel:

- în cazul urmelor de adâncime, macrofotografierea se va executa cu ajutorul inelelor intermediare sau a dispozitivului cu burduf pentru mărirea distanţei focale.

- la urmele de suprafaţa, aparatul de fotografiat va fi aşezat deasupra acestora, în plan paralel cu suprafaţa în care se găseşte:

- în situaţia în care culoarea suprafeţei pe care se găseşte urma este apropiată de cea a urmei – urme de sânge pe un suport vopsit: brun-roşcat – trebuie folosit un negativ sensibil la culoarea respectivă;

- cărarea de urme descoperită la faţa locului va fi fotografiată prin procedeul fotografierii panoramice, fiecare porţiune fiind redată la scară;

Înainte de a se trece la examinarea victimei – când poziţia cadavrului nu a fost modificată se execută fotografiile judiciare, cunoscute sub denumirea de fotografii ale obiectelor principale, ale cadavrului şi ale urmelor respectând întocmai regulile de tehnică criminalistică privind poziţia aparatului de fotografiat, unghiul de fotografiere şi condiţiile de iluminare.

În cazul descoperirii de cadavre –sau parţi din acestea – îngropate fotografiile trebuie să redea succesiv diferitele faze ale dezgropării, aspectul şi poziţia acestora în fiecare etapă a căutărilor, inclusiv după scoaterea la suprafaţă.

La moartea prin spânzurare, imaginea fotografică trebuie să redea, atât cadavrul suspendat – aşa cum se prezintă la momentul sosirii membrilor echipei – cât şi aspectul acestuia după ce a fost coborât în vederea examinării, cu păstrarea intactă a laturilor şi a nodurilor.

Dacă moartea s-a produs prin înecare – submersie – este indicat ca, pe cât posibil, fotografiile să fie făcute, atât în locul unde a fost găsit cadavrul, cât şi imediat după scoaterea sa la mal, acest lucru putându-se realiza în cazul în care apa este de adâncime mică, a fost descoperit în mal sau a fost împins de curenţi aproape de mal.

d) Fotografia de detaliu. Spre deosebire de celelalte genuri de fotografii care se execută în faza statică a cercetării la faţa locului, fotografia de detaliu se execută în faza dinamică. Ea trebuie să redea micro sau macrorelieful leziunilor existente pe corp, precum şi a urmelor descoperite pe vestimentaţie, forma, dimensiunile, particularităţile şi urmele pe care le prezintă obiectul, ca rezultat al săvârşirii faptei, astfel încât detaliile ce interesează să fie reproduse cât mai fidel.

1.8. Căutarea, descoperirea, recoltarea, transportul şi conservarea urmelor biologice

Urmele de sânge – Prin urmă de sânge se înţelege lichidul extravazat dintr-un sector al aparatului cardiovascular şi depus pe un anumit suport, în procesul săvârşirii unei infracţiuni sau în legătură cu aceasta.

Crearea unei întreruperi a continuităţii, în orice mod, la nivelul peretelui vascular, va avea drept consecinţă părăsirea vasului sanguin de către o cantitate oarecare de sânge, care se poate regăsi pe corpul persoanei care sângerează, precum şi pe alte obiecte, corpuri sau locuri.

Descoperirea urmei de sânge prezintă interes prin aceea că:

- se pot afla grupa sanguină, uneori subgrupa persoanei de la care provine;
- se pot obţine indicii referitoare la victimă şi făptuitor, agentul vulnerant, modul de acţiune, regiunea anatomică ce a sângerat, organul sau ţesutul lezat.

Aceste categorii de urme pot fi obţinute, de regulă, prin examinarea de laborator a urmei de sânge.

Forma urmelor de sânge este condiţionată de acţiunea următorilor factori:

Natura si forma suportului – Suporturile pe care se formează urme de sânge pot fi absorbante şi neabsorbante. Pe cele absorbante (lână, mătase, fibre sintetice, bumbac, pământ, lemn nelustruit, cărămidă), petele de sânge creează urme cu contururi neregulate, difuze şi care în general nu formează pelicule la suprafaţă. Pe cele neabsorbante (sticlă, hârtie, lemn lustruit, metal, material plastic, frunze, tulpini de plante, sângele formează pelicule (cruste) lucioase, friabile, care – şi păstrează de regulă forma iniţială şi pot servi la estimarea direcţiei de cădere. La rândul lor, suporturile absorbante şi neabsorbante pot fi: netede (linoleumul) sau prezentând denivelări (duşumeaua), cu temperatura egală cu a corpului uman sau mai mare ori mai scăzută, compacte sau prezentând o oarecare fragmentare (pulverulenţă, granulaţii ori parţi componente cu dimensiuni diferite, de exemplu ciment, nisip, pietriş); cu forma definită şi stabilă (perete, covor) ori variabilă şi instabilă (un strat subţire de zăpadă).

În funcţie de aceste suporturi, aspectul urmelor de sânge poate fi:

- cu densitate uniformă, având margini bine delimitate, de o formă regulată sau neregulată;

- cu densitate neuniformă, având marginile difuze.

Înălţimea de cădere – Aspectul unei picături de sânge este influenţat şi de înălţimea de la care acesta a căzut. De regulă, la căderea pe un plan orizontal de la o înălţime mică (pana la 150 cm), în funcţie de natura suportului, de volumul picăturii de sânge şi de fluiditate, s-a constatat că urma acesteia este relativ compacta şi cu marginile mai mult sau mai puţin zimţate. Odată cu creşterea înălţimii de cădere, pe lângă urma de bază vor apărea şi stropi secundari, din ce în ce mai depărtaţi, cu aspect diferit: puncte, benzi sau virgule.

Unghiul de incidenţă – La punctul de contact, în cazul căderii oblice pe un suport neabsorbant, petele de sânge au forma ascuţită, vârful fiind orientat către direcţia de deplasare a urmei create. Cu cât unghiul format de suport este mai ascuţit, cu atât alungirea picăturii este mai mare, axa fiind orientată către direcţia de mişcare.

Vechimea urmei – Timpul de coagulare a sângelui este mult întârziat la o temperatură scăzută a mediului ambiant şi, mai ales, a suportului. De asemenea, timpul de coagulare se măreşte cu cât urma de sânge are o grosime mai mare (aceasta poate fi determinată fie de cantitatea de sânge, fie de existenţa unor neregularităţi pe suprafaţa suportului). Se poate aprecia că, după câteva minute de la contactul cu mediul extra vascular şi extracorporal, apare o pojghiţă fină pe toată suprafaţa petei, apoi se observă mici cheaguri sanguine. Cu trecerea timpului, pata se usucă, schimbându-şi culoarea de la roşu-aprins până la brun-negru.

Influenţa factorilor de mediu extern – Acţiunea frigului determină o menţinere qvasiconsistentă a formei, dimensiunii şi conturului urmei de sânge, o delimitare aproape netă de restul suportului, culoarea fiind uşor modificată în timp. În condiţiile temperaturilor de peste 0 grade, la care se adaugă şi influenţa celorlalţi factori, la urma de sânge se observă o modificare a formei, dimensiunilor, conturului şi a delimitării de restul suportului, precum şi schimbarea culorii de la roşu la cenuşiu cu ritm dependent de valoarea factorului termic şi de natura de acţiune a acestuia. În raport şi cu procesul de putrefacţie, urma devine negricioasă. Astfel, la o temperatură mai scăzută şi fără iluminare, schimbarea culorii urmei de sânge de la roşu-aprins în primele momente la roşu-închis, şi apoi la roşu-cafeniu şi brun-închis se face în 2-3 săptămâni, în timp ce sub influenţa unei lumini difuze aceleaşi modificări cromatice în numai 7-8 zile, iar sub influenţa directă a razelor solare in 1-2 zile.

Influenţa factorilor de ordin intern – Ea se manifestă în procesele de putrefacţie, ca urmare a prezenţei substanţelor de natură organică care intră în compunerea masei sanguine, determinând în general o modificare a culorii şi aspectului sângelui. Ca urmare, culoarea urmei de sânge se închide, căpătând o nuanţă verzuie.

Mobilitatea corpului persoanei care sângerează şi a suportului

Când se formează o urmă de sânge sub aspect de dâră, cu sensul de formare similar celui deplasării, stropii au o forma cu extremitatea alungită în direcţia de mers. Acelaşi aspect se obţine dacă se provoacă mâinilor pline cu

sânge o mişcare de scuturare. Urma creată de la un jet de sânge, când persoana se deplasează, va avea aspectul unor stropituri primare şi a unora secundare, când persoana staţionează, urma de sânge creată va avea aspect de baltă (când suportul are poziţie orizontală), ori de dâra prin prelingere (pe un suport înclinat).

La mobilitatea suportului se iau în considerare următoarele aspecte: viteza de deplasare, unghiul faţă de orizontală, direcţia, viteza de rotaţie în jurul axei sale, forma deplasării, opririi şi pornirii (lentă sau bruscă), condiţiile de mediu în care are loc această mişcare. În raport cu aceste elemente, aspectul urmei va fi diferit (alungiri, devieri ale axei iniţiale de cădere sau prelingere, ştergeri sau întinderi prin aplatizare).

Anumite momente fiziologice în care este surprinsă persoana care sângerează.

Asemenea stări pot fi menstruaţia, graviditatea, convalescenţa după boli grave, care conduc la accentuarea pierderilor de sânge, concretizează în formarea de pete mai mari, îmbibări ale materialelor ce au fost folosite ca pansament, ale suportului.

Regiunea anatomica afectată – În funcţie de gradul de vascularizare, de superficialitatea dispunerii reţelei vasculare şi de timpul de coagulare a sângelui, urma de sânge poate avea mărimi şi forme variate.

Măsurile întreprinse pentru a opri hemoragia sau a-i diminua intensitatea. Când sângerarea a fost întreruptă, la faţa locului rămâne doar cantitatea care s-a scurs până la apariţia efectului măsurilor luate. Dacă hemoragia nu este total oprită şi se reia, vor fi descoperite alte urme de sânge. Succesiunea sângerării poate fi dedusa în funcţie de aspectul şi forma diverselor urme.

Măsuri întreprinse pentru îndepărtarea urmelor de sânge. Forma urmelor de sânge descoperite la faţa locului poate fi modificată prin acţiuni intenţionate de distrugere a lor, cum ar fi: spălarea, frecarea mecanică a suportului, arderea ori tăierea acestuia, aplicarea unui strat de vopsea peste suport.

Urmele de saliva – Prin urmă de salivă se înţelege lichidul de secreţie al glandelor salivare depus pe diferite suporturi, în procesul săvârşirii unei infracţiuni. Prezenţa salivei interesează mai ales sub aspect calitativ, întrucât ea poate furniza date cu privire la grupa sanguină a persoanei de la care provine (atunci când persoana este secretoare).

Aspectul urmei de salivă este condiţionat de următorii factori:

Natura şi forma suportului – Se deosebesc suporturi absorbante (materiale textile, sintetice, de origine animală) şi neabsorbante (ciment, linoleum, beton), aceste suporturi pot avea suprafaţa cu sau fără neregularităţi.

Distanţa la care este situată cavitatea bucală de suport – Cu cât depărtarea faţă de suport este mai mare, cu atât gradul de dispersare a cantităţii de salivă creşte, infuenţând prin aceasta omogenitatea suprafeţei urmei, forma, conturul şi delimitarea ei de restul suportului pe care se depune. La o distanţă

redusă sau în cazul contactului intim cu suportul, urma este prezentă cu toate caracteristicile ei, fiind bine marcată.

Vechimea urmei – Este determinată de timpul scurs de la crearea ei până la descoperire. Dacă trece un interval mai mare de timp, se produc uscarea, degradarea, iar după câteva zile dispariţia elementelor din conţinutul urmei.

Cantitatea de salivă – Aceasta face ca forma urmei sa fie mai bine exprimată şi cu dimensiuni apreciabile când este mare, sau dimpotrivă, greu vizibilă, cu dimensiuni mici, atunci când este redusă.

Influenţa factorilor de mediu extern

Temperatura ridicată, umiditatea, curenţii de aer, sursele de impurificare a suportului, acţiunea unor substanţe cu conţinut acid sau bazic, diluarea ori spălarea urmei, prezenţa nicotinei şi a prafului profesional, duc la modificări de formă şi aspect ale urmelor de salivă.

Influenţa factorilor de ordin intern – Enzimele, proteinele, sângele, sunt de natură a accentua sau a accelera unele modificări ale urmelor de salivă (schimbarea culorii, micşorarea volumului, zbârcirea suprafeţei concomitent cu tendinţa ei de dispariţie).

Prezenţa unor boli – Bolile pot determina schimbări de formă şi aspect ale salvei ca urmare a survenirii unor modificări cantitative (exces de salivaţie în cazul unor focare salive dento-alveolare, inflamaţii sau tumori ale parţilor moi din cuprinsul cavităţii bucale) şi calitative (prezenţa de striaţii sanguine, urme de puroi, fragmente tumorale, variaţii ale vâscozităţii lichidului salivar). De asemenea, necesitatea administrării unei substanţe medicamentoase, cu efecte secundare asupra salivaţiei, face ca volumul şi calitatea acestui produs biologic să sufere unele diminuări respective, creşteri ale vâscozităţi şi mărirea densităţii sale.

Vârsta – Îndeosebi la vârstele înaintate, au loc modificări cantitative şi calitative ale secreţiei salivare.

Asupra urmelor de salivă mai pot avea alţi factori cum sunt: sexul, unele momente fiziologice (graviditate, menstruaţie, înfometare), tratamentele stomatologice, actul reflex de salivare la anumiţi excitanţi gustativi (de exemplu, guma de mestecat) sau la senzaţii de respingere gustative, abundenţele salivare ce însoţesc unele boli (insuficienţa hepatică).

Urmele de spermă – Prin urmă de spermă se înţelege lichidul de secreţie al glandelor sexuale masculine, exteriorizat din cauze fiziologice sau patologice, depus pe diferite suporturi în procesul săvârşirii unei infracţiuni sau în legătură cu aceasta.

Cu ocazia cercetării la faţa locului se ia in considerare prezenţa lichidului spermatic, ca atare fără a interesa conţinutul în spermatozoizi, aspect ce nu se poate elucida în condiţiile oferite în această etapă.

Eliminarea acestui gen de produs biologic din cuprinsul veziculelor seminale este de cele mai multe ori determinate de acţiuni voluntare, mai rar fiind întâlnite ejaculările necontrolate (poluţii nocturne, prostatoreele, la

alienaţii mintali ori în caz de leziuni neurologice, în urma unor intoxicaţii sau asfixii mecanice).

Forma şi aspectul urmei de spermă la faţa locului sunt influenţate de următorii factori:

Natura si forma suportului – Urmele de sperma pot rămâne pe suporturi absorbante sau neabsorbante. Pe suporturile absorbante, ele apar sub formă de pete gri-albicioase cu contur neregulat, dar net delimitat de restul suportului, cu o senzaţie de asprime (de scrobit) la pipăire, iar pe cele neabsorbante, ca dâre strălucitoare ori cruste.

Înălţimea de cădere – Aceasta depinde de poziţia persoanei în momentul secretării (culcată, în picioare). În cazul poziţiei culcat, urma de spermă are formă neregulată, fiind imprimată în lenjeria de corp sau în cea de pat. Când persoana se află în picioare, aspectul urmei de spermă are forma unei dâre în zig-zag.

Vechimea – Vechimea urmei de spermă influenţează aspectul acesteia în privinţa formei, cât şi a culorii. Astfel, în funcţie de natura suportului, ea se micşorează ca urmare a mişcării, iar culoarea se schimbă în timp de la gri-albicios până la galben-cenuşiu sau cenuşiu-deschis.

Influenţa factorilor de mediu extern – Forma şi aspectul urmei de spermă sunt influenţate de unii factori ai mediului extern, cum ar fi temperaturile ridicate, umiditatea, iluminarea, impurităţile mediului ambient, resturi ale substanţelor anticoncepţionale.

Prezenţa unor boli – Afecţiunile organelor genitale pot duce la modificări ale aspectului urmei de spermă. În asemenea cazuri pot apărea urmele de spermă, sânge, puroi, urină, secreţii uretrale, secreţii vulvo-vaginale, fire de păr.

Urmele de natură piloasă – Prin urme de natură piloasă se înţelege firul de păr provenit de pe corpul uman în procesul săvârşirii unei infracţiuni sau în legătură cu acesta. Din punct de vedere anatomic, firul de păr este compus din două parţi principale: rădăcina şi tija.

Rădăcina este învelită într-un sac numit folicul pilos, format la rândul său dintr-o teacă externă, ambele învelite într-o teacă fibroasă. Teaca epitelială, internă este formată din trei straturi concentrice de celule cheratinizate, care dinăuntru în afară sunt: epidermicula, stratul Huxley şi stratul Henle. Teaca epitelială internă reprezintă răsfrângerea epidermului, care se continuă pe rădăcină, învelind teaca epitelială internă până la bulbul rădăcinii şi papila. Teaca fibroasă de natură conjunctivă formează învelişul exterior şi se continuă cu dermul. Papila bulbului este formată din ţesutul conjunctiv fără fibre elastice sau capilare şi fibre nervoase, care asigură nutriţia şi inervaţia părului. Tulpina este alcătuita din măduvă, canalul medular, cortex (cotricula) şi cuticula.

Forma şi aspectul firului de păr pot fi influenţate de unii factori, şi anume:

Modul de detaşare al firului de păr din stratul dermoepidermic. Acest factor este de natură a influenţa după cum urmează:

- în cazul smulgerii, firul de păr prezintă pe lângă semnele de activitate vitală şi o serie de deformări;
- în cazul ruperii, firul de păr are extremitatea inferioară despicată şi este fără rădăcină;
- firul de păr căzut spontan are bulbul plin, prezintă semne de nevitalizare, rădăcina este ruptă, având aspect de măciucă;
- firul de păr degenerat are bulbul uscat şi cheratinizat;
- în cazul arderii parţiale, firul de păr prezintă la extremitatea lezată un aspect specific.

Timpul scurs de la desprindere – Influenţa acestui factor rezultă în aceea că în cazul tăierii recente apare o secţiune relativă plană, în funcţie de gradul de ascuţire al obiectului tăietor, iar după 48 de ore unghiurile încep a se rotunji.

Influenţa factorilor de mediu extern – Sub acţiunea temperaturilor înalte se produce o schimbare a naturii firului de păr. La circa 180 de grade temperatură, părul blond devine brun roşcat, părul brun se înnegreşte, iar cel alb capătă o culoare roza. La circa 250 de grade apar ondulaţii artificiale, iar între 300 şi 400 de grade se produce carbonizarea. Substanţele chimice decolorează sau determină apariţia unei culori total diferită de cea originală.

Urmele de natură osteologică – Prin urme de natură osteologică se înţeleg oasele şi cartilagiile, ţesuturile din ele, a căror prezenţă la faţa locului este datorată săvârşirii unei infracţiuni. În categoria urmelor de natură osteologică se include scheletul în întregul lui,oase disparate sau fragmente de os şi cartilagii ale căror descoperire, examinare şi interpretare medico-legală şi antropologico-judiciară se realizează în scopul furnizării de date ce interesează organele judiciare.

Osul, în ansamblul său, este alcătuit corespunzător funcţiilor pe care le realizează în cadrul sistemului asteo-articular. În alcătuirea sa,osul prezintă, în general, un strat superficial dens, iar în interior un strat spongios.

În funcţie de forma lor, se deosebesc: oase lungi – ale membrelor; oase late – calota craniană, omoplatul, oasele bazinului; oase scurte – oasele mici ale mâinilor şi picioarelor.

Conţinutul bogat în săruri anorganice conferă ţesutului osos o rezistenţă deosebită la acţiunea factorilor distructivi de mediu, prin aceasta asigurându-se menţinerea aspectului şi elementelor componente ale osului, ca urma, pentru un interval de timp mult mai mare decât în cazul celorlalte categorii de urme biologice.

Urme ale altor ţesuturi moi – În categoria urmelor altor ţesuturi moi se include ţesuturile şi organele de natură umană descoperite la faţa locului şi care au legătură cu săvârşirea unei fapte penale.

Conţinutul urmei este influenţat de următorii factori :

Vârsta organismului în momentul creării urmei – Aceasta determină: gradul de dezvoltare morfo-funcţională a părţilor moi, apariţia semnelor de regresiune, de repaus ori de plină activitate de spetrofie compensatoare sau de atrofie prin nefuncţionare.

Regiunea anatomică – Este important prin aceea că determină măriri, micşorări, deformări, cicatrizări, formaţii tumorale, inflamaţii cornice, semne de intervenţii chirurgicale, prezenţa corpurilor străine introduse operator sau pătrunse accidental.

Semne de violenţă – Cele vizibile cu ochiul liber pot fi: tăieturi, zdrobituri, detaşări, sfârtecări, amputări. Ele apar ca urmare a acţiunii infracţionale, a exploziilor, a altor acţiuni violente, având drept consecinţă detaşări postume ori vitale de ţesuturi şi organe.

Căutarea şi descoperirea principalelor categorii de urme biologice – Căutarea şi descoperirea urmelor de sânge. La faţa locului urmele de sânge pot fi descoperite, de cele mai multe ori prin observarea directă, cu ochiul liber, sau cu ajutorul unor surse de lumină vizibilă sau fluorescentă. De asemenea, pentru descoperirea urmelor se folosesc lupe, microscoape de buzunar, stereomicroscoape, cât şi anumite soluţii de testare.

Urmele se caută în felul următor – Pe îmbrăcămintea victimei, făptuitorului sau suspectului-de la o extremitate la cealaltă a corpului, pe straturi de obiecte, de la suprafaţă către profunzime. Pentru fiecare obiect de uz vestimentar se cercetează: suprafaţa exterioară, marginile, unghiurile, porţiunile unde sunt cusături, faţa externă a buzunarelor, clapelor şi marginilor, manşetelor pantalonilor. În continuare se examinează faţa internă a aceloraşi obiecte şi a lenjeriei de corp. La aceasta din urma se examinează şi porţiunile corespunzătoare regiunilor axială, submamară, perineo-genitală, fesieră.

La obiectele folosite pentru acoperirea capului se examinează ambele feţe, căptuşeală, marginile, borurile, panglica exterioara pe feţele sale internă şi externă.

Încălţămintea se cercetează pe faţa externă, pe talpă, la unghiul dintre talpă şi toc sau ramă, în spaţiile dintre straturile suprapuse ale tălpii. În interiorul încălţămintei, se caută pe toată suprafaţa.

Pe corpul victimei, făptuitorului sau suspectului – începând de la extremitatea cefalica până la vârful piciorului. Se examinează: regiunea păroasă a pielii capului, orificiile naturale din sfera craniană, zonele axilelor, regiunea submamară, regiunea ombilicala, perineo-genitală, spaţiile inter – digitale de la mâini şi de la picioare, precum şi spaţiile subunghiale.

În locul unde s-a săvârşit şi în cel în care se găseşte victima, se acţionează în funcţie de natura suportului şi de prezenţa unor obiecte asupra victimei sau în vecinătatea ei. Se cercetează duşumelele, locurile de îmbinare a scândurilor şi regiunile cu cusături, rupturi, sfâşieturi sau cele prezentând pierderi de substanţă de la nivelul suportului pe care este dispus corpul victimei.

Nu se omite căutarea urmelor în diferite recipiente care servesc la îndepărtarea reziduurilor sau pentru spălat, în instalaţiile tehnico-sanitare, pe obiectele tapiţate, pe saltele, plăpumi, pilote.

Podeaua, dacă este din pământ bătătorit sau cărămidă, se examinează în zonele de afânare sau cu denivelări, respectiv în spaţiile dintre cărămizi.

În locurile deschise, urmele de sânge se caută: pe sol, pe vegetaţie, pe obiectele aflate în zonă, în apele stătătoare, pe gheaţă ori zăpadă, pe garduri, pe marginile unor ziduri.

Obiectele utilizate pentru atac-apărare sau care au produs în alt mod o vătămare corporală ori au fost folosite pentru secţionarea corpului victimei poartă urme de sânge ce trebuie căutate pe suprafaţa lor. O atenţie deosebită se acordă căutării şi descoperirii urmelor de sânge pe obiectele utilizate pentru transportul ori ascunderea victimei, cum ar fi:mijloace de transport, valize, lăzi, saci, unde s-au ascuns resturi din corpul secţionat, diferite materiale, inclusiv sforile sau alte legături folosite la ambalare de către făptuitor.

Urme de sânge se mai pot găsi pe instrumente utilizate la întreruperea cursului sarcinii, pe materialele de pansament ori folosite pentru realizarea unor tratamente.

Deseori, în urmele de sânge se pot descoperi printr-o simpla examinare microscopica, alte produse biologice (fire de păr, spermă, resturi de ţesuturi organice), patologice (puroi, fragmente de tumori, neoformaţiuni maligne) şi medicamentoase (unguente, fragmente de pansament) care influenţează adeseori aspectul urmelor respective.

În tot cursul activităţii desfăşurate la faţa locului pentru descoperirea urmelor de sânge se are în vedere faptul că, ele, uneori pot fi confundate cu pete de aceeaşi culoare, dar cu altă provenienţă, cum ar fi: rugină, sucuri de fructe, de legume, vinuri, cerneluri, tuşuri, coloranţi ori cele rezultate din strivirea corpului unor insecte.

Căutarea şi descoperirea urmelor de salivă – Aceasta se face, după caz, prin examinarea directă cu ochiul liber, prin folosirea la faţa locului a unor mijloace optice (lupă, microscopul de buzunar, detectorul cu radiaţii ultraviolete) sau prin ridicarea obiectelor pe care se presupune că există urme de salivă şi trimiterea la laborator în vederea descoperirii lor.

Urmele de salivă se caută pe toate obiectele existente la locul faptei ce ar avea legătură cu desfăşurarea activităţii infracţionale. Obiectele şi locurile unde se află urme de salivă sunt:

- cele utilizate în scop de igienă corporală, cum ar fi: batista, prosopul, periuţa de dinţi, scobitoarea sau alte obiecte mici pretabile acestei destinaţii;
- cele folosite pentru fumat: ţigări, mucuri, pipe, trabucuri, ţigarete;
- tacâmurile, farfuriile, paharele, sticlele, biberoanele şi alte asemenea obiecte susceptibile de a fi suportul unor urme de salivă;
- instrumentele muzicale de suflat, instrumentar stomatologic şi de ORL;
- obiectele de îmbrăcăminte şi încălţăminte;
- obiectele de cult religios (icoane, cruci, relicve);
- vată, tifon, comprese, alte obiecte introduse forţat în cavitatea bucala a victimei;
- lenjeria de corp şi de pat, insistându-se în mod deosebit asupra gulerelor, piepţilor, cusăturilor marginale, feţelor interioare ale cupelor sutienelor, feţelor de pernă, cearşafurilor;

- corpul victimei (buze, faţă, gât, regiunea mamară, zona pubiană) şi împrejurimile locului unde acesta a fost găsit;

- alte obiecte sau instrumente găsite la faţa locului provenite de la făptuitor şi pe care se presupune că există urme de salivă;

În tot cursul activităţii desfăşurate la faţa locului, pentru relevarea urmelor de salivă se are în vedere posibilitatea ca acestea să fie confundate cu pete de altă natură, ca: sperma, mucus nazal, secreţie vulvo-vaginala.

Căutarea şi descoperirea urmelor de spermă – Căutarea urmelor de spermă la faţa locului se face prin examinarea cu ochiul liber, iar după caz, cu ajutorul unor mijloace optice (lupe, microscop de buzunar) sau al detectorului cu radiaţii ultraviolete, a tuturor obiectelor sau alte suporturi susceptibile de a fi purtătoare de asemenea urme.

În mod deosebit, urmele de spermă se caută – Pe corpul omenesc, în regiunile: pubiană, submamară, ombilicală, perineală, anală, între coapse şi pe faţa antero-internă a gambelor, în şi pe organele genitale şi în alte locuri. Pe articolele de uz vestimentar şi accesorii: lenjeria de corp, pe ambele feţe, la cusături, între straturile duble de material textil situate în regiunea genitală, pe cămăşi de noapte, pijamale, pe ciorapi şi alte obiecte. Pe lenjeria de pat, care va fi examinată pe ambele feţe, insistându-se la nivelul cusăturilor, la marginile eventualelor bucăţi de material adăugat pentru a acoperi o ruptură, sfâşietură. În locul unde se afla victima se caută pe sol, pe iarbă, pe duşumea, pe covoare.

Pe obiectele utilizate în scop igienic, cum sunt: vata, tifonul, bandajul igienic, compresele sterile, batistele şi articolele de uz tehnico-sanitar (cadă de baie, chiuvetă, lighean, bideu). Pe acestea şi altele similare se procedează la căutarea, în special prin utilizarea unui detector cu radiaţii ultraviolete, a urmelor ce par a fi spermă.

Căutarea şi descoperirea urmelor de natură piloasă – Urmele de natură piloasă se caută la locul săvârşirii infracţiunii, folosindu-se mijloace tehnice (lupa, lanterna, microscopul de buzunar) sau cu ochiul liber.

Urmele de natură piloasă pot fi descoperite pe diferite suporturi, cum ar fi: pe corpul uman; pe obiectele de îmbrăcăminte şi de lenjerie; pe cele de utilitate igienico-sanitară (în mod deosebit pe pieptene, perie de păr şi pe diverse ustensile de coafură); pe locul unde se afla victima şi pe obiectele din apropierea acesteia; pe obiectele corp delict.

Adeseori firele de păr se găsesc la faţa locului în asociere cu alte urme de natură biologică (spermă, sânge, salivă şi alte ţesuturi moi).

Căutarea şi descoperirea urmelor de natură osteologică – Urmele de natură osteologică se caută utilizându-se metode pretabile la specificul condiţiilor de mediu: în pământ, în apa, în zonele mlăştinoase, în conţinutul latrinelor, pe sol, în diferite recipiente, în pivniţe, în fântâni, pe diverse instrumente, în instalaţii sanitare. În raport cu natura suportului, se procedează la căutarea de resturi osoase prin: săpare, cernere a pământului, scufundare subacvatică, vidanjarea latrinelor, sub frunzişul căzut din copaci, printre ramurile arbuştilor.

Descoperirea urmelor implică măsuri de precauţie deosebite, întrucât manevrele brutale exercitate asupra lor produc modificări de structură ireversibile. Îndepărtarea corpurilor străine se face cu o pensulă cu fire moi, iar uscarea în locuri ferite de acţiunea directa şi brutală a razelor calorice, indiferent de sursă (soare, radiator, plită încinsă). Pentru fiecare os în parte se procedează la descoperirea elementelor de contur prin pensulare, după ce s-a îndepărtat masa de corpuri străine aderente. Când aceste corpuri sunt foarte aderente, nu se întreprinde nici o manevră de îndepărtare a lor, pentru a nu se produce degradări ale straturilor superficiale de ţesut osos.

Căutarea şi descoperirea altor urme de ţesuturi moi – Urmele se caută folosindu-se metode adecvate mediului în care acestea se află. La faţa locului urmele se găsesc în pământ, în apă, în mlaştini,în conţinutul latrinelor, pe sol, în locuinţe, pe îmbrăcăminte, vehicule, roţi dinţate, din diferite angrenaje,în instalaţii sanitare, pe instrumentele medicale sau improvizate, în lăzi de gunoi.

De la caz la caz, pentru descoperirea urmelor se folosesc următoarele procedee: exhumarea, săparea terenului, cernerea sau greblarea solului, verificarea permeabilităţii unor porţiuni din terenul cercetat cu ajutorul apei, eliminarea excesului de apă de pe sol (desecarea), vidanjarea latrinelor, scufundarea subacvatică.

Pentru căutarea urmelor aflate în stare de putrefacţie se foloseşte detectorul de cadavre.

Căutarea şi scoaterea din diferite medii a urmelor se fac cu multă atenţie, pentru a nu deteriora, modifica sau a crea alte urme noi.

Modalităţi tehnice de căutare a urmelor biologice la faţa locului – Polylight. Reprezintă un dispozitiv special de iluminat în diferite spectre de lumină în radiaţii ultraviolete şi infraroşii destinat descoperirii microurmelor la faţa locului şi evidenţierii diferitelor modificări asupra documentelor, fiind folosit şi în alte procese criminalistice.

Acest aparat este specializat în căutarea şi evidenţierea la faţa locului a urmelor de sânge, de salivă şi de spermă.

Urma de spermă trebuie luminată cu o frecvenţă de 415 nm/puterea 7 şi va fi observată cu ochelarii portocalii.

Urma de sânge se tratează mai întâi astfel:

a) soluţie de hidrogen peroxide 15% -1 parte în apă;

b) soluţie de ethanol (acid acetic) -fluorescentină 2 părţi.

Se va pulveriza soluţie de ethanol peste urma presupusa a fi de sânge, după care soluţia de hydrogen peroxide. Acest tratament dă rezultate deosebite pe covoare, mobile şi tapiţerie.

Urma de sânge va fi iluminată cu frecvenţa de 450nm/puterea 7 si va putea fi observată cu ajutorul ochelarilor galbeni. Tratamentul aplicat nu va distruge urma, astfel ca aceasta va putea fi analizată şi din punct de vedere al A.D. N.-ului.

Comparativ cu tratarea cu luminal, unde durata de vizibilitate şi conservare a urmelor este mai redusă, tratamentul mai sus prezentat are avantajul stabilităţii o perioadă mai îndelungată.

Avantaje, testate practic, ale tehnicii Polylight, în cazul cercetării la faţa locului sunt următoarele:

a) se poate fotografia ore întregi, urma fiind conservată

b) nu este necesar să mişcăm obiectele

c) nu este necesar să mişcăm urmele

d) se pot căuta mai repede urmele

e) pot fi fotografiate fără a impune aplicarea de diverse tratamente

La cercetarea la faţa locului, în interioare, este bine ca podeaua să se cerceteze prima, deoarece pe aceasta se găsesc o varietate de urme şi microurme, inclusiv cele de natură biologică.

Sursa de lumină crime-lite 805. Este o lanternă la care sunt aplicate (înşurubate) filtrele de care avem nevoie în contextul cercetării criminalistice a locului faptei. Frecvenţa de undă este de 405 nm. Se foloseşte în special pentru a evidenţia fluidele.

Recoltarea, transportul şi conservarea urmelor biologice provenite din câmpul infracţional – De regulă, cercetarea urmelor apte să servească identificării genetice, parcurge aceleaşi etape tehnice, tipice urmelor biologice (sânge, spermă, saliva) de la descoperire la fixare fotografică, desenare şi ridicare. Fireşte că se impun anumite precauţii suplimentare.

Pentru fiecare probă se va folosi un tip special de recipient care să ofere o conservare optimă şi un transport sigur. Sângele lichid, ţesuturile, organele sau oasele se containerizează şi se refrigerează în vederea transportării în condiţii bune. Părul trebuie colectat cu grijă pentru a evita ruperea tijei sau atingerea rădăcinii furnizoare de informaţii genetice.

Raportat la sensibilitatea tehnicilor A.D.N., contaminarea problemelor este o adevărată problemă. Pentru a evita acest pericol se folosesc mănuşi şi pensete adecvate, avantajul folosirii acestora fiind posibilitatea schimbărilor lor ori de câte ori devin contaminate. Instrumentul folosit, atât în cercetările la faţa locului cât şi în analizele de laborator, se curăţă cu tampoane cu alcool după ridicarea fiecărui obiect. De asemenea, se recomandă purtarea de măşti pentru a evita strănutul, tuşitul sau chiar vorbitul în apropierea materialului pătat şi folosirea mânuşilor.

Etape în cercetarea la faţa locului

1. Examinarea prealabilă a probelor de la locul infracţiunii

2. Înregistrarea, examinarea şi fotografierea probelor

3. Reacţii specifice pentru determinarea naturii şi speciei:

- sânge: testul benzidinei şi testul anticorpilor hemoglobinei umane (OBTI Hexahon)

- sperma: testul pentru fosfataza acidă prostatică (PSA) urmat de examinare microscopică în fluorescent (Chrisman Tree)

- saliva: determinarea alfa amilazei (TATORT)

Reguli de ridicare şi manipulare a probelor destinate analizei A.D.N.

Realizarea cu succes a genotipării probelor biologice ridicate de la faţa locului depinde foarte mult de modul în care sunt ridicate şi conservate acestea. Astfel, tehnica de recoltare şi înregistrare a probelor, cantitatea şi natura acestora, modul de manipulare şi ambalare, condiţiile de conservare au o importanţă deosebită pentru obţinerea unor rezultate viabile prin analiza A.D.N.

Dacă urmele nu sunt înregistrate, recoltate, ambalate şi conservate corespunzător, acestea nu vor satisface cerinţele minime pentru a fi admise ca probe în justiţie.

Dacă probele nu sunt înregistrate corespunzător, înaintea ridicării, originea acestora nu poate fi contestată. Dacă ambalarea este incorectă, probele se pot contamina. Dacă recoltarea este incorectă, probele se pot distruge. Păstrarea în condiţii necorespunzătoare poate duce la degradarea probelor. Toţi aceşti factori pot influenţa negativ, în mod decisiv, succesul genotipării probelor.

La ridicarea probelor de la faţa locului sau a probelor de comparative, apreciez că trebuie respectate cu stricteţe o serie de evenimente:

- la cercetarea la faţa locului se vor folosi în mod obligatoriu mânuşi chirurgicale din latex care se vor schimba ori de cate ori se trece la ridicarea unei noi probe;
- pentru manipularea probelor se va folosi instrumentar steril (capătul de prindere al unei pensete se poate steriliza prin încălzirea la flacăra unei brichete). Nu se vor manipula simultan mai multe probe;
- probele nu vor veni în contact una cu alta în timpul recoltării. Obiectele provenind de la suspecţi şi de la victimă vor fi în permanenţă separate:acestea nu vor fi în contact cu aceleaşi obiecte (în maşina de transport, camerele de interogatoriu) pe timpul manipulării;
- nu atingeţi cu mana descoperită zonele obiectelor unde presupuneţi că pot exista urme A.D.N.;
- nu tuşiţi sau strănutaţi spre obiectele purtătoare de urme de la faţa locului. Nu vorbiţi pe timpul ridicării probelor pentru analiza A.D.N.;
- nu atingeţi cu faţa, nasul sau gura probele pe timpul recoltării sau ambalării. Protejaţi-vă parul pe timpul recoltării şi pe timpul recoltării probelor este interzis fumatul, consumul de băuturi sau alimente;
- ori de cate ori este posibil, expediaţi obiectul purtător de urme ca atare la laborator, fără a încerca ridicarea de urme sau decuparea zonelor bănuite a conţine urme A.D.N.;
- întotdeauna uscaţi cu grijă probele înaintea ambalării prin expunere la aer;
- ambalaţi probele în ambalaje noi din hârtie sau plicuri noi: este interzisă ambalarea în pungi din material plastic;
- este interzisă deschiderea probelor odată ambalate pentru a fi prezentate pe timpul investigaţiilor;
- nu se vor ambala mai multe obiecte în acelaşi container;

- dimensiunile ambalajului exterior vor fi corespunzătoare pentru a se preveni tensionarea acestuia şi ruperea pe timpul transportului;
- este interzisă refolosirea ambalajelor.

Există sute de varietăţi de dovezi fizice care sunt aduse la laboratoarele de medicină–legală de către organele judiciare. Dovezile care ar putea fi supuse analizei A.D.N., în general, sunt limitate la produse biologice.

Prezentăm, în continuare, o listă de materiale biologice din care A.D.N.–ul fost izolat şi analizat:

- sânge şi pete de sânge
- spermă şi pete de spermă
- ţesuturi şi celule
- oase şi organe
- păr cu foliculi
- urină şi salivă (cu celule nucleare)

Alte materiale, cum sunt: lacrimile, transpiraţia, serul, material fără celule nucleate nu pot fi supuse analizei A.D.N. Modalităţile prin care dovezile biologice pot fi transferate tipuri diferite de dovezi biologice enumerate mai sus pot fi folosite pentru a conecta o persoană de alta, de un obiect sau de un loc. Aceste tipuri de dovezi pot fi,de asemenea, folosite pentru a asocia sau a disocia o persoană cu o crimă. Dovezile biologice pot fi, în general, transferate prin una sau două modalităţi:directă sau secundară.

Depozitarea directă – Sângele, sperma, ţesuturile, oasele, părul, urina şi saliva, pot fi transferate de pe corpul sau hainele unei persoane sau de pe obiecte de la locul faptei. După ce materialele biologice au fost depozitate, ele devin pete şi aderă la o suprafaţă sau la un substrat. Dovezile biologice care nu sunt lichide, cum ar fi ţesuturi, oase au păr, pot fi, de asemenea, transferate prin contact direct şi depozitare. Transferul şi depozitarea directă pot fi întâlnite în una din următoarele situaţii:

- A.D.N.–ul suspectului depozitat pe victimă (corp sau haine)
- A.D.N.–ul suspectului depozitat pe un obiect
- A.D.N.–ul suspectului găsit la locul faptei
- A.D.N.–ul victimei depozitat pe suspect (corp sau haine)
- A.D.N.–ul victimei depozitat pe un obiect
- A.D.N.–ul victimei aflat la locul faptei
- A.D.N.–ul martorilor aflat pe victimă sau pe suspect:
- A.D.N.–ul martorilor aflat pe un obiect
- A.D.N.–ul martorilor aflat la locul faptei

Transferul secundar – Sângele, sperma, ţesuturile, părul sau urina pot fi transferate de pe victimă, suspect, martor, obiect sau de la locul faptei printr-un mediu intermediar. În cazul transferului secundar nu există contact direct între sursa originală (donator de A.D.N.) şi suprafaţa ţintă. Transferul intermediar ar putea fi o persoană sau un obiect. Transferul secundar nu furnizează dovezi despre legătura directă a unui individ cu crima.

Prezentăm în continuare un ghid pentru furnizarea, recoltarea, transportul şi conservarea dovezilor A.D.N.

Fazele iniţiale ale examinării dovezilor fizice presupun activităţi care se desfăşoară atât la locul faptei cât şi în laboratoarele de medicină legală. Documentarea este importanta din două puncte de vedere în medicina legală: din punct de vedere ştiinţific şi legal.

Nu trebuie deteriorate nimic, până când poziţia sa iniţială nu a fost înregistrată. Sunt valabile câteva modalităţi diferite de furnizare. În general se recomandă folosirea mai multor metode. Fiecare piesă majoră a dovezilor ar trebui înregistrată.

Dovezi la locul faptei – Fotografierea şi/sau filmarea dovezilor, înainte de a fi atinse, deplasate sau recoltate.

Observarea poziţiei şi schiţarea distanţelor dintre dovezi şi alte obiecte de la locul faptei. Observarea şi schiţarea distanţelor dintre dovezi şi alte obiecte de la locul faptei. Observarea şi schiţarea condiţiilor dovezilor biologice.

Dovezi la laboratorul de medicină legală

- observarea împachetării, etichetării şi sigiliilor probelor
- pachetul iniţial cu mărci unice de identificare, numărul, cazul şi data
- verificarea numărului şi compararea cu forma admisă pentru a se asigura că a fost primit articolul corect
- observarea, schiţarea şi /sau fotografierea articolului primit
- verificarea articolului dacă îndeplineşte condiţiile de admitere şi dacă descrierea lui este corecta
- fotografierea, schiţarea şi /sau notarea localizării dovezilor biologice înainte de eşantionare
- dacă a fost efectuată o testare preliminară se va înregistra felul testului şi rezultatele obţinute. Întotdeauna trebuie purtate mănuşi pentru a preveni contaminarea.

După ce dovada biologică a fost transferată direct sau indirect, ea va rămâne pe suprafaţa ţintă prin absorbţie sau prin aderenţă. În general, materialele biologice vor fi absorbite, iar cele solide vor adera. Metoda de recoltare depinde de starea în care se afla materialul biologic. Prezentăm în continuare, câteva noţiuni generale despre recoltarea dovezilor biologice pentru analiza A D N .

Recoltarea, transportul şi conservarea urmelor de sânge – Eşantioane de sânge lichid

1. Sângele lichid de la o persoană trebuie recoltat de personal medical calificat.
2. Trebuie recoltat în două eprubete de câte 5 ml fiecare, folosind EDTA ca anticoagulant.
3. Fiecare eprubetă va fi etichetată cu data, ora, numele persoanei, numele celui care recoltează, numărul cazului şi numărul de expunere.

4. Probele de sânge trebuie puse în frigider (nu îngheţate) şi puse în lucru cât mai curând posibil.

Sânge lichid de la locul faptei

1. Sângele lichid trebuie recoltat cu o seringă curată (de preferinţă sterilă) sau cu o pipetă şi transferat într-o eprubetă curată (de preferinţă sterilă).

2. Un cheag de sânge poate fi transferat într-o eprubetă curată cu o spatulă curată.

3. O bucată de bumbac curat poate fi folosită pentru a absorbi sângele lichid sau cheagul de sânge.

4. Eşantioanele vor fi etichetate cu numărul cazului, numărul articolului, data, ora şi numele celui care recoltează.

5. Dacă sunt recoltate eşantioane de sânge uscat ele trebuie sa fie conservate, trebuie duse, cât mai curând posibil, la laborator.

Eşantioane de sânge lichid din zăpadă sau din apă

1. Eşantioanele de sânge găsite pe zăpadă sau în apă trebuie recoltate imediat, pentru a preveni diluarea .

2. Trebuie recoltată o cantitate cât mai mare din aceste eşantioane, într-un recipient curat, pentru a preveni contaminarea.

3. Eşantioanele se etichetează aşa cum s-a arătat anterior.

4. Eşantioanele se îngheaţă.

5. Eşantioanele se duc la laborator cât mai curând timp posibil.

Pete de sânge umede – Îmbrăcămintea cu pete de sânge umede

1. Îmbrăcămintea care are pete de sânge umede trebuie pusă pe o suprafaţă curată şi lăsată să se usuce;

2. Îmbrăcămintea care are pete de sânge umede nu va fi niciodată pusă într-un sac de plastic sau cu un recipient închis ermetic. Acest lucru ar putea determina contaminarea şi înmulţirea bacteriilor şi implicit deteriorarea probei;

3. După ce îmbrăcămintea şi petele s-au uscat trebuie împachetate într-un recipient de hârtie care va fi etichetate corect.

Obiecte cu pete de sânge umede

1. Obiectele mici cu pete de sânge umede trebuie uscate şi apoi recoltate:

2. Trebuie păstrată integritatea petelor de sânge în timpul împachetării şi transportului:

3. La locul faptei pot să existe obiecte mari cu pete de sânge umede. Petele de sânge umede trebuie transferate pe o bucată de bumbac curată:

4. Bucata de bumbac cu pete de sânge trebuie lăsată să se usuce. Înainte de a fi împachetată într-un recipient hârtie:

5. Fiecare obiect şi recipient trebuie etichetat corect.

Pete de sânge uscate – Pete de sânge uscate pe articole transportabile.

1. Petele de sânge uscate de pe arme, îmbrăcăminte şi alte obiecte transportabile trebuie recoltate separat

2. Fiecare articol trebuie plasat individual într-un recipient de hârtie şi acesta trebuie sigilat şi etichetat

Pete de sânge uscate pe suprafeţe solide neabsorbante ale obiectelor netransportabile ale obiectelor netransportabile

1. Modelul petelor de sânge trebuie să fie documentat şi schiţat pentru necesarul respectiv
2. Pata de sânge poate fi dizolvată într-o soluţie salină sterilizata prin frecarea bucăţii de bumbac pe zona pătată
3. Bucata este lăsată să se usuce şi este pusă apoi într-un pachet de hârtie
4. Apoi pachetul este pus într-un plic care se sigilează şi se etichetează
5. Acest procedeu poate fi controlat prin recoltarea unei pete dintr-o zonă adiacentă dar nepătată

Pete de sânge de pe covoare, tapiţerii, şi alte obiecte care nu pot fi tăiate:

1. Ariile pătate trebuie pregătite aşa cum s-a descris anterior
2. O porţiune din obiect pe care se afla pete de sânge poate fi îndepărtată cu un instrument ascuţit curat
3. Fiecare bucată decupată trebuie împachetată separat şi etichetată
4. Pentru control trebuie recoltată şi o porţiune fără pete de sânge

Picături de sânge mici şi uscate

1. Adesea este dificil de recoltat picături de sânge; este posibil ca acestea să fie recoltate folosind metoda benzii adezive
2. După pregătirea corespunzătoare, poate fi folosită metoda benzii adezive pentru picăturile de sânge de pe anumite suprafeţe
3. Fiecare piesă trebuie împachetată şi etichetată
4. Fiecare piesă se pune într-un recipient de plastic
5. Se suspendă banda cu picăturile de sânge la mijlocul recipientului
6. Se sigilează şi se etichetează recipientul

Recoltarea, transportul şi conservarea urmelor de spermă şi a petelor de spermă – Probele de lichid spermatic găsite la faţa locului.

1. Se cataloghează dovezile de spermă prin observare, înregistrare video şi desenare
2. Se foloseşte o seringă curată pentru a transfera lichidul spermatic într-o eprubetă sterilă
3. Se etichetează eprubeta cu numărul cazului, data, ora, localizarea şi numele celui care recoltează
4. Proba se păstrează la frigider şi se aduce la laborator cât mai curând posibil
5. În mod alternativ, lichidul spermatic poate fi transferat pe o bucată curată de bumbac prin absorbţie. Bucata de bumbac este apoi uscată, împachetată, sigilată şi etichetată.

Pete de spermă de pe obiecte transportabile

1. Petele de spermă de pe obiecte, lenjerie de pat,perne şi alte obiecte transportabile trebuie recoltate ca atare
2. Dacă un obiect are pe el pete umede, acestea trebuie lăsate să se usuce înainte de a fi recoltate

3. Fiecare obiect trebuie împachetat separat într-un recipient de hârtie curat

4. Fiecare obiect trebuie etichetat şi sigilat

5. Obiectele trebuie ţinute la frigider şi trimise la laborator cât mai curând posibil

Pete de spermă de pe obiecte mari care pot fi tăiate

1. Exemple de obiecte care pot să aibă pete de spermă şi care pot fi tăiate sunt: covoare, lenjerie de pat şi tapiţerii

2. Se catalogheazǎ proba aşa cum am descris mai sus

3. Se foloseşte un cuţit sau o lamă curată pentru a tăia zona cu pete

4. Se împachetează pentru a o asigura şi a preveni orice contaminare

5. Acest pachet se pune într-un recipient, se sigilează şi se etichetează

Pete de pe suprafeţe neabsorbante şi netransportabile

1. Exemple de asemenea suprafeţe sunt podelele, tejghelele şi suprafeţele de metal

2. Se catalogheazǎ petele de spermă aşa cum am descris

3. Se foloseşte un bisturiu curat pentru a răzui petele de spermă pe o hârtie curată şi se pun într-un recipient

4. Se curăţă bisturiul înainte de fiecare curăţare pentru a evita contaminarea

5. Fiecare recipient trebuie etichetat şi sigilat

Recoltarea, transportul şi conservarea urmelor de ţesuturi, organe şi oase – Ţesuturi, organe şi oase proaspete

1. Fiecare probă trebuie descrisă şi documentată prin schiţare, fotografiere şi filmare

2. Acest tip de probă poate fi recoltat cu un forceps curat

3. Fiecare articol trebuie pus într-un recipient curat fără fixatori adăugaţi

4. Fiecare recipient trebuie sigilat, etichetat şi depozitat într-un congelator

5. Probele trebuie aduse la laborator cât mai curând posibil

Ţesuturi, organe şi oase vechi

1. Înainte de a fi recoltată, fiecare probă trebuie fotografiată şi schiţată. Trebuie notată mărimea, forma şi distanţa dintre probe

2. Fiecare probă trebuie recoltată cu mănuşi curate

3. Trebuie sa fim atenţi să nu contaminăm o probă de la alta; de aceea mănuşile trebuie schimbate pentru fiecare probă

4. Fiecare probă trebuie pusă într-un recipient curat, care se sigilează şi se etichetează

5. Probele pot fi depozitate la temperatura camerei şi duse la laborator cât mai curând posibil

Recoltarea, transportul şi conservarea urmelor de urină, salivă şi alte lichide ale organismului. Probe lichide:

1. Urina lichidă sau saliva trebuie transferate într-un recipient curat cât mai curând posibil

2. Fiecare recipient trebuie sigilat şi etichetat

3. Probele trebuie păstrate la frigider şi duse la laborator

Pete

1. Petele de urină şi de salivă pot fi recoltate ca atare sau prin răzuire

2. Fiecare probă se pune într-un recipient de hârtie curat. Petele recoltate prin răzuire se pun într-un plic de hârtie curat care apoi este pus într-un recipient de hârtie

3. Probele trebuie etichetate şi sigilate

4. Probele trebuie aduse la laborator cât mai curând posibil

Recoltarea, transportul şi conservarea urmelor de natură piloasă

1. Probele de păr trebuie recoltate cu ajutorul unei pensete curate

2. Fiecare probă de păr trebuie împachetată separat şi apoi sigilată şi etichetată

3. Recoltarea trebuie făcută cu atenţie pentru a nu deteriora rădăcina firului de păr

4. Părul amestecat cu sânge, ţesuturi sau alte lichide ale organismului trebuie tratate cu atenţie. Fiecare probă trebuie pusă într-un recipient curat, după care se sigilează şi etichetează

5. Probele trebuie depozitate în frigider şi duse la laborator cât mai curând posibil

Urme biologice de transfer – În cazul în care urmele biologice nu formează depozite sau pete vizibile pe obiecte şi există numai suspiciunea unui transfer de celule către un anumit suport (prin frecare-apucare) probele se procesează astfel:

1. În toate cazurile în care este posibil se vor înainta la laborator obiectele purtătoare ca atare.

2. Dacă obiectele purtătoare nu se pot ridica de la locul faptei datorită dimensiunilor acestora, recoltarea urmei biologice se face prin transfer pe un suport apt a fi examinat în laborator astfel:

- se folosesc baghete subţiri din plastic sau lemn având la capete tampoane din bumbac

- se umezeşte tamponul cu apă distilată sau aer fiziologic steril

- urma se recoltează prin frecare, folosindu-se o zonă cât mai mică a tamponului

- se va evita intercontaminarea probelor pe timpul recoltării sau contaminarea acestora de către operator (inclusiv atingerea de obiecte de îmbrăcăminte)

- tampoanele se usucă la aer, nu se folosesc aparatele de uscat părul

- probele se ambalează separat în ambalaje din hârtie, se etichetează şi se sigilează corespunzător

1.9. Probleme ce se pot rezolva prin examinarea urmelor biologice

Probleme ce se pot rezolva prin examinarea urmelor de sânge – Prin examinarea urmelor de sânge se pot formula unele ipoteze cu privire la numărul făptuitorilor, contribuţia fiecăruia la crearea leziunilor, deprinderile pe care le posedă unele persoane de a produce leziuni corporale în zone vitale: de asemenea se pot obţine date cu privire la profesia făptuitorului.

În ceea ce priveşte obiectul creator, prin interpretarea urmelor de sânge se pot determina felul, natura, numărul,gradul de ascuţire a instrumentelor utilizate, forma şi mărimea suprafeţelor obiectelor contondente, direcţia din care s-a tras cu arma de foc, locul unde se găsea făptuitorul.

Prin examinarea aspectului urmelor de sânge, îndeosebi a culorii şi a stadiului de coagulare, se poate determina,cu oarecare aproximaţie, vechimea lor, ţinându-se seama şi de temperatura mediului înconjurător şi iluminarea existentă.

Forma dârelor de sânge, a diverselor scurgeri sau a picăturilor ajută la determinarea distanţei (înălţimii) şi a unghiului sub care s-au scurs, inclusiv a poziţiei reciproce dintre victimă şi agresor ori a altor acţiuni întreprinse. Atunci când petele de sânge sunt situate pe mai multe planuri, de orientări diferite, se poate stabili uneori, prin construcţii geometrice, cu aproximaţie, punctul de la care a ţâşnit sângele.

Amplasarea picăturilor de sânge pe sol, precum şi reducerea cantitativă a acestora până la eventuala lor dispariţie pot indica traseul parcurs de persoana care sângerează. Existenţa unei bălţi de sânge între trasee cu dâre de picături poate indica locul de staţionare vremelnică a celui rănit sau de încercare a opririi hemoragiei.

Discordanţa evidentă între leziunile vasculare constatate şi cantitatea de sânge descoperită la faţa locului permite stabilirea unor "împrejurări relative", în sensul că nu în acel loc s-a cauzat moartea victimei prin folosirea de obiecte tăietor-înţepătoare.

Aspectul urmelor de sânge de la faţa locului poate oferi date şi cu privire la unele încercări de înlăturare intenţionată a lor prin acţiuni ca: răzuire, spălare. Aşa,de exemplu, spălarea incompletă a urmelor de sânge de pe un suport textil va determina apariţia pe acesta a unor pete reprezentând o zonă centrală, mai intens colorată, şi una periferică având o nuanţă cromatică care se degradează treptat.

Întrebările orientative care se pot pune expertului atunci când se prezintă numai urma de sânge pot fi:

- care este natura urmei, dacă este sânge uman:
- care sunt grupa sanguină şi eventual sexul persoanei de la care provine
- care sunt regiunea anatomică ce a sângerat şi starea de sănătate a persoanei(în cazul sângelui proaspăt şi lichid)
- care este vechimea probabilă a urmelor de sânge
- care este poziţia corpului persoanei ce a sângerat în momentul creării urmei de sânge

- dacă sângele conţine impurităţi şi de ce natură sunt acestea

Atunci când se prezintă urma de sânge şi modelele pentru comparative, se pot formula întrebările:

- dacă urma de sânge ridicată de la faţa locului are aceeaşi grupă sanguină cu proba luată pentru comparaţie(de la victimă,făptuitor sau persoana suspectă).

- dacă există alte indicii asemănătoare între urma şi proba de sânge

Probleme ce se pot rezolva prin examinarea urmelor de salivă – Prin interpretarea la faţa locului a urmelor de salivă se pot obţine date importante sau indicii cu privire la modul de creare, respectiv:salivaţie,expectoraţie,eliminare prin fistula,introducerea unor corpuri străine în cavitatea bucală, sărutare.

De asemenea, interpretarea orientativă a urmelor de salivă descoperite la faţa locului poate oferi indicii referitoare la numărul persoanelor de la care provin urmele,timpul scurs de la crearea lor,starea de sănătate a persoanei creatoare,dacă este fumătoare sau nu,unele obiceiuri sau deprinderi (fumatul cu ţigareta,folosirea scobitorilor,băutul direct din sticla,sorbitul din farfurie,practicarea perversiunilor sexuale).

Întrebările orientative care se pot spune expertului atunci când se prezintă numai urma de salivă sau obiectul pe care se presupune că există asemenea urme, pot fi:

- dacă pe obiectul prezentat există sau nu urme de salivă
- dacă urma de salivă este de natură umană
- dacă urma de salivă provine de la o persoană secretoare sau nesecretoare
- care este grupa sanguină de la care provine urma de salivă
- dacă există indicii care oferă posibilitatea să se stabilească, după urma de salivă, starea de sănătate a persoanei ce a creat-o,eventualele tratamente medicamentoase, unele vicii, mediul profesional al persoanei creatoare şi vechimea urmei.

Atunci când se prezintă urma de salivă şi modelele pentru comparative, se pot formula întrebările:

- dacă urma de salivă are aceeaşi grupă sanguină cu cea a persoanei de la care s-au recoltat modelele pentru comparative
- dacă există alte indicii de asemănare între urma de salivă şi modelele luate pentru comparative.

Probleme ce se pot examina prin examinarea urmelor de spermă – Aceasta permite obţinerea unor date sau indicii cu privire la modul de formare, vechimea urmelor, numărul aproximativ al persoanelor de la care provin, unele stări de boală.

De asemenea, datorită loturilor în care se află urmele de spermă, se pot stabili unele indicii referitoare la starea neuropsihică şi somatică a persoanei care a creat urma precum şi cu privire la eventualele vicii ale acesteia.

Întrebările orientative ce se pot adresa expertului atunci când se prezintă numai urma de spermă ca atare sau obiectul purtător de urmă:

- dacă pe obiectul prezentat există sau nu urme de spermă

- dacă urma prezentată este spermă sau alta substanţă
- dacă urma de spermă este de natură umană
- care este grupa sanguină a persoanei care a creat-o
- care este vechimea aproximativă a urmei de spermă
- dacă urmele de spermă provin de la o singură persoană sau de la mai multe
- dacă persoana de la care provine urma lichidă suferă de vreo boală venerică sau altă afecţiune patologică

Atunci când se prezintă urma de spermă şi modelele pentru comparative, se pot formula întrebările:

- dacă urma de spermă ridicată de la faţa locului are aceeaşi grupă sanguină cu proba de sânge luată pentru comparative
- dacă există alte indicii de asemănare între urma de spermă şi modelele luate pentru comparative

Probleme ce se pot rezolva prin examinarea urmelor de natură piloasă - Prin interpretarea firelor de păr se poate obţine un număr important de date, cum ar fi: regiunea corporală din care provin, dacă culoarea este naturală sau artificială, modalitatea şi împrejurările în care s-a produs detaşarea (smulgere, tăiere, rupere, căderi normal-fiziologice sau patologice) vârsta, sexul şi mediul profesional al persoanei, gradul de igienă personală, unele stări de boală, timpul aproximativ scurs de la crearea urmei, instrumentul tăietor folosit. Aşa, de exemplu, un fir de păr lung găsit la faţa locului se poate aprecia că provine de la o persoană de sex feminin. Un fir de păr scurt care nu prezintă urme de tăiere sau rupere poate fi considerat că provine dintr-o altă regiune decât cea piloasă a capului. Culoarea, care poate fi naturală sau artificială, creează posibilitatea formării unui cerc limitat de suspecţi,ceea ce va uşura activitatea de identificare. Prezenţa unor impurităţi pe firele de păr descoperite la faţa locului oferă posibilitatea determinării mediului de lucru al persoanei de la care provin.

Întrebările orientative care se pot pune expertului atunci când se prezintă urma pot fi:

- dacă firele prezentate sunt fire de păr uman
- dacă firele de păr sunt vopsite şi care este culoarea lor naturală
- care este zona sau partea din corp de la care provin firele de păr
- dacă firul de păr prezintă distrugeri,alteraţii patologice,urme de sânge sau de paraziţi
- care este modul de detaşare al firului de păr
- care este sexul persoanei
- care este vârsta (probabilă)a persoanei
- ce substanţe sunt ataşate pe firele de păr

Atunci când se prezintă urma şi modelul pentru comparaţie se poate formula întrebarea următoare:"dacă firul de păr descoperit la faţa locului prezintă aceleaşi caracteristici generale şi individuale cu firul de păr ridicat pentru comparaţie.

Probleme ce se pot rezolva prin examinarea urmelor de natură osteologică – Prin interpretarea la faţa locului a urmelor osteologice se pot obţine date cu privire la:

Persoana victimei, se pot face unele aprecieri cu privire la apartenenţa la specie, sexul, vârsta, talia, caractere particulare cu privire la prezenţa unor boli, intervenţii chirurgicale, corpuri străine introduse intraoperator sau pătrunse accidental. De asemenea, dacă oasele se găsesc disparate se poate stabili în ce măsură ele aparţin unei singure sau mai multor persoane.

Timpul scurs la crearea urmei până la cercetarea locului faptei – Pentru aceasta se ţine seama de mai mulţi factori, cum sunt: ai mediului extern(condiţiile pedoclimatice, temperatura, umiditatea, curenţii de aer, adâncimea pânzei de apă freatică, natura faunei şi florei ce au acţionat asupra părţilor moi) şi ai mediului extern (vârsta, starea de sănătate, integritatea corporală, prezenţa urmelor de violenţă, a colecţiilor purulente, tratamente recente masive cu antibiotice)

Persoana făptuitorului – În legătură cu făptuitorul se pot face unele aprecieri privind instrumentul vulnerant folosit, îndemânarea profesională în cazul îmbucătăţirii corpului victimei, succesiunea loviturilor cauzate de agenţii traumatizanţi, dacă au fost mai mulţi făptuitori,înălţimea acestora,poziţia faţă de victimă şi contribuţia fiecăruia în producerea leziunilor. Starea neuro-psihică a făptuitorului se poate deduce având în vedere numărul, sediul, succesiunea, direcţia şi profunzimea leziunilor, modalitatea de ascundere a corpului victimei ori eventualele încercări întreprinse pentru distrugerea acestuia.

Întrebările orientative care se pot pune expertului atunci când se prezintă urma de natură osteologică pot fi:

- dacă osul sau resturile de oase sunt de natură umană
- care sunt vârsta, sexul şi talia aproximativă ale persoanei
- ce malformaţii congenitale sau dobândite prezintă osul trimis spre examinare
- ce semne de violenţă prezintă osul, cu ce fel de instrumente au fost create şi dacă leziunile au avut caracter vital
- dacă semnele de violenţă au fost create în timpul vieţii sau post-mortem şi care este succesiunea creării lor
- ce corpuri străine sunt aderate sau penetrate în osul supus examinării
- care erau direcţia şi poziţia în care se afla făptuitorul în raport cu corpul victimei în momentul creării leziunilor
- care poate să fi fost starea neuro-psihică a făptuitorului în procesul săvârşirii infracţiunii
- care sunt factorii de faună,floră sau de altă natură ce au acţionat asupra cadavrului
- dacă diversele fragmente de oase descoperite la faţa locului au făcut corp comun(toate)în timpul vieţii victimei

Atunci când se prezintă urma de natură osteologică şi alte fragmente de os,întrebarea care poate fi pusă expertului poate fi:”dacă osul descoperit la faţa

locului a făcut corp comun (sau este parte componentă)cu segmentul de os prezentat pentru comparaţie (ori pentru constituirea întregului).

Probleme ce se pot rezolva prin examinarea urmelor altor ţesuturi moi – Prin interpretarea la faţa locului sau în laborator a urmelor ale altor ţesuturi moi se pot obţine informaţii cu privire la:

Persoana victimei – Printr-o examinare de specialitate a urmelor se pot determina zona de provenienţă, sexul,vârsta,starea de sănătate,prezenţa unor corpuri străine în organism ori a unor transplante sau grefe de organe, grupa sanguină.

Forma agentului vulnerant – în funcţie de forma urmei rămase pe corpul uman, se pot face deosebiri între secţionările realizate cu bisturiul,cuţitul şi tăieturile realizate cu toporul.

Profesia făptuitorului şi caracterul actului de violenţă – Acestea se pot determina prin analiza modului de operare folosit de către făptuitor în producerea unor leziuni. Astfel,secţionările produse pe corpul victimei de un chirurg, de exemplu, se deosebesc de cele produse de o persoană de altă profesie, necunoscătoare a anatomiei corpului uman. Se mai poate stabili cu ce mână a acţionat făptuitorul.

Acţiunea unor factori interni sau externi. Asemenea factori care pot schimba aspectul urmelor sunt stările de boală ce au produs o degradare a structurii şi compoziţiei bio-chimice ale organismului (inflamaţii acute sau cronice,tumori,tratamente locale), condiţiile atmosferice (temperatură, iluminare, umiditate).

Timpul scurs de la crearea urmei. Acesta se poate aprecia cu aproximaţie, în funcţie de evoluţia şi stadiul proceselor de putrefacţie. La stabilirea lui se au în vedere influenţa de mediu şi caracteristicile ţesuturilor moi.

Întrebările orientative se pot pune expertului atunci când se prezintă urma pot fi:

- dacă organul sau ţesutul prezentat spre examinare este de natură umană
- dacă urmele provin de la o singură persoană sau de la mai multe
- care sunt sexul,vârsta, talia şi grupa sanguină a persoanei
- care sunt caracteristicile individuale ale desenului papilar al urmei
- ce semne de violenţă prezintă urma,cu ce fel de instrumente au fost create,dacă leziunile au avut caracter vital sau au fost create post-mortem şi care este succesiunea lor
- ce malformaţii congenitale sau dobândite prezintă organul sau ţesutul supus examinării
- ce corpuri străine sunt aderate sau penetrate în urmă
- care a fost poziţia făptuitorului în raport cu corpul victimei în momentul creării leziunilor
- care sunt factorii de faună, floră sau de altă natură ce au acţionat asupra urmei

Atunci când se prezintă urma împreună cu alte parţi ale corpului, întrebarea care se poate pune ar fi: „dacă urma descoperită la faţa locului a făcut corp comun (sau este parte componentă) cu organismul, organul sau ţesutul prezentat pentru comparaţie ori pentru reconstituirea întregului.

1.10. Căutarea, descoperirea, recoltarea, transportul şi conservarea urmelor biologice

Particularităţile identificării, recoltării, ambalării şi conservării urmelor sau microurmelor de natură biologică prezente la locul faptei în cazul infracţiunilor de omor şi posibilităţile de valorificare ale acestora prin metode de analiză genetică.

Profilele genetice pot fi obţinute din orice urmă sau microurmă de natură biologică care conţine câteva celule nucleate. Acestea pot fi identificate pe obiecte vestimentare, piele sau diverse suprafeţe ale obiectelor. Declaraţiile victimei pot aduce informaţii despre locurile unde există urme biologice provenite de la autor-de exemplu dacă victima a zgâriat pielea autorului sau acesta a utilizat diverse instrumente sau a atins suprafeţele obiectelor.

Orice parte a corpului victimei unde autorul a avut un contact sub formă de sărut,supt,lins,muscat cu aceasta, există celule epiteliale care,recoltate şi analizate corespunzător pot duce la identificarea infractorului.

În scena unei crime, vom întâlni:victima,obiecte vestimentare ale acesteia,obiecte sau instrumente utilizate la săvârşirea crimei,zona adiacentă locului identificării victimei sau comiterii infracţiunii şi obiectele componente locului, care pot fi împărţite în obiecte “cheie” şi „auxiliare”.

Căutarea anumitor categorii de urme pe corpul victimei – Suprafaţa corpului unei victime a infracţiunii de omor poate prezenta o serie de urme sau microurme provenite de la autor sub formă de secreţii sau ca urmare a interacţiunii cu părţi ale organismului autorului. În zonele echimozelor (loviturilor primite, locuri unde pielea a fost supusă unor presiuni executate cu mâinile) de pe corp este posibil să existe o serie de microurme biologice care pot fi valorificate din punct de vedere al analizei genetice.

La o examinare microscopică a suprafeţei corpului în zona echimozelor provocate prin presare, frecare sau lovire de către autor, vom observa în stratul superficial numeroase celule epiteliale libere, iar o parte din acestea pot proveni de la autor.

Problema care intervine este legată de modalitatea de prelevare a acestora pentru că în urma genotipării să se obţină şi profilul genetic al autorului.

Prelevarea acestor tipuri de microurme se realizează astfel:

- sunt necesare mănuşi de protecţie (chirurgicale) tampoane sterile, apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie şi mască de protecţie

- se ia un tampon steril şi se îmbibă cu apă sterilă

- se trece uşor capătul din bumbac al acestuia peste zonele respective, astfel încât să se poată recolta majoritar celulele epiteliale remanente de la autor, pe suprafaţa pielii victimei. O frecare accentuată a tamponului cu suprafaţa pielii victimei va face ca celulele epiteliale de la aceasta să fie în cantitate majoritară, ceea ce nu este de dorit

- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril

- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile,ferit de surse de căldură ori radiaţii solare,sau dacă nu este posibil,se păstrează la maxim 4C până la ajungerea în laborator

- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu numele persoanei de la care a fost recoltat, data şi zona de unde a fost prelevat

Explicarea acestei proceduri este că, printr-o trecere uşoară a tamponului peste zona respectivă, sunt transferate celulele din stratul superficial, fără a se intra în profunzime, unde cele provenite de la victimă sunt mult mai numeroase decât ale autorului, iar în amestecul de profile genetice obţinut,acesta va fi neobservabil datorită cantităţii mult mai mari de A.D.N. provenit de la victimă.

Aceste tipuri de microurme pot fi întâlnite în următoarele zone:

- strangulare cu mâna liberă acolo unde s-au format echimozele

- prindere, strângere şi fixare a victimei cu mâinile libere de către autor

- lovire cu pumnul, palma sau alte parţi ale corpului autorului unde, de asemenea, se formează echimoze

Aceeaşi procedură este aplicabilă pentru cazul în care sunt identificate urme sau microurme de secreţii pe corpul victimei. Transferul pe tampon din stratul superficial poate determina ca după genotiparea acesteia să se obţină profilul genetic al autorului separat şi nu în amestec cu al victimei.

Mai mult,dacă secreţia are în componentă celule spermatice, profilul acestora va fi obţinut separat prin metode de genotipare diferenţiată.

În cazul identificării urmelor biologice care sunt vizibile, pot fi prelevate prin răzuire uşoară utilizând un bisturiu sterilizat în prealabil,colectând probele direct într-un plic din hârtie curat,dacă acestea sunt uscate. Dacă acestea sunt umede, pot fi transferate pe tampoane din tifon sterile,prin tamponarea uşoara a zonei vizate. Ulterior vor fi uscate corespunzător şi apoi ambalate în plicuri care să le asigure securitatea. Probele astfel prelevate vor fi etichetate corespunzător şi păstrate la o temperatură de maxim 4° C.

Aceste tipuri de urme sau microurme se întâlnesc în următoarele situaţii:

- dacă urmele de secreţii sunt vizibile, atunci zona este evidenta, iar recoltarea se face prin transfer pe tampon steril din bumbac, evitând pe cât posibil contactul cu suprafaţa corpului victimei, conform cu etapele prezentate mai sus; ca variante de prelevare a acestor tipuri de urme biologice, se pot recolta prin răzuire dacă secreţia este consistentă şi multistratificată. Tipurile de secreţii biologice care pot fi regăsite sunt: saliva, sperma, voma, fecale, sânge sau amestecuri de astfel de probe, care nu provin de la victimă sau se află în amestec cu ale acesteia.

- dacă ne referim la microurme de secreţii, atunci acestea vor fi regăsite pe corpul victimei în zonele unde sunt indicii

- muşcături-hematoame care păstrează forma caracteristică-secreţia va fi sub formă de salivă, iar celulele nucleate provin din regiunea bucală

- orificiile organismului şi zonele adiacente – secreţie spermatică sau/şi celule epiteliale provenite prin exfoliere de pe penis sau din zona genitală – dacă infracţiunea este asociată şi cu viol. Recoltarea urmelor sau microurmelor biologice din aceste regiuni se efectuează prin aceeaşi tehnica ca cea descrisă mai sus,utilizând tampoane sterile umectate cu o picătură de apă sterilă şi trecerea uşoară a acestora peste sau în interiorul regiunilor vizate, astfel încât să se preleveze cât mai puţin material biologic ce aparţine victimei.

Este indicat împărţirea zonei în mai multe părţi şi recoltarea separată a materialului biologic de pe aceste suprafeţe. Se va ambala separat fiecare astfel de urmă sau microurmă prelevată.

Firele de păr identificate pe corpul victimei sunt recoltate conform procedurii descrise mai sus. Sunt situaţii în care pot fi observate individual sau sunt printre cele ale victimei. În acest caz se utilizează diverse tehnici pentru prelevarea în totalitate sau a unui număr semnificativ de fire, urmând ca în laborator, pe baza examinărilor morfologice, să fie selectate cele care prezintă deosebiri sau asemănări. Recoltarea se efectuează individual, dacă sunt prezente caracteristici discriminative vizibile sau în grupuri, dacă acestea sunt identificate împreună.

Materialul genetic în cazul firelor de păr este găsit la nivelul tecii epiteliale(bulb). În anumite situaţii, când firele de păr sunt căzute liber, pot să nu conţină celule nucleate sau să fie degradate bacterian ori chimic, situaţii în care nu pot fi genotipate.

Dacă victima a fost imobilizata cu ajutorul unor obiecte ca: frânghii, curele, cătuşe, bandă adezivă, sau a fost strangulată, acestea pot conţine suficiente urme sau microurme biologice care provin de la autor, în zonele de formare a legăturilor, ca să poată fi identificat prin metode genetice.

Datorită faptului că aceste obiecte au dimensiuni care le permit transportul în laborator, este indicat să fie respectate următoarele:

- este evitată cu desăvârşire contaminarea sau intercontaminarea obiectelor cu material biologic provenit din alte surse
- sunt manevrate numai cu instrumente sterile şi sunt utilizate mânuşi corespunzătoare
- sunt ambalate individual în hârtie curată, astfel încât să nu fie intercontaminate zonele de contact cu victima sau autorul,prin rularea hârtiei pe toată lungimea acestora
- sunt însoţite întotdeauna de o descriere a identificării, a zonelor de contact cu victima, sau sunt prezentate fotografii cu detalii ale legăturilor aplicate pentru imobilizare.

Obiectele vestimentare ale victimei – În cele mai multe cazuri, victimele sunt îmbrăcate, iar acestea acoperă o mare parte a corpului. Aceste piese joacă

rolul unei bariere, reţinând foarte multe urme şi microurme de natură biologică provenite de la autor dacă acesta a avut contact direct sau a fost la o anumita distanţă la care este posibil să aibă loc un schimb de material biologic.

Obiectele vestimentare ale victimelor pot deseori demonstra că aceasta a fost forţată, dacă prezintă rupturi ori alte tipuri de urme, cum ar fi solul. Dacă nu pot fi identificate alte tipuri de urme pe suprafaţa acestora (sânge, sperma, salivă) zonele rupturii pot conţine microurme biologice provenite de la persoana care le-a creat sub formă de celule epiteliale.

Să luăm de exemplu, un sacou cu care victima era îmbrăcată. În momentul imediat anterior incidentului, autorul a avut o altercaţie directă cu victima, apucând-o mai întâi de rever la nivelul pieptului, după care s-a depărtat şi a împuşcat-o.

Singura zonă de contact dintre cei doi rămâne această zonă a sacoului. Întrebarea care se pune este, dacă există suficiente celule rămase de la autor pentru a se obţine profilul genetic din A D N-ul acestora. Răspunsul este simplu, dacă un fragment de amprentă papilară depusă pe o suprafaţă netedă poate conţine suficiente celule nucleate pentru genotipare, atunci o suprafaţă rugoasă cum este cea a unui sacou, poate reţine cel puţin la fel de bine suficient material biologic pentru a permite obţinerea profilului genetic al persoanei de la care provine.

De regulă, în zonele unde îmbrăcămintea prezintă rupturi sau forţări pentru a fi dezbrăcate, sunt identificate şi celule nucleate provenite de la persoanele care le-a generat.

Aici totul depinde de informaţiile despre existenţa acestor microurme, tehnologia utilizată pentru identificare, îndemânarea investigatorului care o prelevează şi iscusinţa expertului care o genotipează.

De cele mai multe ori,obiectele vestimentare ale victimelor poartă un ansamblu de urme şi microurme de natură biologică care valorificate prin analize genetice pot aduce dovezi foarte utile în soluţionarea cazurilor.

Obiectele vestimentare ale victimelor pot fi purtătoare a următoarelor tipuri de urme sau microurme biologice:

- sânge
- secreţii(salivă, spermă)
- mătreaţă
- vomă, fecale
- fire de păr
- fragmente de ţesuturi (piele, muşchi, unghii) celule epiteliale remanente în urma contactelor directe cu pielea sau mucoase ale altor persoane

Este indicat ca aceste probe să fie trimise ca atare pentru analiză,respectând următoarele:

- fiecare piesă este ridicată individual astfel încât să nu se contamineze cu material biologic din alte surse sau să contamineze alte probe,utilizând mănuşi, instrumente sterile şi ambalaje noi din hârtie

- dacă prezintă urme biologice aflate în stare umedă,acestea să fie mai întâi uscate în condiţii curate şi cât mai apropiate de cele naturale,dar ferite de surse de căldură excesive sau radiaţii solare directe

- vor fi însoţite de descrieri ale acestora sau fotografii care să prezinte starea în care se prezentau anterior ridicării şi întrebări care să ateste natura urmelor care vor fi identificate

Urme şi microurme biologice din zona imediat învecinată locului identificării victimei – În această arie pot fi găsite urme sau microurme individuale ori în amestec, depuse pe diverse suporturi sau obiecte, instrumente, arme, care au fost utilizate de către autor în comiterea infracţiunii: mănuşi, fragmente de mănuşi, prezervative, cagule sau alte obiecte vestimentare care nu aparţin victimei, resturi de ţigări.

Pentru exemplificare, să luăm câteva tipuri de obiecte purtătoare de urme identificate în scena crimei:

- fragment de mănuşă (cu dimensiunea de circa 1 cm);în interior (pe o parte) va păstra foarte bine celulele epiteliale ale persoanei care le-a purtat, iar în exterior (pe altă parte) vor fi identificate cele ale persoanei cu care a intrat în contact în timpul utilizării.

- piese din lemn sau de altă natură (băţ, bâtă, levier) folosite de către autor la comiterea infracţiunii. Pentru identificarea urmelor de pe aceste obiecte, vom împărţi în două zone: o zonă pe care autorul a ţinut-o în mână şi alta cu care a fost lovită victima. În acelaşi mod pot fi tratate şi obiectele contondente: cuţite, topoare. Ambele zone pot să conţină suficient material biologic din care să se obţină profilele genetice ale autorului şi respectiv victimei. Primul îşi va lăsa celulele epiteliale din zona palmelor,iar al doilea, din cauza loviturii, urmele pot exista sub formă de sânge,ţesuturi biologice moi sau dure, fire de păr.

Un tricou ce nu aparţine victimei şi care prezintă urme de culoare: roşcată dispuse sub formă de stropi dinamici, poate conţine atât sângele de la victimă cât şi celule epiteliale remanente în zonele de contact intim dintre acesta şi corpul persoanei care l-a purtat. Se obţin astfel profilele genetice ale A D N – ului extras din urmele şi microurmele biologice identificate pe acelaşi obiect şi dispuse în zone care pot demonstra utilizarea acestuia de către autor.

Obiecte purtătoare de astfel de urme sunt foarte numeroase, important este ca acestea sa fie identificate, iar ridicarea, conservarea, ambalarea şi trimiterea spre analiză trebuie să respecte cerinţele specificate mai sus:

- fiecare piesă este ridicată individual,utilizând mânuşi şi instrumente adecvate sterile

- dacă prezintă urme biologice aflate în stare umeda, acestea sunt mai întâi uscate în condiţii curate şi cât mai apropiate de cele naturale, dar ferite de surse de căldură excesive sau radiaţii solare directe

- vor fi ambalate în hârtie curată şi etichetate corespunzător

- vor fi însoţite de descrieri ale acestora sau fotografii care să prezinte starea în care prezentau anterior ridicării şi întrebări care să ateste natura urmelor care trebuie identificate

Urme şi microurme biologice din incinta sau zona adiacentă a desfăşurării infracţiunii – Mai întâi, voi face câteva precizări legate de posibilităţile pe care le are autorul să-şi lase urmele biologice în scena infracţiunii. Presupun că acesta utilizează mănuşi chirurgicale, mască şi haine care elimină posibilitatea lăsării amprentelor de orice gen la faţa locului.

Ne putem întreba dacă autorul unei infracţiuni utilizează tot ansamblul vestimentar amintit mai sus, în condiţii sterile şi de unic folosinţă.

Întrebarea care se poate pune este dacă, autorul utilizează tot ansamblul în condiţii sterile şi de unică folosinţă. Mânuşile chirurgicale sunt sterile şi îmbrăcate astfel încât zonele exterioare nu sunt atinse, prinse sau frecate de către autor, sunt la prima utilizare, ştiut faptul că la scoaterea de pe mâini, acestea sunt întoarse pe dos.

Experimentele care au fost realizate în laborator pentru a verifica dacă această supoziţie funcţionează, au adus rezultate surprinzătoare. S-a utilizat o pereche de mânuşi ţinute în buzunar, a căror suprafaţă exterioară nu este protejată de un contact anterior, are toate şansele să-şi lase propriile celule epiteliale pe suprafaţa obiectelor pe care le atinge. Pentru acelaşi experiment au fost folosite mânuşi reutilizate, ştiut fiind faptul că la scoaterea de pe mâini acestea sunt întoarse pe dos. Rezultatele au fost cel puţin la fel de satisfăcătoare. Deci, dacă mânuşile utilizate la comiterea infracţiunilor nu sunt sterile, autorul nu-şi va lăsa amprentele papilare,în schimb îşi poate lăsa celulele epiteliale.

În condiţiile prezentate mai sus, microurmele provenite de la autor în scena infracţiunii pot fi în diverse locuri şi pe diferite obiecte „cheie”, cum ar fi: mânere de uşi, comutatoare electrice, geamuri, utilizate pentru intrarea în scena crimei, arme care au fost accesate „obligatoriu” pentru comiterea actului infracţional.

Alte obiecte sau suprafeţe din zona de producere a infracţiunii pot fi numite auxiliare –pahare, căni, sticle, tacâmuri şi pot păstra microurme provenite de la autor.

Pentru toate aceste cazuri este indicat ca obiectele suport să fie trimise ca atare laboratorului după ce au fost fotografiate la locul de identificare. Dacă acest lucru nu este posibil, vor fi recoltate microurme de pe suprafeţele respective, conform cu următoarele reguli:

- sunt necesare mânuşi de protecţie (chirurgicale),tampoane sterile sau alt obiect contondent steril

- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile,ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil se păstrează la maxim 4 C până la ajungerea în laborator.

- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu data, zona de unde a fost prelevat şi tipul de microurmă.

Pe lângă acestea, este posibilă identificarea unor urme de sânge sau alte secreţii în diverse locuri ale incintei sau zonei. După marcarea şi fotografierea sau filmarea acestora, este indicat să fie ridicate odată cu suportul cu respectarea tehnicii prezentate mai sus, iar dacă acest lucru nu este posibil vor fi recoltate prin una din metodele prezentate:

- transfer pe tampon steril din bumbac
- răzuirea urmei
- decuparea zonei care conţine urma

În cazul evidenţierii urmelor de sânge cu luminol, se au în vedere următoarele:

- este un test empiric de determinare a urmelor de sânge în cantităţi invizibile cu ochiul liber
- luminolul are reacţii pozitive şi cu: ionii de cupru, cobalt (compuşii acestora), permanganatul de potasiu (din diverşi coloranţi), hipoclorit de sodiu (utilizat pentru curăţarea textilelor), peroxidazele şi ferocianurile din plante
- dacă urma este mică şi foarte diluată este posibil să fie evidenţiată numai prin acest test, alte metode nu mai pot fi aplicate
- dacă la prepararea luminolului este utilizată apa oxigenată, este posibilă efectuarea analizelor genetice ale urmei de sânge identificate

Nu este indicat să fie utilizat luminolul ca primă metodă de identificare a urmelor şi microurmelor de sânge, aceasta trebuie să rămână ultima variantă. Utilizarea unei surse luminoase de mare intensitate care să lumineze oblic suprafaţa cercetată,poate avea ca rezultate la fel de bune ca şi luminolul, însă fără efecte distructive asupra sângelui.

Urmele de sânge nu sunt uşor de şters prin metode uzuale, de aceea chiar pe suprafeţe plane, poate rămâne în cantităţi suficiente pentru a putea fi analizat. Sângele are tendinţa de a pătrunde în structura materialelor absorbante, cum ar fi covoare, carpete, lemn iar utilizarea diverselor tehnici de identificare duce la rezultate favorabile. Este indicat ca aceste piese să fie înaintate laboratorului pentru confirmare şi analiza acestora.

Alte metode mai bune pentru identificarea microurmelor de sânge sunt cele bazate pe reactivi ca orto-toluidina şi merbromina,care se prepară cu solvenţi organici care asigură evaporarea solventului utilizat,fără să afecteze calitatea sângelui.

Probele de sânge din jurul cadavrelor care provin în mod cert de la aceasta, pot să nu fie necesare, întrucât prezenţa corpului este suficientă pentru a suplini determinarea profilului genetic al persoanei de la care provin urmele.

Filozofia criminalistului din punctul de vedere al recoltării urmelor şi microurmelor din scena infracţiunii este bine să fie: „ ... mai bine mai multe probe colectate decât insuficiente…”

Transferul urmelor sau microurmelor provenite de la victimă pe obiectele vestimentare sau alte lucruri ale autorului – În aceeaşi manieră în care autorul îşi lasă propriile urme sau microurme biologice în scena crimei,la fel

poate şi victima să transfere pe ale sale pe corpul,vestimentaţia sau alte obiecte ale autorului.

Pe de altă parte, autorul poate lua anumite obiecte din scena crimei care poartă pe suprafaţa lor microurme sau urme biologice provenite de la victimă, deoarece aceasta le utiliza în mod frecvent.

Urmele biologice vizibile cu ochiul liber ca fiind suspecte pe obiecte ale unei persoane, pot fi identificate uşor. Pentru microurme însă,identificarea poate fi făcută numai dacă există în dotare aparate specifice. Din acest motiv, este indicat ca obiectele unui suspect care sunt suspectate de a conţine microurme sau chiar urme de natură biologica, să fie trimise ca atare la laborator. Dacă acest lucru nu este posibil, vor fi respectate cerinţele de mai sus pentru prelevarea acestor microurme sau urme.

Ne vom opri la una din probele care este prelevată în mod curent de la suspecţi: depozitul subunghial. Natura dispunerii fiziologice a unghiilor permite depozitarea unei anumite cantităţi de materie sub aceasta în funcţie de mărime. În cazul unui contact cu mâna liberă sub formă de luptă dintre autorul unui omor şi victimă sau atingerea unor fluide biologice provenite de la aceasta, la nivelul unghiilor, se poate acumula o cantitate mai mare sau mai mică de material biologic.

Să nu uităm că orice persoană foloseşte unghiile la diverse activităţi, printre care şi scărpinatul, proces prin care se introduce sub unghii o cantitate impresionanta de celule epiteliale provenite de la propriul corp. Deci, un alt material biologic provenit de la un organism străin va fi depus sub unghii sub formă stratificată, peste cele proprii. Din acest motiv, recoltarea urmelor sau microurmelor din depozitul subunghial trebuie să ţină cont de următoarele:

- probele biologice vor fi luate numai din stratul superficial: prelevarea din stratul profund va determina obţinerea profilului genetic al persoanei căreia i se recoltează într-o cantitate majoritară şi care de cele mai multe ori maschează profilul unui alt material biologic străin.
- se ia un tampon steril şi se umectează cu o picătură de apă sterilă
- se trece uşor capătul din bumbac al acestuia pe sub una din unghii, astfel încât să se poată recolta majoritar celulele epiteliale remanente sau alte fluide biologice existente care sunt depuse în stratul superficial
- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil, se păstrează la maxim 4 C până la ajungerea în laborator
- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu numele persoanei de la care a fost recoltat, data şi zona de unde a fost prelevat
- se repetă această procedură pentru toate depozitele subunghiale vizate: vor fi ambalate separat şi etichetate corespunzător

Dacă este posibil, indicat este să fie tăiate unghiile ca atare, fără a deranja depozitul şi trimis la laborator. Recoltarea şi ambalarea se efectuează

separat pentru fiecare deget. În cazul a două persoane care au avut o altercaţie, în urma căreia una a strangulate-o pe cealaltă prin spate, ceea ce a determinat un contact dintre capul (părul) acestuia şi haina celuilalt, urmele şi microurmele biologice care au fost transferate pot fi multiple:

- fire de păr de la victimă la autor
- mătreaţa de la victimă la autor
- celulele epiteliale de pe palmele autorului pe gâtul victimei
- salivă

Toate aceste probe biologice dacă sunt identificate, recoltate corect şi genotipate de specialişti capabili de acest lucru, pot aduce dovezi foarte utile în soluţionarea cauzei. Din aceste motive, este indicat ca astfel de probe să fie procesate cu o dotare corespunzătoare, iar dacă acest lucru nu este posibil, să fie ambalate corespunzător şi înaintate la laborator.

Arma crimei – În orice obiect dur se poate ascunde o armă a unei crime, dar informaţiile care se pot acumula de-a lungul anchetei va reduce căutarea la câteva tipuri. Cu atât mai mult, dacă este utilizată o armă de foc, informaţiile care pot fi obţinute în urma genotipării urmelor sau microurmelor biologice prezente pe suprafaţa acesteia, sunt mai complexe. De pe suprafaţa oricărei arme de foc este posibil să fie prelevate microurme biologice din care se pot obţine profile genetice ale proprietarului sau/si ale altei persoane care a utilizat-o. Pentru exemplificare să observăm suprafaţa exterioară a unui pistol şi să fixăm principalele locuri unde rămân de regulă,cele mai multe celule epiteliale provenite de la persoana care l-a utilizat sau de la cea care ii asigura întreţinerea, dacă acestea sunt diferite.

Zona 1: mâner,incluzând toate locurile care prezintă asperităţi – nituri sau şuruburi –vor păstra în mod stratificat celule epiteliale.

Zona 2: manşon şi cocoş, preponderant în zona ridurilor –stratificarea şi păstrarea celulelor epiteliale în această regiune a pistolului este atât de evidentă, încât un singur rid poate păstra suficiente microurme biologice pentru a se obţine profilul genetic al persoanei de la care provin.

Zona 3: corpul pistolului şi trăgaci-în special zonele rugoase, dar nu obligatoriu un fragment de amprentă depusă în această arie poate conţine suficiente celule epiteliale pentru genotipare. Aceste microurme biologice sunt existente în straturile superficiale,ca urmare a contactului cu persoana care îl utilizează şi cu cea care îi asigura întreţinerea, în straturile profunde.

Componentele pistolului vor fi de asemenea,purtătoare la o serie de microurme biologice sub formă de celule epiteliale provenite de la persoana care îl curata sau îi asigura întreţinerea.

Încărcătorul, interiorul manşonului, corpul pistolului, ţeava sau arcul pot purta microurmele biologice pe toată suprafaţa lor. Însăşi cartuşele sau tuburile pot conţine microurme din epiteliul persoanei care le-a folosit.

Ideal este ca recoltarea microurmelor biologice de pe suprafeţele exterioare sau interioare să fie realizată în laborator pentru a le identifica microscopic şi evita contaminările sau intercontaminările. Din aceste motive

este indicat ca arma să fie ambalată corespunzător şi trimisă spre analiză. Dacă acest lucru nu este posibil, recoltarea intuitivă a microurmelor biologice se realizează din zonele specificate mai sus, cu respectarea următoarelor norme:

- pentru identificarea persoanei care a utilizat-o, microurmele biologice vor fi luate numai din stratul superficial: prelevarea şi a stratului profund va determina obţinerea profilului genetic al persoanei care a curăţat-o sau a asigurat întreţinerea
- este necesar echipamentul de protecţie descris (mănuşi sterile, tampoane din bumbac, apă sterilă, un obiect contondent)
- se ia un tampon steril şi se umectează cu o picătură de apă sterilă
- se trece uşor capătul din bumbac al acestuia peste suprafaţa vizată, fluide biologice existente care sunt depuse în stratul superficial: se va urmări pe cât posibil, concentrarea microurmei într-o parte a tamponului
- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil, se păstrează la maxim 4 C până la ajungerea în laborator
- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu toate datele necesare pentru identificare
- se repetă această procedură pentru toate suprafeţele vizate şi separat pentru fiecare piesă componentă: în cazul ridurilor, trecerea tamponului se face longitudinal pe asperităţi: vor fi ambalate separat şi etichetate corespunzător
- pentru identificarea persoanei care a curăţat-o sau a asigurat întreţinerea se va recolta atât de pe suprafaţa pieselor interioare, cât şi cele exterioare, astfel:
- se trece apăsat capătul din bumbac peste suprafaţa şi zonele ascunse ale pieselor, unde pe bază de capilaritate sunt reţinute microurmele biologice. În aceste regiuni celulele epiteliale sunt împachetate în uleiul folosit la ungerea armei, care nu va face altceva decât să le conserve şi să le depună prin stratificare. Ca variantă de prelevare, dacă urmele biologice sunt depuse sub formă de cruste, se poate utiliza un bisturiu steril pentru a răzui zona, iar depozitul format va fi colectat într-un plic transparent sau o bucată din hârtie curată
- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil,se păstrează la maxim 4C până la ajungerea în laborator.
- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu toate datele necesare pentru identificare
- se prelevează separat de pe toate suprafeţele vizate,pentru fiecare piesă componentă, iar ambalarea se face separat

Din punct de vedere al investigaţiei biocriminalistice, arma crimei, este ideal să fie purtătoare de urme şi microurme biologice provenite de la victimă sau de la suspect şi victimă.

Orice obiect contondent sau dur care joacă rolul unei arme a crimei va fi supus următoarelor procese mecanice:

- forţa de strângere exercitată de către mâna autorului la unul din capete
- forţa de respingere exercitată de către victimă în momentul impactului sau în actul apărării

Oricare din cei doi vor fi transmiţători de urme sau microurme biologice pe acelaşi obiect:arma crimei. Am prezentat mai sus cazurile în care autorul nu-şi poate transfera urmele biologice - să fie protejat de obiecte vestimentare al căror exterior sunt sterile.

În cazul „armelor albe" una din părţi este dedicată identificării urmelor sau microurmelor biologice provenite de la victimă, iar alta, ale autorului.

În toate cazurile este indicat ca arma să fie trimisă ca atare la laborator, ambalată şi conservată adecvat, fără a se încerca prelevarea urmelor sau microurmelor.

Particularităţile identificării, recoltării, ambalării şi conservării urmelor sau microurmelor de natură biologică prezente la locul faptei în cazul infracţiunilor de viol şi posibilităţile de valorificare ale acestora prin metode de analiză genetică.

În cazurile de viol, prezenţa urmelor de spermă poate proba acest tip de infracţiune. Urmele de spermă sunt compuse în principal din plasmă seminală şi spermatozoizi.

În cazurile de viol, probele biologice care pot fi identificate sunt completate faţă de cele prezente în cazurile de omor, cu urme de spermă. Recoltarea şi ambalarea acestor tipuri de probe biologice destinate analizelor genetice, se efectuează astfel:

a) sperma şi pete de spermă lichidă existentă la faţa locului

- se va nota în procesul verbal de cercetare la faţa locului poziţia probei
- se transferă într-o eprubetă sterilă cu o seringă de unică folosinţă
- se inscripţionează eprubeta cu datele probei(inclusiv numele persoanei care a ridicat proba)
- se păstrează proba la frigider şi se înaintează în cel mai scurt timp posibil la laborator
- proba se poate ridica şi prin transfer pe un fragment textil steril (faşă medicală),după care se usucă la aer,se ambalează şi se etichetează corespunzător

b) Sperma existentă pe obiectele care pot fi ridicate

- obiectele de îmbrăcăminte, cearşafurile, paturile, ce conţin urme de spermă vor fi ridicate ca atare
- dacă pe unul dintre acestea există urme de spermă umede, acestea se vor lăsa să se usuce la aer înainte de ambalare
- fiecare obiect se va ambala separat în hârtie curată-ambalajul va fi inscripţionat şi sigilat corespunzător

- obiectele ambalate vor fi în măsura posibilităţilor păstrate în frigider şi înaintate la laborator în cel mai scurt timp posibil

c) Urme de spermă identificate pe obiecte suport de dimensiuni mari, care pot fi tăiate

- asemenea obiecte sunt:covoarele,păturile,tapiţeria
- se foloseşte un bisturiu curat sau o foarfecă pentru a decupa zona ce conţine urma de restul obiectului
- fiecare fragment tăiat va fi ambalat în hârtie curată,care se pliază sub forma unui plic de farmacie
- pachetul cu proba se introduce în ambalaje din hârtie care se inscripţionează corespunzător

Urme de spermă pe suprafeţe neabsorbante ale unor obiecte care nu pot fi ridicate

- asemenea suprafeţe există în cazul podelelor, birourilor, suprafeţelor metalice
- se fixează fotografic obiectul la locul faptei
- se răzuieşte pata pe spermă cu un bisturiu curat şi se transferă pe o foaie de hârtie curată care se împătureşte sau se transferă direct într-un plic tip farmacie. Ca variantă se poate utiliza un tampon din bumbac steril (faşă medicală, recoltatoare pentru exudate sau beţişoare de curăţat urechile) umectat cu o picătură de apă sterilă sau ser fiziologic, cu ajutorul căruia se va tampona urma până la transferul unei cantităţi suficiente de probă (se pot utiliza mai multe astfel de tampoane). Urma astfel recoltată va fi mai întâi uscată şi apoi ambalată în hârtie curată.
- fiecare dintre plicurile tip farmacie sau hârtia utilizată pentru ambalarea directă a probelor recoltate, vor fi ambalate separat în câte un alt plic din hârtie care va fi inscripţionat şi sigilat corespunzător

În stare fluidă urmele de spermă sau secreţie vaginală, se colectează cu ajutorul unei seringi sau prin tamponare cu un material absorbant steril. În funcţie de caz, se depozitează într-un tub adecvat sau se usucă la temperatura de 2-4 grade.

În situaţia identificării urmelor de spermă sau secreţii vaginale pe obiecte mici,este indicat ca obiectul purtător să fie ridicat ca atare, colectarea urmelor făcându-se în laborator.

Dacă un articol este umed sau ud, acesta trebuie să fie mai întâi uscat, ambalat separat în hârtie şi etichetat corespunzător. De preferat se păstrează la 2-4 C până este trimis în laborator. Pentru urmele de spermă sau secreţii vaginale identificate pe obiecte mari care nu pot fi deplasate dar pot fi tăiate,se decupează cu ajutorul unui bisturiu sau a unei foarfece sterile zona suspectată. Dacă este umedă, se usucă la temperatura camerei. Se ambalează separat fiecare astfel de fragment în hârtie curată şi se etichetează corespunzător.

Urmele de spermă (sau suspectate) de pe suprafeţe neabsorbante se răzuiesc utilizând un bisturiu (sau un alt obiect contondent steril) iar

microcrustele obţinute se colectează într-o bucată de hârtie curată. Fiecare urmă astfel colectată se ambalează separat şi se etichetează corespunzător.

Recoltarea probelor de sânge de la locul faptei,în caz de viol trebuie să respecte următoarele:

- sângele lichid poate fi colectat prin transferul acestuia pe un tampon steril sau utilizând o seringă sterilă (pipetă)
- sângele uscat sub formă de cruste poate fi transferat prin răzuire într-un plic din hârtie transparent, container (eprubetă, tub) steril cu ajutorul unei spatule curate; ca variantă de recoltare pot fi utilizate tampoane din tifon steril uşor umectate, pentru a transfera urma prin frecarea uşoară a acesteia - în acest caz este necesar ca proba să fie uscată înainte de ambalare sau păstrată la o temperatură de maxim 4 C.
- pentru obiecte mari care nu pot fi deplasate, recoltarea se realizează prin transfer utilizând un tampon dintr-un material textil (tifon steril)curat umectat cu ser fiziologic sau apă distilată, uscate la temperatura camerei, apoi ambalate în hârtie
- toate probele recoltate să fie etichetate cu numărul cazului, data, ora, locaţia şi numele persoanei care a recoltat
- probele de sânge lichid să fie păstrate în anticoagulant sau după caz, uscate la temperatura camerei de preferinţă se înaintează laboratorului cât mai curând posibil.

Pentru articole de îmbrăcăminte care conţin urme de sânge umed se respectă următoarele:

1. În funcţie de caz, se recoltează fragmente din obiectul suport pentru urmele de sânge sau se ridică în totalitate
2. În ambele cazuri, probele se usucă mai întâi la temperatură ambiantă. Niciodată nu se păstrează în pungi, saci din material plastic. Aceasta cauzează distrugerea probei de către bacterii.
3. Se ambalează în hârtie şi se etichetează corespunzător. Datorită caracteristicilor morfologice, urmele pot fi observate acolo unde există în cantitate suficientă, cum ar fi chilotul victimei, care de cele mai multe ori, dacă este îmbrăcat după consumarea actului, păstrează urmele de secreţie vaginală în amestec cu urmele de spermă.

Genotiparea prin metoda extracţiei diferenţiale are menirea de a separa cele două tipuri de urme într-o fracţie masculină (spermatică) şi una feminină constituită din celule vaginale şi epiteliale. În cantităţi mici sau sub formă de microurme poate fi detectată doar cu ajutorul pretestelor de laborator-Phosphatesmo (pentru evidenţierea urelor de fosfatază acidă care este conţinută de către lichidul seminal în care sunt imersaţi spermatozoizii), PSA check (pentru determinarea antigenelor specifice din prostata – glicoproteine intracelulare cu masa moleculara de 3400 Dalton, sintetizate numai de către glandele prostatice, fiind prezente în plasma seminal, senzitivitatea testului fiind de până la 4ng/ml) sau microscopic.

De aceea, aceste tipuri de microurme sunt căutate în locurile sau pe obiectele unde se presupune a exista vestimentaţia victimei, zonă imediat învecinată săvârşirii actului sau cele care, conform declaraţiilor, pot să le conţină.

Stabilirea cu certitudine a naturii va fi executată în laborator. Un prezervativ utilizat pentru săvârşirea unui viol va păstra în interior urmele autorului, indiferent dacă vor fi sub formă de spermă colectată sau doar celule epiteliale remanente prin exfoliere de pe penis ca urmare a rulării şi derulării acestuia. În exterior vor exista suficiente celule vaginale sau epiteliale provenite de la victimă pentru a se putea obţine profilul genetic al acesteia.

Obiectele învecinate locului consumării actului pot confirma la fel de bine o urmă de spermă, de aceea trebuie studiată cu atenţie această zonă .Astfel pot fi obiectele vestimentare ale victimei, lenjerii de pat, covoare, paturi, sol, dacă evenimentul a avut loc în natură. Vizualizarea acestor urme se face cu lumina UV.

Este posibil ca după consumarea actului, autorul să folosească un obiect textil pentru a-şi curăţa zona genitală, care de cele mai multe ori rămâne la locul faptei. Acesta va conţine suficient material biologic ca să se poată obţine profilele genetice ale victimei şi autorului sub forma unui amestec.

Genotiparea probelor de secreţii vaginale recoltate de către medicii legişti aduc uneori informaţii suficiente pentru probarea unui viol, dar nu puţine au fost cazurile în care autorul nu a ejaculat în vaginul victimei, sau victima a ajuns prea târziu pentru a i se recolta probele sau după ce s-a spălat intravaginal. Trebuie menţionat aici că o astfel de probă, dacă nu este uscată steril după recoltare sau conservată până a ajunge în laborator la o temperatură de maxim 2-3 grade Celsius, microfloră bacteriană existentă o va distruge în câteva zile aproape complet, ceea ce pune în imposibilitate genotiparea acestora.

În cazurile perversiunilor sexuale orale sau anale,datorită glandelor salivare şi respectiv a florei bacteriene bogate, urmele de spermă sunt rapid eliminate. De aceea recoltarea probelor din aceste cavităţi trebuie făcută în cel mai scurt timp sau chiar victima, dacă este posibil, să-şi recolteze aceste probe imediat după ce autorul a abandonat-o. Regula de bază este ca recoltarea să se efectueze cât mai steril şi fără a fi contaminată.

De exemplu, victima unei perversiuni sexuale, consumă o gumă de mestecat, pe care nu a avut timp să o arunce. După finalizarea agresiunii, victima a scuipat-o şi evident s-a spălat în cavitatea bucală cât mai bine posibil. Ulterior s-a demonstrat că era singura probă care susţinea infracţiunea-amestecul de secreţii constituit din salivă, care provenea de la victimă şi sperma care provenea de la autor, pe acelaşi obiect.

În alte circumstanţe este bine de ştiut că o gumă de mestecat folosită, păstrează în cantitate suficientă urmele de salivă şi implicit celule epiteliale provenite din mucoasa bucală, pentru a se putea obţine profilul genetic al persoanei respective ?

Tot în astfel de cazuri este suficient ca victima să scuipe pe un material curat – şerveţel, tampon – pentru ca amestecul de secreţii să poată fi conservat şi analizat.

Microurme biologice care pot fi prezente în cazuri de violuri – Conform definiţiei microurmelor, prin care acestea pot fi identificate acolo unde a existat un contact fizic între o persoană şi un obiect sau cu o altă persoană, exemplu: autor-victimă, trecem în revistă tipurile de microurme posibile într-un astfel de caz, obiectele şi locurile unde pot fi întâlnite, tehnicile de prelevare a acestora, precum şi informaţiile pe care le pot aduce analizele genetice despre acestea.

Să luăm mai întâi cazul unui viol simplu şi să examinăm corpul victimei în locurile de contact ferm dintre acesta şi autor.

1. Dacă victima a avut un contact la nivelul feţei – buze, bărbie, faţă – posibil sub formă de sărut, lins, supt sau muşcătură cu autorul. Microurmele remanente posibile sunt sub formă de salivă sau efectiv celule epiteliale trecute în urma frecării sau contactului, prin transfer de la autor la victimă în condiţiile în care aceste microurme nu sunt spălate, ele pot fi prelevate astfel:

- sunt necesare mănuşi de protecţie (chirurgicale),tampoane sterile, apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie şi mască de protecţie

- se ia un tampon steril şi se umectează cu apă sterilă

- printr-o trecere uşoară a acestuia peste zonele declarate de contact, astfel încât să se poată recolta majoritar celulele epiteliale remanente de la autor, pe suprafaţa pielii victimei, microurme biologice prelevate din zona feţei şi microurme prelevate din zona gâtului. Frecare accentuată a tamponului cu suprafaţa pielii victimei va face ca celulele epiteliale de la aceasta să fie în cantitate majoritară, ceea ce nu este de dorit

- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril

- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil,se păstrează la maximum 4 C până la ajungerea în laborator.

- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi etichetează cu numele persoanei de la care a fost recoltat, data şi zona unde a fost prelevat.

2. Dacă victima a fost muscată într-o anumită regiune a corpului,microurmele de salivă şi implicit celule epiteliale, provenite de la autor vor rămâne în zona respectivă.

Metoda de prelevare a microurmelor biologice şi necesarul de echipament este similară cu cea descrisă mai sus.

3. Dacă victima declara că a zgâriat cu unghiile sau a avut un contact ferm între mâini şi suprafaţa pielii sau o mucoasa a autorului,de pe aceste zone pot fi prelevate microurme sau microurme de celule epiteliale remanente de la violator. Pentru prelevarea depozitului subunghial de la victimă este necesar acelaşi echipament ca cel descris mai sus si se efectuează astfel:

- dacă victima are unghiile lungi sau scurte, se pot preleva microurmele de pe partea interioară cu ajutorul unui tampon umectat steril,prin frecare uşoară, evidenţiindu-se pe cât posibil contactul tamponului cu pielea. Tamponul conţinând microurmele astfel prelevate :îi este tăiat capătul neutilizat, se usucă, se ambalează şi se etichetează corespunzător sau în condiţii umede se ambalează şi se păstrează la maximum 4 C: microurmele sunt prelevate şi ambalate separat pentru fiecare deget.

- pentru valorificarea microurmelor din depozitul subunghial unghiile mai pot fi tăiate, ambalate separat şi etichetate corespunzător

- în cazul microurmelor de pe mâini care pot proveni în urma contactului dintre victimă şi suspect,se prelevează din zonele declarate cu necesarul de echipament şi conform procedurii prezentate mai sus.

4. Dacă victima a fost legată de autor cu ajutorul unei frânghii, cordon, este ştiut faptul că pentru a realiza nodurile, şi chiar pe lungime,autorului îi trebuie un contact ferm sub formă de strângere şi chiar de frecare cu acesta, în urma căruia lasă suficiente celule epiteliale pentru a se putea realiza un profil genetic. Aceste microurme sunt prelevate din zonele învecinate nodului,necesare formării prin apucare – strângere cu mâna-şi de pe lungimea obiectului,astfel încât să fie ferite zonele de contact cu victima.

5. Urmând acelaşi procedeu descris şi respectând regulile,pot fi prelevate microurme biologice care conţin celule nucleate din orice zonă a corpului declarată de victimă că a existat un contact ferm sau de frecare cu autorul.

Informaţiile care pot fi aduse prin analizele genetice a acestor microurme sunt evidente:urma biologică compusă din celule epiteliale (posibil şi alte secreţii) a căror genotipare poate evidenţia un profil genetic care poate fi al autorului sau un amestec de profile genetice în care este inclus cel al autorului alături de victimă.

Dacă am examina microscopic obiectele de îmbrăcăminte,în special lenjeria intimă, vom putea observa câteva mii de celule epiteliale provenite prin exfolierea suprafeţei corpului, un proces fiziologic normal. În cazul unui viol, de regulă, obiectele vestimentare ale victimei pot fi trase, rupte, forţate de către autor. Acesta la rândul lui,prin apucare şi frecare a obiectelor lasă o multitudine de celule epiteliale pe suprafaţa de contact. Aceste microurme dacă sunt prelevate corespunzător pot fi genotipate.

Să luăm cazul unui chilot,unde victima declară că autorul, împotriva voinţei ei, a forţat să îl dezbrace, apucând zonele laterale. Acest obiect vestimentar are o parte interioară, unde contactul cu corpul victimei este evident cantitativ şi o parte exterioara unde, în cazul de faţă avem microurmele autorului lăsate sub formă de celule epiteliale remanente în urma contactului de apucare şi chiar frecare cu mâinile. Prelevarea microurmelor astfel lăsate de pe partea exterioară a zonelor respective se realizează cu acelaşi tip de echipament ca cel descris mai sus,urmărind etapele:

- se ia un tampon steril şi se umectează cu apă sterilă

- se freacă uşor zona suspectată exterioară pe o suprafaţă suficientă

- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril

- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile,ferit de surse de căldură şi radiaţii solare,sau dacă este posibil, se păstrează la maximum 4C până la ajungerea în laborator.

- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu numele persoanei de la care a fost recoltat, data şi zona de unde a fost prelevat.

Indicat este ca aceste tipuri de probe să fie trimise ca atare la laborator, specificând în rezoluţie sau ordonanţă tipul de analiză solicitată, având în vedere că microurmele în general sunt foarte uşor de contaminat, deci sunt necesare şi măsuri de protecţie anticontaminare sporite.

Evident fiecare piesă vestimentară a victimei care a avut un contact ferm cu autorul în anumite zone bine stabilite, de către victimă, poate fi supusă unei astfel de analize.

Informaţia care poate fi adusă în urma genotipării unor astfel de microurme este: urma biologică a cărui profil genetic este identic cu al persoanei suspectate. Pentru interpretarea rezultatului sunt necesare probe biologice de referinţă recoltate de la victimă şi suspect/autor.

Microurmele posibile lăsate de autor ţin scena infracţiunii pot fi prezente pe diverse alte obiecte unde a avut loc un contact fizic. Prezentăm câteva suporturi purtătoare de astfel de microurme, metodele de prelevare şi informaţiile care pot fi obţinute din conţinutul acesteia. Zonele acesteia care păstrează microurmele biologice provenite de la acesta sunt: regiunea de contact cu buzele,şi cea de apucare cu mâna. În ambele cazuri pot exista suficiente celule epiteliale pentru a se obţine profilul genetic. Echipamentul necesar este cel descris mai sus. Metoda de prelevare este următoarea:

- cu un tampon steril de prelevare a microurmelor, umectat cu o picătură de apă sterilă sau ser fiziologic, se freacă zona vizată circular

- tamponul este apoi uscat în condiţii absolut sterile sau este ambalat şi etichetat corespunzător, dar păstrată la o temperatură de maximum 4 C până la ajungerea în laborator

2. Să presupunem că autorul a apucat cu mâna corpul sticlei

Urmele lăsate de mâna pot fi valorificate prin sistemul AFIS 2000, dar totodată pot constitui şi materialul biologic necesar pentru a se obţine un profil genetic.

Dilema care există este:amprentă digitală sau profil genetic

Răspunsuri:

- substanţele sub formă de pulbere utilizate pentru relevare, negru sau galben, nu influenţează posibilitatea de genotipare a microurmelor biologice

- „cianoacrilatul" poate avea efect distructiv asupra microurmelor biologice

- problema intervine atunci când urma papilară este ridicată pe folie adezivă, iar odată cu aceasta sunt prinse şi celulele epiteliale care rămân în

adezivul utilizat. Problema poate fi rezolvabilă dacă microurmele biologice de pe folia adezivă sunt supuse analizelor genetice

- o alta variantă este prelevarea doar a amprentelor papilare care au suficiente elemente de identificare, restul urmând a se recolta pentru a fi supuse analizelor genetice. De exemplu,unele urme papilare nu pot fi valorificate prin amprentare, în schimb conţin suficiente celule epiteliale pentru a se obţine un profil genetic al persoanei creatoare.

Aceste tipuri de urme sau microurme se pot recolta ca şi pentru exemplul anterior, ţinând cont de faptul că acestea se pot contamina cu materialul biologic al persoanei care efectuează cercetarea, deci se iau măsuri, mutându-se din locul identificării prin apucare cu un instrument steril, adecvat (pensetă) din acele zone greu accesibile (fundul sticlei sau interiorul acesteia)

3. Dacă autorul a folosit o cagulă, aceasta va păstra foarte bine în interior urmele biologice provenite de la acesta, astfel:

- zona gurii şi nasului sub formă de salivă sau chiar de celule epiteliale provenite prin exfoliere

De preferat este ca astfel de corpuri delicte să fie trimise ca atare la laborator, prelevarea microurmelor urmând a fi efectuată în urma întrebărilor şi a istoricului din conţinutul rezoluţiei înaintată odată cu proba.

Ca alternativă, prelevarea urmelor sau a microurmelor, în funcţie de caz, poate fi executată astfel:

- cu ajutorul unui tampon steril umectat se periază uşor zona vizată (de exemplu, zona bucală şi nazală)

- microurmele biologice din regiuni diferite vor fi recoltate separat

Sunt apoi uscate steril (sau păstrate la o temperatură de maximum 4 C) şi ambalate separat, etichetându-se fiecare ambalaj cu descrierea locului de prelevare. În exterior, dacă sunt indicii că a existat un contact ferm cu o zonă a pielii sau alte secreţii provenite de la victimă, acestea pot fi la fel de bine valorificate. Toate aceste date despre posibilitatea existenţei microurmelor biologice pe probele de la faţa locului sunt descrise în istoricul din cadrul rezoluţiei înaintate

4. Lista obiectelor vestimentare sau textile poate continua,dar să luăm un alt exemplu. O cămaşă a cărei provenienţă este necunoscută, iar pe suprafaţa acesteia se observă urme de sânge, care în urma analizelor genetice se stabileşte că provin de la victimă. Întrebarea care se pune este ce alte microurme biologice mai pot fi prezente pe acest obiect.

Dacă sunt recoltate microurmele de celule epiteliale remanente prin frecare cu corpul purtătorului în regiunile subaxiale, gulerului sau a mânecilor şi supuse analizelor genetice, se va obţine profilul genetic al persoanei care a purtat acest obiect vestimentar. Deci, cămaşa poate face o legătură între victimă şi violator prin prezenţa microurmelor biologice provenite de la ambii pe acelaşi obiect suport.

5. O alta categorie de microurme pot fi cele create în urma atingerii cu cavitatea bucală sub formă de muscătură creată pe un aliment. De exemplu, un

sandwich muscat în regiunea imediată a acesteia, microurme de celule epiteliale provenite din mucoasa bucală sub formă de salivă a persoanei respective.

Tot în această categorie intră resturile de ţigări al căror capăt poartă urmele de salivă ce conţin celule epiteliale. Acest capăt trebuie să fie protejat pentru a nu fi contaminat. Recoltarea acestor resturi se face utilizând o pensetă sterilă,iar ambalarea se va face separat pentru a elimina posibilitatea intercontaminării – este posibil ca mai multe persoane să fi fumat ţigările.

6. Obiecte purtătoare de urme sau microurme biologic sub formă de celule epiteliale din scena unei infracţiuni de acest gen, pot fi foarte numeroase. Se observă doar indicii că persoana cercetată a avut contact fizic cu corpurile respective.

Un pix, poate fi purtător de celule epiteliale de la persoana care l-a utilizat în zona de prindere, suficiente pentru a se putea obţine profilul genetic.

În cazul violurilor soldate cu moartea victimei este foarte important să se studieze suprafaţa corpului victimei în vederea identificării urmelor de spermă. De multe ori acestea se găsesc în amestec cu urme de sânge. Recoltarea se efectuează prin transfer pe tampoane sterile sau sub formă de cruste, care sunt conservate şi ambalate corespunzător.

Alte microurme importante de pe suprafaţa corpului victimelor decedate şi nu numai, sunt cele de pe suprafaţa hematoamelor create de agresor prin apucare şi strângere. Acestea pot fi identificate în diverse regiuni ale corpului: mâini, picioare, abdomen, fese.

Pentru recoltarea acestor tipuri de microurme sunt necesare câteva precizări. Alte celule epiteliale decât cele ale corpului pot fi prezente doar în stratul superficial depuse prin stratificare şi într-o cantitate foarte mică. Recoltarea acestora dacă nu este făcută corespunzător duce la genotiparea A.D.N-ului din celulele victimei,ceea ce nu este de dorit. Nu pot fi ridicate urmele remanente ale agresorului dintr-o zonă a corpului unde victima a sângerat sau sunt urme de secreţii care provin de la aceasta.

Ridicarea acestor microurme se efectuează astfel:

- echipamentul necesar este cel descris mai sus:mănuşi de protecţie (chirurgicale), tampoane sterile, apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie şi mască de protecţie
- se ia un tampon steril şi se umectează cu apă sterilă sau ser fiziologic
- se tamponează (utilizând o zonă cât mai mică a tamponului pentru a realiza o concentrare a materialului nucleat) printr-o frecare foarte uşoară a suprafeţei pielii în zona hematomului, astfel încât să se evite prelevarea celulelor victimei
- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolute sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil, se păstrează la maximum 4 C până la ajungerea în laborator.
- se ambalează şi se etichetează corespunzător.

Un alt subiect controversat este cel al microurmelor biologice din materiile fecale,pentru identificarea persoanei de la care provin. Este ştiut faptul că fecalele, indiferent de origine, sunt un mediu bacteriologic foarte bun. Acesta poate duce la distrugerea oricărei microurme biologice, care ar putea sta la baza stabilirii unui profil genetic. Dar, în anumite situaţii şi cu o prelevare corectă a microurmelor care conţin material genetic, acestea pot fi genotipate.

Să luăm un exemplu în care victima a fost supusa unor perversiuni sexuale, iar printre microurmele identificate la faţa locului au fost şi resturi de materii fecale pe picioarele victimei, decedată, în zona genunchilor.

Pentru prelevarea microurmelor de celule nucleate care ajung în special pe suprafaţa materiilor fecale în urma contactului prelungit cu mucoasa intestinală, se ţine cont de următoarele:

- echipamentul necesar este cel descris mai sus: mănuşi de protecţie(chirurgicale),tampoane sterile,apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie şi mască de protecţie
- se ia un tampon steril şi se umectează cu apă sterilă
- se tamponează printr-o frecare foarte uşoară suprafaţa exterioara a materiilor fecale, astfel încât să se evite intrarea în profunzime
- se îndepărtează capătul utilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolute sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil,se păstrează la maximum 4 C până la ajungerea în laborator
- se ambalează în cele două plicuri şi se etichetează corespunzător cu natura microurmei prelevate,data şi zona de unde a fost prelevat

În aceste condiţii,urma poate fi genotipată, având posibilitatea să aducă informaţii despre persoana prezentă în scena infracţiunii, posibil autorul.

În scena infracţiunii mai pot fi identificate şi microurme de urină. În sensul strict al definiţiei, urina nu conţine celule nucleate, dar odată cu actul micţiunii sunt eliminate o serie de celule provenite de pe interiorul uretrului şi uretrei care conţin material genetic. Aceste celule, în condiţii fiziologice normale, sunt destul de rare, de aceea colectarea unor astfel de microurme se efectuează ţinând cont de următoarele principii:

- urina trebuie colectată în stare lichidă şi într-un volum cât mai mare, deoarece celulele prezente urmează să fie concentrate în laborator, obţinându-se în final un extract al acestora
- pentru colectarea urinei sunt necesare următoarele:seringa sterilă cu o capacitate de peste 5 ml, recipient steril cu un volum suficient de mare pentru a fi transferată, mănuşi sterile, mască de protecţie şi evident o costumaţie corespunzătoare
- după colectare urina trebuie păstrată la o temperatură de maximum 4 C până la ajungerea în laborator

Pentru exemplificare, să luăm cazul unui vas de WC, care păstrează urina ultimei persoane care l-a folosit. Aceasta poate fi colectată respectând

regulile de mai sus, iar genotiparea microurmelor de celule nucleate va stabili persoana de la care provine.

Alte microurme care pot fi recoltate de pe un astfel de vas sunt celule epiteliale remanente pe ramă, dacă interesează persoana care a şezut.

De exemplu,în funcţie de caz,indicii care se pot obţine:rama lăsată şi fără microurme de urină pe aceasta, poate indica că ultima persoană care a folosit-o este de sex feminin. În afară de urină mai pot fi prelevate celulele de pe suprafaţa acesteia, care se execută conform cu descrierile de mai sus:

- sunt necesare mănuşi de protecţie (chirurgicale),tampoane sterile,apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie, mască de protecţie
- se ia un tampon steril şi se umectează cu apă sterilă sau ser fiziologic
- se freacă uşor cu tamponul suprafaţa superficiala a ramei astfel încât să se preleveze doar celule depuse în urma contactului cu ultima persoană. Dacă se tamponează vor fi luate toate celulele de pe suprafaţa obiectului,ceea ce nu este de dorit, deoarece este posibil ca şi alte persoane neimplicate să fi folosit WC-ul
- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil, se păstrează la maximum 4 C până la ajungerea în laborator
- se ambalează corespunzător în cele două plicuri şi se etichetează cu datele necesare

Acestea au fost doar câteva tipuri de urme sau microurme care pot fi găsite în scena infracţiunii. Poate fi diferit suportul sau scopul analizării în sensul identificării persoanei care le-a produs, dar metodele de prelevare,ambalare şi conservare respectă aceleaşi etape ca pentru cele prezentate.

Cercetarea locului faptei în cazul accidentelor de circulaţie pentru identificarea, recoltarea, ambalarea şi conservarea urmelor sau microurmelor de natură biologică şi posibilităţile de valorificare ale acestora prin metode de analiză genetică

În cazul accidentelor de circulaţie, urmele şi microurmele biologice posibil prezente la faţa locului sunt similare celor descrise în capitolele anterioare, completate cu câteva zone şi tipuri particulare acestui tip.

Încă de la începutul investigării vor fi protejate toate zonele autovehiculului împotriva contaminării şi intercontaminării urmelor şi microurmelor de natură biologică prezente, însăşi mânerele exterioare de deschidere a portierelor pot fi purtătoare de microurme biologice care pot aduce informaţii utile.

Tipurile de probe biologice care pot fi prezente atât în interior, cât şi pe părţile exterioare ale unui vehicul sunt similare cu cele în cazuri de omoruri sau violuri: sânge, secreţii biologice, ţesuturi musculare, osoase, organe, fire de păr.

La recoltarea unor astfel de urme sau microurme trebuie ţinut seama de faptul că exteriorul unui autovehicul este permanent supus acţiunilor factorilor din mediu şi nu numai,care pot compromite calitatea acestora.

Identificarea urmelor sau microurmelor comportă aceleaşi etape de substanţe sau natura suporturilor pe care sau în compoziţia cărora, pot exista aceste tipuri de urme, pentru a putea fi valorificate prin metode de analiză genetică.

Principalele substanţe/suporturi care sunt prezente pe suprafaţa exterioară a autovehiculelor sunt: sol, uleiuri, vaseline, rugină, diverse alte substanţe lichide utilizate pentru funcţionarea acestora, toate aceste substanţe /suporturi, cu excepţia celor corozive, permit păstrarea urmelor de natură biologică, oferind posibilitatea genotipării acestora.

La identificarea urmelor biologice se va ţine seama de proprietăţile morfologice sau fizico-chimice ale acestora, iar recoltarea se poate realiza astfel:

- sol care conţine urme biologice (sânge, salivă sau alte secreţii) cu ajutorul unei spatule sau alt obiect adecvat, se răzuie urma colectând-o direct într-un ambalaj din hârtie curat: dacă urma este umedă, se va usca mai întâi şi apoi va fi plasată într-un alt ambalaj din hârtie curată.

Dacă urma este umedă, se va usca mai întâi şi apoi va fi plasată într-un alt ambalaj care îi va asigura o închidere ermetică, ca variantă de conservare, este posibil păstrarea la o temperatură de maximum 4 C până la ajungerea în laborator.

- uleiuri sau vaseline amestecate cu urme biologice (sânge, salivă sau alte secreţii) vor fi recoltate ca atare utilizând o seringă sterilă, cu posibilitatea transferării într-un flacon din plastic sau sticlă. Vor fi păstrate la temperatură de maximum 4°C până la ajungerea în laborator. Dacă acest lucru nu este posibil, vor fi utilizate bucăţi de tifon steril pentru a tampona zona vizată, astfel încât să se realizeze o concentrare a urmei pe o suprafaţă cât mai mică. Dacă urmele sunt sub formă de mânjituri, acestea vor fi prelevate utilizând tampoane din bumbac sterile, fără a le umecta cu apă, prin frecarea zonei respective. Vor fi ambalate în hârtie curată şi ţinute la maximum 4°C.

- urme biologice (sânge, salivă sau alte secreţii) depuse pe suprafeţe ruginite

- dacă urma este în stare uscată – cu ajutorul unui bisturiu sau alt obiect contondent steril, se va răzui uşor zona vizata de a conţine urma biologică, colectând crustele formate direct într-un ambalaj din hârtie, după plasarea într-un alt ambalaj care îi va asigura securitatea şi etichetată corespunzător, poate fi păstrată la temperatura camerei.

- dacă urma este în stare umedă – cu ajutorul unui tampon steril(bumbac sau tifon) fără a fi umectat va fi frecată uşor zona până la transferul unei cantităţi suficiente – pot fi utilizate mai multe astfel de tampoane pentru recoltarea unei urme: înainte de ambalarea finală, acesta trebuie uscat în condiţii cât mai sterile sau se păstrează la 2-4°C până la ajungerea în laborator

- urme biologice (sânge, salivă sau alte secreţii) care se află în amestec cu alte tipuri de substanţe

- dacă urma este în stare uscată – cu ajutorul unui bisturiu sau alt obiect contondent steril, se va răzui uşor zona vizată ce conţine urma biologica, colectând crustele formate direct într-un ambalaj din hârtie. După plasarea într-un alt ambalaj care îi va asigura securitatea şi etichetată corespunzător, poate fi păstrată la temperatura camerei

- dacă urma este în stare umedă – cu ajutorul unui tampon steril (bumbac sau tifon), fără a fi umectat, va fi frecată uşor zona,până la transferul unei cantităţi suficiente – pot fi utilizate mai multe astfel de tampoane pentru recoltarea unei urme: înainte de ambalarea finală, acesta trebuie uscat în condiţii cât mai sterile sau se păstrează la 2-4°C până la ajungerea în laborator

- dacă urma este în stare lichidă – vor fi recoltate ca atare utilizând o seringă sterilă, cu posibilitatea transferării într-un flacon din plastic sau sticlă. Vor fi păstrate la temperatura de maximum 4°C până la ajungerea în laborator. Dacă acest lucru nu este posibil, vor fi utilizate bucăţi de tifon steril pentru a tampona zona vizată, astfel încât să se realizeze o concentrare a urmei pe o suprafaţă cât mai mică

- ţesuturi biologice moi (organe, muşchi, piele, creier) sau dure (oase) – se va utiliza pentru prelevare penseta care trebuie sterilizata după fiecare utilizare, mânuşi sterile de unică folosinţă şi un container adecvat. Ţesutul respectiv va fi transferat prin apucare cu penseta sau cu mâna,dacă se utilizează mănuşi sterile, şi plasat în containerul care trebuie etichetat corespunzător. Obligatoriu va fi păstrat congelat până la ajungerea în laborator, indiferent de natura suportului sau tipul substanţei cu care aceste tipuri de probe biologice pot fi identificate sub forma depusă ori în amestec, se vor ridica ca atare.

- urme sau microurme biologice, depuse pe suprafeţe vopsite (tablă, spoilere) materiale plastice (faruri, geamuri)

- dacă urma sau microurma este în stare uscată – utilizând un tampon din bumbac steril, umectat, se freacă uşor zona. După uscare în condiţii curate şi, ferit de surse de radiaţii (UV, solara) sau căldură excesivă, va fi ambalat în cele două plicuri şi etichetat corespunzător. Dacă nu pot fi asigurate condiţii de uscare corespunzătoare, proba astfel prelevată şi ambalată, va fi păstrată la maximum 4°C până la ajungerea în laborator. Ca variantă de recoltare poate fi utilizat un bisturiu sau alt obiect contondent steril, cu ajutorul căruia se va răzui uşor zona vizată ce conţine urma biologică, colectând crustele formate, direct într-un ambalaj din hârtie. După plasarea într-un alt ambalaj care îi va asigura securitatea şi etichetată corespunzător, poate fi păstrată la temperatura camerei

- dacă urma sau microurma este în stare umedă – cu ajutorul unui tampon steril (bumbac sau tifon) fără a fi umectat, va fi frecată uşor zona, până la transferul unei cantităţi suficiente – pentru microurme transferul se realizează astfel încât să se realizeze o concentrare a acestora într-o zonă mai mică a tamponului, iar pentru urme aflate pe suprafeţe întinse, pot fi utilizate mai multe tampoane:înainte de ambalarea finală,acesta trebuie uscat în condiţii cât mai

sterile şi ferit de surse de radiaţii (UV, solară) şi căldura excesivă sau se păstrează la 2-4°C până la ajungerea în laborator

- dacă urma este în stare lichidă – preferabil este utilizarea unei bucăţi de tifon steril (pansament, faşă) pentru tamponarea probei astfel încât să se realizeze o concentrare a urmei pe o suprafaţă cât mai mică,după care acesta se usucă corespunzător şi se ambalează steril. Ca variantă de lucru, poate fi utilizată o seringă sterilă, cu posibilitatea transferării conţinutului intr-un flacon din plastic sau sticla. Proba astfel prelevată va fi păstrată la temperatura de maximum 4°C până să ajungă în laborator.

- pentru urme sau microurme biologice care sunt identificate pe suporturi cu dimensiuni transportabile sau din care pot fi decupate eşantioane, este indicat să fie ridicate împreună cu suportul pentru a fi examinate în cadrul laboratorului. Ambalarea şi păstrarea se va efectua în funcţie de starea şi natura urmei sau microurmei biologice, astfel:

- suporturi care conţin urme sau microurme aflate în stare lichidă sau umedă – se vor usca la temperatura camerei, cu posibilitatea utilizării unei surse de aerare fără încălzire, după care se ambalează şi etichetează corespunzător

- suporturi care conţin urme sau microurme aflate în stare lichidă sau uscată – se vor ridica în condiţii care asigură protecţia împotriva contaminării sau intercontaminării utilizând mănuşi, pensete, foarfeci sau alte obiecte contondente, se ambalează în hârtie curată, se etichetează corespunzător şi se păstrează la temperatura camerei.

În afara acestor tipuri de urme, în cazul investigării unui autovehicul,fie implicat într-un accident de circulaţie,fie pentru a stabili poziţia persoanelor din interior,înaintea unui eveniment,pot exista şi totodată valorifica prin metode de analiză genetică o serie de microurme dispuse în interior,corespunzător fiecărui loc ocupat de pasager.

Oricare din pasagerii unui autovehicul, va lăsa în zona sa o serie de urme sau microurme biologice. Cele mai numeroase vor fi lăsate de persoana aflată la volan, dar nu sunt neglijabile nici ale celorlalţi, astfel:

- şoferul: piesele din aria de desfăşurare a activităţii în timpul ocupării locului şi apoi actului de conducere propriu-zis a autovehiculului. Dispunerea microurmelor biologice este următoarea: clapete de deschidere /închidere, uşă, volan, maneta schimbătorului de viteze sau comenzi de semnalizare, butoane de comenzi, bord, centură de siguranţă, oglinzi.

- restul pasagerilor: la nivelul uşilor de acces pe clapetele de deschidere sau mânere, centuri de siguranţă, zona bordului pentru ocupantul din dreapta faţă, corespunzător acestei regiuni.

Pe lângă acestea, atât conducătorul autovehiculului cât şi restul pasagerilor vor putea lăsa pe tapiţeria din zonele corespondente locului ocupat, diverse alte urme sau microurme care pot fi identificate utilizând tehnici criminalistice deja cunoscute.

În cazul accidentelor unde sunt implicate autovehicule echipate cu airbag şi care s-au deschis în momentul impactului, vor fi regăsite în regiunea unde a

avut contact cu persoanele protejate de către acesta, urmele şi microurmele biologice, sub formă de sânge, salivă sau celule epiteliale provenite de la nivelul feţei.

Este cunoscut faptul că prin manipularea de mai multe ori a unui obiect vor fi transferate pe suprafaţa acestuia celule epiteliale care se vor depune stratificat până la formarea unui aşa zis „jeg” ce devine vizibil. La recoltarea acestui gen de microurme biologice, trebuie ţinut cont de această dispunere în straturi, deoarece oferă posibilitatea prelevării microurmelor sau urmelor biologice ce provin de la persoane diferite, în funcţie de modul de prelevare. Din zona şoferului, de exemplu,se poate realiza astfel:

- echipamentul necesar este cel descris mai sus:mănuşi de protecţie (chirurgicale) tampoane sterile, apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie şi mască de protecţie
- se ia un tampon steril şi se umectează cu apă sterilă
- se freacă cu tamponul suprafaţa vizată a piesei, ţinând cont că modul de prelevare va duce la obţinerea unor profile genetice diferite, astfel că în funcţie de ceea ce se doreşte, se vor efectua următoarele:
- o trecere uşoară a tamponului utilizând o zonă cât mai mică a acestuia pentru a realiza concentrarea microurmei, determină prelevarea din stratul superficial care va permite obţinerea profilului genetic al ultimei persoane care a condus /utilizat piesele din autovehicul
- o frecare accentuată a zonei vizate va duce la prelevarea celulelor remanente din straturile profunde determinând obţinerea profilelor genetice ale persoanelor care au condus/utilizat un timp îndelungat autovehiculul
- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril
- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldură sau radiaţii solare,sau dacă nu este posibil, se păstrează la maximum 4 C până la ajungerea în laborator.
- se ambalează în cele două plicuri şi se etichetează corespunzător specificând zona de prelevare a microurmei şi data

Particularităţile cercetării locului faptei în cazul furturilor, pentru identificarea, recoltarea, ambalarea şi conservarea urmelor sau microurmelor de natură biologică şi posibilităţile de valorificare ale acestora prin metode de analiză genetică.

La săvârşirea unui furt, autorul utilizează un „echipament corespunzător” – devenit moda – cu ajutorul căruia se presupune, că nu va lăsa nici o urmă în scena infracţiunii, indiferent de natura acesteia. Odată cu apariţia tehnicilor moderne de investigare a locului faptei, acest concept a devenit un mit. Voi începe cu câteva exemplificări din cazuistica cotidiană la care personajele, în ciuda faptului că au avut grijă să nu transfere propriile urme pe diverse suprafeţe, nu au reuşit.

Un fragment din hârtie umectat cu salivă pentru a se lipi,ataşat de partea exterioara a vizoarelor:sunt suficiente celulele nucleate pentru a fi obţinut profilul genetic al persoanei de la care a provenit saliva.

Mânuşile chirurgicale care nu sunt sterile oferă şansa de a nu lăsa amprente papilare, dar în anumite situaţii oferă posibilitatea unui transfer de celule epiteliale sau secreţii biologice pe suprafeţele cu care persoana purtătoare intra în contact. De exemplu, prin punerea şi scoaterea unei mănuşi chirurgicale, care este întoarsă pe dos, iar faţa interioară devine partea exterioară; la o reutilizare, vor fi transferate sute de celule sau chiar mii de celule provenite de pe mâini. Astfel, suprafaţa exterioară va fi sursă de microurme biologice transferabilă pe obiecte cu care va veni în contact. Acelaşi lucru se întâmplă în cazul păstrării unei perechi de mânuşi chirurgicale în buzunar. Suprafaţa exterioară va fi îmbogăţită în microurme biologice cu fiecare contact dintre mână şi aceasta.

Obiectele personale „pierdute" în scena infracţiunii de către autori sunt adevărate surse de urme şi microurme biologice care pot fi valorificate prin metode genetice: cagule, mânuşi întregi sau fragmente, arme.

Nu trebuie neglijate obiectele care pot fi suport pentru astfel de microurme: resturi de ţigarete, pahare, căni, sticle, tacâmuri, utilizate de către autor sau sunt doar indicii că acest lucru a avut loc.

Întotdeauna, acolo unde există o amprentă papilară, vor exista în celule epiteliale al căror A.D.N. oferă posibilitatea obţinerii profilului genetic al persoanei de la care provine. Mai mult, un fragment de amprentă papilară care nu conţine suficiente elemente pentru o identificare în sistemul AFIS 2000 poate conţine suficiente celule nucleate din A.D.N.–ul cărora să se poată obţine profilul genetic al persoanei creatoare.

Dacă nu este utilizat un echipament adecvat pentru identificare şi vizualizare microurmele biologice vor fi căutate în locurile „cheie" pe care autorul le-a accesat pentru săvârşirea actului infracţional-mânere de uşi, ferestre, instrumente sau aparate, obiecte care au fost mutate.

Pentru prelevarea acestor microrme trebuie să se ţină cont de următoarele:

- echipamentul necesar este cel descris mai sus:mănuşi de protecţie (chirurgicale), tampoane sterile, apă sterilă sau ser fiziologic, foarfecă sau alt obiect contondent, ambalaje din hârtie şi mască de protecţie

- întotdeauna, dacă este posibil, vor fi ridicate obiectele suport purtătoare de microurme, identificarea şi prelevarea urmând a se realiza în laborator

- se ia un tampon steril şi se umectează cu o picătură de apă sterilă

- se freacă cu tamponul suprafaţa vizată ce conţine microurma, ţinând cont că modul de prelevare va duce la obţinerea unor profile genetice diferite, astfel că în funcţie de ceea ce se doreşte, se vor efectua următoarele:

- o trecere uşoară a tamponului utilizând o zonă cât mai mică al acestuia pentru a realiza concentrarea microurmei, determina prelevarea din stratul

superficial care va permite obţinerea profilului genetic al ultimei/ultimelor persoane care a/au utilizat obiectul

- o frecare accentuată a zonei vizate va duce la prelevarea celulelor remanente din straturile profunde ceea ce determină obţinerea profilelor genetice ale persoanelor care au utilizat obiectul de mai multe ori şi/sau în trecut

- se îndepărtează capătul neutilizat cu ajutorul unei foarfece sterile sau alt obiect contondent steril

- tamponul se usucă în condiţii absolut sterile, ferit de surse de căldura sau radiaţii solare, sau dacă nu este posibil,se păstrează la maximum 4 C până la ajungerea în laborator

- se ambalează în cele două plicuri şi se etichetează corespunzător specificând, data şi zona de unde a fost prelevat

În cazul furturilor auto,urmele şi microurmele biologice posibil a fi transferate sunt similare celor prezentate mai sus şi completate cu cele expuse în capitolul anterior.

Pe lângă aceste tipuri de microurme, în aceste cazuri mai pot fi prezente următoarele: urme de sânge în stare lichidă sau uscată, depus pe diverse tipuri de suporturi :salivă,fecale,ţesuturi moi şi dure.

1.11. Practică judiciară

Când s-a propus la sfârşitul secolului trecut ca amprentele digitale să fie utilizate ca mijloc de identificare a indivizilor şi ca probă în cauzele criminale,aceasta a fost o revoluţie. În ciuda acestei practici cu mai bine de un secol în urmă de către sir Francis Galton, utilizarea amprentelor digitale ca probă este un instrument inestimabil pentru urmărirea criminalilor ca şi pentru identificarea persoanelor dispărute şi a resturilor umane.

- Cazul Colin Pitchfork – prima expertiză genetică, Anglia

În ultimii 15 ani o tehnică mai revoluţionară ca cea a amprentelor digitale a devenit practică în criminalistică. Tehnica analizei A.D.N-ului, denumită şi analiza amprentei genetice, a fost utilizată pentru prima dată în 1986, în Anglia, în cazul Colin Pitchfork,care a fost recunoscut la sfârşitul anchetei vinovat de agresiunea sexuală şi de omorul a două adolescente. Este interesant de semnalat că această tehnică a servit mai întâi in această cauză pentru excluderea unui tânăr care fusese în mod eronat bănuit de omor. Într-o tentativă de a identifica pe autorul omorului celor două tinere în cazul Pitchfork, autorităţile poliţieneşti au luat o măsură extraordinară: au cerut ajutorul bărbaţilor din regiune să doneze voluntar mostre de A.D.N. în scopul analizei. O analiză anterioară a urmelor de la locul celor două crime săvârşite în două localităţi diferite şi la un interval de trei ani, făcută de dr .A J., a evidenţiat faptul că ele au fost săvârşite de acelaşi autor şi a permis excluderea unui prim suspect reţinut în cauză. În urma analizei mostrelor recoltate de la peste 4.500 de bărbaţi a fost găsit un corespondent al amprentei genetice ridicate de la locul

crimelor şi care aparţinea lui Colin Pitchfork, condamnat apoi pentru cele două omoruri.

- Exonerare pe baza expertizei genetice; cazul Guy Paul Morin, Canada

În ultimul timp s-a scris mult în Canada despre tehnica analizei genetice în criminalistică şi a demonstrat că acesta poate permite exonerarea unor persoane nevinovate. În 1985, G.M. a fost achitat la primul său proces (1986) dar a urmat un alt proces şi a fost declarat vinovat în 1992. În 1995, după ce a petrecut 15 luni în închisoare, G.M. a fost achitat urmare a analizei amprentelor sale genetice, tehnologie care nu exista la momentul săvârşirii omorului. În fapt, mostrele de A D N prelevate de pe hainele C.J. erau atât de degradate în 1995 încât a trebuit o formă perfecţionată a acestei tehnici care abia fusese pusă la punct, pentru a realiza analiza. Cazul G.M. şi modul pe care ancheta şi urmărirea au fost făcute fac obiectul unui examen aprofundat al guvernului.

- Cazul Otto Varandi, Satu Mare

12 iunie 1998, familia M., domiciliată în judeţul Satu Mare, a sesizat dispariţia fetiţei lor, S.R., în vârstă de 6 ani. După 2 zile,cadavrul acesteia a fost găsit la marginea localităţii, într-un loc viran. Din raportul medico-legal de autopsie, întocmit de Laboratorul de Medicină Legală al judeţului Satu Mare, rezultă că moartea inocentei a fost violenta, datorându-se în principal asfixiei mecanice prin sugrumare.

Poliţia a demarat cercetările la scurt timp după găsirea cadavrului, zona fiind efectiv „periata", în căutarea unor indicii clare, care să conducă la identificarea autorului.

Trei zile mai târziu,criminaliştii au alcătuit un prim cerc al suspecţilor. Prin rezoluţie a parchetului de pe lângă Tribunalul Satu Mare s-a dispus efectuarea unei expertize asupra firelor de păr găsite pe corpul şi îmbrăcămintea victimei şi compararea lor, din punct de vedere morfologic, cu cele recoltate din zona capului şi cea pubiană a bănuiţilor. Prin raportul de expertiză întocmit, Institutul de Criminalistică al Inspectoratului General al Politiei a concluzionat că probele recoltate prezentau elemente de asemănare (nuanţa culorii, grosimea, aspectul canalului medular şi al bulbului) cu modelele de comparaţie, recoltate de la suspectul Otto Varandi, însă aceasta era prea puţin pentru ca bănuitul să fie inculpat. Ca urmare, în ziua de 17 iunie 1998, Serviciul criminalistic al I.P.J. Satu Mare a examinat îmbrăcămintea declarată a fi fost noroi,care au fost trimise pentru examinare la Institutul Naţional de Medicină Legală „Prof. Dr. Minovici" din Bucureşti.

Noua expertiză a stabilit că „între firele de păr uman capilar recoltate de pe hanoracul bănuitului şi cele provenite de la victimă existau asemănări din punct de vedere al lungimii, al diametrului mediu,structurii şi, mai ales din punct de vedere al diversităţii coloristice. În plus, firul vegetal recoltat de pe hanoracul acestuia prezenta asemănări morfologice şi structurale cu firele vegetale ridicate de pe pulovărul victimei. Chiar dacă lucrurile deveneau foarte

clare, nici una din probe nu suficienta pentru a produce condamnarea suspectului.

Toate rapoartele întocmite de către specialiştii criminalişti (medici legişti şi ingineri chimişti) concluzionau că el este autorul omorului. Totuşi, lipsea dovada elocventă în baza căreia să fie întocmit rechizitoriul, chiar dacă la dosar se afla declaraţia data în ziua în care a fost reţinut, respectiv la 16 iunie 1998. În această declaraţie el precizează că în ziua de 12 iunie 1998, a ademenit-o pe S.R. în acel loc unde a fost descoperit cadavrul unde prin forţă a încercat să aibă un raport sexual cu victima.

Însă ancheta a efectuat o întoarcere radicală, atât cu ocazia primei prezentări a materialului de urmărire penală (efectuată de procuror, în data de 29 octombrie 1998) cât şi a prezentării în faţa instanţei când bănuitul nu a mai recunoscut faptele imputate, declarând că nu cunoştea nimic în legătură cu împrejurările în care a decedat victima S.R. Aflat în faţa unui rechizitoriu foarte subţire, tribunalul Satu Mare a dispus restituirea cauzei la procuror pentru completarea cercetărilor.

La rândul său,reprezentantul parchetului a formulat o cerere, prin care se solicita încuviinţarea instanţei privind efectuarea unei expertize medico-legale pentru identificarea genetică prin tipizare. Cum singurul institut medico-legal din România capabil să efectueze o asemenea expertiză, prin folosirea de până la 13 gene, este cel de la Craiova, prin Ordonanţa din 14 decembrie 200, procurorul a cerut ca, pe baza materialului pus la dispoziţie (fire de păr de la victimă şi agresor) să se efectueze o expertiză, pentru a se stabili dacă vreunul sau mai multe fire de păr ridicate de pe corpul şi îmbrăcămintea victimei proveneau de la inculpatul O.V. sau erau ale victimei.

Prin raportul de expertiză nr. 1389 din 7 iunie 2001, Institutul de Medicină Legală Craiova a stabilit că „firele de păr prelucrate s-a reuşit extracţia A.D.N., acesta folosindu-se pentru analiza a 9 gene (loci), folosite în sistemul internaţional de identificări genetice. Alelele determinate la firele de păr pubian recoltate de pe fesele victimei coincid în totalitate (proporţie de 100%) cu cele ale bănuitului.

Luând în calcul frecvenţele alelelor prezente la probe, probabilitatea de coincidenţă cu altă probă întâmplătoare este de 1 la 621 miliarde de indivizi. Concluzia finală este aceea că firele de păr provin de la suspectul Otto Varandi. În baza acestei expertize prin rechizitoriul nr. 195/P/1998 din 25 iunie 2001. Parchetul de pe lângă tribunalul Satu Mare l-a trimis în judecată pe V.O., necăsătorit, fără antecedente penale, pentru comiterea în concurs a infracţiunilor de tentative de viol, perversiune sexuală, tâlhărie şi omor deosebit de grav, fără contribuţia decisivă a specialiştilor din cadrul I.M.I. Craiova, O.V. putea să rămână nepedepsit, atâta vreme cât probele deţinute de organele de anchetă nu erau concludente. Pedeapsa maximă pentru faptele sale este închisoarea pe viaţă.

- Premieră a legiştilor din INML Mina Minovici

Un poliţist piteştean a fost acuzat oficial de viol după ce specialiştii români de la Institutul Naţional de Medicină Legală “Mina Minovici” l-au identificat după ADN ca fiind autorul faptei.

Cazul, prin complexitatea sa, reprezintă o premieră la nivel naţional, atât pentru metoda de probare a suspectului, dar mai ales prin tenacitatea celor care l-au investigat. Cu toate că a fost principalul suspect în acest dosar, plutonierul adjutant M.N. a susţinut permanent că nu el a violat-o, în noaptea de 14 spre 15 decembrie 2001, pe C.P. O anchetă fără precedent a demonstrat după 8 luni de zile că el este autorul.

Când a fost abordată, C.P. era împreună cu prietenul ei într-o maşină în apropierea oraşului Piteşti. Studenta a formulat o plângere la Poliţia locală, declarând că nu-şi cunoaşte agresorul, însă a remarcat că acesta era îmbrăcat în uniformă de poliţist. Violatorul, căsătorit şi tată a doi copii, fusese de serviciu în ziua de 14 decembrie 2001, începând cu ora 14.00, până la ora 22.00, perioadă în care nu s-a prezentat la serviciu. Ulterior, poliţistul şi-a făcut cerere de concediu pentru o săptămână, iar când s-a întors îşi răsese mustaţa şi îşi tunsese părul.

Între timp, Poliţia Piteşti a demarat o anchetă, sub supravegherea Parchetului Militar Bucureşti. Pe baza semnalmentelor date de victimă, poliţiştii au realizat un portret robot, care l-a indicat pe un subofiţer de la penitenciarul Codlea, persoană care avea insă alibi. La recunoaşterea de grup a fost adus şi subofiţerul, însă tânăra a indicat din nou, o altă persoană care avea alibi.

Dispariţia probelor de la spital a încetinit acţiunea procurorilor militari bucureşteni în identificarea autorului violului, însă aceştia au descoperit indicii care îl includeau pe lista de suspecţi pe plutonierul adjutant şi îi duceau pe anchetatori la ideea că subofiţerul vrea să ascundă adevărul.

După un timp, C.P. i-a anunţat pe anchetatori că a rămas însărcinată. Procurorii militari au luat toate măsurile ca avortul femeii să fie făcut în condiţii de maximă securitate, intervenţie deosebită realizată de un specialist, iar fătul a fost preluat de medicii legişti pentru stabilirea autorului violului prin teste genetice. Analiza comparativă a profilului A.D.N. al fetusului a confirmat paternitatea lui M.N., probabilitatea fiind de 99,99312%. Pus în faţa cifrelor, poliţistul şi-a recunoscut fapta.

- Omorul din Gălăţeni elucidat prin amprenta genetică

Un indicator important al aprecierii muncii de poliţie, cu un important impact în rândul populaţiei, este soluţionarea legală şi operativă a cauzelor penale cu autori necunoscuţi, un procedeu modern, cu rol decisiv în elucidarea unor cauze deosebite, a constat în obţinerea profilurilor genetice individuale. Prin această modalitate s-a reuşit identificarea autorilor violului şi abominabilei crime comise asupra numitei Arapu Ecaterina, 81 ani, din comuna Gălăţeni, judeţul Teleorman.

Ca şi în alte localităţi rurale, în comuna teleormăneană Gălaţeni locuiesc mulţi oameni de vârsta a treia, care se dovedesc a fi buni gospodari. Din păcate,

pe parcurs, unii dintre ei trec în lumea de veci, lăsându-şi în urmă partenerii lor de-o viaţă şi pe cei apropiaţi cu care au împărţit bucuriile şi necazurile.

Rămasă singură după decesul soţului, Arapu Ecaterina, cu toate că se afla la o vârstă înaintată, a continuat să păstreze tradiţiile gospodăriei, fiind apreciată în acest sens de săteni pentru eforturile sale.

În seara de 13 iunie 2002, inima bătrânei a încetat să mai bată. O mână criminală a ucis-o cu bestialitate. A doua zi dimineaţa, fiica acesteia, care locuia în aceeaşi comuna şi o vizita deseori, a găsit-o decedată într-una din camere, având pe faţă şi în jurul gâtului leziuni şi echimoze. Aceste imagini i-au creat femeii o cădere psihică cu repercursiuni ulterioare. Cu eforturi deosebite a reuşit să anunţe vecinii de cele întâmplate, care, la rândul lor au sesizat postul de poliţie din localitate. Până la sosirea echipei complexe de cercetare, poliţiştii au intervenit cu promptitudine,asigurând paza locului faptei şi au declanşat unele verificări şi activităţi investigative.

Fiind un eveniment deosebit, comisarul de poliţie Mihai Călinescu, şeful I.P.J. Teleorman, a stabilit ca din echipa complexă, condusă de procurorul criminalist Traian Nedelcuţă, să facă parte comisarul Pascu Peste, subcomisarul Ion Ghinea şi inspectorul principal Marian Vasile. La echipa s-a alăturat şi medicul legist dr. Eugen Popescu. După ce au fost informaţi de şeful Postului de poliţie cu împrejurările în care s-a produs crima şi rezultatele primelor verificări, procurorul a stabilit pentru membrii echipei o serie de reguli, de natură să asigure organizarea şi desfăşurarea activităţilor de cercetare, în conformitate cu principiile generale ale tacticii criminalistice. Având în vedere specificul şi particularităţile acestui caz, s-a stabilit ca perimetrul de cercetare să cuprindă întreaga gospodărie, iar în încăperea unde se găsea cadavrul să se facă o examinare amănunţită de către procuror şi ofiţerul criminalist. Totodată, judiciariştii, cu sprijinul lucrătorilor de la Postul de poliţie, au efectuat investigaţii pe raza comunei, luând în calcul toate aspectele legate de victimă şi alte persoane pretabile la o asemenea faptă.

În exteriorul casei, respectiv în gospodărie nu s-au constatat aspecte deosebite care să indice drumul parcurs de autor sau urme lăsate de acesta. Cu prilejul cercetării făcute în încăperea unde era cadavrul, ofiţerul criminalist a relevat şi ridicat două urme papilare descoperite pe unele obiecte, urmând ca ulterior să fie examinate în laboratorul de dactiloscopie. De asemenea, pe timpul examinării îmbrăcămintei victimei şi a obiectelor de lenjerie aflate pe pat, s-au descoperit opt fire de păr uman, care au fost ridicate în vederea expulzării.

Cadavrul a fost supus examinării de medicul legist, care a identificat multe semne de violenţă (plăgi la nivelul gâtului, nasului, gurii, membrelor superioare şi produse biologice.) La necropsia efectuată s-a stabilit că moartea bătrânei a fost violentă şi s-a produs prin sugrumare. Totodată s-a constatat că aceasta a fost violată, recoltându-se probe în acest sens. Fixarea de detaliu a caracteristicilor individuale proprii fiecărui obiect şi urme descoperite la locul faptei s-a făcut prin fotografiere de către ofiţerul criminalist.

Imediat după terminarea cercetării, în prezenţa martorilor, s-a încheiat un proces-verbal, consemnându-se cu exactitate toate constatările făcute. Principala concluzie desprinsă de membrii echipei complexe a fost că victima fusese vizitată de un individ, care, prin forţă, a întreţinut relaţii sexuale cu aceasta. Întrucât femeia s-a opus, autorul i-a aplicat mai multe lovituri cu pumnii, după care a sugrumat-o.

Probarea vinovăţiei demonstrată ştiinţific – În urma extinderii investigaţiilor în toate satele componente ale comunei Gălăţeni, s-a stabilit cercul de suspecţi. Activitatea acestora din ziua de 13 iunie 2002 a fost verificată amănunţit, stabilindu-se în final că principalul suspect este Surugiu Constantin, 63 ani, agricultor. Pe baza probelor s-a trecut la audierea bănuitului, care a negat fapta comisă, susţinând în apărare că, în seara când a fost comisă crima, el a lipsit din localitate.

Concomitent cu verificarea celor susţinute de Surugiu Constantin, în laboratorul de dactiloscopie s-au prelucrat cele două urme papilare descoperite la locul faptei, prilej cu care una s-a exclus, iar cealaltă a fost înaintată Institutului de criminalistică din cadrul I.G.P.R. pentru implementare şi comparare în banca de date a Sistemului AFIS 200.Ulterior, suspectul a fost testat la poligraf de un specialist cu experienţă în domeniu, subcomisar Gabriel Taru. La întrebările puse de acesta cu privire la faptă, Surugiu a avut reacţii de nesinceritate, ceea ce a întărit convingerea oamenilor legii că el este autorul omorului.

În continuare, i s-au recoltat probe biologice care împreună cu cele ridicate de la faţa locului şi de la necropsie au fost trimise la Institutul de Medicină Legală din Craiova, pentru stabilirea A D N –ului. În urma analizelor efectuate a apărut surpriza, aceasta fiind prezentată în concluziile expertizei: „Sperma recoltată cu ocazia necropsiei cadavrului aparţinând numitei Arapu Ecaterina, are aceeaşi amprentă genetică (A.D.N.) cu Surugiu Constantin, probabilitatea unei aceleiaşi amprente genetice fiind 1 la 17 miliarde de persoane. „Pe baza acestui mijloc de probă, coroborat cu celelalte probe, Surugiu Constantin a fost arestat şi trimis în judecată pentru săvârşirea infracţiunii de omor calificat, prevăzută de art. 175 Cod Penal, faptă ce se pedepseşte cu închisoare de la 15 la 25 de ani şi interzicerea unor drepturi.

Identificarea unei persoane, începe în momentul în care aceasta lasă la locul comiterii faptei, una sau mai multe urme biologice ce conţine, în mod necesar, material genetic.

Singurele celule din organismul uman fără nucleu, deci fără ADN sunt globulele roşii din sângele uman. Sângele este compus nu numai din hematii, ci şi din alte elemente celulare ce pot fi separate doar prin procedee de laborator, probabilitatea ca la faţa locului să nu se găsească celule purtătoare de ADN fiind aproape nulă. Printre răspunsurile pe care a trebuit să le dea Criminalistica au fost acelea referitoare la numărul de analize de locaţii ADN, respectiv la aranjarea sau succesiunea tipurilor de nucleotide care pot duce la evidenţierea

certă a diferenţelor existente între două amprente genetice aparţinând unor persoane diferite.

Actualmente, există puţine căi în medicina legală, care să permită o identificare umană completă şi precisă ca analiza ADN, prin intermediul bagajului genetic moştenit de la părinţi şi care poate să furnizeze probe incriminante pentru a susţine o anchetă ori să ajute exonerarea celor acuzaţi pe nedrept. ADN-ul conţine compuşi chimici simpli, care se caracterizează prin utilitatea şi longevitatea probelor biologice lăsate la locul săvârşirii unei infracţiuni, precum şi prin continuitatea genetică a identificării, oricare ar fi natura ori originea ţesutului care compune eşantionul biologic, iar apoi prin capacitatea de a distinge strict fiecare individ, cu excepţia moleculelor identice.

Amprenta genetică a unei persoane stabilită în laborator de către specialiştii în domeniu, nu reprezintă patrimoniul genetic al acelei persoane, ci doar un anumit număr de fragmente de ADN al unei persoane, care sunt extrase şi utilizate pentru a constitui un fel de clişeu individualizat al ADN-ului molecular care poate servii în scopul identificării. Deci amprenta genetică nu dă nici o informaţie asupra patrimoniului genetic al persoanei în cauză.

În concluzie acidul dezoxiribonucleic este suportul molecular al transmiterii caracterelor ereditare, localizat, la celulele animale în două dintre organitele celulare şi anume: nucleul celular şi mitocondrii. Rezultatele analizei ADN a probelor biologice în litigiu sunt comparate cu rezultatul analizei unor probe a căror origine este cunoscută. În urma analizei se poate asocia victima (victimele) unei infracţiuni şi persoanele suspecte între ele sau cu locul infracţiunii. Actualmente, potrivit dispoziţiilor legale în vigoare, sau la cererea organelor judiciare, precum şi a persoanelor interesate, se poate efectua toată gama de investigaţii asupra ADN, în care este inclusă şi expertiza genetică.

Deci, analiza amprentei genetice reprezintă cel mai avansat mod de investigare medico-legală cu privire la: identificarea pe bază de pete de sânge, pete de spermă, fire de păr, fragmente de ţesuturi şi organe, oase şi alte produse biologice, precum şi identificarea cu privire la filiaţie (paternitate).

În ceea ce priveşte însă cercetarea la faţa locului, aceasta îşi propune să rezolve următoarele sarcini: examinarea nemijlocită de către organul de urmărire penală sau instanţa de judecată a locului unde s-a săvârşit infracţiunea, căutarea, descoperirea fixarea, ridicarea şi examinarea urmelor şi a altor mijloace materiale de probă, determinarea drumului parcurs de făptuitor (iter criminis), a obiectelor asupra cărora a acţionat şi a instrumentelor folosite, precum şi adunarea altor date care se referă la obiectul probaţiunii, în funcţie de natura infracţiunii săvârşite.

BIBLIOGRAFIE

1. Constituţia României
2. Codul de procedură penală al României
3. Codul penal roman
4. Berchesan Vasile, Ruiu Marin „Tratat de tehnică criminalistică”, Edit. Little Star, Bucuresti, 2004
5. Colectiv „Tratat de metodică criminalistică”, Edit. Carpati, Craiova, 1992;
6. Colectiv „Tratat de tactică criminalistică”, Edit. Carpati, Craiova, 1992;
7. Colectiv „Tratat practic de criminalistică”, vol.1 şi 2, Edit. Ministerului de Interne, 1976, 1978, 1980;
8. Ionescu Lucian, Sandu Dumitru „Identificarea criminalistică”. Bucuresti, 1997;
9. Păşescu Gheorghe „Noţiunea şi clasificarea generală a urmelor”, în Tratat practic de criminalistică”, vol. 2, 1976;
10. Păşescu Gheorghe, Constantin Radu Ion „Secretele amprentelor papilare”, Edit. Naţional, Bucureşti, 1996;
11. Revistele „Criminalistica”: Nr. 2/Mai 1999; nr. 4/Septembrie 1999; nr. 2/Martie 2000; Nr. 4 /Iulie 2000; nr. 3/Mai 2002.
12. Stancu Emilian „Tactica şi metodologia criminalistică”, Edit. Actami, Bucureşti, 1995, vol. 2;
13. Stancu Emilian „Tratat de criminalistică”, Universul juridic, 2007
14. Suciu Camil „Criminalistica”, Vol. 1 si 2, Edit. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.

CAPITOLUL 2

ASPECTE TEORETICE ŞI DE PRACTICĂ JUDICIARĂ CE VIZEAZĂ CONSTATĂRILE TEHNICO-ŞTIINŢIFICE ŞI EXPERTIZELE CRIMINALISTICE

2.1. Scurt istoric privind evoluţia constatărilor tehnico-ştiinţifice şi a expertizelor criminalistice

Noţiunea de expertiză ca de alt fel şi cuvintele „expert-tehnic" şi „tehnico-ştiinţific" apar frecvent în diferite acte normative de-a lungul timpului. Problematica istoricului expertizelor o vom aborda din punctul de vedere al datelor informatice ce par mai semnificative în anumite state ale lumii şi în special, în cele europene. În antichitate se întâlnesc unele aspecte, limitate, ale unora din normele de expertiză.

Despre expertiza medicală se deţin cele mai vechi date întâlnite la toate popoarele, în sensul că erau consultaţi medici şi moaşe, în calitate de specialişti, în cursul desfăşurării activităţii judiciare. În Grecia antică medicina a cunoscut o mai mare dezvoltare şi se pare, că medicina legală era, cât de cât, cunoscută, aşa cum rezultă şi din Tratatul complet de medicină legală al profesorului Mina Minovici

Deşi în literatura de specialitate se afirmă că romanii, socotiţi iniţiatorii gândirii juridice, nu au folosit prea frecvent expertiza ca mijloc de probă, totuşi există date care dovedesc solicitarea cercetărilor unor specialişti în rezolvarea unor cauze juridice. Astfel, cunoscutele regis regiae prevedeau examinarea cadavrelor de către medici, iar Digestele lui Iustinian socoteau medicii mai importanţi decât martorii, deoarece în faţa explicaţiilor acestora mărturiile obişnuite ale martorilor deveneau secundare, judecătorul călăuzindu-se după indicaţiile date de specialişti.

În ţara noastră documentele vremii arată că încă din secolul al XVII-lea existau preocupări pentru folosirea expertizei. Astfel în cazurile de otrăvire, pravilele lui Matei Basarab şi Vasile Lupu prevedeau că expertizele vor fi făcute numai de vraci, iar în caz de deflorare numai de moaşe sau de femei învăţate bine în acest meşteşug.[1]

Prima expertiză oficială datează din anul 1832, fiind vorba de expertiza medico-legală în caz de moarte suspectă. Expertizele au fost din ce în ce mai reglementate în diferite acte normative:

- Decretul nr.345/1953 care a legiferat înfiinţarea institutului de expertize medico-judiciare;

---

[1] Minovici, Mina „Tratat complet de medicină legală", vol. I, Atelierele Grafice Socec, Bucureşti, 1928, pag. 754

- Decretul 466/1966 prin care s-a menţinut în special, structura organizatorică şi s-a reglementat mai bine expertiza, medico-legală, dispunându-se măsuri precise de verificare temeinică a expertizelor efectuate de către unităţile medico-legale teritoriale, verificare ce se face prin institutul de medicină legală "Prof. Dr. Mina Minovici", din Bucureşti.

Datorită importanţei pe care o are în procesul penal despre expertiza criminalistică, primele informaţii se referă la expertiza scrisului. Şi la noi au existat trei curente în expertiza scrisului, ca de altfel în majoritatea ţărilor, respectiv, caligrafic, grafologic, şi grafometric, fiecare susţinut printr-o seamă de lucrări şi studii. Prin Legea nr.4981/1946, s-a constituit primul corp de experţi grafici care a fost desfiinţat prin Decretul nr.4721/1975.Acest act normativ stipulează că expertizele grafice revin laboratoarelor de expertiză criminalistică.

În România primul care s-a ocupat de impresiunile digitale a fost profesorul Nicolae Minovici, lui i se datorează primele descoperiri ale autorilor infracţiunilor după urmele digitale lăsate la locul faptei. Şi în România, ca de altfel în toate statele s-a pus bazele expertizei artistice .Aceasta deoarece este un gen de expertiză rar solicitată, iar de cele mai multe ori experţii sunt persoane din, mediul artiştilor.

Codul de procedură penală din anul 1968, consacră, pentru prima dată în legislaţia noastră, un capitol special regulilor de bază în procesul penal, care au o strânsă legătură între ele formând un tot unitar. În literatura juridică atât din ţara noastră" cât şi din alte ţări s-au formulat diferite definiţii ale expertizei ca mijloc de probă. Astfel expertiza a fost definită ca fiind "mijlocul special a transmite sau a aduce în proces noţiuni tehnice sau obiecte de probă pentru rezolvarea cărora se cer conştiinţe speciale sau abilitate tehnică"

În literatura de specialitate s-au exprimat diferite puncte de vedere în legătură cu noţiune a de expertiză. După unii autori expertiza este o operaţie încredinţată unor persoane pe criteriul cunoştinţelor de specialitate şi sunt chemate să se pronunţe asupra faptelor pe care judecătorii nu le-ar putea aprecia ei înşăşi.[2]

Alţi autori au definit expertiza ca fiind "mijlocul special de a aduce sau transmite în proces noţiuni tehnice sau obiecte de probă, pentru relevarea cărora se cer cunoştinţe speciale de abilitate tehnică". De asemenea poate fi socotită ca "cercetarea făcută prin expert a diferitelor împrejurări şi probleme ce necesită cunoştinţe speciale", "prezentarea de către expert instanţei sau organelor de urmărire penală a unei teze deduse din experienţă în domeniul specialităţii sale, în care încadrează faptele cauzei cercetate de el.

---

[2] Glasson E., "Precis Teoritique des preuves en droit civil en droit criminel", ed. a V-a, Paris, 1988.

2.2. Conotaţii despre instituţia expertizei criminalistice

Expertiza criminalistică poate fi definită ca fiind "rezultatul unei cercetări ştiinţifice, a unor împrejurări de fapt, efectuată la cererea organelor judiciare, de unul sau mai mulţi specialişti, a căror pregătire ştiinţifică şi experienţă specifice fiecărei specialităţi le permite să sesizeze în detaliu faptele din domeniul respectiv şi să le prelucreze pentru a le face accesibile activităţii judiciare"

Colaborarea organelor judiciare cu experţii sau specialiştii în vederea formulării obiectului expertizei, a formulării corecte a întrebărilor îmbracă forma unei consultări tehnico-ştiinţifice". Această consultare prezintă caracterul unei informări în sensul că expertul sau specialistul consultat precizează cu această ocazie ce posibilităţi oferă examinarea de specialitate într-un domeniu sau altul şi ce aspecte ar putea fi lămurite pe această cale. Nici expertul şi nici specialistul nu formulează întrebările acestea fiind atributul exclusiv al organului judiciar".

Întreaga problematică a oricărui gen de expertiză judiciară se concentrează în actul dispunerii acestui mijloc de probă de către organul judiciar, adică în obiectul concret al unei expertize şi anume în întrebările la care urmează să răspundă expertul, întrebări din care rezultă implicit genul de expertiză. Între expertiza criminalistică şi constatarea tehnico - ştiinţifică ca mijloc de probă există asemănări dar şi deosebiri.

Elemente comune ale acestor mijloace de probă menţionăm:

- atât expertizele criminalistice cât şi constatări le tehnico-ştiinţifice îşi aduc un aport important la realizarea scopului procesului penal, aflarea adevărului şi tragerea la răspundere a făptuitorului ;

- sub aspectul obiectului atât expertizele criminalistice cât şi constatările tehnico-ştiinţifice au obiectul fixat de organele judiciare şi constituie activităţi de cercetare şi interpretare ştiinţifică a urmelor şi mijloacelor materiale de probă, care presupun folosirea unor metode, procedee, mijloace tehnice şi tehnici de lucru comune, în scopul identificării persoanelor şi obiectelor aflate în anumite raporturi cu infracţiunea;

- atât operaţiile cât şi concluziile la care ajung, specialistul sau tehnicianul, cât şi expertul se consemnează într-un raport;

Cu toate aceste elemente comune, examenul comparativ al depoziţiilor legale care le reglementează, precum şi practica judiciară, pun în evidenţă totodată şi elemente de diferenţiere care conferă individualitate astfel;

- în timp ce expertizele constituie mijloc de probă atât în procesul penal cât şi civil, putând fi dispuse de organul de urmărire penală, cât şi de instanţele de judecată, constatările tehnico-ştiinţifice sunt mijloace de probă specifice numai procesului penal putând fi dispuse numai de organul de urmărire penală;

- există deosebiri şi sub aspectul momentului dispunerii acestora. Constatarea tehnico-ştiinţifică poate fi dispusă imediat momentului începerii urmăririi penale, deci în faza de urmărire penală, pe când expertiza poate fi

dispusă atât după începerea urmăririi penale cât şi după punerea în mişcarea acţiunii penale şi chiar în faza de judecată;

- dacă în cazul expertizelor părţile au dreptul să cunoască obiectul expertizei şi să facă obiecţii la întrebările puse expertului, la efectuarea constatării tehnico-ştiinţifice acestea nu participă în nici un fel (excepţie de la principiul contradictorialităţii);

- obiectul acestora este mai amplu constând într-o investigare mai amplă, amănunţită a problemei de specialitate suspusă soluţionării, expertul exprimând un punct de vedere în problema respectivă chiar interpretând constatările efectuate anterior.

2.3. Norme deontologice şi erori ce pot să apară în expertiza criminalistică

Consideraţii cu privire la deontologia specialistului şi expertului criminalist – Una din cele mai importante activităţi prin care omul se integrează în viaţa societăţii este activitatea profesională. Tocmai de aceea, însăşi exercitarea oricărei profesii ridică o serie de cerinţe morale, respectarea unor norme în afara cărora nu este posibilă activitatea utilă în folosul societăţii.

Normele morale pe care le impune exercitarea oricărei profesii poartă numele de norme deontologice, iar ştiinţa care se ocupă cu studiul lor poartă denumirea de "deontologie" (grecescul deon, deontos – ceea ce se cade, datorie; logos – ştiinţă).

Normele deontologice au apărut însă cu mult înainte de elaborarea termenului ce le desemnează. Cel mai cunoscut cod deontologie este cel cunoscut şi sub numele de Jurământul lui Hipocrate", textul din acest cod datează din secolul al VI-lea înaintea erei noastre şi cuprinde un cumul de reguli stabilite de celebrul grec, care trebuiau să fie rostite de elevii săi la încheierea cursurilor de formarea lor ca medici şi respectate pe tor parcursul profesării medicinii.

Deci prin normele deontologice ale expertului criminalist se pot înţelege, regulile de activitate, comportare şi gândire ale specialistului în acest domeniu, necuprinse de prevederile procedurale, care trebuie respectate în activitatea de fiecare zi. Ele pot fi structurate în norme deontologice generale şi speciale.

Norme deontologice generale – Prin norme deontologice generale se înţelege normele care au proprietatea comună, repetabilă pentru toate activităţile desfăşurare pe parcursul efectuării constatării expertizei criminalistice.

Potrivit prevederilor Codului de procedură penală, expertiza criminalistică se efectuează de către serviciile medico-legale, laboratoare de expertiză criminalistică sau de orice alt institut de specialitate. Expertul criminalist sau specialistul nu trebuie să uite că, oricât de competent ar fi prin multitudinea cunoştinţelor sale de specialitate, actul său rămâne totuşi limitat, iar verificarea expertizei de către judecător nu este o probă de neîncredere, ci o dovadă în plus de obiectivitate.

Cazuistica constituie piatra de încercare a specialistului criminalist, având un rol important în formarea acestuia, întrucât cuvintele te învăţă şi exemplele te pun în mişcare. Încercându-se o sintetizare se vor prezenta unele consideraţii privind normele deontologice generale, conform căruia expertul criminalist trebuie:

- să desfăşoare întreaga expertiză criminalistică pe baza unui plan tematic, reprezentând un punct minimal;
- să examineze toate materialele suspuse expertizei, să folosească toate mijloacele modeme de cercetare, să explice în mod detaliat constatările sale şi să dea răspunsuri dare şi concise la toate întrebările;
- să nu pună niciodată lucrurile urgente în faţa celor importante. De aceea expertul trebuie să se ferească de teoriile pripite şi să se ferească de îndemnurile imaginaţiei;
- să aibă reprezentarea că nu este nici mandatarul justiţiei şi nici reprezentant al criminalisticii în justiţie ci om de ştiinţă cu atribuţii bine delimitate, om al adevărului ştiinţific necesar justiţiei;
- să păstreze secretul lucrărilor şi constatări lor pe care le face. Acest secret este absolut „erga omnes" pentru orice fel de lucrări şi pentru oricine cu excepţia organului judiciar care a dispus expertiza.

Norme deontologice speciale – Prin norme deontologice speciale, se înţelege „acele reguli etico profesionale care trebuie respectate de expertul criminalist, în principalele etape ale efectuării expertizei şi anume":

- să nu efectueze nici o modificare asupra obiectelor sau urmelor în litigiu, întrucât acestea sunt de natură a le altera caracterul probant ;
- să studieze fie direct fie cu ajutorul aparaturii, caracteristicile generale şi individuale ale urmei ori ale obiectului în litigiu. Pentru stabilirea autenticităţii sau pentru identificarea persoanei sau obiectului creator:
- să înveţe cum să aducă urma ori obiectul purtător în câmpul său vizual ce şi cum să privească;
- să dobândească capacitatea de a observa şi examina probele, cu obiectivitate totală şi atenţie sporită, fără a se lăsa influenţat de prejudecăţi sau distras de elementele neesenţiale;
- să facă examinarea cu meticulozitate, „voinţa de a-şi bate capul la nesfârşit", urmărind cu atenţie cele mai mici amănunte, reprezintă un element principal al spiritului de cercetare;

De aici se deduce nota definitorie a faptului şi anume că fiind reproductibil, el poate fi obiect de experienţă generală ceea ce face ca afirmaţiile unui cercetător să poată fi controlate de alţii.

- experimentul trebuie făcut în condiţii riguros controlate de expertul criminalist, în vederea verificării ipotezei de lucru;
- trebuie ţinut cont de toate particularităţile experimentului, care nu pot fi neglijate pentru fiecare experiment în parte;
- să cunoască condiţiile atmosferice în care s-a creat urma, intervalul de timp scurs de la crearea urmei etc. ;

- să nu răspundă la probleme juridice, ci numai la cele de ordin ştiinţific;

- în cazurile în care nu au competenţa rezolvării sarcinilor primite sau dacă nu au acces la dispozitivele sau echipamentele necesare, vor declina sarcinile preluate, unui laborator competent;

- să nu îşi asume atribuţii de organ de cercetare sau urmărire penală şi să respingă orice delegare în acest sens.

2.4. Conceptul de eroare în expertiza criminalistică

Adevărul este valoare supremă a cunoaşterii, motiv care-i conferă un loc central în gnoseologie[3]. Practica judiciară a demonstrat că în activitatea expertului criminalist pot apărea o serie de erori ca urmare a nerespectării metodologiei ştiinţifice, a ne cunoaşterii aparat urii din dotare, a incompetenţi sau a încălcării de către expert a normelor dantologice profesionale.

În rândul specialiştilor se pune tot mai mult întrebarea: care este raportul dintre eroarea practică şi eroarea teoretică ?

Unele din cauzele erorilor expertizei criminalistice se pot datora:

- lipsei cunoştinţelor temeinice ale expertului în domeniul ştiinţei criminalistice şi a metodelor de expertiză pe care le utilizează;

- aplicarea tehnicii nu ca un mijloc de cercetare, ci ca un ţel, fără a fi permanent suspusă spiritului critic al gândirii creatoare a expertului;

- participarea expertului la unele acte de cercetare penală care îl pot afluenţa în formularea concluziilor;

- depăşirea competenţei profesionale sau încercarea de a rezolva prin expertiză probleme de ordin juridic.

2.5. Categorii de erori ce pot apare în expertiza criminalistică

1. Erori produse ca urmare a ridicării şi ambalării necorespunzătoare a urmelor sau a corpurilor delicte. Premisele unei concluzii juste a unei expertize criminalistice trebuie căutate în activitatea de ridicare şi ambalare corespunzătoare a urmelor infracţiunii. Orice abatere de la tehnica ridicării şi ambalării a urmei sau a unui corp delict poate devenii o potenţială sursă de eroare. De asemenea contaminarea probelor biologice prin ignorarea tacticilor şi procedeelor ştiinţifice de descoperire, ridicare şi ambalare a acestora sau în tipul pregătirii în laborator în vederea efectuării expertizei.

În acest sens cu ocazia cercetării locului faptei se impune folosirea truselor criminalistice universale, trusele criminalistice cu destinaţie specială ca şi trusele specializate, aflate în dotarea laboratoarelor criminalistice moderne fixe şi mobile[4].

---

[3]Connon W. P., "The Wayof an Investigator A Scientistic Experience in Medical Research, Marton W. W. New York 2009

[4] Kotabrinski T., „Tratat despre lucrul bine făcut”, Edit. Politică, Bucureşti, 1976 pag. 241

2. Erori produse prin neexaminarea probelor – în aceleaşi condiţii, este cunoscut că în majoritatea expertizelor criminalistice se folosesc o serie de mijloace tehnice dintr-o gamă foarte variată începând cu microscoapele electronice (prin transmisie, cu baleaj) reactori nucleari, acceleratoare de particule, computerul, lasere, şi alte instrumente de măsură, comparare şi control. Cu ajutorul acestor mijloace tehnice unele cu un înalt grad de perfecţionare se examinează atât probele în litigiu (urmele infracţiunii) cât şi modelele de comparaţie.

3. Erori produse prin neexaminarea originalului – nerespectarea uneia din normele deontologice, potrivit căruia expertul este obligat să efectueze examinarea numai după originalul urmei sau probei în litigiu, în unele cazuri poate duce la eroare.

Discuţia posibilităţii efectuării unei expertize după copii se poate purta cu precădere în cazul expertizei grafice şi a vocii şi vorbirii. Dar şi în aceste cazuri oricât de bine ar fi realizată o fotografie a originalului în condiţii de laborator, sau o copie a benzii magnetice, pot apărea o serie de deformări, care îi pot duce în eroare pe expert.

4. Erori produse prin compararea urmei cu obiectul creator de urmă – Am putea spune că orice activitate a omului, desfăşurată în timp şi spaţiu, prin mişcări fizice, lasă în locul respectiv diferite modificări faţă de situaţia anterioară care se păstrează pe o perioadă nedeterminată de timp. Folosindu-se cu pricepere aspectul general al acestor transformări, varietate a şi numărul lor, particularităţile ce le au ele şi ale locului în perimetrul căruia se află, poziţia unora faţă de altele, se poate reconstitui raţional tabloul dinamic al faptei săvârşite[5].

În doctrină[6] „Traseologia”, ca o ramură a tehnicii criminalistice care studiază urmele de impresiuni ale structurii exterioare a obiectelor, ca resturi detaşate din obiect ori ca modificări produse de fenomene, în vederea identificării persoanei sau a obiectului creator, a lămuririi împrejurărilor legate de formarea acestor urme şi aflare adevărului. Compararea unei urme de încălţăminte cu talpa pantofului care a creat-o este de fapt compararea negativului cu pozitivul.

5. Erori produse ca urmare a nefolosirii tuturor mijloacelor şi metodelor de expertiză. Ştiinţa criminalistică a preluat şi adoptat, în cursul dezvoltării sale o serie de mijloace şi metode, ajungând să aibă posibilitatea ca o probă suspusă expertizei să poată fi examinată cu ajutorul mai multor aparate şi procedee ştiinţifice.

Pe baza unei practici îndelungate se cuvine să subliniem că examinarea aceleiaşi urme prin toate posibilităţile de ştiinţă acolo unde este cazul constituie în expertiza criminalistică o garanţie a stabilirii adevărului ştiinţific, deci o cale

[5] Alecu Gh., op.cit., pag. 116
[6] Bercheşan V.,, Valorificarea ştiinţifică a urmelor infractiunii”, Ed. Little Star, Bucureşti, 2002, pag. 218

sigură de îndreptare a erorii şi a urmărilor sale ce pot apărea în procesul judiciar.

6. Erori produse în procesul constatării şi interpretării caracteristicilor identificatoare. Ca urmare a neevaluării totale a caracteristici lor identificatoare generale şi individuale oferite de proba în litigiu şi de modelele de comparaţie, pentru obţinerea întregii cantităţi de informaţie ştiinţifică, se poate instala de asemenea, eroarea în concluziile formulate de expert. Se poate vorbi, în primul rând de funcţia de preponderenţă a unor părţi izolate asupra ansamblului imaginii obiectului examinat. Orice expert cu experienţă ştie că nu poate întâlnii, în toate cazurile o concordanţă deplină între toate caracteristicile identificatoare astfel încât să înceteze orice îndoială cu privire la identitatea acestora.

7. Erori produse din cauza aprecierii necorespunzătoare a detaliilor nesemnificative. Unele detalii ce pot fi decelate Într-o urmă suspusă expertizei pot fi uneori nesemnificative şi deci pot produce confuzii în cercetarea de laborator a acestora, mai ales atunci când expertul nu reuşeşte să le aprecieze ca atare şi să stabilească cum au acţionat asupra lor agenţii modificatori. De exemplu: în cazul unei expertize grafoscopică, în probele de comparaţie, nu apărea decât minuscula "f" din scrisul în litigiu care avea o construcţie grafică cu totul deosebită . Întrucât această literă avea o frecvenţă constantă, expertul a emis ipoteza de lucru că subiectul de la care provine proba de comparaţie a scris în mai multe feluri, determinând ancheta să aibă în vedere şi acesta ipoteză. Efectuându-se verificări s-a stabilit că în perioada liceului suspectul îşi propusese şi reuşise să scrie în trei feluri "f'-ul, folosindu-l şi în probele în litigiu în toate cele trei forme de scriere.

8. Erori de măsurare sau de calcul. În multe din expertizele criminalistice este nevoie să se facă măsurători şi calcule pentru a putea face constatări cât mai exacte în vederea comparării probelor în litigiu şi a celor martor pentru formarea unei concluzii juste. Măsurarea şi calcule sunt făcute de către expert în faza intuitivă. În momentul în care începe să-şi pună întrebări, trece în faza raţionamentului necesar unei cercetări ştiinţifice. Evident că orice greşeală produsă în faza de măsurare, ori în calculele sale, evident produce eroare şi în raţionamentele întemeiate pe acestea.

De exemplu: Într-o expertiză care ca obiect identificarea persoanei, având în vedre că legea procesual penală admite printre mijloacele de probă şi înregistrările audio pe baza particularităţilor determinate de construcţia aparatului fonorespirator sau de construirea şi pronunţarea sunetelor, silabelor, cuvintelor frazelor care compun vorbirea, se procedează potrivit metodologiei, la transcrierea pe fonograme, atât a reprezentării sonore a vocii în litigiu cât şi a celei de comparaţie.[7]

[7] R. Constantin, P. Drăghici, M. Ioniţă, "Expertizele mijloc de probă în procesul penal", Edit. Tehnică, Bucureşti,

9. Erori de logică

- erori de logică formală (aprecierea incorectă a deducţii lor);
- erori materiale (relatarea greşită a faptelor);
- erori verbale sau scrise (folosirea eronată termenilor).

Erori logice se mai pot produce şi ca urmare a nerespectării principiilor de bază ale demonstraţiei. Formularea superficială a tezei de demonstrat, nefundamentarea ştiinţifică a acesteia ori folosirea unui raţionament greşit pot genera erori uneori din cele mai grave.

10. Erori produse prin aprecieri subiective.

Analizându-se împrejurările directe sau indirecte ce pot conduce la formularea unei idei preconcepute la expert ori la sporirea gradului de subiectivitate în formularea concluziei, se pot expune următoarele puncte de vedere:

- informaţiile însoţitoare care sunt puse la dispoziţia expertului (o expunere a speţei, alte date legate de cercetarea locului faptei, etc.);
- teama de a contrazice o apreciere care este aproape stabilită;
- temerea de a nu dezamăgii aşteptările organului judiciar;
- concluziile formulate sunt făcute sub presiunea timpului,
- rotunjirea "în sus" sau "în jos" a aprecierii şi necesitatea unor nuanţări fine de ordin ştiinţific, îl determină uneori pe expert să formuleze o concluzie de probabilitate;

11. Erori produse prin examinarea unui înscris sau a unei voci în limbi străine Este aproape imposibil pentru un expert care stăpâneşte în bune condiţii metoda de expertiză să efectueze o lucrare pentru identificarea vocii şi a vorbirii în altă limbă decât cea vorbită de el. Este important de subliniat că sunetele care într-o limbă au o valoare identificatoare deosebită, în altă limbă pot avea, din acest punct de vedere, o valoare cu totul neînsemnată.

12. Erori produse prin neefectuarea experimentelor

Neefectuarea experimentelor este de natură să pună pe expert în imposibilitatea de a formula o concluzie exactă şi uneori poate determina instalarea unei orori. Eroarea poate apărea atunci când expertul face experimentul impus, dar nu respectă principiul potrivit căruia aceleaşi cauze produc în aceleaşi condiţii aceleaşi efecte. Nu se poate admite formularea unei concluzii de identitate, oricâte similitudini ar exista între caracteristicile identificatoare din proba în litigiu şi cele specifice probelor de comparaţie.

2.6. Studiu de caz – Argumentarea concluziilor expertului

RAPORT DE CONSTATARE TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ

RAPORT DE CONSTATARE
TEHNICO-ŞTIINŢIFICĂ
Nr. XXX din XX.XX.200X

I. OBIECTUL CONSTATĂRII

Prin rezoluţia motivată nr. 238847/ 2008 organul de cercetare penală, dispune efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice, prin care să se stabilească:

A. Dacă scrisul şi semnăturile depuse pe „Cererile de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal" nr. 64069/ 30.03.2006, 62527/ 27.03.2006, 71765/ 10.05.2006, 18914/ 23.05.2006, 20093/ 16.05.2006 şi 18662/ 18.05.2006", au fost executate de către titularii: Balogh Maria, Giuclea Sabina, Crăciun Dorel Marian, Paraschiv Niculina, Grigore Elena Maria sau Bădeanu Marian;

B. Dacă scrisurile de completare şi semnăturile depuse pe documentele enumerate în continuare au fost executate de către Olteanu Ion:
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 52/ 22.03.2006;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 174/ 15.05.2006.

C. Dacă scrisurile de completare şi semnăturile depuse pe documentele enumerate în continuare au fost executate de către Sava Lina Lucica:
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 52/ 22.03.2006;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 150/ 20.03.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr.1518/ 17.09.2003;
- „ADEVERINŢA" completată pentru Giuclea Sabina;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 195/ 02.05.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1215/ 12.11.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 260/ 18.05.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 925/ 12.11.2004;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1821/ 17.09.2003;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 263/ 10.05.2005;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 174/ 15.05.2006;

- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1790/ 10.02.2003;
- documentul intitulat „Scrisoare” completat pentru Bădeanu Marian.

D. Dacă impresiunile de ştampilă aplicate pe documentele menţionate la întrebarea de la punctul C. au fost aplicate cu ştampila „C.N.D.D.D. SANEPID ROMÂNIA S.R.L.”.

II. MATERIALE SUPUSE EXAMINĂRII

Pentru efectuarea lucrării au fost puse la dispoziţie următoarele:

Litigiu:

- şase formulare intitulate „Cereri de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” cu următoarele numere şi datări: nr. 64069/ 30.03.2006, 62527/ 27.03.2006, 71765/ 10.05.2006, 18914/ 23.05.2006, 20093/ 16.05.2006 şi 18662/ 18.05.2006, completate pe numele: Balogh Maria, Giuclea Sabina, Crăciun Dorel Marian, Paraschiv Niculina, Grigore Elena Maria şi Bădeanu Marian;
- xerocopia unui „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004, pe numele Balogh Maria în calitate de angajat;
- o „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 52/ 22.03.2006, pe numele Balogh Maria;
- o „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 150/ 20.03.2006, pe numele Giuclea Sabina;
- xerocopia unui „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1518/ 17.09.2003, pe numele Giuclea Sabina în calitate de angajat;
- o „ADEVERINŢA” completată pentru Giuclea Sabina;
- o „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 195/ 02.05.2006, pe numele Crăciun Dorel Marian;
- xerocopia unui „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1215/ 12.11.2004, pe numele Crăciun Dorel Marian în calitate de angajat;
- o „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 260/ 18.05.2006, pe numele Paraschiv Niculina;
- xerocopia unui „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 925/ 12.11.2004, pe numele Paraschiv Niculina în calitate de angajat;
- xerocopia unui „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1821/ 17.09.2003, pe numele Grigore Elena Maria în calitate de angajat;
- o „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 263/ 10.05.2005, pe numele Grigore Elena Maria;
- o „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 174/ 15.05.2006, pe numele Bădeanu Marian;

- xerocopia unui „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1790/ 10.02.2003, pe numele Bădeanu Marian în calitate de angajat;
- xerocopia unui înscris intitulat „Scrisoare” completat pentru Bădeanu Marian.

Comparaţie:

- declaraţia olografă a numitei Bologh Maria, datată 17.04.2007 - 3 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Bologh Maria, datat 17.04.2006 – o filă;
- declaraţia olografă a numitei Giuclea Sabina, datată 06.02.2007 - o filă;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Giuclea Sabina, datat 13.03.2008 – 2 file;
- declaraţia olografă a numitei Paraschiv Niculina, datată 19.04.2007 - 2 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Paraschiv Niculina, datat 06.03.2008 – 2 file;
- declaraţia olografă a numitului Crăciun Dorel Marian, datată 07.02.2007 - 5 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Crăciun Dorel Marian, datat 13.03.2008 – 2 file;
- declaraţia olografă a numitului Bădeanu Marian, datată 08.02.2007 - 7 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Bădeanu Marian, datat 03.03.2008 – 2 file;
- declaraţia olografă a numitei Grigore Elena Maria, datată 09.02.2007 - o filă;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Grigore Elena Maria, datat 13.03.2008 – o filă;
- 2 declaraţii olografe ale numitului Olteanu Ion, datate 08.11.2007 respectiv 09.04.2008 – 3 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Olteanu Ion, datat 09.04.2008 – 2 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Olteanu Ion, precum şi cu impresiuni de ştampilă executate cu ştampila „Centrului Naţional de Dezinsecţie, Dezinfecţie şi Deratizare”, datat 09.11.2007 – o filă;
- declaraţia olografă a numitei Sava Lina Lucica, datată 14.04.2008 - 2 file;
- procesul verbal cu specimene de scris şi semnătură executate de către Sava Lina Lucica, datat 14.04.2008 – 3 file.

Materialele au fost ambalate în plic sigilat cu sigiliul MI nr. 40359 şi îndeplinesc cerinţele prevăzute în PL 5.8 – privind ambalarea, sigilarea şi transportul.

III. DESCRIEREA MATERIALELOR SUPUSE EXAMINĂRII

Cele şase cereri de acordare a unui împrumut bancar sunt formulare tipizate, realizate fiecare pe aversul şi reversul câte unei coli de hârtie pliată în trei file. Ele reprezintă două tipuri de formular, având înscrisă în partea superioară a primei pagini titulatura şi denumirea unităţii bancare căreia i se adresează „ABN AMRO Bank" şi rubricaţie cu semnificaţie similară. Cele două tipuri de formular diferă în principal în privinţa dimensiunilor şi respectiv a fondului pe care sunt imprimate, în principal de culoare galbenă respectiv albă.

Pentru trei dintre cererile în litigiu au fost puse la dispoziţie atât primul exemplar, completat cu scris de mână şi semnat cu instrument scriptural cu bilă şi substanţă de culoare albastră sau neagră cât şi cel de-al doilea exemplar completat prin intermediul hârtiei autocopiative; filele celor două exemplare sunt anexate cu adeziv, formând un întreg desfăşurător ce totalizează 6 file. Pentru celelalte trei cereri în litigiu a fost pus la dispoziţie numai primul exemplar (original).

Rubricaţia formularelor este completată cu scris de mână iar la poziţiile specificate în formulare sunt depuse semnături. De asemenea formularele au aplicate impresiuni de ştampilă bancare şi judecătoreşti.

În litigiu sunt considerate scrisurile de mână ce completează rubricaţia celor şase cereri şi semnăturile depuse în cuprinsul acestora, toate realizate cu instrument scriptural cu bilă şi substanţă de culoare neagră sau albastră pe exemplarele originale, respectiv prin intermediul hârtiei autocopiative pe exemplarele copie.

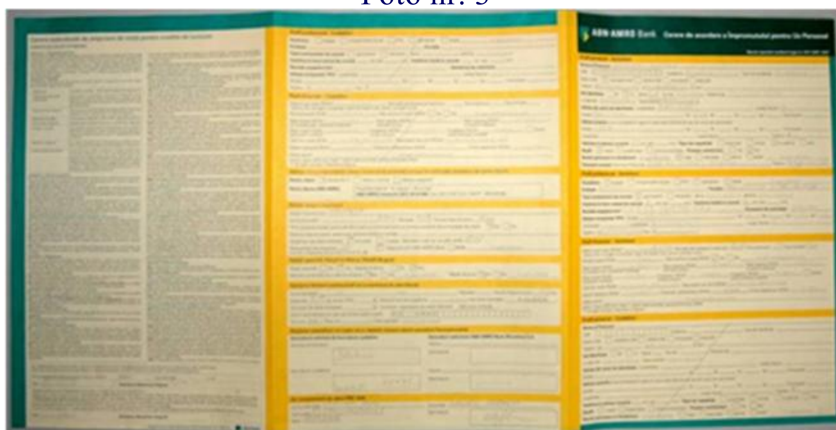
Foto nr. 1

Foto nr. 2

Foto nr. 3

ABN·AMRO Bank Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal

Foto nr. 4

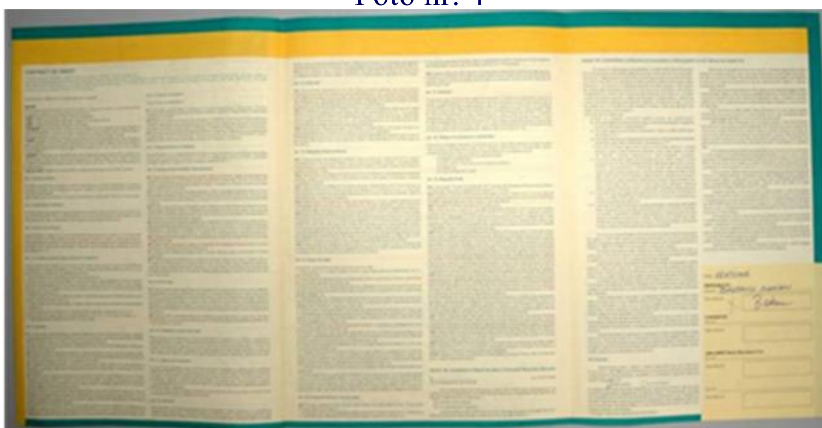

Foto 5

Foto 6

Foto nr. 1-6 – Două dintre cererile în litigiu completate pe formulare de tip diferit, prima pusă la dispoziţie în două exemplare şi secunda într-un exemplar, ambele desfăşurate avers/revers

Celelalte şase „contracte individuale de muncă” sunt formulare tehnoredactate completate cu scris de mână, realizate în totalitate prin xerografiere, pe aversul şi reversul unor coli de hârtie format A4, totalizând 6 file. Excepţie de la modalitatea de realizare prin xerografiere fac doar menţiunilor „Conform cu originalul” cât şi semnăturile şi impresiunile de ştampilă ce le însoţesc, depuse pe cinci dintre „contracte”. În litigiu sunt considerate scrisurile de mână de completare a rubricaţiei formularelor, semnăturile depuse pe acestea şi impresiunile de ştampilă corespunzătoare societăţii angajatoare înscrise în „contracte”: „CNDDD SANEPID ROMÂNIA”.

Foto nr. 7

CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCA

Foto nr. 8

Foto nr. 7-8 – Un „Contract individual de muncă” în litigiu (avers/revers)

Celelalte şase „Adeverinţe de salariu” sunt formulare tehnoredactate realizate pe aversul câte unei coli de hârtie format A4. Formularele sunt completate cu scris de mână, sunt semnate în finalul textului la poziţiile corespunzătoare angajatului şi angajatorului şi ştampilate la poziţia corespunzătoare societăţii angajatoare. În litigiu sunt considerate completările de mână, semnăturile şi impresiunile de ştampilă menţionate. Scrisul şi semnăturile sunt realizate cu instrument scriptural cu bilă şi substanţă de culoare albastră sau neagră iar impresiunile de ştampilă sunt aplicate cu substanţă de culoare roşie. Excepţie face „Adeverinţa” pe numele Bădeanu Marian realizată în totalitate prin xerografiere.

Foto nr. 9

ADEVERINTA DE SALARIU

Foto nr. 10

ADEVERINTA DE SALARIU

Foto nr. 9-10 – Două dintre „adeverinţele” în litigiu (avers)

Înscrisul intitulat „Adeverinţă” este tehnoredactat pe aversul unei coli de hârtie format A4. În finalul textului sunt depuse două semnături la poziţiile „Sava Lina Lucica” şi o impresiune de ştampilă corespunzătoare societăţii angajatoare. În litigiu sunt considerate cele două semnături realizate cu instrumente scripturale cu bilă şi substanţă de culoare albastră şi impresiunea de ştampilă aplicată cu substanţă de culoare roşie.

Înscrisul intitulat „Scrisoare” este întocmit de mână, semnat şi ştampilat în partea inferioară a paginii. Înscrisul este realizat în întregime prin xerografiere pe aversul unei coli de hârtie format A4. În litigiu sunt considerate scrisul de mână, semnătura şi impresiunea de ştampilă.

Foto 11

ADEVERINTA

Prin prezenta se adevereste ca doamna Ciuclea Sabina este salariata noastra cu contract de munca pe perioada nedeterminata si nu detine carte de munca.

SAVA LINA LUCICA

RADULESCU DOINA

Foto 12

Foto nr. 11-12 – Cele două înscrisuri „Adeverinţă” şi „Scrisoare” în litigiu (avers)

IV. EXAMINĂRI-CONSTATĂRI

În conformitate cu PSL 01-01 privind examinarea scrisului de mână şi a semnăturilor, PSL 01-03 privind determinarea autenticităţii/ falsului/ contrafacerii impresiunilor de ştampilă şi IL 01-01 privind utilizarea sistemului VSC 5000, am procedat la efectuarea examinărilor separate şi comparative a scrisurilor, semnăturilor şi impresiunilor de ştampilă ce fac obiectul prezentei lucrări. Având în vedere obiectivele stabilite în primul capitol al lucrării, am structurat examinările în trei etape, prima referitoare la scrisurile şi semnăturile depuse pe cererile de împrumut bancar, a doua referitoare la scrisurile şi semnăturile depuse pe celelalte înscrisuri: contracte individuale de muncă, adeverinţe de salariu, adeverinţă şi scrisoare şi a treia referitoare la impresiunile de ştampilă.

A. Examinarea scrisurilor şi semnăturilor din cuprinsul cererilor de împrumut bancar în litigiu.

Scrisurile de completare a cererilor de acordare a unor împrumuturi bancare prezintă caracteristici specifice titularilor înscrişi în fiecare formular, cu excepţia completărilor menţionate pentru fiecare comunitate grafică argumentată în continuare.

Totodată semnăturile corespunzătoare titularului, depuse pe fiecare cerere în litigiu prezintă caracteristici specifice titularului înscris în formular, cu excepţia semnăturilor specificate pentru fiecare comunitate grafică argumentată în continuare.

1. Scrisul de completare a cererii de împrumut pe numele Grigore Elena Maria prezintă caracteristici specifice unui singur scriptor, cu excepţia menţiunii cifrice „200931”, înscrisă imediat sub titulatura formularului, şi a completărilor din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)” şi „se completează de către RM/DSE” (de pe aversul filei a doua).

Scrisul în litigiu menţionat se aseamănă cu scrisul model de comparaţie executat de titulara Grigore Elena Maria, prezentând caracteristici specifice categorice, ce argumentează fără dubiu comunitatea de autor grafic a acestora.

Totodată, semnăturile corespunzătoare titularei depuse pe cererea de împrumut în litigiu, având compoziţie literală, vor fi asimilate scrisului de mână şi examinate împreună cu acesta. Ele se deosebesc compoziţional de semnăturile neliterale executate de Grigore Maria Elena, în probele ridicate de organele de cercetare penală, dar prezintă caracteristici grafice similare scrisului de mână model de comparaţie executat de persoana menţionată, probele de scris incluzând şi prescurtarea numelui, utilizată ca semnătură în formularele în litigiu (depuse în caseta „Semnătura solicitant” pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia şi în caseta „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia, depusă în original pe ambele exemplare ale formularului).

Scrisul examinat conţine caractere grafice combinate: majuscule, minuscule şi cifre, executate cu viteză medie şi formă rotundă. Minusculele sunt redate majoritar după modelul caligrafic, cu continuitate medie sau mică.

Dintre elementele individuale de asemănare menţionăm pe următoarele:

- majuscula „G” – executată din două depuneri scripturale, cu semioval având incipienţa comprimată şi parte inferioară rotunjită (1) şi grama finală unghiulară, cu tendinţă de pornire din finalul semiovalului (2);

- majuscula „R” – construcţie atipică, cu baston dedublat şi volută executată în continuare, arcadată superior, cu unghi accentuat (3) în punctul de schimbare a direcţiei către grama finală semicirculară;

- majuscula şi minuscula „I” –semn diacritic executat separat, unghiular, orientat oblic, uşor în dreapta bastonului (4);

- majuscula „N” – construcţie continuă, cu aspect specific dat de grama internă, de regulă sinuoasă sau convexă (5);

- majuscula „M” – executată continuu, cu prima gramă dedublată, legătură internă mediană semiunghiulară şi gramă finală simplă, uşor arcadată către dreapta, în sensul continuării mişcării grafice (6);

- majuscula „O” şi cifra „0” – oval închis, cu atac superior în partea stângă şi final uşor prelungit faţă de punctul de atac (7);

- cifra „7” - podiş accentuat concav (8);

- cifra „9” – oval pornit în partea dreaptă, continuat cu grama descendentă, liniară (9);

- minuscula „o” – oval închis, cu ochi superior real (10);

- minuscula „t” – executată în două variante, fie cu baston simplu pornit superior şi barare trasată în continuare, în jumătatea inferioară a corpului (11) fie cu baston buclat şi barare superioară trasată separat (12);

- minusculele „a”, „ă” şi „â” – oval executat majoritar cu atac şi final în partea superioară stângă, fără bastonată finală (13); semnul diacritic al celor două minuscule are formă similară, unghiular deschis, orientat în jos (14);

- minuscula „s” – modelul caligrafic are corp unghiular superior şi final buclat legat de litera următoare (15).

Foto 13

personal – Solicitant
şi Prenume: GRIGORE ELENA MARIA
2720721521599 Cetăţenie: Română
civilă: necăsătorit(ă) căsătorit(ă) divorţat(ă) văduv(ă)
0729523896 E-mail:
entitate: BI CI, Serie: GG Număr: 005366 Eliberat de
de: 05 02 99 Data expirării: 21 07 2009
a din actul de identitate: Localitatea: Roata de jos

Foto 14

întreprinzător privat PFA pensionar altele
cu tractori Funcţie: agent contr
permanent temporar, de la: până la:
muncă: 3 ani sau luni; Vechime totală în muncă: 5 ani sau
DDD somipid România Domeniul de acti
Strada: str. comitei Nr.: 6 Bl.:
Localitatea: Bucureşti Judeţ/ Sector:

Foto 13-14 - Scris în litigiu

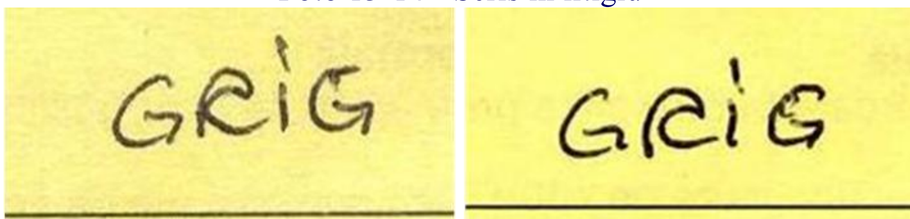
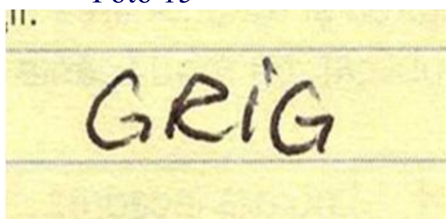

Foto 15 Foto 16

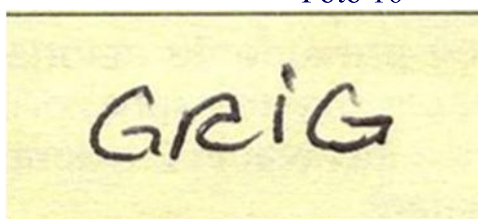

Foto 17 Foto 18

Foto 15-18 - Semnături în litigiu

Foto 19 Foto 19'

Foto 20

Foto 21

Foto 19-21 - Scris model de comparaţie, executat de Grigore Elena Maria.

Celelalte completări, exceptate de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebesc de cele incluse în aceasta în privinţa caracteristicilor generale (viteză de execuţie, formă a caracterelor grafice, uniformitatea firului grafic) şi a celor individuale; construcţia diferită a unor caractere grafice fiind evidentă, le indicăm doar exemplificativ: majusculele „E", „G", „R", cifrele „0", „7".

Foto 22 - Scris în litigiu, exceptat de la comunitatea de autor.

2.1. Scrisul de completare a cererii de împrumut pe numele Paraschiv Niculina prezintă caracteristici grafice specifice unui singur scriptor, cu excepţia menţiunii cifrice „18914", înscrisă imediat sub titulatura formularului, şi a completărilor de la poziţia „Domeniu de activitate" din caseta „Profil profesional", de la poziţia „Moneda în care se vor plăti ratele" din caseta „Detalii despre împrumut" şi din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)" şi „se completează către RM/DSE" (de pe aversul filei a doua).

Scrisul în litigiu menţionat se aseamănă cu scrisul model de comparaţie executat de titulara Paraschiv Niculina, prezentând caracteristici generale şi individuale asemănătoare.

Scrisul examinat este executat în exclusivitate cu majuscule şi cifre, comprimate vertical, executate cu viteză medie şi înclinaţie către dreapta.

Dintre elementele individuale de asemănare menţionăm pe următoarele:

-majuscula „P” – executată din două depuneri scripturale, cu baston simplu, liniar şi volută pornită din stânga acestuia, semiunghiulară, ascendentă (1);

-majuscula „R” – executată similar majusculei „P”, cu volută semiunghiulară legată unghiular de grama finală, oblic liniară sau concavă (2);

-majuscula „E” –semicerc barat median, ascendent (3);

-majuscula „N” – grama internă executată în continuarea primei trăsături, pe care o dedublează cel puţin în jumătatea inferioară (4) şi grama verticală finală executată separat, înălţată în raport cu prima, trasată descendent (5);

-majuscula „M” – executată continuu cu legătură internă superioară, concavă, adeseori legată cu bucletă de prima gramă verticală dedublată (6);

-majuscula „G” – semioval înalt şi gramă finală trasată separat, unghiulară ascuţit, ascendentă (7);

-majuscula „A” – corp unghiular şi barare pornită din finalul acestuia, formând un triunghi interior subdimensionat, cu final ascendent legat de litera următoare (8);

-majuscula „H” – finalizată similar majusculei „A” (9);

-cifra „1” – corp unghiular deschis cu atac şi final pe linia de bază (10);

-cifra „5” – gramă descendentă dedublată în jumătatea inferioară de semicercul amplu şi bară superioară trasată separat, ascendentă (11);

-cifra „7” - podiş accentuat concav şi barare trasată din finalul gramei oblice, formând o buclă triunghiulară în partea inferioară stângă (12);

Foto 23

personal – Solicitant 23-05-2008 1899
şi Prenume: PARASCHIV NICULINA
2541101400199 Cetăţenie: ROMANA
vilă: [X] necăsătorit(ă) [ ] căsătorit(ă) [ ] divorţat(ă) [ ] văduv(ă)
: 0 f i x 0721116348 E-mail:
ntitate: [ ] BI [X] CI Serie: LT Număr: 041760 Eliberat de:
de: 09.02.2004 Data expirării: 01.11.2014
din actul de identitate: Localitatea: DOMNEŞTI
CIUTACI Nr.: 451 Bl.: –

Foto 24

Foto 23-24 - Scris în litigiu

Foto 25

Foto 26

Foto 25-26 - Scris model de comparaţie, executat de Paraschiv Niculina.

Celelalte completări, exceptate de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebesc de cele incluse în aceasta în privinţa caracteristicilor generale (viteză de execuţie, comprimare şi simplificare a caracterelor grafice) şi a celor individuale; construcţia diferită a unor caractere grafice fiind evidentă, le indicăm doar exemplificativ: majusculele „M", „N", „A", cifrele „0", „5", „9".

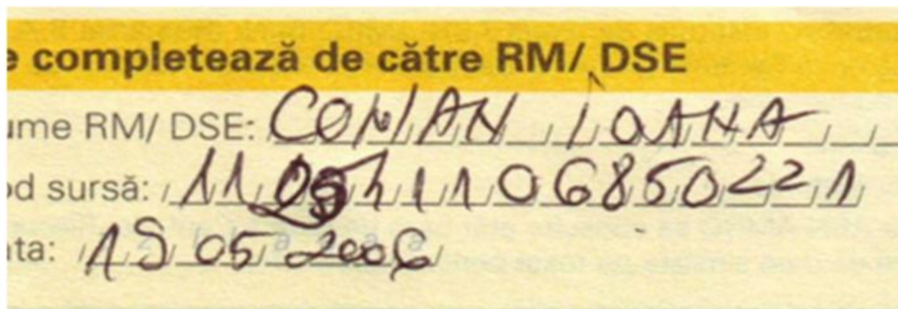

Foto 27 - Scris în litigiu, exceptat de la comunitatea de autor.

2.2. Semnăturile corespunzătoare titularei, depuse pe cererea de împrumut în litigiu (în caseta „Semnătura solicitant” pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia şi în caseta „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia, depuse în original pe ambele exemplare ale formularului) se aseamănă atât între ele cât şi cu cele model de comparaţie executate de Paraschiv Niculina, atât în privinţa caracteristicilor generale cât şi a celor individuale.

Semnăturile sunt simple, neliterale, executate cu viteză mare şi presiune mică dintr-o singură depunere scripturală. Dezinvoltura şi dinamismul execuţiei susţin autenticitatea semnăturilor examinate, în pofida simplităţii structurale a acestora.

Semnăturile sunt compuse dintr-o succesiune de patru grame dedublate, de dimensiuni similare minusculelor din scrisul titularei, înclinate spre dreapta, cu atac median sau inferior (1) şi legătură inferioară semiunghiulară sau rotunjită, comprimată (2); din finalul gramelor este executată o buclă amplă, regresivă, al cărei traseu superior acoperă întregul ansamblu grafic similar unei bolte (3), semiunghiulară în punctul de schimbare a direcţiei firului grafic (4), ce se continuă liniar intersectând median gramele componente (5), cu final convex, descendent, eterat (6).

Foto 28

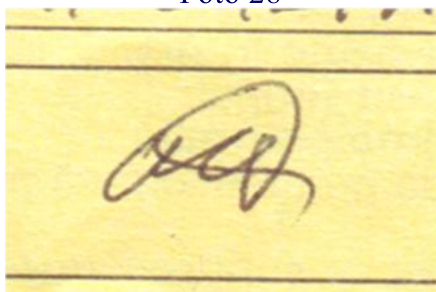
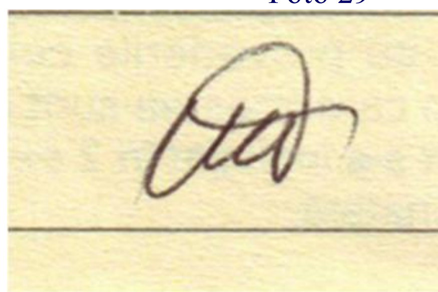

Foto 29

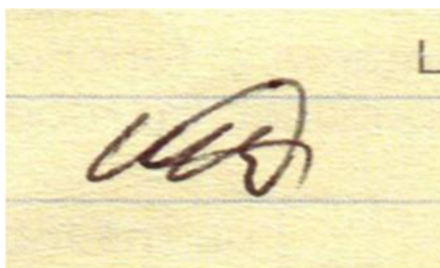
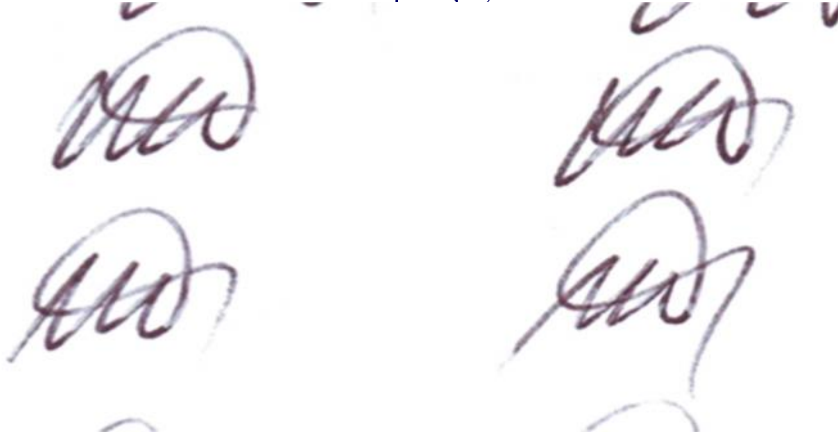

Foto 30

Foto 28-30 – Semnături în litigiu

Foto 31 – Semnături model de comparaţie, executat de Paraschiv Niculina.

3.1. Scrisul de completare a cererii de împrumut pe numele Bădeanu Marian prezintă caracteristici specifice unui singur scriptor, cu excepţia menţiunii cifrice „18662”, înscrisă imediat sub titulatura formularului şi a completărilor de la poziţia „Domeniu de activitate” din caseta „Profil profesional – Solicitant” de pe aversul primei file, din casetele „Detalii despre împrumut” şi din cele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)” şi „Se completează către RM/DSE”, de pe aversul filei a doua.

Scrisul în litigiu menţionat se aseamănă cu scrisul model de comparaţie executat de titularul Bădeanu Marian, prezentând caracteristici generale şi individuale asemănătoare.

Scrisul examinat este executat majoritar cu majuscule şi cifre, înalte în raport cu lăţimea acestora, executate cu viteză mică ce denotă posibilităţi reduse din partea scriptorului. Excepţie face menţiunea „secţia 23 Poliţie” executată cu minuscule, care, deşi puţine cantitativ, oglindesc caracteristici specifice suficiente pentru a argumenta aceeaşi comunitate de autor grafic, ca şi scrisul cu majuscule şi cifre.

Dintre elementele individuale de asemănare menţionăm pe următoarele:

-majuscula „B" – executată din două depuneri scripturale, cu baston simplu, liniar (1) şi volute simetrice, arcadate, cu atac şi final ce depăşesc bastonul în partea stângă (2) şi legătură majoritar buclată tangentă la baston (3);

-majusculele „A" şi „Ă" – corp de regulă rotunjit superior şi barare trasată separat (4); semnul diacritic plasat deasupra corpului are formă variabilă, majoritar liniară sau uşor convexă, cu atac în croşet orientat în jos (5);

-majuscula „E" – executată majoritar cu gramă verticală liniară şi grame orizontale trasate separat, consecutiv, pornind cu cea superioară (6);

-majuscula „M" – executată din patru depuneri scripturale, cu tendinţă de continuitate în special în probele de comparaţie, având legătură internă mediană, unghiulară (7);

-majuscula „G" – executată continuu, cu final circular sau unghiular deschis (8);

-majuscula „Z" – podiş şi talpă liniare, legate semiunghiular de diagonala barată median, separat (9);

-cifra „1" – corp unghiular descis cu atac de regulă înălţat faţă de final (10);

-cifra „2" – talpă sinuoasă cu bucletă în partea stângă (11);

-cifra „7" - podiş uşor concav de regulă cu fragment vertical în incipienţă (12);

-minuscula „e" – element atipic, construit similar unei majuscule „R" cu atac median urmat de o buclă superioară executată către dreapta, semiunghiulară în punctul de schimbare a direcţiei către traseul final, semicircular (13);

-minuscula „c" – linia de atac dedublează jumătatea superioară a semicercului (14);

-minuscula „a" – executată uneori după modelul tipografic, sub forma unui „6" în oglindă, completat cu bastonată uşor arcadată tangentă sau depărtată de corp (15).

Foto 32

personal – Solicitant 18-05-2006
şi Prenume: BĂDEANU MARIAN
1670620424510 Cetăţenie: ROMÂNĂ Ţara de rezidenţă: RO
vilă: [X] necăsătorit(ă) [ ] căsătorit(ă) [ ] divorţat(ă) [ ] văduv(ă)
: 0212560015, 0729467356, E-mail:
ntitate: [ ] BI [X] CI, Serie: RD Număr: 346426 Eliberat de: Secţia 23 Poliţie
de: 10112003, Data expirării: 20062013
din actul de identitate: Localitatea: BUCUREŞTI Judeţ/ Sector:
MĂLURENI Nr.: 138, Bl.: Sc.: Ap.:

Foto 33

Foto 32-33 - Scris în litigiu

Foto 34

Foto 35

Foto 36

Foto 34-36 - Scris model de comparaţie, executat de Bădeanu Marian.

Celelalte completări, exceptate de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebesc de cele incluse în aceasta în privinţa caracteristicilor generale (viteză de execuţie, uniformitate a firului grafic) şi a celor individuale, construcţia diferită a unor caractere grafice fiind evidentă, le indicăm doar exemplificativ: majusculele „E”, „N”, „R”, cifrele „0”, „7”.

Foto 37

Foto 38

Foto 37-38 – Scris în litigiu, exceptat de la comunitatea de autor.

3.2. Semnăturile corespunzătoare titularului, depuse pe cererea de împrumut în litigiu (în caseta „Semnătura solicitant” pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia şi în caseta „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” depusă în original pe reversul filei a treia a exemplarului copie al cererii) se aseamănă atât între ele cât şi cu cele model de comparaţie executate de Bădeanu Marian, în privinţa caracteristicilor generale şi a celor individuale.

Excepţie de la comunitatea grafică afirmată anterior face semnătura depusă în caseta „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original al cererii, care prezintă caracteristici grafice distincte, motiv pentru care va fi analizată separat.

Semnăturile (cu excepţia menţionată) sunt literale, redând urmele titularului „Bădeanu”. Ansamblul grafic literal oglindeşte caracteristicile generale şi individuale ale scrisului de mână, descris anterior.

Caracteristici generale: viteză mică, presiune mare, continuitate scăzută, tendinţă de verticalitate a caracterelor grafice dispuse pe o linie de bază orizontală.

Elemente individuale de asemănare:

-majuscula „B” – executată din două depuneri scripturale, cu baston simplu, liniar (1) şi volute simetrice, arcadate, cu atac şi final ce depăşesc bastonul în partea stângă (2) şi legătură unghiulară, tangentă la baston (3);

-minusculele „a”, „ă”, „d” – ovalul are construcţie similară, cu atac şi final ce închide corpul în partea superioară stângă (4) completat cu bastonata finală sau depasanta de regulă uşor arcadate spre dreapta, tangente sau depărtate de corp (5); minuscula „ă” este completată cu semnul diacritic uşor concav sau liniar cu atac în croşet, depărtat de corp (6);

-minuscula „e” – execuţie variabilă, fie sub forma unei bucle alungite simple (7), fie construită atipic cu atac median urmat de o buclă superioară executată către dreapta, semiunghiulară în punctul de schimbare a direcţiei către traseul final, semicircular (8);

-grupul literal final, corespunzător minusculelor „nu” – de regulă este suplimentat cu una numărul de grame ce compun firesc literele corespondente (9); gramele sunt subdimensionate, cu formă diferită, arcadate şi unghiulare, legate inferior, cu final concav, urmând firesc mişcarea grafică de legătură a gramelor, eterat, prescurtat (10).

Foto 39

Foto 40

Foto 41

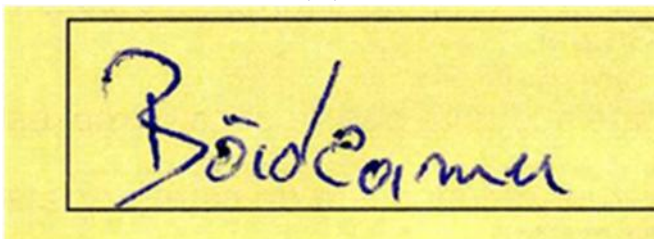
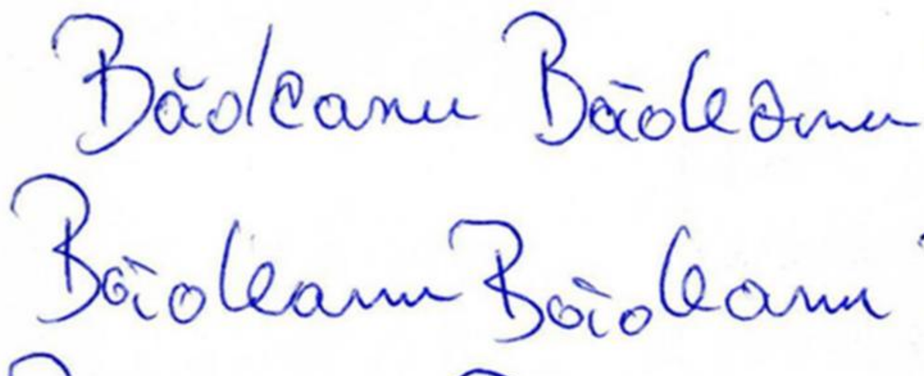

Foto 39-41 – Semnături în litigiu

Foto 42 – Semnături model de comparaţie, executate de Bădeanu Marian.

Semnătura depusă în caseta „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original al cererii, exceptată de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebeşte de semnăturile incluse în aceasta, respectiv de cele model de comparaţie executate de Bădeanu Marian în privinţa presiunii firului grafic şi a modalităţii specifice de construcţie a caracterelor literale. Astfel, semnătura analizată este executată cu presiune foarte mare, firul grafic având un aspect uşor ezitant.

Dintre elementele individuale cele mai elocvente sunt următoarele:

-minusculele „a”, „ă”, „d” – ovalul are construcţie similară, cu atac în partea dreaptă (1) continuat cu bastonata finală în cazul minusculor „a” şi „ă” (2); semnul diacritic al minusculei „ă” este accentuat unghiular (3);

-grupul literal final, corespunzător minusculelor „nu” – este compus din patru grame (4) subdimensionate, gladiolate uniform (5) cu final concav prelungit (6).

Aspectele descrise anterior sunt specifice semnăturilor imitate servil, situaţie în care nu poate fi identificat autorul grafic întrucât ansamblul grafic imitat nu păstrează caracteristici specifice falsificatorului, ci le urmăreşte cu cât mai mare fidelitate pe cele ale titularului. Astfel, autor grafic poate fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare, cu excepţia titularului.

Foto 43 – Semnătură în litigiu, exceptată de la comunitatea de autor

4.1. Scrisul de completare a cererii de împrumut pe numele Balogh Maria prezintă caracteristici specifice unui singur scriptor, cu excepţia numărului cererii „64069” completată alăturat titulaturii şi a completărilor din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către ABN AMRO Bank)” şi „Se completează către RM/DSA”, de pe aversul filei a doua.

Scrisul în litigiu menţionat se aseamănă cu scrisul model de comparaţie executat de titulara Bologh Maria, prezentând caracteristici generale şi individuale asemănătoare.

Scrisul examinat este executat viteză mare, ce conduce la legarea şi simplificarea caracterelor grafice, în exclusivitate majuscule şi cifre, cu înclinaţie către dreapta şi spaţiere interliterală relativ mare.

Dintre elementele individuale de asemănare menţionăm pe următoarele:

- majuscula „B” – executată fie continuu fie din două depuneri scripturale, cu volute asimetrice, cea inferioară mai amplă, deschisă, cu final în croşet interior amplu, în sensul continuării mişcării grafice (1);

- majuscula „G” – semicerc executat separat sau cu tendinţă de legătură faţă de grama finală unghiulară (2);

- majuscula „M” – întâlnită în două variante, fie executată din patru depuneri scripturale, cu grame interne intersectate în jumătatea superioară (3) fie executată continuu, cu grame semiunghiulare inegale, prima mai înaltă şi legătură internă unghiulară, la nivel median (4);

- majuscula „E” – semioval cu atac în croşet, barat median (5);

- majuscula „C” – semioval cu atac răsucit (6);

- majuscula „J” –podiş superior prescurtat (7) şi depasantă inferioară buclată (8);

- majuscula „Z” – construcţie amplă, depasantă inferior, cu podiş şi talpă paralele, cu buclete în punctele de legătură cu diagonala (9) barată median, în continuarea corpului literei (10);

- majuscula „N” – grame verticale executate consecutiv, de regulă intersectate de grama oblică, prelungită în partea dreaptă sau legată de litera următoare (11);

- majuscula „O" şi cifra „0" – oval închis cu atac în partea superioară stângă (12);
- cifra „2" – incipienţă dedublată, alungită (13).

Foto 44

Foto 45

Foto 44-45 - Scris în litigiu

Foto 46 - Scris model de comparaţie, executat de Balogh Maria.

Celelalte completări, exceptate de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebesc de scrisul model de comparaţie executat de Balogh Maria. Completările prezintă caracteristici specifice a cel puţin doi scriptori, fiind executate majoritar cu minuscule şi cifre. Dintre deosebirile esenţiale faţă de scrisul model de comparaţie omolog, indicăm doar exemplificativ câteva dintre cele individuale, ce exclud posibilitatea unei comunităţi de autor, marcând cu săgeţi în ilustraţia următoare modalitatea de construcţie diferită: minusculele: „c”, „z”, „s”, „u”, „r”.

Foto 47 – Scris în litigiu, exceptat de la comunitatea de autor.

4.2. Semnăturile corespunzătoare titularei, depuse pe cererea de împrumut în litigiu (în caseta „Semnătura solicitantului”, în caseta „Semnătură solicitant” din caseta „8. Secţiune termeni contractuali” pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia şi în caseta „Împrumutat” de pe reversul filei a treia) prezintă unele asemănări între ele, dar variabilitatea acestora este foarte mare şi nu poate fi argumentată comunitatea de autor grafic a acestora.

Semnăturile sunt neliterale, executate dintr-un număr variabil de depuneri scripturale. Este diferită în special prima parte, plasarea atacului, numărul de elemente grafice componente şi construcţia specifică a acestora. Asemănările sunt mai pregnante în partea finală, cu privire la incipienţa acesteia, dinamismul execuţiei, orientarea şi forma gramelor componente, ascendenţa liniei de bază, dimensiunea şi orientarea finalului.

Semnăturile model de comparaţie executate de Balogh Maria reprezintă două variante de semnătură, una semiliterală şi una neliterală. Varianta neliterală prezintă variabilitate mare, constatată graţie numărului mare de astfel de semnături examinate, în timp ce prima variantă se regăseşte într-un singur exemplar în modelele de comparaţie.

Semnăturile model de comparaţie prezintă unele asemănări cu cele în litigiu dar şi deosebiri. Astfel, acestea se aseamănă în special în privinţa părţii finale, executată în ritm dinamic, cu incipienţă unghiulară (1) asemănătoare

unei barări supradimensionate, ascendente (2) continuată cu un număr variabil de grame buclate sau dedublate (3) cu final descendent prelungit, orientat către stânga (4).

Deosebirile privesc în principal prima parte, numărul de depuneri scripturale, forma şi construcţia elementelor componente. Unele similarităţi se constată şi între acestea şi semnătura model de comparaţie semiliterală, în special între semnăturile în litigiu depuse la poziţiile „Semnătură” solicitant” şi „Împrumutat”.

Având în vedere variabilitatea foarte mare atât a semnăturilor în litigiu cât şi a celor model de comparaţie şi lipsa unor caracteristici discordante între cele două categorii de semnături, nu poate fi exclusă nici posibilitatea autorului grafic comun nici posibilitatea ca semnăturile în litigiu să reprezinte imitaţii libere ale semnăturii titularei, fără a avea argumente suficiente pentru susţine vreuna dintre ipoteze.

Foto 48

Foto 49

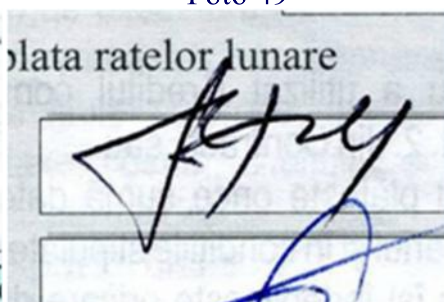

Foto 50

Foto 51

Foto 48-51 - Semnături în litigiu

Foto 52

Foto 53 Foto 54

Foto 55 Foto 56

Foto 52-56 - Semnături model de comparaţie, executate de Balogh Maria.

5.1. Scrisul de completare a cererii de împrumut pe numele Giuclea Sabina prezintă caracteristici specifice unui singur scriptor, cu excepţia numărului cererii „62527” completat alăturat titulaturii şi a completărilor din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către ABN AMRO Bank)” şi „Se completează către RM/DSA”, de pe aversul filei a doua.

Scrisul în litigiu menţionat se aseamănă cu scrisul model de comparaţie executat de titulara Giuclea Sabina, prezentând caracteristici generale şi individuale asemănătoare.

Scrisul examinat este executat în exclusivitate cu majuscule şi cifre cu dimensiuni medii şi raport normal între înălţime şi lăţime, executate cu viteză şi presiune medie.

Dintre elementele individuale de asemănare menţionăm pe următoarele:

-majuscula „G” – executată din trei depuneri scripturale, cu semicerc şi două fragmente liniare perpendiculare formând un „T” subdimensionat (1);

- majuscula „U” – executată din două depuneri scripturale cu prima gramă semiunghiulară inferior şi a doua liniară descendentă (2);

- majuscula „I” – baston liniar simplu şi semn diacritic punctiform plasat deasupra acestuia (3);

- majuscula „C” – semioval cu atac răsucit (4);

- majuscula „L” – talpă uşor sinuoasă legată cu bucletă virtuală de grama verticală (5);

- majuscula „N” – executată din trei depuneri scripturale, cu grame liniare separate, cea internă mediană, cu tendinţă de orizontalizare (6);

- majuscula „B” – volute simetrice (7);

- majuscula „M” – executată din patru depuneri scripturale, cu gramele interne unite superior unghiular (8);

- majuscula „Z” – parte superioară arcadată şi talpă pe linia de bază, legată unghiular de diagonala barată median, separat (9);

- majuscula „O” şi cifra „0” – oval închis cu atac de regulă interior în croşet, în partea superioară stângă (10);

-cifra „7” – podiş superior concav cu bucletă înaltă de legătură cu grama descendentă (11);

- cifra „2” – talpă sinuoasă, uneori prescurtată, cu bucletă în partea stângă (12).

Foto 57

OFIL PERSONAL - SOLICITANT
: GIUCLEA Prenume SABINA
nașterii 23/08/1967 Locul nașterii BUCUREȘTI Sex:
ent român X Da Nu Cetățenie ROMÂNĂ Țară de rezidență
e identitate Tip (BI/CI/Pașaport) BI Serie GT Număr 996738 Elibera
ta de 6/06/1996 Data expirării 6/06/2006 CNP 26708
sa curentă (din BI/CI)
itatea GRAȚIA Județ/Sector TELEO
Nr. 153 Bl.
on fix 0721656996 tel. birou / fax Cod Po
Vechime la a
ană de contact GIUCLEA FLORICĂ Telefon de co
iă de corespondență: Localitatea IDEM ADRESĂ Județ/Sector

Foto 58

Foto 57 – 58 - Scris în litigiu

Foto 59

Foto 60

Foto 59-60 - Scris model de comparaţie, executat de Giuclea Sabina.

Celelalte completări, exceptate de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebesc de scrisul model de comparaţie executat de Giuclea Sabina. Completările sunt executate fie exclusiv cu minuscule şi cifre, fie cu majuscule şi cifre, ambele tipuri de scris deosebindu-se de cel model de comparaţie, atât în privinţa caracteristicilor generale (viteză, formă, comprimare a caracterelor grafice), cât şi în privinţa elementelor individuale dintre care indicăm exemplificativ pe următoarele: majusculele „G”, „N”, „U”, minusculele „n”, „s”, „z”, cifrele „2”, „7”.

Foto 61

Foto 62

Foto 61-62 – Scris în litigiu, exceptat de la comunitatea de auto

2. Semnăturile corespunzătoare titularei, depuse pe cererea de împrumut în litigiu (în caseta „Semnătura solicitantului”, la poziţia „Semnătură solicitant” din caseta „8. Secţiune termeni contractuali” pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia şi în caseta „Împrumutat” de pe reversul filei a treia) prezintă caracteristici grafice asemănătoare, specifice unui singur autor grafic. Totodată acestea se aseamănă cu semnăturile model de comparaţie, executate de numita Giuclea Sabina, atât în privinţa caracteristicilor generale, cât şi a modalităţii specifice de construcţie.

Semnăturile sunt semiliterale, fiind compuse din iniţialele numelui şi prenumelui titularei redate împletit stil monogramă, urmate de completarea cu minuscule a numelui şi parafa.

Semnăturile sunt executate cu viteză şi presiune medie din mai multe depuneri scripturale, aspect specific scrisului de mână cu continuitate redusă. Caracterele literale cu formă arcadată, sunt verticale, au dimensiuni medii, raport normal între înălţime şi lăţime şi sunt dispuse pe o linie de bază orizontală. Ansamblul este finalizat cu parafa amplă, regresivă, completată cu un fragment punctiform depărtat de corp.

Dintre elementele individuale de asemănare menţionăm pe următoarele:

-majuscula „G” – executată din trei depuneri scripturale, cu semicerc şi două fragmente liniare perpendiculare formând un „T” subdimensionat (1);

-majuscula „S” – parţial suprapusă peste iniţiala anterioară, uşor supradimensionată în raport cu aceasta cu semiovale comprimate orizontal (2) simetrice, cel inferior finalizat cu croşet sau buclat, realizând legătura cu litera următoare (3);

-minuscula „i” – baston dedublat şi semn diacritic punctiform sau oblic subdimensionat (4);

-minuscula „u” – executată separat cu grame prima dedublată şi secunda de regulă buclată (5);

-minuscula „c” – atac răsucit (6);

-minuscula „l” – buclă reală rotunjită superior (7);

-parafa – executată de regulă din finalul minusculei „a” şi mai rar din finalul minusculei „l” sau „e”, este regresivă, majoritar sub forma unei bucle ample, comprimate orizontal ce intersectează întregul ansamblul grafic (8) cu final descendent în partea dreaptă (9), variabil ca formă, liniar, arcadat sau sinuos, completat aproximativ pe aceeaşi traiectorie grafică, cu un fragment punctiform executat separat (10).

Foto 63

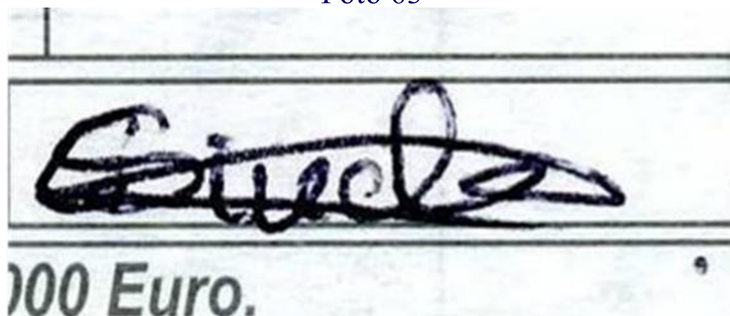

Foto 64

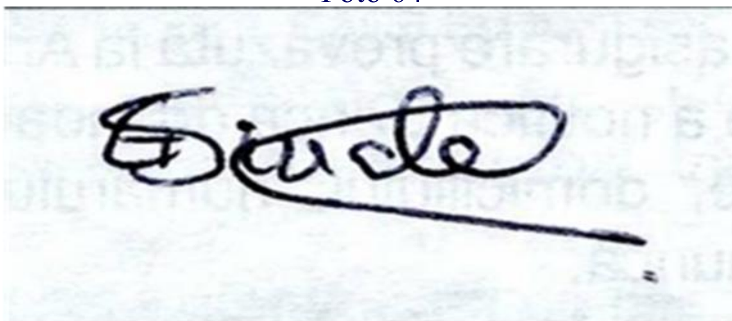

Foto 65

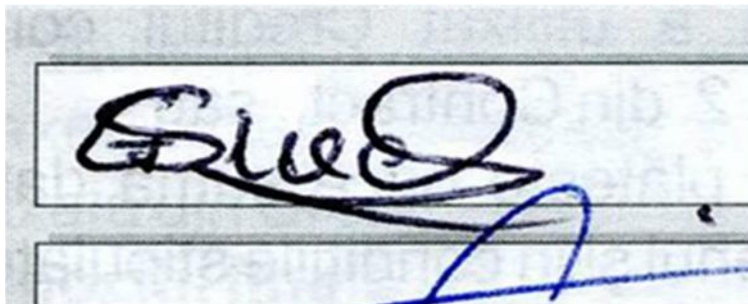

Foto 66

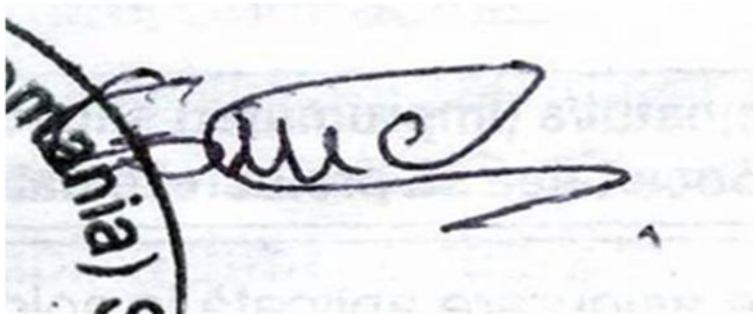

Foto 63-66 - Semnături în litigiu

Foto 67

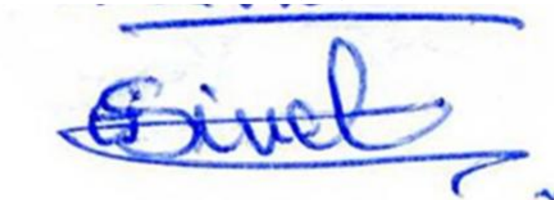

Foto 68

Foto 69

Foto 67-69 - Semnături model de comparaţie, executate de Giuclea Babina.

6.1. Scrisul de completare a cererii de împrumut pe numele Crăciun Dorel Marian prezintă caracteristici specifice unui singur scriptor, cu excepţia menţiunii cifrice „18206", înscrisă imediat sub titulatura formularului şi a

completărilor de la poziţia „Domeniu de activitate" din caseta „Profil profesional – Solicitant" de pe aversul primei file, din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)" şi „Se completează către RM/DSE", de pe aversul filei a doua şi de la poziţiile „Data" de pe aversul filei a treia şi din caseta „Împrumutat" de pe reversul filei a treia.

Scrisul în litigiu menţionat se aseamănă cu scrisul model de comparaţie executat de titularul Crăciun Dorel Marian, prezentând caracteristici generale şi individuale asemănătoare.

Astfel, scrisurile conţin cifre şi litere majuscule şi minuscule, executate după modelul tipografic, redate cu viteză mică, înclinaţie variabilă, alternând caractere verticale cu caractere înclinate spre dreapta, cu formă preponderent rotundă şi uşoară comprimare verticală.

Dintre elementele individuale de asemănare, menţionăm pe următoarele:

- majuscula „C" – semioval înalt cu atac median orientat către interior (1);

- majuscula „D" – corp unghiular superior şi volută sinuoasă, executată separat(2);

- majuscula „M" – execuţie continuă cu prima gramă dedublată sau unghiulară inferior (3) şi legătură internă semiunghiulară, mediană (4);

- majuscula „A" – corp rotunjit superior şi barare separată, mediană (5);

- majuscula „O" şi cifra „0" – oval înalt, închis, cu atac interior în partea superioară, uşor către stânga (6);

- minuscula „a" – executată după modelul tipografic din două depuneri scripturale, compusă din baston cu parte superioară arcadată în partea stângă şi semicerc inferior executat către stânga, tangent la baston (7);

- minuscula „r" – executată după modelul tipografic, cu baston liniar simplu şi podiş convex (8);

- minusculele „m" şi „n" – grame arcadate (9);

-minuscula „t" – baston simplu, liniar, barat superior, simetric, separat (10);

-minuscula „u" – executată continuu, cu corp rotunjit inferior şi final superior în croşet (11);

- cifra „2" – talpă liniară, legată unghiular de corp (12);

Foto 70

Foto 71

Foto 70-71 – Scris în litigiu

Foto 72

Foto 72[1]

Foto 72-72[1] – Scris model de comparaţie, executat de Crăciun Dorel Marian.

Celelalte completări, exceptate de la comunitatea grafică argumentată anterior, se deosebesc de scrisul model de comparaţie executat de Crăciun Dorel Marian în privinţa caracteristicilor generale: viteză de execuţie, uniformitatea firului grafic, comprimare, înclinaţie.

Foto 73 - Scris în litigiu, exceptat de la comunitatea de autor

6.2. Semnăturile corespunzătoare titularului, depuse pe cererea de împrumut în litigiu (în caseta „Semnătura solicitant" pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat" pe aversul filei a treia şi în caseta „Semnătura" de la rubrica „Împrumutat" de pe reversul filei a treia, depuse în original pe ambele exemplare ale formularului) se aseamănă atât între ele, cât şi cu cele model de comparaţie executate de Crăciun Dorel Marian, în privinţa caracteristicilor generale şi a celor individuale.

Semnăturile sunt simple, semiliterale, fiind compuse din iniţiala numelui „C" urmată de o succesiune de grame subdimensionate şi iniţiala prenumelui „D". Ele sunt executate cu viteză relativ mare din două depuneri ale instrumentului scriptural.

Prima parte a semnăturilor este compusă din majuscula „C" sub forma unui semioval înalt, având atac median orientat spre interior (1) urmată de o succesiune de grame subdimensionate, inegale, unghiulare (2) cu final descendent prescurtat, la nivelul liniei de bază (3).

Partea a doua este formată din majuscula „D", cu înălţime similară primei iniţiale, având baston semiunghiular inferior (4), continuat unghiular superior (5) cu voluta sinuoasă sau rotunjită inferior (6). Din finalul iniţialei prenumelui, traseul grafic continuă către stânga formând o buclă inferioară comprimată orizontal, ce subliniază ansamblul grafic (7) şi se finalizează eterat, prescurtat în partea dreaptă (8).

Foto 74

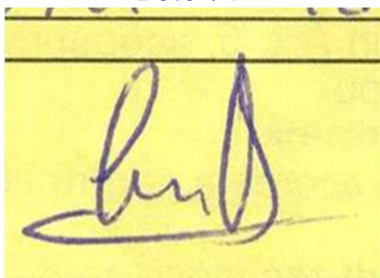

Foto 75

Foto 76

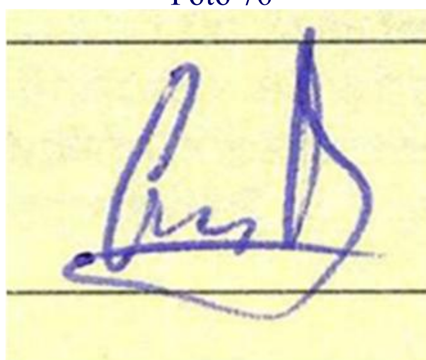

Foto 74-76 – Semnături în litigiu

Foto 77 – Semnături model de comparaţie, executate de Crăciun Dorel Marian.

B. Examinarea scrisurilor şi semnăturilor din cuprinsul celorlalte înscrisuri în litigiu: contracte de muncă, adeverinţe de salariu, adeverinţă şi scrisoare.

Facem precizarea că documentele menţionate la acest punct conţin completări de mână şi semnături, fie înscrise în original, fie realizate prin xerografiere. Cele realizate prin xerografiere prezintă suficiente elemente caracteristice pentru a face obiectul unor examinări comparative obiective,

motiv pentru care vor fi incluse în examinările următoare, fără departajare în funcţie de modalitatea de realizare.

1. Scrisurile depuse pe înscrisurile în litigiu: contracte individuale de muncă, adeverinţe de salariu şi scrisoare prezintă caracteristici grafice specifice a 3 scriptori, grupate în continuare în funcţie de comunitatea de autor grafic:

a) scrisurile de completare a rubricilor adeverinţelor de salariu şi contractelor individuale de muncă completate pe numele Bologh Maria, Grigore Elena-Maria, Paraschiv Niculina, Giuclea Sabina, Crăciun Dorel-Marian;

b) scrisurile de completare a rubricilor adeverinţei de salariu şi contractului individual de muncă completate pe numele Bădeanu Marian;

c) scrisul depus pe xerocopia documentului intitulat „Scrisoare" pe numele Bădeanu Marian.

Totodată facem precizarea că scrisul de mână de pe contractul individual de muncă pe numele Bădeanu Marian, inclus în categoria b) stabilită anterior, cuprinde completări executate cu majuscule şi cifre, cât şi menţiunile „Conform cu originalul" înscrise atât pe avers cât şi revers, toate realizate prin xerografiere. Deşi nu pot fi efectuate examinări comparative care să stabilească comunitatea de autor grafic a acestora, datorită tipului diferit al caracterelor grafice, majuscule şi respectiv minuscule, aceste menţiuni au fost incluse în aceeaşi grupă de scris pentru simplificarea descrierilor următoare ale scrisurilor examinate.

Examinarea comparativă a scrisurilor în litigiu cu cele model de comparaţie executate de către Olteanu Ion şi Sava Lina Lucica a evidenţiat prezenţa între acestea a unor deosebiri importante cu caracter general şi individual.

Scrisul în litigiu de la punctul a) include completări realizate în exclusivitate cu majuscule şi cifre. Scrisul este executat cu viteză mare ce conduce la legarea şi simplificarea caracterelor grafice, verticale sau uşor înclinate spre dreapta, cu înălţime mare şi comprimare verticală.

Scrisul în litigiu de la punctul b) include, aşa cum am precizat anterior completări executate cu majuscule şi cifre şi menţiunile „Conform cu originalul" executate cu minuscule. Ambele tipuri de scris sunt executate cu viteză medie, formă rotundă, înclinaţie spre dreapta, înălţime medie şi uşoară comprimare verticală.

Scrisul în litigiu de la punctul c) este cursiv, compus din minuscule şi majuscule, executate cu viteză medie, formă rotundă, continuitate mică şi înclinaţie spre dreapta.

Scrisul model de comparaţie executat de Olteanu Ion este executat cu viteză mare ce conduce la legarea şi simplificarea caracterelor grafice atât majuscule cât şi minuscule (cel din cuprinsul declaraţiilor), cu înălţime mică şi desfăşurarea mai amplă în plan orizontal. Scrisul are continuitate mică, linie de bază ascendentă şi înclinaţie variabilă, de la verticalitate spre dreapta.

Scrisul model de comparaţie executat de către Sava Lina Lucica este executat cu viteză mare având aspect general cursiv (scrisul combinat cu majuscule, minuscule şi cifre din cuprinsul declaraţiei). Caracterele grafice au dimensiuni medii şi raport normal între înălţime şi lăţime, în menţiunile exclusiv cu majuscule; în scrisul combinat caracterele depasante sunt supradimensionate în raport cu cele nedepasante. Scrisul este înclinat spre dreapta, cu spaţiere interliniară mare şi linie de bază uşor descendentă.

Dintre elementele individuale ce caracterizează scrisurile examinate, enumerăm exemplificativ pe cele mai semnificative, ce particularizează fiecare scris în raport cu celelalte. Elementele individuale sunt prezentate în continuare, în paralel pentru fiecare dintre scrisurile examinate. Pentru facilitarea exprimării, vom nota scrisurile în litigiu cu L1-scrisul de la punctul a), cu L2 - scrisul de la punctul b), cu L3 -scrisul de la punctul c), iar scrisurile model de comparaţie cu C1-scrisul executat de către Olteanu Ion şi cu C2-scrisul executat de către Sava Lina Lucica.

Majuscula „D" - L1 – baston unghiular inferior cu deschidere mare (1), corp unghiular superior (2) şi volută unghiulară inferior, cu final oblic ascendent (3); construcţia atipică a bastonului se regăseşte şi la majusculele „A" şi „R" (1);

L2 – baston dedublat (1), corp cu dedublare superioară (2) şi volută sinoasă, semiunghiulară pe linia de bază cu final ascendent (3); majusculele „A" şi „R" au baston dedublat (1);

L3 - baston dedublat (1), corp cu unghi sau dedublare superioară (2) şi volută sinoasă, unghiulară pe linia de bază, cu final descendent (3);

C1 – baston dedublat sau unghiular ascuţit (1), corp unghiular superior (2) şi volută unghiulară inferior cu final orizontal sau ascendent (3) majusculele „A" şi „R" au baston dedublat (1);

C2 – baston dedublat (1) corp unghiular sau semiunghiular superior (2) şi volută rotunjită inferior cu final ascendent (3); majusculele „A" şi „R" au baston dedublat (1);

Majuscula „E" - L1 – gramă verticală simplă, liniară (4) şi grame orizontale consecutiv pornind de sus, cele inferioare de regulă legate între ele sub forma unui „z" (5);

L2 – grama verticală şi baza executate continuu, rotunjit pe linia de bază (4) şi grame orizontale trasate separat, cea mediană ultima (5);

L3 - grama verticală şi baza executate continuu, rotunjit pe linia de bază (4) şi grame orizontale trasate separat (5);

C1 – grama verticală şi baza executate continuu, rotunjit sau unghiular pe linia de bază (4) şi grame orizontale trasate separat, cea superioară ultima (5);

C2 – grama verticală şi baza executate continuu, rotunjit pe linia de bază (4) şi grame orizontale trasate separat, cea mediană ultima (5);

Majuscula „G" - L1 – grama finală pornită sau cu tendinţă de pornire din finalul semiovalului, unghiulară sau cu bucletă mediană şi final arcadat spre dreapta (6);

L2 - execuţie continuă, cu final răsucit în interiorul semiovalului (6);

L3 - execuţie continuă, cu unghi în punctul de schimbare a direcţiei către trăsătura finală, orizontală (6);

C1 - execuţie continuă, cu semioval finalizat cu o trăsătură dedublată orizontală (6);

C2 - execuţie continuă, cu semioval finalizat de regulă cu o trăsătură buclată virtual, orizontală (6);

Majuscula „M" - L1 – formă tipografică, executată din 3 depuneri scripturale, cu legătură internă descendentă, finalizată regresiv, buclat în partea dreaptă, atingând nivelul median al gramelor verticale simple (7);

L2 – formă tipografică, executată continuu, cu prima gramă verticală dedublată şi legătură internă concavă, mediană (7);

L3 – formă caligrafică, cu incipienţă semicirculară pe linia de bază şi grame buclate, inegale, legate inferior concav (8);

C1 - formă tipografică – executată continuu, prima gramă verticală dedublată, legătură internă semiunghiulară, inferioară (7);

– formă caligrafică –incipienţă uşor concavă sau oblic ascendentă şi grame buclate, egale cu legătură inferioară semiunghiulară sau concavă (8);

C2 – formă tipografică - execuţie continuă, cu prima gramă dedublată şi legătură internă semiunghiulară, mediană (7);

– formă caligrafică – cu incipienţă concavă pe linia de bază şi grame buclate, egale, legate inferior concav (8);

Majuscula „N" - L1 – prima gramă verticală simplă, de regulă intersectată superior de grama internă unită în treime inferioară de cea verticală dreaptă (9);

L2 – grame verticale simple, executate consecutiv şi grama internă oblică, de regulă plasată în jumătatea inferioară, legată de litera următoare sau prelungită în partea dreaptă (9);

L3 – grame oblică este unită superior de prima gramă dedublată şi median de ultima, simplă (9);

C1 - grame verticale simple, executate consecutiv şi grama internă oblică, legată de litera următoare sau prelungită în partea dreaptă (9);

C2 – de regulă executată continuu, cu grama internă unind capetele celor verticale, prima dedublată şi ultima simplă finalizată superior (9);

Minuscula „r" - L2 – podiş concav, cu ochi supradimensionat în partea stângă (10);

L3 - gramă arcadată fără ochi şi podiş (10);

C1 – simplificată de regulă sub forma unei grame unghiulare (10);

C2 – formă variabilă - fie tipografică fie sub forma unei grame arcadate sau cu podiş descendent fără ochi (10);

Minuscula „n" - L2 –grame ghirlandate (11);

L3 – prima gramă arcadată legată concav de cea de a doua buclată virtual (11);

C1 –atunci când este executată separat are prima gramă arcadată legată concav de a doua buclată virtual (11);

C2 - două grame unghiulare (11);

Minusculele „a”, „o”, „g” - L2 – execuţie continuă cu oval cu linie de atac în partea stângă şi dedublare inferioară, finalizat cu buclă alungită (12);

L3 – oval cu linie de atac, de regulă închis în partea stângă (12);

C1 –oval fără linie de atac de regulă pornit în partea dreaptă (12);

C2 – oval de regulă cu linie de atac şi dedublare sau întretăiere inferioară realizând direct legătura cu litera următoare; minuscula „o” are ochi virtual superior (12);

Cifra „9” - L1 – oval pornit din partea stângă, dedublat inferior, continuat cu trăsătura finală, concavă pe linia de bază (13);

L2 – oval pornit inferior cu bucletă de legătură cu trăsătura finală, semiunghiulară pe linia de bază finalizată cu croşet (13);

C1 - oval pornit din partea dreaptă, continuat cu trăsătura finală, liniară (13);

C2 – oval deschis pornit din partea dreaptă inferior, continuat cu trăsătura finală liniară (13).

Foto 78

HARTIE CU ANTETUL SOCIETATII

Nr. Iesire 263 Data 10.07.2006

(Numele complet al societatii)

Telefon de contact:

Fax:

ADEVERINTA DE SALARIU

Societatea/Reprezentanta/Regia Autonoma ..., avand sediul social in ... inregistrata la Registrul Comertului sub nr. ..., cod fiscal/cod unic de inregistrare ..., prin reprezentantii sai legali, certificam prin prezenta ca D-l/D-na ... este salariat(a) al societatii noastre, angajat(a) cu contract de munca pe perioada ..., in functia de ... la directia/departamentul ... D-l/D-na ... este angajat(a) al societatii noastre din data de ... si a inregistrat in **ultimele 3 luni** urmatoarele venituri (sumele

Foto 79

ADEVERINTA DE SALARIU

Societatea/Reprezentanta/Regia Autonoma CNAAA SANEPID ROMÂNIA ...., avand sediul social BUC. STR. INTR. CĂRUŢEI NR. 6, SECTOR 5, inregistrata la Registrul Comertului sub n
— ...., cod fiscal/cod unic de inregistrare 15138070 ......, prin reprezentantii sai legali, certificam prin prezen
ca D/D-na PAHASCHIV NICULINA este salariat(a) al societatii noastre, angajat(a) cu contract de munca p
perioada NEDETERMINATA, in functia de MAGAZIONER .....,
directia/departamentul CNAAA SANEPID ..... D/D-na PAHASCHIV NICULINA es
angajat(a) al societatii noastre din data de 12.11.2007 si a inregistrat in ultimele 3 luni urmatoarele venituri (sume

Foto 78-79 - Scris în litigiu - L1

Foto 80

CNAAA SANEPID ONG
(Numele complet al societatii)
Telefon de contact: 021/4104381
Fax: 4104521

Nr. Iesire 174 Data 15-05-06

ADEVERINTA DE SALARIU

Societatea/Reprezentanta/Regia Autonoma CNAAA SANEPID ONG ...., avand sediul social in BUCURESTI STR. CARUTEI NR 6 ...., inregistrata la Registrul Comertului sub nr. ...., cod fiscal/cod unic de inregistrare 15138070 ...., prin reprezentantii sai legali, certificam prin prezenta ca D/D-na BADEANU MARIAN .... este salariat(a) al societatii noastre, angajat(a) cu contract de munca pe perioada NEDETERMINATA ..., in functia de MAGAZIONER ...., la directia/departamentul DEZINSECTIE .... D/D-na BADEANU MARIAN .... este angajat(a) al societatii noastre din data de 10-2-2003 .....si a inregistrat in **ultimele 3 luni** urmatoarele venituri (sumele vor fi completate in RON):

Foto 81

incheiat si inregistrat sub nr. 1790/10-2-03 in registrul general de

A. Partile contractului

Angajator - persoana juridica/fizica CNAAA SANEPID (BUCURESTI, inregistrata la registrul comertului/autoritatile administrat
nr. ______________, cod fiscal 15138070, telefon 021/41043
SAVA LINA LUCICA, in calitate de DIRECTOR GENERAL

si

salariatul/salariata - domnul/doamna BADEANU MARIAN
ocalitatea BUCURESTI, str. MALURENI ______________, n
posesor/posesoare al/a buletinului/cartii de identitate/pasaportului s
eliberat/eliberata de SECTIA 23, la data de 10.11.03, CN

Foto 82

vitatea in strainatate, informatiilor prevazute la
in contractul individual de munca;

Conform cu originalul

Foto 80-82 - Scris în litigiu - L2

Foto 83 - Scris în litigiu - L3

Scrisoare,

Domnu Bădeanu Marian lucrează cu contract de muncă pe perioadă nedeterminată la firma C.N.D.D.D. SANEPID O.N.G

Vă mulțumim
anticipat

Foto 84

CNDDD. SANEPID - ROMÂNIA
BUCUREȘTI STR CĂRUȚEI N.6 .
CUI 15138070. TEL 4104381.
SAVA LINA LUCICA
RĂDUCESCU DOINA
OLTEANU ION.
BĂDEANU MARIAN - MAGAZIONER, GRIGORE ELENA
AGENT CONTRACTĂRI - CRĂCIUN SOREL - MARIAN - OPERATOR
CIUGLEA SABINA BALOGH.
2. Probă de scris în poziția în picioare:
CNDDD. SANEPID. ROMÂNIA - BUCUREȘTI. STR CĂRUȚEI. 6
CUI 15138070 TEL 4104381
SAVA LINA LUCICA. RĂDUCESCU DOINA,
OLTEANU ION BĂDEANU MARIAN - MAGAZIONER
GRIGORE ELENA AGENT CONTRACTĂRI - CRĂCIUN SOREL
MARIAN - OPERATOR - CIUGLEA SABINA BALOGH.

Foto 85

Foto 86

Foto 84-86 – Scris model de comparaţie executat de Olteanu Ion.

Foto 87

Foto 88

Foto 89

Foto 87-89 – Scris model de comparaţie executat de Sava Lina Lucica

2. Semnăturile depuse pe înscrisurile în litigiu, contracte individuale, adeverinţe de salariu, adeverinţă şi scrisoare pot fi grupate în 4 categorii, în funcţie de persoana îndrituită să semneze la poziţia respectivă şi structura grafică asemănătoare (cu excepţia semnăturilor corespunzătoare salariatului, diferite în fiecare contract de muncă):

a) semnături corespunzătoare numitului Olteanu Ion, depuse pe adeverinţa de salariu pe numele Bădeanu Marian, pe contractul individual de muncă şi pe adeverinţa de salariu, ambele pe numele Balogh Maria; semnăturile sunt depuse la poziţia „Director economic"/"Director" şi alăturat menţiunilor „Conform cu originalul";

b) semnături corespunzătoare numitei Sava Lina Lucica depuse pe contractul individual de muncă şi adeverinţa de salariu pe numele Bădeanu Marian, Crăciun Dorel Marian, Paraschiv Niculina, Grigore Elena Maria, Giuclea Sabina, pe adeverinţa pe numele Giuclea Sabina şi pe scrisoarea pe numele Bădeanu Marian; semnăturile sunt depuse la poziţiile „Director General"/"Director", în dreptul numelui „Sava Lina Lucica" şi alăturat menţiunilor „Conform cu originalul";

c) semnături corespunzătoare numitei Rădulescu Doina, depuse pe adeverinţele de salariu pe numele Balogh Maria, Crăciun Dorel Marian, Paraschiv Niculina, Grigore Elena Maria, Giuclea Sabina şi pe adeverinţa pe numele Giuclea Sabina; semnăturile sunt depuse la poziţia „Contabil Şef" sau în dreptul numelui Rădulescu Doina;

d) semnături corespunzătoare salariatului înscris în contractele individuale de muncă la poziţia „Salariat".

Examinând comparativ semnăturilor în litigiu cu cele model de comparaţie puse la dispoziţie am constatat următoarele:

2.1. Semnăturile în litigiu incluse în prima categorie, a) au structură grafică asemănătoare, atât între ele cât şi cu semnăturile model de comparaţie executate Olteanu Ion. Semnăturile în litigiu se deosebesc însă de cele model de comparaţie în privinţa vitezei de execuţie, a numărului de elemente componente, plasării atacului, sensului de execuţie al primului element, al numărului, formei şi dimensiunii gramelor din partea a doua.

Semnăturile examinate sunt semiliterale, din compoziţia acestora distingându-se iniţiala numelui „O" urmată de o succesiune de grame buclate, cu final depasant inferior întretăiat la nivelul liniei de bază de un fragment orizontal.

Semnăturile în litigiu sunt mai simple, executate cu viteză inconstantă, trasee cu oarecare spontaneitate alternând cu trasee ezitante, întreruperi ale firului grafic, ceea ce denotă nesiguranţă şi control al mişcării grafice. Gramele din partea a doua a semnăturilor au înălţime medie, atingând nivelul median al iniţialei şi sunt normal spaţiate.

Semnăturile model de comparaţie sunt executate într-un ritm dinamic ce conduce la suprapunerea elementelor componente, al căror număr şi succesiune este dificil de sesizat. Spontaneitatea şi siguranţa execuţiei reiese din uniformitatea firului grafic, atacurile în croşet şi finalurile eterate. Gramele din partea finală a semnăturilor sunt buclate, suprapuse, înălţate peste nivelul median al iniţialei.

Deosebirile prezentate şi trăsăturile ce caracterizezază semnăturile în litigiu (lipsa dinamismului, ezitări, întreruperi ale firului grafic) sunt specifice semnăturilor realizate prin imitaţie servilă. În această situaţie autor grafic poate fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare, cu excepţia titularului. Din acest considerent este inutilă examinarea comparativă cu semnături executate în nume propriu de orice altă persoană decât titularul, întrucât semnăturile examinate

imită particularităţile acestuia şi nu păstrează elemente specifice autorului grafic, pe baza cărora să poată fi identificat.

Foto 90 - Semnătură în litigiu de pe adeverinţa de salariu nr. 174/ 15.05.2006

Foto 91- Semnătură în litigiu de pe adeverinţa de salariu nr. 52/ 22.03.2006

Foto 92

Foto 93

Foto 94

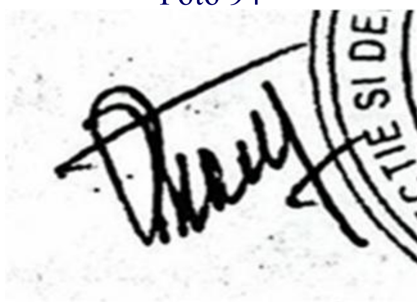

Foto 92-94 - Semnături în litigiu de pe contractul de muncă nr. 451/ 18.10.2004

Foto 95

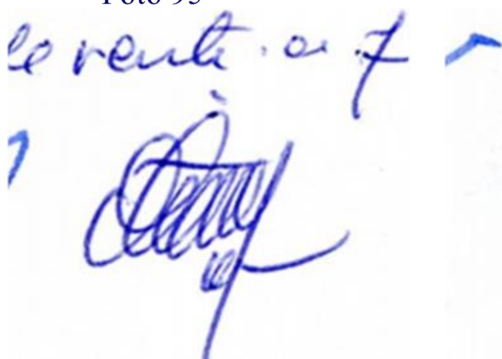
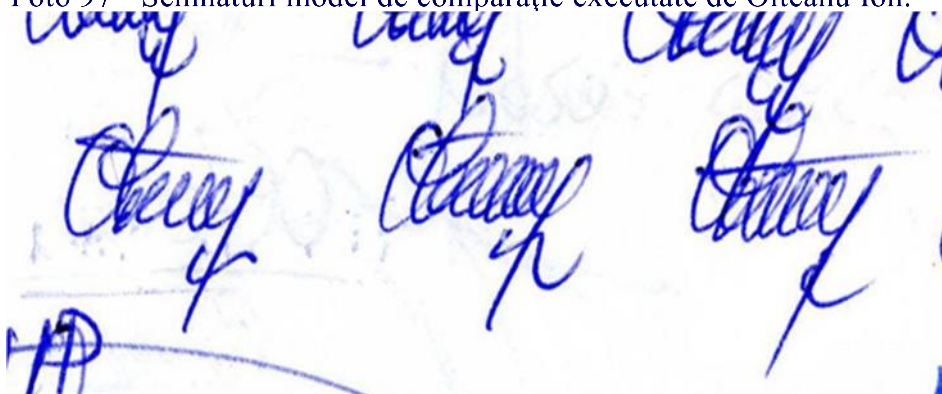

Foto 96

Foto 97 - Semnături model de comparaţie executate de Olteanu Ion.

2.2. Semnăturile în litigiu incluse în a doua categorie, b) au structură grafică asemănătoare, atât între ele cât şi cu semnăturile model de comparaţie executate Sava Lina Lucica. Semnăturile în litigiu se deosebesc însă de cele model de comparaţie în privinţa vitezei de execuţie, a uniformităţii firului grafic, a desfăşurării în plan orizontal a elementelor componente, a modalităţii specifice de atac şi finalizare.

Semnăturile examinate sunt neliterale, continue, compuse dintr-o succesiune de buclete alternante, normale şi răsturnate. În pofida structurii simple a semnăturilor examinate, deosebirile cu caracter general şi individual dintre acestea sunt suficiente pentru a exclude posibilitatea comunităţii lor de autor grafic.

Dintre deosebirile cu caracter individual, cele mai semnificative se referă la forma incipienţei, forma bucletelor răsturnate, arcadarea şi lungimea traseelor de legătură, forma finalului.

Deosebirile prezentate (ce pot fi vizualizate în ilustraţia următoare) şi trăsăturile ce caracterizează semnăturile în litigiu (lipsa dinamismului, trasee ezitante) sunt specifice semnăturilor realizate prin imitaţie, fie urmărind cu concentrare redarea modelului semnăturilor titularei (semnăturile lente, cu trasee ezitante) fie redând cu spontaneitate un model simplificat al semnăturilor titularei (în partea de final). În această situaţie autor grafic poate fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare, cu excepţia titularului. Din acest considerent este inutilă examinarea comparativă cu semnături executate în nume propriu de orice altă persoană decât titulara, întrucât semnăturile examinate imită particularităţile acesteia şi nu păstrează elemente specifice autorului grafic pe baza cărora să poate fi identificat.

Foto 98

Foto 99

Foto 100

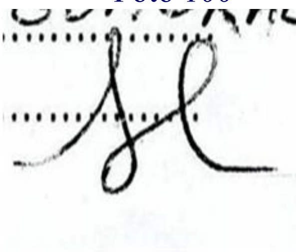

Foto 101

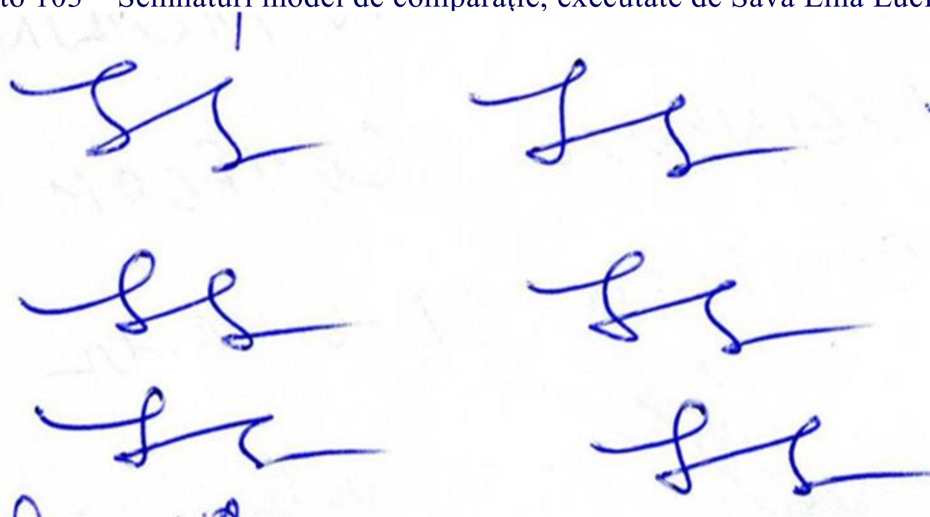

Foto 102

Foto 98-102 – Semnături în litigiu

Foto 103 – Semnături model de comparaţie, executate de Sava Lina Lucica.

2.3. Semnăturile în litigiu incluse în a treia categorie, c) au structură şi caracteristici grafice asemănătoare, fără corespondent în semnăturile model de comparaţie puse la dispoziţie.

Din acest motiv semnăturile în litigiu nu pot face obiectul unor comparaţii grafice concludente, care să stabilească dacă acestea reprezintă semnături în nume propriu ale unei persoane sau sunt imitaţii ori semnături executate din imaginaţie de o altă persoană.

Foto 104 - Semnătură de pe adeverinţa de salariu nr. 52/ 22.03.2006

tea infomatiilor cuprinse in prezenta.

2.4. Semnăturile în litigiu incluse în a patra categorie, d) reprezintă şase tipuri de semnătură cu compoziţie şi caracteristici grafice diferite, fiecare corespunzând titularului înscris în contractul de muncă pe care sunt depuse.

Întrucât în examinările ce au făcut obiectul punctului A al lucrării au fost examinate semnăturile titularilor înscrişi în contractele de muncă, am extins examinările şi am comparat semnăturile corespunzătoare salariaţilor din contractele de muncă cu cele executate în nume propriu de titulari şi am constatat următoarele:

Semnăturile în litigiu corespunzătoare numiţilor Giuclea Sabina şi Crăciun Dorel Marian prezintă caracteristici specifice titularilor înscrişi în contracte, indicând apartenenţa semnăturilor în litigiu la comunităţile grafice corespondente argumentate la punctele anterioare ale lucrării A.5.2 şi A.6.2. Micile deosebiri dintre acestea pot fi explicate prin variabilitatea firească a semnăturilor cât şi prin modalitatea de realizare, semnăturile în litigiu fiind xerografiate, modalitate ce nu redă în totalitate caracteristicile grafice ale semnăturilor.

Având în vedere provenienţa semnăturilor în litigiu de la titularii înscrişi în contracte se exclude posibilitatea executării lor de către Olteanu Ion sau Sava Lina Lucica, cu rezerva posibilităţii de fi depuse în cuprinsul înscrisurilor în litigiu prin copiere prin intermediul mijloacelor electronice, semnăturile în litigiu fiind realizate prin xerografiere.

Pentru vizualizarea elementelor grafice ce particularizează aceste comunităţi grafice ilustrăm în continuare semnătura în litigiu şi o semnătură model de comparaţie executată de către titulari.

Foto 105 – Semnătură în litigiu

Foto 106 – Semnătură model de comparaţie, executată de Giuclea Sabina

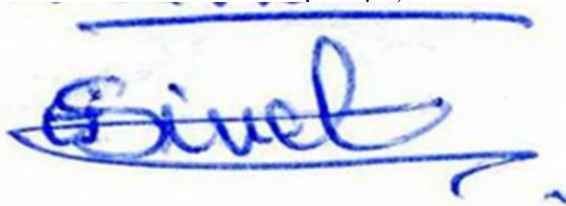

Foto 107 – Semnătură în litigiu

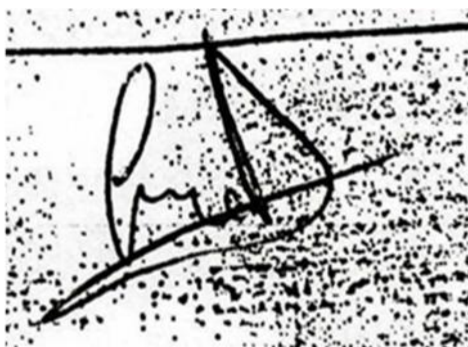

Foto 108 – Semnătură executată de Crăciun Dorel Marian

Semnăturile în litigiu corespunzătoare numiţilor Bădeanu Marian, Grigore Elena Maria, Paraschiv Niculina, Balogh Maria deşi prezintă unele asemănări compoziţionale cu cele ale titularilor se deosebesc semnificativ de acestea atât în privinţa caracteristicilor generale cât şi a modalităţii specifice de execuţie.

Astfel, semnătura în litigiu corespunzătoare numitei Grigore Elena Maria deşi este literală şi respectă aceeaşi structură ca şi cele ale titularei se deosebesc de acestea în privinţa modalităţii specifice de construcţie a caracterelor literale. Dintre elementele individuale de deosebire, evidenţiez pe cele mai semnificative: execuţia continuă a majusculei „G", arcadarea volutei majusculei „R", forma diferită a semnului diacritic al majusculei „I". Trăsăturile ce caracterizează semnăturile model de comparaţie sunt descrise detaliat la punctul anterior al lucrării A.1. iar deosebirile prezentate pot fi vizualizate în ilustraţia următoare. Aspectele descrise sunt specifice semnăturilor realizate prin imitaţie după modelul semnăturilor titularului, situaţie în care autor grafic ar putea fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare. Facem precizarea că deşi semnătura în litigiu are compoziţie literală, nu conţine suficiente elemente caracteristice pentru a face obiectul unor comparaţii obiective cu scrisul de mână al altei persoane. Insuficienţa elementelor specifice este determinată atât de numărul mic de caractere literale componente cât şi de alterarea calităţii acestora datorată realizării prin xerografiere şi unei posibile modificări

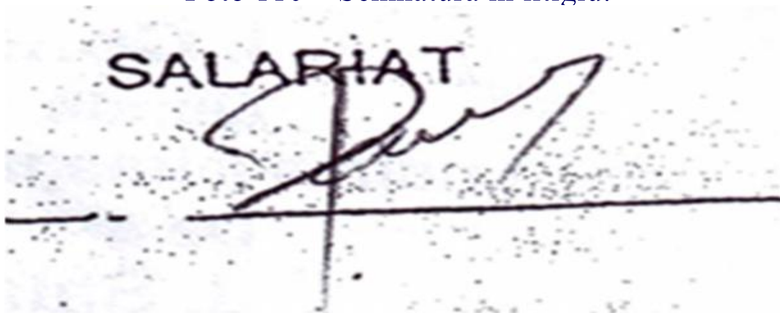
intenţionate a acestora având în vedere imitarea modelului de semnătură al titularului.

Foto 109 – Semnătură în litigiu.

Semnătura în litigiu corespunzătoare numitei Paraschiv Niculina se deosebeşte esenţial de cele ale titularei, în privinţa compoziţiei grafice şi a caracteristicilor generale: viteză de execuţie, dimensiuni, semnificaţie literală a elementelor componente, modalitatea de atac şi finalizare. Trăsăturile ce caracterizează semnăturile model de comparaţie sunt descrise detaliat la punctul anterior al lucrării A.2.2. iar deosebirile prezentate pot fi vizualizate în ilustraţia următoare. Aspectele descrise sunt specifice semnăturilor realizate din imaginaţie, folosind unele elemente ce sugerează numele titularei (majuscula „P"), situaţie în care autor grafic ar putea fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare, fără a avea posibilitatea identificării acestuia după caracteristici grafice.

Foto 110 – Semnătură în litigiu.

Semnătura în litigiu corespunzătoare numitului Bădeanu Marian deşi este literală, respectând aceeaşi structură ca şi cele ale titularului se deosebesc de acestea în privinţa vitezei de execuţie, a dimensiunii ansamblului şi proporţionalităţii elementelor componente, a înclinaţiei acestora. Dintre elementele individuale de deosebire, evidenţiez pe cele mai semnificative: execuţia continuă şi asimetria volutelor la majuscula „B", execuţia continuă şi plasarea atacului în partea dreaptă la minuscula „d", execuţia continuă şi dedublarea ovalului la minuscula „a". Trăsăturile ce caracterizează semnăturile model de comparaţie sunt descrise detaliat la punctul anterior al lucrării A.3.2. iar deosebirile prezentate pot fi vizualizate în ilustraţia următoare. Aspectele

descrise sunt specifice semnăturilor realizate prin imitaţie după modelul semnăturilor titularului, situaţie în care autor grafic ar putea fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare. Facem precizarea că deşi semnătura în litigiu are compoziţie literală, nu conţine suficiente elemente caracteristice pentru a face obiectul unor comparaţii obiective cu scrisul de mână al altei persoane. Insuficienţa elementelor specifice este determinată atât de numărul mic de caractere literale componente cât şi de alterarea calităţii acestora datorată realizării prin xerografiere şi unei posibile modificări intenţionate a acestora având în vedere imitarea modelului de semnătură al titularului.

Foto 111 – Semnătură în litigiu.

Semnătura în litigiu corespunzătoare numitei Balogh Maria se deosebeşte esenţial de cele ale titularei, în privinţa compoziţiei grafice şi a caracteristicilor generale: dimensiuni, semnificaţie literală a elementelor componente, modalitatea de finalizare. Trăsăturile ce caracterizează semnăturile model de comparaţie sunt descrise detaliat la punctul anterior al lucrării A.4.2. iar deosebirile prezentate pot fi vizualizate în ilustraţia următoare. Aspectele descrise sunt specifice semnăturilor realizate din imaginaţie, folosind unele elemente ce sugerează numele titularei (iniţialele „M" şi „B"), situaţie în care autor grafic ar putea fi orice persoană cu abilităţile grafice necesare, fără a avea posibilitatea identificării acestuia după caracteristici grafice.

Foto 112 – Semnătură în litigiu.

C. Examinarea impresiunilor de ştampilă din cuprinsul înscrisurilor în litigiu: contracte de muncă, adeverinţe de salariu, adeverinţă şi scrisoare.

Impresiunile de ştampilă depuse pe adeverinţele de salariu, contractele individuale de muncă, scrisoarea şi adeverinţa în litigiu sunt fie aplicate cu substanţă de culoare roşie fie sunt realizate prin xerografiere. Aceste impresiuni prezintă conţinut şi caracteristici grafice (fromă, plasament) asemănătoare.

Examinarea comparativă a impresiunilor de ştampilă în litigiu cu cele model de comparaţie puse la dispoziţie a evidenţiat diferenţe semnificative încă de la nivelul caracteristicilor generale în pofida asemănărilor cu privire la forma rotundă, bordură dublă şi parţial conţinutul literal „CENTRUL NATIONAL DE DEZINSECTIE SI DERATIZARE *BUCURESTI/ROMANIA* *** SANEPID ROMANIA".

Deosebirile considerabile sunt următoarele:

- conţinut diferit: impresiunile în litigiu conţin cuvântul „ROMANIA" între asteriscuri, iar cele model de comparaţie cuvântul „BUCURESTI";
- dimensiuni diferite ale caracterelor literale;
- formă şi dimensiuni diferite ale celor trei asteriscuri plasate deasupra textului interior;

Acestea pot fi vizualizate în ilustraţia următoare atât în foto nr. 113-114 care prezintă două impresiuni de ştampilă, prima în litigiu şi a doua model de comparaţie, cât şi foto 115 ce prezintă suprapunerea celor două imagini, neconcordanţele fiind elocvente.

Deosebirile categorice exclud posibilitatea creării acestora cu aceeaşi ştampilă. Totodată facem precizarea că, datorită caracteristicilor exclusive prezentate de cele două categorii de impresiuni examinate, pot face obiectul acestor examinări şi impresiunile realizate prin xerografiere.

Foto 113 - Impresiune de ştampilă în litigiu

Foto 114 - Impresiune de ştampilă model de comparaţie

Foto 115 - Suprapunerea impresiunii de ştampilă în litigiu (verde) şi cea model de comparaţie (roşu) realizată cu sistemul VSC 5000

În baza celor constatate, descrise şi demonstrate, formulăm următoarele

V. CONCLUZII:

A.1.1. Scrisul de completare depus pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 20093/ 16.05.2006 a fost executat de către Grigore Elena Maria, cu excepţia menţiunii cifrice „200931”, înscrisă imediat sub titulatura formularului, şi a completărilor din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)” şi „se completează către RM/DSE” (de pe aversul filei a doua).

A.1.2. Menţiunile exceptate specificate în concluzia A.1.1. nu au fost executate de către Grigore Elena Maria.

A.1.3. Semnăturile depuse la rubricile „Semnătura solicitant” pe aversul filei a doua, „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia precum şi „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original şi de pe cel în copie de pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 20093/ 16.05.2006 au fost executate de către Grigore Elena Maria.

A.2.1. Scrisul de completare depus pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 18914/ 23.05.2006 a fost executat de către Paraschiv Niculina. cu excepţia menţiunii cifrice „18914”, înscrisă imediat sub titulatura formularului, şi a completărilor de la poziţia „Domeniu de activitate” din caseta „Profil profesional”, de la poziţia „Moneda în care se vor plăti ratele” din caseta „Detalii despre împrumut” şi din casetele destinate

completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)" şi „se completează către RM/DSE" (de pe aversul filei a doua).

A.2.2. Menţiunile exceptate specificate în concluzia A.2.1. nu au fost executate de către Paraschiv Niculina.

A.2.3. Semnăturile depuse la rubricile „Semnătura solicitant" pe aversul filei a doua, „Semnătura Membrului asigurat" pe aversul filei a treia precum şi „Semnătura" de la rubrica „Împrumutat" de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original şi de pe cel în copie de pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal" nr. 18914/ 23.05.2006 nu au fost executate de către Paraschiv Niculina.

A.3.1. Scrisul de completare depus pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal" nr. 18662/ 18.05.2006 a fost executat de către Bădeanu Marian, cu excepţia menţiunii cifrice „18662", înscrisă imediat sub titulatura formularului şi a completărilor de la poziţia „Domeniu de activitate" din caseta „Profil profesional – Solicitant" de pe aversul primei file, din casetele „Detalii despre împrumut" şi din cele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)" şi „Se completează către RM/DSE", de pe aversul filei a doua.

A.3.2. Menţiunile exceptate specificate în concluzia A.3.1. nu au fost executate de către Bădeanu Marian.

A.3.3. Semnăturile depuse la rubricile „Semnătura solicitant" pe aversul filei a doua, la poziţia „Semnătura Membrului asigurat" pe aversul filei a treia precum, „Semnătura" de la rubrica „Împrumutat" de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în copie depuse pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal" nr. 18662/ 18.05.2006 au fost executate de către Bădeanu Marian

A.3.4. Semnătura depusă în caseta „Semnătura" de la rubrica „Împrumutat" de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original a „Cererii de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal" nr. 18662/ 18.05.2006 nu a fost executată de către Bădeanu Marian.

A.4.1. Scrisul de completare depus pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal" nr. 64069/ 30.03.2006 a fost executat de către Balogh Maria, cu excepţia numărului cererii „64069" completată alăturat titulaturii şi a completărilor din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către ABN AMRO Bank)" şi „Se completează către RM/DSA", de pe aversul filei a doua.

A.4.2. Menţiunile exceptate specificate în concluzia A.4.1. nu au fost executate de către Balogh Maria.

A.4.3. Din considerentele prezentate în cuprinsul lucrării la cap. IV pc. A.4.2., nu se poate stabili dacă semnăturile depuse la rubricile „Semnătura solicitant" pe aversul filei a doua, „Semnătura Membrului asigurat" pe aversul filei a treia precum şi „Semnătura" de la rubrica „Împrumutat" de pe reversul

filei a treia a exemplarului completat în original şi de pe cel în copie de pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 64069/ 30.03.2006 au fost sau nu executate de către Balogh Maria.

A.5.1. Scrisul de completare depus pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 62527/ 27.03.2006 a fost executat de către Giuclea Sabina, cu excepţia numărului cererii „62527” completat alăturat titulaturii şi a completărilor din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către ABN AMRO Bank)” şi „Se completează către RM/DSA”, de pe aversul filei a doua.

A.5.2. Menţiunile exceptate specificate în concluzia A.5.1. nu au fost executate de către Giuclea Sabina.

A.5.3. Semnăturile depuse la rubricile „Semnătura solicitant” pe aversul filei a doua, „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia precum şi „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original şi de pe cel în copie de pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 62527/ 27.03.2006 au fost executate de către Giuclea Sabina.

A.6.1. Scrisul de completare depus pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 71765/ 10.05.2006 a fost executat de către Crăciun Dorel Marian, cu excepţia menţiunii cifrice „18206”, înscrisă imediat sub titulatura formularului şi a completărilor de la poziţia „Domeniu de activitate” din caseta „Profil profesional – Solicitant” de pe aversul primei file, din casetele destinate completării de către reprezentanţii unităţii bancare „Secţiune termeni contractuali (se completează de către Bancă)” şi „Se completează către RM/DSE”, de pe aversul filei a doua şi de la poziţiile „Data” de pe aversul filei a treia şi din caseta „Împrumutat” de pe reversul filei a treia

A.6.2. Menţiunile exceptate specificate în concluzia A.6.1. nu au fost executate de către Crăciun Dorel Marian.

A.6.3. Semnăturile depuse la rubricile „Semnătura solicitant” pe aversul filei a doua, „Semnătura Membrului asigurat” pe aversul filei a treia precum şi „Semnătura” de la rubrica „Împrumutat” de pe reversul filei a treia a exemplarului completat în original şi de pe cel în copie de pe „Cerere de acordare a Împrumutului pentru Uz Personal” nr. 71765/ 10.05.2006 au fost executate de către Crăciun Dorel Marian

B.1. Menţiunile „CONFORM CU ORIGINALUL” de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004 şi scrisul de completare de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 52/ 22.03.2006 nu au fost executate de către Olteanu Ion.

B.2. Scrisul de completare de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 174/ 15.05.2006 şi cel de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004, cu excepţia menţiunilor „CONFORM CU ORIGINALUL” nu reproduc scrisul numitului Olteanu Ion.

B.3. Semnăturile depuse în dreptul numelui „OLTEANU ION" de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 52/ 22.03.2006 precum şi cele aferente menţiunilor „CONFORM CU ORIGINALUL" de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004 nu au fost executate de către Olteanu Ion.

B.4. Semnăturile depuse în dreptul numelui „OLTEANU ION" de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 174/ 15.05.2006 şi „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004 nu reproduc semnături executate de către Olteanu Ion.

B.5. Din considerentele prezentate în cuprinsul lucrării la capitolul IV punctul B. 2.2. şi 2.4., nu se poate stabili dacă semnătura depusă în dreptul numelui „SAVA LINA LUCICA" de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 174/ 15.05.2006 precum şi cea depusă în dreptul rubricii „SALARIAT" de pe documentul „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004 reproduc sau nu o semnătură executată de către Olteanu Ion.

B.6. Din considerentele prezentate în cuprinsul lucrării la capitolul IV punctul B. 2.3. nu se poate stabili dacă semnătura depusă în dreptul numelui „RĂDULESCU DOINA" de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 52/ 22.03.2006 a fost sau nu executată de către Olteanu Ion.

C.1. Menţiunile „CONFORM CU ORIGINALUL" depuse pe următoarele „contracte individuale de muncă" şi scrisurile de completare de pe „adeverinţele de salariu" enumerate în continuare nu au fost executate de către Sava Lina Lucica:

- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 52/ 22.03.2006;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 150/ 20.03.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr.1518/ 17.09.2003;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 195/ 02.05.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1215/ 12.11.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 260/ 18.05.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 925/ 12.11.2004;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1821/ 17.09.2003;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 263/ 10.05.2005.

C.2. Menţiunile „Conform cu originalul" de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1790/ 10.02.2003 precum şi scrisurile de completare depuse pe documentele enumerate în continuare nu reproduc scrisul numitei Sava Lina Lucica:

- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 451/ 18.10.2004;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1790/ 10.02.2003;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr.1518/ 17.09.2003;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1215/ 12.11.2004;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 925/ 12.11.2004;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ" nr. 1821/ 17.09.2003;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU" nr. 174/ 15.05.2006;

- documentul intitulat „Scrisoare” completat pentru Bădeanu Marian.

C.3. Semnăturile aferente menţiunilor „CONFORM CU ORIGINALUL” de pe „contractele individuale de muncă” şi cele depuse în dreptul numelui „SAVA LINA LUCICA” de pe documentele enumerate în continuare nu au fost executate de către Sava Lina Lucica:

- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 263/ 10.05.2005;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1821/ 17.09.2003;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 925/ 12.11.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 260/ 18.05.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1215/ 12.11.2004;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 195/ 02.05.2006;
- „ADEVERINŢA” completată pentru Giuclea Sabina;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 150/ 20.03.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr.1518/ 17.09.2003.

C.4. Semnăturile depuse în dreptul numelui „SAVA LINA LUCICA” de pe documentele enumerate în continuare nu reproduc semnături executate de către Sava Lina Lucica.

- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 174/ 15.05.2006;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1790/ 10.02.2003, şi cele aferente menţiunilor „Conform cu originalul”;
- documentul intitulat „Scrisoare” completat pentru Bădeanu Marian, la rubrica „Director”;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1821/ 17.09.2003;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 925/ 12.11.2004;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1215/ 12.11.2004, şi cea de la rubrica „SALARIAT”;
- „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr.1518/ 17.09.2003, şi cea de la rubrica „SALARIAT”.

C.5. Din considerentele prezentate în cuprinsul lucrării la capitolul IV punctul B. nu se poate stabili dacă semnăturile depuse în dreptul numelui „OLTEANU ION” de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 52/ 22.03.2006, cele aferente menţiunilor „CONFORM CU ORIGINALUL” de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004 precum şi cele depuse în dreptul numelui „RĂDULESCU DOINA” de pe documentele enumerate în continuare au fost sau nu executate de către Sava Lina Lucica.

- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 263/ 10.05.2005;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 260/ 18.05.2006;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 195/ 02.05.2006;
- „ADEVERINŢA” completată pentru Giuclea Sabina;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 150/ 20.03.2006;
- „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 52/ 22.03.2006.

C.6. Din considerentele prezentate în cuprinsul lucrării la capitolul IV punctul B., nu se poate stabili dacă semnăturile depuse în dreptul numelui „OLTEANU ION” de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 174/ 15.05.2006

şi „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004 şi cele depuse în dreptul rubricii „SALARIAT” de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1821/ 17.09.2003, nr. 925/ 12.11.2004, nr. 1790/ 10.02.2003 şi nr. 451/ 18.10.2004 reproduc sau nu o semnătură executată de Sava Lina Lucica.

D.1. Impresiunile de ştampilă din dreptul menţiunilor „CONFORM CU ORIGINALUL” de pe documentele „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004, 1821/ 17.09.2003, 925/ 12.11.2004, 1518/ 17.09.2003, 1215/ 12.11.2004, cele de pe documentele „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 52/ 22.03.2006, 263/ 10.05.2005, 260/ 18.05.2006, 150/ 20.03.2006, 195/ 02.05.2006, precum şi cea de pe documentul „ADEVERINŢA” completată pentru Giuclea Sabina nu au fost executate cu ştampila „C.N.D.D.D. SANEPID ROMÂNIA S.R.L.”.

D.2. Impresiunile de ştampilă de pe „ADEVERINŢA DE SALARIU” nr. 174/ 15.05.2006, de pe „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1790/ 10.02.2003, cele din partea inferioară a paginilor documentului „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 1821/ 17.09.2003, cele depuse între rubricile „ANGAJATOR” şi „SALARIAT” pe documentele „CONTRACT INDIVIDUAL DE MUNCĂ” nr. 451/ 18.10.2004, nr. 925/ 12.11.2004, 1518/ 17.09.2003 şi 1215/ 12.11.2004 precum şi cea depusă pe documentul intitulat „Scrisoare” nu reproduc imaginea impresiunii de ştampilă „C.N.D.D.D. SANEPID ROMÂNIA S.R.L.”.

*

*   *

Prezentul raport de constatare tehnico-ştiinţifică conţine un număr de 55 (cincizeci şi cinci) file.

Notă: odată cu raportul se restituie toate materialele examinate, ambalate şi sigilate prin ştampilare.

BIBILIOGRAFIE

- Anghelescu 1. ş.a., "Tratat practic de criminalistică", Volumul IV, Ed. Ministerul de Interne, Institutul de Criminalistică, 1985,
- Atanasiu A., "Scris şi personalitate",Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994;
- Asanache Gh., "Tratat practic de criminalistică" VoI. II, Ed. M.I., Bucureşti, 1978;
- Bercheşan V., "valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii", Ed. Little Star, Bucureşti, 2002 ;
- Bouzat P., Pinatel J, "Trate de droit penal et de criminologie", voI. II, Ed. Dalloz, Paris, 1963;
- Buus A., "Unele probleme privind expertiza criminalistică în activitatea procesuală", în J.N. nr.511964;
- Connon W. P., "The Wayof an Investigator A Scientistic Experience in Medical Research, Marton W. W.,New York, 1945;
- Constantin R., Drăghici P., Ioniţă M., "Expertizele mijloc de probă în procesul penal", Ed. Tehnică, Bucureşti,1978 ;
- Ciopraga A., "Criminalistica",Ed. Junime, Iaşi, 2001;
- Dimofte 1., "Genetică umană - Lucrări practice", Ed. Fundaţiei Andrei Şaguna, Constanţa, 2002;
- Frăţilă A., Pătraşcu Gh., "Expertiza criminalistică a semnăturii", Ed. Naţional, Bucureşti 1977;
- Georgescu St., "Epistemologie", Ed. Didactică şi Pedagogică Bucureşti, 1 978;
- Glasson E., "Precis Teoritique des preuves en droit civil en droit criminel", ed. a V-a, Paris, 1988;
- Kotabrinski T. "Tratat despre lucrul bine făcut", Ed. Politică, Bucureşti, 1976;
- Kiss C., Rolul caracteristicilor topografice în identificarea persoanelor după scris în,,, 20 de ani de criminalistică",Ed. M.J., 1979 ;
- Minovici M., "Tratat complet de medicină legală", vol. 1. Atelierele Grafice Socec, Bucureşti, 1928 ;
- Mihuleac E. "Expertiza judiciară", Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1971;
- Stancu E., "Tratat de Criminalistică", Ed. Actami, Bucureşti, 2001;
- Stancu E., "Tratat de criminalistică",Ed. Universul Juridc, Ediţia a II-a revăzută si adăugită, Bucureşti, 2002;
- Suciu C., "Criminalistica", Ed. Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1972;
- Codul de procedură penală, Partea generală, Titlul 1, Cap. I, cu modificările aduse prin Decizia Curţii Constituţionale nr.1086/2007, publicată în M. Of. nr. 810 din 28 noiembrie 2007;
- Codul de Procedură Penală, art.91, ed. 2003, îngrijită şi adnotată de Neagu I. şi Criş. A;
- Ordonanţa nr.75 din 24 august 2000, "privind autorizarea experţilor criminalişti".

CAPITOLUL 3
ORGANIZAREA ANCHETEI PENALE

3.1. Organizarea urmăririi penale.

Scientizarea procesului judiciar are un rol cu totul distinct în creşterea eficienţei luptei împotriva criminalităţii, realizată în măsură notabilă prin intermediul Criminalisticii, ştiinţă cu pregnant caracter judiciar, integrată sistemului pluridisciplinar de cunoaştere, combatere şi de prevenire a delincvenţei.

Procesul penal, indiferent de faza în care se află, cu specificitatea şi complexitatea sa particulară, nu se poate circumscrie unor exigenţe deontologice, definitorii pentru justiţia unui stat de drept, în care supremaţia legii şi calitatea activităţii de judecată să se afle într-o simbioză perfectă, decât printr-o organizare riguroasă, în special a urmăririi penale.

Descoperirea şi sancţionarea faptelor de natură penală presupun, în primul rând, o urmărire penală completă, al cărui unic scop îl constituie aflarea adevărului. Clarificarea deplină a faptelor, a împrejurărilor, poate conduce fie la confirmarea învinuirii, fie la înlăturarea ei, adevărul fiind unul.

O soluţie legală şi temeinică reflectă esenţialmente realitatea, chiar dacă aceasta se abate de la imaginea formată iniţial despre o anumită faptă, contrazicând concluziile unui act singular de anchetă sau opiniile din zone extrajudiciare. Prin urmare, în vederea aflării adevărului cu privire la faptele şi la împrejurările cauzei, precum şi cu privire la persoana făptuitorului (art. 3 C. pr. pen.) este absolut necesar ca organele de urmărire penală să apeleze la mijloacele tehnico-ştiinţifice şi tactice pe care le pune la îndemână ştiinţa Criminalisticii. Însă, folosirea eficientă a acestor instrumente tehnice şi tactice criminalistice nu poate fi concepută decât într-un mod organizat, printr-o planificare judicioasă, singura modalitate aptă să asigure un fundament ştiinţific urmăririi penale.

Managementul urmăririi penale, al actelor de investigaţie judiciară, serveşte la realizarea funcţiilor urmăririi penale, începând chiar din faza actelor premergătoare. Considerată drept o metodă tactică fundamentală în descoperirea şi cercetarea infracţiunilor, organizarea anchetei penale serveşte realizării scopului procesului penal: constatarea la timp şi în mod complet a faptelor care constituie infracţiuni, astfel că orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit vinovăţiei sale şi nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală – prin determinarea direcţiilor şi întinderii cercetărilor necesare elucidării, sub toate aspectele, a faptelor incriminate de lege.

Organizarea sau planificarea urmăririi penale, după cum se învederează în literatura de specialitate, are un înţeles larg. Principalul argument în susţinerea acestei teze se poate desprinde din analiza conţinutului planificării urmăririi penale, care reprezintă un proces de trecere de la gândirea practică la acţiunea concretă de anchetă, de la începutul şi până la sfârşitul acestuia.

Planificarea reprezintă elementul de legătură dintre scopul şi sarcinile urmăririi penale, pe de o parte, şi modul lor de realizare prin acţiuni concrete, pe de altă parte. Acest element se materializează în obiectivele anchetei, versiunile şi problemele de clarificat, metodele şi mijloacele disponibile. Stabilirea completă a unei infracţiuni şi a vinovăţiei autorului, într-o cauză penală concretă, necesită determinarea obiectivelor sau direcţiilor cercetării, pe baza rezultatelor existente în cauză la un moment dat .

Întreaga organizare a anchetei penale, planificarea sa, o înţelegem într-un sens dinamic, nu fixist, planul trebuind să se coreleze, în permanenţă, cu datele obţinute pe parcursul urmăririi penale, străbătând un drum de la general la particular.

Principiile organizării urmăririi penale – Pentru a reprezenta un suport ştiinţific real al urmăririi penale, atât în ansamblul său, cât şi în fiecare cauză concretă, planificarea este necesar să se facă potrivit anumitor reguli fundamentale, anumitor principii. Astfel:

a. Organizarea trebuie să se supună regulilor fundamentale ale procesului penal cum sunt, de pildă, principiul legalităţii sau cel al aflării adevărului.

b. Organizarea şi planificarea anchetei să se raporteze şi la principiile specifice ale acestei ştiinţe, ca, de exemplu, principiul identităţii, cel al operativităţii sau cel potrivit căruia orice faptă prevăzută de legea penală determină modificări materiale în mediul înconjurător.

Sunt, bineînţeles, şi principii proprii planificării urmăririi penale, principii care vin să se alăture celor amintite. Astfel, în literatura de specialitate, marea majoritate a autorilor sunt de acord cu două reguli de bază ale planificării, anume individualitatea şi dinamicitatea. Alăturat acestor principii, o parte dintre autori includ şi principiul legalităţii, principiu definitoriu pentru întreg procesul penal, ca şi pentru toate cercetările criminalistice. Alţi autori consideră continuitatea drept principiu specific planificării, deşi el este un element ce face parte din însăşi natura acestui proces .

Principiul individualităţii. Individualizarea planificării activităţii de urmărire penală, în funcţie de particularităţile fiecărui caz în parte, îşi găseşte explicaţia în aceea că fiecare faptă în parte, fiecare împrejurare, este identică numai cu sine însăşi, deosebindu-se de toate celelalte prin elementele sale specifice, fiind practic irepetabilă.

Desigur, săvârşirea de infracţiuni prin moduri de operare specifice unui anumit făptuitor poate oferi indicii serioase pentru identificarea infractorului. Dar, în asemenea situaţii, faptele nu pot fi stabilite pe baza unei scheme de cercetare şablon, întrucât în fiecare caz, condiţiile de loc şi timp vor fi altele, după cum altele vor fi persoanele sau instituţiile prejudiciate, alţii vor fi eventualii martori care au perceput fapta etc.

Subliniem, în aceeaşi idee, existenţa regulilor metodologice generale, în cazul cercetării anumitor genuri de infracţiuni, cum sunt omorul, furtul şi tâlhăria, traficul de droguri, accidentele de muncă şi de circulaţie etc. Acest

aspect nu este, însă, de natură să conducă la concluzia utilizării de scheme sau planuri tip de cercetare, chiar şi în alternativa descoperirii de fapte ce prezintă elemente de asemănare.

Principiul dinamismului. Principiul dinamismului reprezintă cea de a doua regulă fundamentală după care trebuie să se conducă planificarea şi organizarea urmăririi penale. Potrivit finalităţii sale, principiul enunţat îşi găseşte reflectarea în două direcţii principale:

a. Principiul acesta are menirea de a impune o efectuare dinamică, promptă, a cercetărilor criminalistice, ceea ce contribuie la creşterea eficienţei urmăririi penale, a operativităţii cu care se impune a fi stabilite şi sancţionate încălcările legii.

b. Dinamismul trebuie interpretat în sensul maleabilităţii planificării, al adaptării permanente a planului de urmărire penală la situaţiile, la datele nou apărute în timpul anchetei .

Sunt frecvente situaţiile în care elemente noi, uneori imprevizibile, determină nu numai modificări importante în organizarea urmăririi penale, ci şi elaborarea unor planuri noi, cuprinzând activităţi care iniţial nu erau considerate necesare, cum ar fi confruntările, reconstituirile, percheziţiile ş.a. De exemplu, un învinuit ce susţine iniţial că este singurul autor al faptei, declară, în cursul anchetei, că a săvârşit fapta împreună cu alte două persoane, recunoscând în plus şi comiterea unei alte infracţiuni în care era suspect altcineva. Într-o asemenea împrejurare, este, desigur, firesc să se pro¬cedeze la modificarea radicală a întregului plan şi a acţiunii de investigare.

În concluzie, planificarea urmăririi penale nu trebuie interpretată sub forma unei scheme rigide, din limitele căreia nu se poate ieşi, ci ca o modalitate de organizare şi adaptare elastică a activităţii la fiecare nouă situaţie, astfel încât faptele să fie stabilite la timp şi în mod complet. Aceasta reprezintă, totodată, şi o dovadă a mobilităţii organelor judiciare în sensul aptitudinii de adaptare promptă la orice situaţie nou intervenită, de receptare a acesteia fără surprindere .

3.2. Structura şi conţinutul planului de urmărire penală

Structura planului de urmărire penală. Planul de urmărire penală după care trebuie să se desfăşoare o anchetă este constituit dintr-o structură unitară de elemente componente, menite să confere eficienţă activităţii de urmărire penală.

Sub raport tactic, potrivit opiniilor exprimate în literatura de specialitate, desprinse din studierea experienţei organelor judiciare, rezultă că principalele elemente constitutive ale planului de urmărire penală sunt versiunile, problemele ce se cer rezolvate în verificarea fiecărei versiuni, precum şi activităţile desfăşurate pe baza metodelor ştiinţifice criminalistice cu ajutorul cărora se rezolvă aceste probleme . În plan mai sunt precizate termenele de rezolvare a problemelor şi, implicit, de verificare a versiunilor, precum şi persoanele care urmează să participe la soluţionarea lor.

Dintre elementele sus-menţionate, versiunile deţin o poziţie centrală în stabilirea şi clarificarea faptelor. Celelalte elemente ale planului îşi au rolul lor

bine definit în clarificarea cauzei, ceea ce evidenţiază caracterul unitar al planului de urmărire penală, caracter specific, de altfel, întregului proces al planificării, fiecare dintre elementele structurii sale aflându-se într-o strânsă interdependenţă.

Momentul elaborării unui plan de anchetă - alt element tactic important - se impune a fi astfel ales, încât el să nu fie conceput nici prematur şi nici tardiv faţă de mersul anchetei. O întocmire prematură, într-un moment în care nu se deţin decât date sumare cu privire la faptă, poate conduce cercetările pe o pistă falsă, întârziind soluţionarea cauzei. Consecinţe negative asupra desfăşurării cercetărilor poate avea şi întârzierea în întocmirea planului, aspect de natură să împiedice desfăşurarea unor activităţi organizate în stabilirea faptelor şi împrejurărilor.

Planul de urmărire penală capătă o formă scrisă, deoarece numai în acest mod pot fi fixate toate elementele, toate amănuntele, a căror omisiune poate aduce prejudicii desfăşurării ulterioare a cercetărilor. Sunt şi situaţii în care nu este absolut necesar să se elaboreze un plan scris de urmărire penală, cum ar fi, de pildă, cazul prinderii în flagrant a unui hoţ de buzunare, aspect care constituie excepţia, şi nu regula, pentru că, în situaţii aparent mai simple, este nevoie câteodată cel puţin de o schiţă de plan.

Conţinutul planului de urmărire penală. Conţinutul unui plan de urmărire penală este determinat de problemele pe care le are de clarificat ancheta într-un moment sau altul. Aflarea adevărului presupune o investigaţie de o anumită întindere în care sunt descoperite, verificate, clarificate, o serie de date, de împrejurări, capabile să servească la conturarea elementelor constitutive ale infracţiunii, inclusiv la identificarea autorului faptei, la probarea vinovăţiei sale.

Pentru determinarea acestor elemente, deduse din planul de urmărire penală, organele penale de specialitate trebuie să răspundă la o suită de întrebări, denumită convenţional „formula celor 7 întrebări”, sau alături de aceasta, „formula celor 4 întrebări”, aplicabile în majoritatea cazurilor.

Formula celor 7 întrebări, întâlnită mai întâi în jurisprudenţa romană - quis? quid? ubi? quibus auxillis? curr? quomodo? quando? qu'on? - cunoscută sub denumirea de „disticul lui Daries”, are ca destinaţie clarificarea următoarelor aspecte :

- ce faptă s-a comis şi care este natura ei?
- unde s-a comis fapta cercetată?
- când a fost săvârşită?
- cine este autorul ei?
- cum, în ce mod a săvârşit-o?
- cu ajutorul cui?
- în ce scop a fost comisă?

Formula celor patru întrebări, considerată, întrucâtva, superioară calitativ primei formule, deoarece delimitează mai clar conţinutul infracţiunii, serveşte la

elucidarea problemelor unei cauze penale plecând de la elementele constitutive ale acesteia. Astfel:

a. Determinarea obiectului infracţiunii, respectiv a relaţiei sociale lezate prin săvârşirea faptei penale, ca şi a obiectului nemijlocit asupra căruia s-a exercitat acţiunea ilicită.

b. Stabilirea laturii obiective a infracţiunii, în primul rând a acţiunii sau inacţiunii incriminate de lege, a raportului de cauzalitate între acestea şi urmările faptei, precum şi a locului, timpului, modului, a altor circumstanţe în care a fost săvârşită fapta.

c. Identificarea subiectului activ al infracţiunii, a tuturor participanţilor (complici, instigatori, tăinuitori), ca şi identificarea subiectului pasiv al faptei penale.

d. Determinarea laturii subiective a infracţiunii, prin stabilirea formei vinovăţiei (intenţie directă sau indirectă, imprudenţă sau neglijenţă) ca şi a mobilului faptei.

În raport de specificul infracţiunii, probleme ce se cer rezolvate sunt, de exemplu, următoarele:

În caz de moarte violentă: cauza morţii; natura acesteia (omor, sinucidere, accident); identificarea autorului şi a celorlalţi participanţi; identitatea victimei; locul, data şi modul de săvârşire; stabilirea vinovăţiei; mobilul omorului.

În caz de sustragere din avutul public: existenţa lipsei, a naturii şi cantităţii bunurilor sustrase; cauza lipsei; data; locul şi modul de săvârşire; participanţii la săvârşirea faptei; împrejurările care au favorizat sustragerea; locul în care se află bunurile sustrase etc.

Întrebările la care trebuie dat răspuns în anchetă diferă nu numai de la o categorie la alta de infracţiuni, dar şi în cadrul aceleiaşi categorii de infracţiuni, date fiind particularităţile în care se comit. Mai mult, întâlnim şi alte obiective ale anchetei, cum sunt, de pildă, luarea măsurilor asigurătorii sau a măsurilor de prevenire a săvârşirii infracţiunilor

.

3. 3. Versiunile de urmărire penală

În cadrul planului de anchetă, versiunile de urmărire penală deţin o poziţie centrală întrucât prin ele se materializează una dintre metodele tactice fundamentale, menite să orienteze întreaga activitate spre stabilirea faptelor şi împrejurărilor cauzei, într-un cuvânt, spre aflarea adevărului.

Termenul de versiune este definit drept o variantă sub care poate fi înfăţişat un fapt. Din punctul de vedere al esenţei sale, versiunea se apropie foarte mult de ipoteză, aşa cum este ea folosită în toate domeniile ştiinţei, în general ale cunoaşterii umane: presupunere, supoziţie, explicaţie provizorie pe baza unor fapte sau date cunoscute, referitoare la cauza, mecanismul intern, esenţa unui fapt sau fenomen. În măsura în care este confirmată experimental – în cazul nostru prin verificări întreprinse de organele judiciare – ipoteza se transformă într-o cunoştinţă certă.

Chiar dacă între versiune şi ipoteză poate fi pus deseori semnul egal, versiunea are totuşi, un element suplimentar, respectiv cel de alternativă sau variantă prin care s-ar explica fapta sau fenomenul. Deosebirile între versiunea de urmărire penală şi ipoteză se reliefează mai ales în privinţa naturii faptelor şi datelor deţinute în caz, precum şi a modului de explicare sau verificare a lor.

În accepţiunea sa tactică criminalistică, prin versiune trebuie să înţelegem acele evenimente sau fapte concrete care s-au desfăşurat în trecut. Cunoaşterea, determinarea lor precisă, este posibilă prin verificarea fiecărei presupuneri - formulată pe bază de date uneori destul de sumare - ce ar putea explica fapta săvârşită. În comparaţie cu versiunea de urmărire penală, o ipoteză - formulată în alte domenii ale cunoaşterii umane - prin care se caută să se ofere o explicaţie ştiinţifică a unui fenomen natural sau al vieţii sociale, presupune observaţii ample, îndelungate, fundamentate pe legile specifice unuia sau altuia dintre domeniile respective.

În concluzie, versiunea de urmărire penală, poate fi definită drept o presupunere, o supoziţie (ipoteză), elaborată pe baza unor date deţinute într-un anumit moment al urmăririi penale, date prin care s-ar putea explica faptele şi împrejurările unei cauze, ea urmând să facă obiectul verificării de către organul de urmărire penală .

Versiunile principale sau generale. Versiunile principale sau generale se referă la faptă, în ansamblul ei, la natura acesteia şi, în măsura în care se stabileşte că este vorba de o infracţiune, la elementele constitutive ale acesteia. Altfel spus, prin elaborarea versiunilor principale se încearcă să se determine, în primul rând, dacă fapta intră sau nu sub incidenţa legii şi, desigur, dacă atrage răspunderea penală a unei persoane.

Versiunile principale trebuie să fie interpretate într-un sens mai larg, întrucât, aşa cum s-a văzut, ele includ şi versiuni referitoare la elementele constitutive ale infracţiunii şi chiar la termenii acesteia. De exemplu:

a. Versiunile privind latura obiectivă a infracţiunii care au drept finalitate stabilirea împrejurărilor de loc, timp şi mod de săvârşire a faptei. Aceste versiuni sunt, prin natura lucrurilor, şi cele mai numeroase. În esenţă, versiunile privind latura obiectivă servesc la determinarea elementului material al infracţiunii, a urmărilor socialmente periculoase ale faptei, precum şi la determinarea legăturii de cauzalitate dintre faptă şi urmarea sa.

b. Versiunile privind latura subiectivă sunt elaborate în legătură cu forma vinovăţiei şi cu scopul urmărit prin săvârşirea faptei de către autor şi ceilalţi participanţi.

c. Versiuni referitoare la subiectul infracţiunii. Uneori se formulează şi versiuni privind obiectul infracţiunii, împrejurare întâlnită în puţine cazuri în practică, întrucât obiectul unei infracţiuni este, în majoritatea cazurilor, cunoscut încă de la începutul cercetărilor.

Versiunile secundare. Versiunile secundare sunt presupunerile referitoare la unele aspecte izolate ale faptei, dar cu o anumită semnificaţie în cauză. Fireşte că o versiune secundară este subordonată direct unei versiuni principale,

datele obţinute prin verificarea celei dintâi servind la conturarea explicaţiilor cu privire la elementele de fond ale cauzei. Aceasta explică şi împrejurarea că versiunile secundare sunt elaborate şi verificate înaintea versiunilor principale.

Facem precizarea că versiunile secundare sunt elaborate şi pentru verificarea unor fapte care, aparent, nu au legătură cu cauza. De exemplu, verificarea modului în care o persoană suspectă de săvârşirea unei omucideri şi-a petrecut timpul înaintea crimei.

Cu privire la folosirea termenului de versiune, ţinem să ne alăturăm criticilor exprimate în literatura de specialitate, referitoare la utilizarea în practică a expresiilor „versiunea învinuitului", „versiunea victimei" sau „versiunea martorului". Asemenea „versiuni" nu sunt decât simple susţineri, afirmaţii sau opinii ale persoanelor în cauză, unele trebuind chiar verificate.

3.4. Tactica elaborării versiunilor de urmărire penală

Elaborarea versiunilor de urmărire penală se înscrie printre activităţile de maximă importanţă, cu largi rezonanţe în desfăşurarea anchetei. Pentru elaborarea unor versiuni care să servească pe deplin aflării adevărului sub raport tactic, este necesar să fie întrunite mai multe condiţii, printre cele mai importante numărându-se:

a. Deţinerea unor date sau informaţii despre fapta cercetată, corespunzătoare sub raport calitativ şi cantitativ, pe baza cărora să fie elaborate versiunile.

b. Conceperea unor versiuni apropiate de realitate solicită pregătirea multilaterală, experienţa şi intuiţia organului de urmărire penală.

c. Folosirea unor forme logice de raţionament, de tipul raţionamentelor deductive şi inductive, ca şi a raţionamentului prin analogie.

Deţinerea de date şi informaţii corespunzătoare cantitativ şi calitativ. Calitatea şi cantitatea datelor reprezintă o premisă esenţială pentru formularea de versiuni de natură să servească cu adevărat soluţionării cauzei. Specialiştii ştiu că versiunile de urmărire penală nu pot fi rezultatul unor închipuiri şi că ele nu pot fi elaborate pe baza unor impresii sau a unor împrejurări deduse din situaţii faptice, cu totul incerte .

a. Sub aspect cantitativ, un minimum de date este absolut necesar pentru formularea versiunilor, fie ele referitoare la natura faptei. Lipsa de date sau cantitatea insuficientă a acestora echivalează cu o infinitate de versiuni, ori cu formularea de versiuni ce pot conduce cercetările pe piste false, cu cheltuieli inutile de energie umană şi materială. De pildă, nu se pot elabora versiuni referitoare la omor, accident sau sinucidere, până când nu se cunoaşte natura morţii (patologică sau violentă).

b. Din punct de vedere calitativ, informaţiile care stau la baza versiunilor, trebuie să fie precise şi concrete. Simplele supoziţii sau presupunerile lipsite de un suport real nu fac decât să creeze dificultăţi în desfăşurarea anchetei.

Sursa datelor pe care se întemeiază o versiune este în majoritatea cazurilor de natură procesuală, deci obţinute prin administrarea de probe. De regulă, astfel de date provin din cercetările la faţa locului, din declaraţiile martorilor, din expertizele criminalistice şi medico-legale, din înregistrări, din înscrisuri sau din cele mai diverse mijloace materiale de probă.

Pot fi folosite şi date din izvoare extraprocesuale, cum ar fi, de exemplu, investigaţiile specifice poliţiei, supravegherea, scrisorile anonime, zvonurile etc. Dat fiind caracterul acestor date, nu de puţine ori false, este de la sine înţeles că o urmărire nu se poate constitui numai pe ele. Elaborarea de versiuni numai pe baza unor date rezultate din investigaţii, fără alte verificări, conduce la orientarea greşită a cercetărilor, la pierdere de timp şi la concluzii neconforme cu realitatea.

Elaborarea versiunilor cu profesionalism. În elaborarea versiunilor de anchetă sunt necesare calităţi proprii profesiei de magistrat sau de anchetator. Astfel:

a. Pregătirea multilaterală, experienţa şi intuiţia organului de urmărire penală, reprezintă o condiţie importantă în elaborarea de versiuni care să se apropie cât mai mult de realitatea infracţională şi, astfel, faptele să fie stabilite la timp şi cât mai complet.

b. Pregătirea complexă presupune nu numai stăpânirea cunoştinţelor din domeniul ştiinţelor juridice, îndeosebi cele penale, ci şi cele de criminalistică, ştiinţă care pune la îndemâna organelor de urmărire penală şi a magistraţilor mijloacele care servesc la clarificarea cu certitudine a faptelor şi împrejurărilor unei cauze penale, inclusiv la identificarea făptuitorului.

c. Experienţa câştigată în activitatea de urmărire penală, în măsura în care nu se transformă în rutină, reprezintă un element de siguranţă şi precizie în investigare, într-un cuvânt de sporire a eficienţei activităţii organelor de urmărire penală. Familiarizarea cu exigenţele anchetei, înseamnă şi un plus de calm, benefic pentru investigarea penală.

d. Intuiţia este un factor deseori decisiv, ea reflectând capacitatea (aptitudinea) organului de urmărire penală de a descoperi şi de a ajunge cu rapiditate la sensul, la explicarea unor fapte sau împrejurări. Intuiţia care mai poate fi numită inspiraţie sau fler îşi află rădăcinile într-o judecată anterioară, întrucât ea constituie rodul unei activităţi intelectuale prealabile, bazată pe experienţa acumulată şi pe o anumită prelucrare inconştientă a datelor deţinute în cauză.

Iată de ce se afirmă despre Criminalistică, sau investigarea ştiinţifică a infracţiunilor, ca fiind o ştiinţă şi o artă, ceea ce presupune drept calitate esenţială aptitudinea. Or, fără aptitudini de magistrat, calitatea actului de justiţie poate avea de suferit.

Folosirea unor forme logice de raţionament. Folosirea formelor logice de raţionament, cum sunt raţionamentele deductive, inductive sau raţionamentul prin analogie, este absolut necesară pentru elaborarea de versiuni întemeiate nu numai pe date concrete, ci şi pe baza unui proces judicios de gândire.

Raţionamentul deductiv este o operaţie logică, în care se porneşte de la general, de la premisele problemei, pentru a se ajunge, printr-o înlănţuire de judecăţi, la particular, deci, la o anumită concluzie ce va servi la elaborarea versiunii.

De exemplu, cu ocazia unei morţi prin împuşcare, la faţa locului este găsit cadavrul unui bărbat, având în mâna dreaptă un pistolet. Se constată existenţa unui orificiu de intrare în zona fosei temporale dreapta. La prima vedere, ar părea firesc să se aprecieze că moartea este datorată unei sinucideri. Procurorul, pe baza cunoştinţelor de criminalistică şi de medicină legală, dispune să se verifice dacă pe corp există urme suplimentare de tragere (tatuaj, inel de afumare), iar pe mână urme ale gazelor rezultate din tragere. Expertizele criminalistice şi medico-legale ajung la concluzia că urmele tipice ale tragerii de la mică distanţă lipsesc. În această situaţie este exclusă versiunea sinuciderii, fiind formulată versiunea unei omucideri.

Raţionamentul inductiv este o operaţie logică, inversă raţionamentului deductiv, înlănţuirea de judecăţi având drept punct de plecare elementele particulare ale cauzei, pentru a se ajunge, în final, la aspectele esenţiale. Acest tip de raţionament este întâlnit frecvent în practica judiciară, mai ales în cazuri în care organele de urmărire penală deţin date puţine, deseori cu caracter sumar, referitoare la faptă, ca şi la persoana infractorului.

Pentru determinarea elementelor esenţiale ale cauzei, cu relevanţă în procesul judiciar, organele de urmărire penală recurg la metode de analiză specifice raţionamentului inductiv, cunoscute în logică sub denumirea generică de observaţie şi experiment, echivalentele juridice ale acestora reprezentându-le cercetarea la faţa locului, ascultarea martorilor, reconstituirea, efectuarea de expertize etc.

Raţionamentul prin analogie este o formă de gândire întâlnită ceva mai rar în activitatea organelor judiciare, datorită caracterului incert, probabil, al concluziilor sale. Acest gen de raţionament, denumit şi transductiv, constă într-o operaţie logică, în care concluzia este trasă pe baza asemănării dintre elementele caracteristice unui fapt cunoscut şi cele ale faptului sau evenimentului aflat în curs de cunoaştere.

Unul din exemplele tipice de raţionament prin analogie îl reprezintă elaborarea de versiuni, în vederea identificării autorului, pe baza modului de operare. Deşi foarte utilă, mai ales în asemenea cazuri, analogia reclamă, totuşi, a anumită prudenţă în tragerea concluziilor, dacă avem în vedere fie şi numai posibilitatea unor asemănări cu totul întâmplătoare, sau insuficienţa punctelor de asemănare dintre fapta cercetată şi cea cunoscută.

Sintetizând aspectele tratate mai sus şi raportându-ne la experienţa generalizată a organelor judiciare, aşa cum este evidenţiat de către autorii de specialitate, în elaborarea versiunilor se impune respectarea următoarelor reguli tactice :

a. Versiunile de urmărire penală să fie elaborate numai pentru faptele sau împrejurările ce pot avea mai multe explicaţii, cauzele cu o explicaţie în mod cert unică neimpunând o asemenea operaţie.

b. Elaborarea versiunilor să se facă, în principiu, pe baza datelor de natură procesuală, completate, în caz de nevoie, cu date sau informaţii obţinute pe căi extraprocesuale, dar care să capete ulterior caracter procesual.

c. Temeiul versiunilor să îl constituie numai datele concrete, date care îndeplinesc cerinţele de ordin calitativ şi cantitativ.

d. Versiunile să fie elaborate în legătură cu toate explicaţiile posibile care pot fi date în cauza cercetată.

e. Versiunile trebuie să fie bine construite din punct de vedere logic, iar problemele fiecăreia dintre ele, clar şi precis formulate.

Un exemplu devenit clasic în privinţa modului în care se poate săvârşi o gravă eroare judiciară, prin neluarea în considerare a tuturor datelor pe care s-ar întemeia versiunile de anchetă, îl reprezintă celebra „afacere Dreyfus" de la sfârşitul sec. al XIX-lea. La momentul respectiv, organele judiciare franceze erau convinse că singurul şi adevăratul vinovat se găsea în persoana numitului Dreyfus. Pentru probarea vinovăţiei acestuia s-a apelat, printre altele, şi la autoritatea lui A. Bertillon, în vederea efectuării unei expertize grafice. Influenţat de părerile şefilor săi, A. Bertillon a „stabilit" că unul dintre înscrisurile în litigiu (un borderou de documente secrete) fusese redactat de A. Dreyfus, deşi adevăratul autor era Esterhazy.

3.5. Modalităţi de verificarea versiunilor de urmărire penală

După elaborarea versiunilor de urmărire penală urmează o etapă de maximă importanţă în stabilirea adevărului. Această etapă delimitează un proces de trecere de la probabilitatea fiecăreia dintre versiuni la certitudinea faptei şi a vinovăţiei sau nevinovăţiei făptuitorului. Este evident că cea mai mare parte a urmăririi penale propriu-zise este destinată tocmai acestui scop.

Prin urmare, organul de anchetă procedează la o verificare atentă, aprofundată, a fiecărei versiuni în parte, pentru eliminarea acelor ipoteze, presupuneri care nu sunt conforme cu realitatea. Totodată, sunt reţinute ca certe faptele din singura versiune corespunzătoare adevărului şi a căror veridicitate nu mai poate fi negată în nici un mod.

Verificarea versiunilor are un caracter complex, frecvent ea vizând mai multe aspecte sau împrejurări, astfel încât, pentru a-şi atinge scopul propus, se impune stabilirea cu precizie a fiecărei probleme ce va fi clarificată, a fiecărui detaliu dintr-o versiune sau alta. În legătură cu fiecare problemă sunt precizate activităţile de urmărire penală, metodele tehnico-ştiinţifice sau tactice criminalistice, prin care sunt rezolvate.

Ca şi în etapa elaborării versiunilor, în faza anchetei propriu-zise, când practic se procedează la verificarea fiecărei versiuni, este necesară respectarea de reguli tactice, reguli impuse de necesitatea unei juste soluţionări a cauzei. În esenţă, acestea sunt:

a. Verificarea concomitentă a tuturor versiunilor şi a problemelor esenţiale, indiferent de gradul lor mai mic sau mai mare de plauzibilitate.

b. Acordarea de prioritate acelor probleme a căror amânare poate stânjeni aflarea adevărului. În astfel de situaţii, se poate recurge, de exemplu, la cercetarea urgentă la faţa locului, la expertiza urmelor perisabile, la ascultări şi confruntări, la percheziţii etc.

c. Calificarea integrală a fiecărei probleme, până în momentul în care se constată cu siguranţă că versiunea nu corespunde realităţii.

Forma planului de urmărire penală – Planificarea activităţii de urmărire penală, într-o cauză concretă, capătă forma unui plan scris, ale cărui elemente principale sunt, după cum s-a văzut mai sus, versiunile, problemele de clarificat în cadrul fiecărei versiuni, activităţile de urmărire penală prin care se dă răspuns la problemele amintite şi termenul de rezolvare.

Fiecare versiune este trecută pe o coală de hârtie separată, potrivit următorului model:

Versiunea----------------------------------

Nr. Crt.	Probleme de clarificat	Activităţi de urmărire penală şi alte măsuri judiciare	Data efectuării	Persoana care execută	Obs.

În situaţiile în care unele probleme reprezintă un element comun mai multor versiuni, se impune gruparea lor separată.

Un astfel de plan este însă insuficient în cauzele mai complexe, cu mai multe fapte şi mai mulţi participanţi, ca urmare indicându-se folosirea planurilor pe episoade, fiecare dintre planuri corespunzând unei anumite fapte, fapte care fac parte, însă, din aceeaşi cauză. În măsura în care nici planul pe episoade nu face faţă complexităţii cauzei, se recurge la ajutorul schemelor, destinate evidenţierii celor mai diferite aspecte şi împrejurări ale respectivei cauze, precum şi sistematizării materialului din dosar. Este cazul faptelor din zona criminalităţii organizate sau corupţiei.

Pe lângă planurile de urmărire penală elaborate într-o cauză concretă, se impune planificarea unei anumite activităţi de urmărire, ea însăşi componentă a planului general. În această ipoteză vor fi avute în vedere problemele ce se vor clarifica prin efectuarea acelei activităţi, data, ora şi locul activităţii, persoanele care participă la desfăşurarea ei, metodele şi mijloacele tehnico-ştiinţifice criminalistice de care se va servi organul de urmărire penală.

Nr. Crt.	Învinuit (inculpat)	Probleme de clarificat	Activităţi de urmărire penală şi alte măsuri judiciare	Data efectuării	Persoana care execută	Obs.

În ipoteza existenţei mai multor învinuiţi sau inculpaţi, în dosarele dificile, este recomandat să se întocmească fişe pentru fiecare participant, care conţin date referitoare la poziţia sa procesuală, datele şi probele deţinute în legătură cu contribuţia sa infracţională, acte procedurale şi alte activităţi care urmează a fi efectuate, data efectuării etc.

BIBLIOGRAFIE

- M. Le Clere, Manuel de police technique, Ed. Police Revue, Paris, 1974;
- M. Le Clere, Manuel de police tehnique, Ed. Police Revue, Paris, 1974 M. J. Palmiotto, Criminal investigation, Ed. Nelson-Hall Publishers, Chicago, Illinois, SUA, 1994;
- I. Mircea, Criminalistica, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998;
- Gh. Zaharescu, Precizări cu privire la organizarea şi planificarea urmăririi penale planul de urmărire penală, în Rev. P.C.C., nr.2/ 1981;
- E. Stelzer, Criminalistica, vol. I, Ed. ştiinţifică germană, Berlin, 1977;
- A. Ciopraga, Criminalistica - Tratat de tactică, Ed. Gama, Iaşi, 1996,;
- C. Suciu, Criminalistica, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972;
- I. Mircea, Criminalistica, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1971;
- A. Ciopraga, Criminalistica tactică, Universitatea Al.I. Cuza, Iaşi, 1986;
- C-tin Aioniţoaie, V. Bercheşan, T. Butoi, I. Marcu, E. Palanceanu, C-tin Pletea, I. E. Sandu, Em. Stancu, Tratat de tactică criminalistică, Academia de Poliţie, Min. de Interne, Ed. Carpaţi, Craiova, 1992;
- C-tin. Pletea, I.E. Sandu, Em. Stancu, Tratat de tactică criminalistică şi I. Iacobuţă, Criminalistica, Ed. Chemarea, Iaşi, 1997.

CAPITOLUL 4
TACTICA ASCULTĂRII MARTORILOR

4.1. Aspecte introductive

Mărturia sau proba testimonială reprezintă, după cum bine se ştie, unul dintre cele mai vechi mijloace de probaţiune şi printre cele mai folosite în cadrul procesului judiciar, în general şi a celui penal în special. Ascultarea, în calitate de martor, a persoanei care are cunoştinţă despre o anumită faptă sau împrejurare, în legătură cu cauza penală, respectiv informaţia obţinută prin mărturie este de natură să servească aflării adevărului.

Administrarea probei testimoniale, constând în ascultarea persoanelor chemate să depună mărturie într-un proces, aprecierea declaraţiilor (depoziţiilor) şi valorificarea acestora, face parte dintre acele activităţi judiciare în care este pusă pregnant în evidenţă necesitatea respectării, în egală măsură, atât a prevederilor procesuale, cât şi a regulilor tactice criminalistice.

Din perspectivă deontologică, pentru realizarea unui act de justiţie de calitate, ascultarea persoanelor în calitate de martor sau în orice altă calitate procesuală, de către organele de urmărire penală sau de instanţele de judecată, indiferent de poziţia acestora în procesul penal, nu poate fi concepută fără stăpânirea unor cunoştinţe serioase de tactică criminalistică, dar şi de psihologie judiciară .

Reglementarea procesuală penală – Conturarea cadrului procesual în care este ascultat un martor se impune pentru sesizarea acelor elemente tactice care sunt indicate de legiuitor, explicit sau implicit. Astfel, este clară prevederea că ascultarea exclude folosirea oricăror forme de violenţă după cum ascultarea unei rude apropiate trebuie realizată în anumiţi termeni.

În calitate de martor poate fi chemată orice persoană fizică, indiferent de situaţia socială, vârstă, sex, religie, cetăţenie. Mai mult, pot fi martori inclusiv persoane cu anumite defecţiuni senzoriale (orbi, surzi) sau de natură psihică, ceea ce impune, cu atât mai mult, aplicarea unor reguli tactice specifice de ascultare.

Sunt exceptate de la obligaţia de a depune ca martor persoanele care au luat cunoştinţă de anumite fapte şi împrejurări în exerciţiul profesiei, deci, persoanele obligate să păstreze secretul profesional (medic, avocat, notar ş.a.). Nu sunt obligaţi să depună ca martori, decât dacă acceptă, soţul şi rudele apropiate ale învinuitului/inculpatului.

Poate fi ascultată ca martor şi persoana vătămată, numai dacă nu se constituie parte civilă sau nu participă în proces în calitate de parte vătămată (art. 82 C. pr. pen.). În conformitate cu prevederile art.83 C. pr. pen., martorului îi revin, în esenţă, două obligaţii principale: să se înfăţişeze la locul, ziua şi ora indicate în citaţie şi să declare tot ce ştie cu privire la faptele cauzei . Acestor

două obligaţii li se subsumează atât obligaţia generală de informare, cât şi obligaţia de a spune adevărul.

În privinţa drepturilor martorilor, amintim faptul că ei sunt protejaţi de lege împotriva oricărei violenţe, ameninţări ori a altor mijloace, indiferent de natura lor, chiar aşa-zis ştiinţifice, prin care ar fi constrânşi să dea declaraţii. Art. 68 C. pr. pen. prevede că este oprit a se întrebuinţa violenţa, ameninţarea ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri în scopul de a obţine probe.

O problemă specială, sub raport procesual penal, cu incidenţă în conduita tactică specifică o reprezintă protecţia martorilor. Potrivit modificărilor aduse Codului de procedură penală, în partea generală a acestuia au fost introduse articolele 861-865. Ele conţin reglementări privind protecţia datelor de identificare (art. 861), modalităţile speciale de ascultare (art. 862), audierea martorilor sub 16 ani (art. 864) şi protejarea deplasării martorului.

De remarcat aplicarea acestor reglementări şi în cazul martorilor cărora li s-a atribuit o altă identitate, precum şi investigatorilor sub acoperire, care sunt ascultaţi în calitate de martor.

Regulile tactice privind ascultarea martorilor, pe care le vom detalia mai jos, sunt incidente, desigur, în cazul audierii tuturor categoriilor de martori, cu diferenţierile care se vor vedea în continuare. Prin urmare, conduita tactică a celui care audiază un martor va trebui să se modeleze şi în funcţie de calitatea de martor sub acoperire.

4.2. Valoarea probantă şi relativitatea declaraţiilor martorilor

Estimări privind forţa probantă a mărturiei din perspectivă psihologică. Considerată la fel de veche ca şi justiţia şi ocupând un loc central în sistemul probelor – dar fără a i se mai atribui o valoare doveditoare superioară altor mijloace de probă – proba cu martori, aparent simplu de administrat şi de evaluat, a fost şi este privită, totuşi, într-o anumită măsură, cu o doză de neîncredere, de scepticism, de natură să-i diminueze credibilitatea.

Concluzia potrivit căreia declaraţiile martorilor au un caracter relativ a fost desprinsă atât din îndelungata experienţă judiciară, dar mai ales, dintr-o serie de cercetări sistematice, ale căror rezultate au făcut să se afirme că proba testimonială este aparent fragilă, uneori înşelătoare şi cu o valoare destul de aleatorie. Avansând ideea relativităţii mărturiei, autorii de specialitate nu au în vedere, fireşte, martorul de rea-credinţă, persoana care săvârşeşte infracţiunea de mărturie mincinoasă, ci martorul de bună-credinţă, care a perceput faptele ex propriis sensibus şi care doreşte sincer să servească justiţiei.

Pe baza unor experimente dintre cele mai diverse, efectuate atât în străinătate, cât şi în ţara noastră, a fost pusă în evidenţă relativitatea depoziţiilor martorilor. În acest sens, a se vedea cercetările psihologilor Alfred Binet, William Stern, Ed. Calaparede, Alexandru Roşca, Tiberiu Bogdan, Nicolae Mitrofan.

În legătură cu rezultatele acestor experimente, efectuate fie în condiţii de laborator, fie în împrejurări cât mai apropiate de viaţă (vezi T. Bogdan), s-ar putea spune că şi ele îşi au gradul lor de relativitate, întrucât nu se pot confunda cu realitatea şi deci, trebuie interpretate ca atare. Aceasta nu înseamnă că nu sunt un argument serios în sprijinul ideii de relativitate a mărturiei.

Principalele cauze ale relativităţii mărturiei – Cauzele principale care determină relativitatea declaraţiilor unui martor, aşa cum au fost ele evidenţiate în literatura de specialitate, sunt următoarele:

a. Imperfecţiunea organelor de simţ ale omului, însoţită de o serie de factori obiectivi sau subiectivi care influenţează nu numai percepţia, dar şi procesul de memorare sau redare a celor percepute.

b. Procese psihice distorsionate, dintre care subiectivismul şi selectivitatea psihică, precum şi constructivismul psihic au un rol predominant.

c. Convingerea cvasi-generală a mediilor judiciare (dar nu numai a lor) este că declaraţia martorului trebuie să fie o reproducere absolut fidelă, o „fotografie obiectivă” a faptelor la care a asistat, lucru greu de realizat în practică .

d. Particularităţile psihologiei organului judiciar, esenţială, atât în luarea declaraţiilor, cât şi în evaluarea lor.

În esenţă, se poate spune că mărturia reprezintă o trecere a realităţii prin filtrul subiectivităţii martorului, dar şi prin cel al organului judiciar care apreciază valoarea probantă a declaraţiilor martorului.

Din acest ultim punct de vedere, privitor la ceea ce considerăm a fi „filtrarea judiciară” a informaţiilor oferite de martori, lucrurile sunt mai complexe, cel puţin prin prezenţa, în actul de interpretare şi valorificare a mărturiei, a minimum două persoane, anchetat şi magistrat. Alături de ei nu trebuie neglijată nici prezenţa avocatului.

Dintre numeroasele opinii exprimate în literatura de specialitate, cu privire la relativitatea declaraţiilor martorilor, considerăm necesar să o amintim pe aceea în care se formulează exact datele problemei mărturiei: „Cunoscând limitele naturale ale mărturiei, în general, şi ale unui anume martor, în special, care sunt procedeele tactice cele mai eficiente pentru a obţine de la un martor tot ce poate da şi care sunt procedeele analitico-critice cu ajutorul cărora vom reuşi ca, dintr-un material aparent incoerent să extragem adevărul cu cât mai multă verosimilitate” .

Din cele de mai sus se poate desprinde concluzia potrivit căreia importanţa şi complexitatea administrării probei cu martori impune, pe lângă o bogată cultură juridică a subiectului oficial chemat să stabilească adevărul, stăpânirea celor mai adecvate reguli tactice criminalistice de ascultare, prin care proba testimonială să fie apropiată cât mai mult de realitate, de adevăr. Se rezolvă, în acest mod, două probleme esenţiale:

- Stabilirea sincerităţii martorului, a bunei sale credinţe.
- Determinarea veridicităţii mărturiei, respectiv a măsurii în care depoziţiile corespund realităţii obiective .

Astfel, magistratul are posibilitatea să se întemeieze motivat pe o declaraţie, confirmată şi de alte probe existente în cauză, chiar dacă aceasta contrazice o depoziţie anterioară - împrejurare întâlnită frecvent - cu atât mai mult cu cât nu există o „preferinţă legală" între declaraţiile date într-o anumită fază a procesului penal (faza de urmărire sau de judecată), forţa probantă a mărturiei fiind impusă de ansamblul probatorului.

4.3. Procesul psihologic de formare a declaraţiilor martorilor

În întreaga literatură de specialitate juridică, criminalistică sau de psihologie judiciară, se subliniază, pe bună dreptate, că veridicitatea declaraţiilor unui martor, chiar de bună-credinţă fiind, ca şi aprecierea forţei lor probante, nu pot fi concepute fără cunoaşterea mecanismelor psihologice care stau la baza formării mărturiei.

Dacă ar fi să definim mărturia, din perspectiva psihologiei judiciare, am spune că este rezultatul unui proces de observare şi memorare involuntară a unui fapt juridic, urmat de reproducerea acestuia, într-o formă orală sau scrisă, în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţelor de judecată.

Prin urmare, ne aflăm în faţa unui proces de cunoaştere a realităţii obiective, structurat în patru faze mai importante: recepţia (percepţia) informaţiilor, prelucrarea lor logică, memorarea şi reproducerea sau recunoaşterea, respectiv reactivarea.

Procesul de cunoaştere a realităţii depinde, în esenţă, de capacitatea fiecărei persoane de a recepţiona informaţiile primite, de a le prelucra, dar şi de subiectivismul şi de selectivitatea sa psihică, cu alte cuvinte de o multitudine de factori .

Aceştia pot influenţa, de asemenea, şi modul de redare sau de recunoaştere a faptelor şi persoanelor, aspecte care, în mod normal, trebuie avute în vedere în momentul audierii, prin adoptarea unei atitudini favorabile confesiunii .

Recepţia faptelor şi împrejurărilor de către martori – Recepţia senzorială. Elementele care definesc recepţia senzorială a unor evenimente ca primă etapă a formării mărturiei, conturează un proces psihic de cunoaştere, care parcurge mai multe etape :

a. Senzaţia este cea mai simplă formă de reflectare senzorială a însuşirilor izolate, ale obiectelor sau persoanelor, prin intermediul unuia dintre organele noastre de simţ. Apariţia senzaţiilor şi, ulterior, a percepţiei, este în funcţie de intensitatea stimulilor care acţionează asupra analizatorilor. Analizator este definit sistemul sau aparatul organismului uman, alcătuit din organele de simţ, căile nervoase de transmitere şi centrii corespunzători de pe scoarţa cerebrală.

Senzaţia nu se naşte decât în momentul în care stimulul atinge un prag minim, capabil să provoace senzaţia. Cu cât sensibilitatea analizatorului este mai mare, cu atât este posibilă naşterea de senzaţii prin stimuli mai puţin intenşi. În egală măsură există şi o intensitate maximă a stimulilor, dincolo de

care nu se mai produc senzaţii. Este important de reţinut că intensitatea minimă sau maximă prin care stimulii pot determina o senzaţie - cunoscută sub denumirea de pragurile senzaţiei - variază de la persoană la persoană, magistratul trebuind să aprecieze în fiecare caz în parte limitele posibilităţilor de percepţie ale unui martor.

b. Percepţia este, în schimb, consecinţa unei reflectări mai complexe care conduce la conştientizare, la identificarea obiectelor şi fenomenelor. Aceasta face ca procesul percepţiei să fie definit drept un act de organizare a senzaţiilor, implicit a informaţiilor pe care un martor le-a receptat în funcţie de diferiţi factori: interes, experienţă, necesitate ş.a.

Limitele posibilităţilor de percepţie sunt determinate şi de calitatea organelor de recepţie, de prezenţa unor stări de boală ce pot influenţa negativ apariţia senzaţiei sau distorsiona informaţia.

Faptele, obiectele sau persoanele sunt percepute diferenţiat, unele fiind înregistrate imediat, spre deosebire de altele care trec pe un loc secundar, deşi au posibilitatea de a influenţa analizatorii. Cauzele acestei diferenţieri, sub raport perceptiv, a unei persoane, obiect sau fenomen dintr-o masă mai mare de oameni, lucruri, sau fapte, pot fi dintre cele mai diferite. Astfel de cauze cum ar fi, de exemplu, cunoaşterea acestor persoane, obiecte, fenomene, interesul manifestat faţă de ele, modul în care elementul perceput se desprinde de fond, culoare, poziţie, mişcare etc.

Factori de distorsiune (bruiaj) determinaţi de legităţile generale ale senzorialităţii, cu influenţă directă asupra modului de recepţionare, proprii fiecărei persoane. Dintre aceste legităţi menţionăm :

a. Modul de organizare a informaţiilor la nivelul cortexului, care se constituie în structuri şi configuraţii (Gestalt), permiţând martorului să perceapă întregul înaintea părţilor componente. Rapiditatea cu care sunt sesizate elementele componente ale întregului variază de la individ la individ. De exemplu, un martor ne poate spune despre o maşină numai că era de culoare deschisă, iar altul ne indică marca, diverse detalii, inclusiv numărul de circulaţie.

b. Constanţa percepţiei, fenomen care determină o anumită „corectare a imaginii" percepute, clasic fiind procesul de aşezare în poziţia normală a unei imagini care, pe retina noastră, apare răsturnată, potrivit legilor opticii geometrice. În acest caz, distorsionările sunt specifice percepţiei de persoane, obiecte sau împrejurări familiare martorului.

c. Fenomenul de iluzie, care conduce la percepţii eronate, prin deformarea subiectivă a realităţii. Din diversele iluzii, cele optico-geometrice sunt mai frecvente în bruierea mărturiei. De pildă, o persoană poate fi apreciată mai scundă sau mai înaltă, după cum aceasta a fost percepută într-un grup de indivizi mai scunzi ori mai înalţi.

d. Fenomenul de expectanţă, prin care este pregătită să recepţioneze anumiţi stimuli, filtrându-i pe alţii. Exemplul clasic este cel al mamei care se

trezeşte imediat la plânsul copilului, dar poate dormi liniştită în prezenţa altor zgomote mai puternice.

e. Efectul „halo”, fenomen ce ne determină să extindem, necritic, un detaliu asupra întregului. Vezi cazul escrocilor care, datorită înfăţişării distinse şi exprimării corecte, sunt crezuţi cu uşurinţă, spre deosebire de o persoană onestă, dar cu o prezenţă mai puţin agreabilă.

Factori de distorsionare a recepţiei senzoriale a martorilor din perspectivă criminalistică. Clasificarea factorilor de bruiaj a mărturiei, în literatura de specialitate, se face potrivit specificului procesului judiciar, fără diferenţieri semnificative de cele întâlnite în lucrările de psihologie. Ascultarea unui martor presupune, de la bun început, să se ţină cont alături de legităţile generale ale senzorialităţii, de principalii factori obiectivi şi subiectivi capabili să influenţeze procesul de percepţie. Astfel :

Factorii de natură obiectivă, determinaţi de împrejurările în care are loc percepţia, cei mai importanţi fiind:

a. Vizibilitatea poate fi redusă de distanţa de la care face percepţia, de condiţiile de iluminare (întuneric, umbră, soare care bate din faţă etc.), de condiţiile meteorologice (ceaţă, ninsoare, ploaie), de diverse obstacole interpuse între cel care percepe şi locul în care se desfăşoară evenimentul.

b. Audibilitatea este influenţată, de asemenea, de distanţă, de condiţiile de propagare a sunetelor, specifice fiecărui loc în parte (cunoscându-se, spre pildă, că sunetele se propagă mai bine la suprafaţa apei, decât în pădure sau localitate), de existenţa unor surse sonore care pot perturba audiţia şi de factorii meteorologici (vânt, ploaie, furtună), obstacole care pot da naştere la ecouri, reverberaţia sunetelor întâlnite în locurile închise ş.a.

c. Durata percepţiei reprezintă un alt factor obiectiv important de care depinde calitatea recepţiei. Intervalul de timp în care este posibilă percepţia poate fi în funcţie de perioada mai mare sau mai mică în care se desfăşoară o acţiune, de viteza de deplasare, fie a persoanei sau a obiectului perceput, fie a celui care percepe, iar câteodată de tipul de iluminare (de exemplu, faptele percepute la lumina fulgerului sau a farurilor unui autoturism).

Unii dintre factorii amintiţi mai sus pot influenţa şi percepţia tactilă sau olfactivă. De exemplu, mirosul specific al unor substanţe toxice sau al tragerilor cu arme de foc poate fi redus sub acţiunea curenţilor de aer, a căldurii.

d. Disimularea înfăţişării, alt factor de natură obiectivă care nu trebuie neglijat, este determinat de însăşi persoana autorului infracţiunii, care încearcă să se facă percepută cât mai greu, în acest sens apelând la deghizări, acţionând cu rapiditate, căutând să distragă atenţia, inclusiv cu ajutorul unor complici, folosindu-se de întuneric sau de diverse obstacole pentru a nu fi văzut etc.

Factorii de natură subiectivă sunt reprezentaţi de totalitatea particularităţilor psiho-fiziologice şi de personalitatea individului, apte să influenţeze procesul perceptiv. Dintre aceştia, considerăm necesar să-i amintim pe cei mai importanţi:

a. Calitatea organelor de simţ reprezintă un factor psiho-fiziologic esenţial pentru o bună percepţie, orice defecţiune a acestora, fie pe latura perceptivă, fie pe cea corticală (orbire, miopie, surzenie etc.), reducând până la anulare o parte din posibilităţile receptive ale persoanei.

b. Personalitatea şi gradul de instruire a individului joacă un rol semnificativ în procesul perceptiv, mai ales atunci când acestea sunt mai ridicate sau mai apropiate de specificul faptei la care asistă. De pildă, medicul ce poate percepe o anumită stare patologică sau conducătorul auto care apreciază mai exact viteza unui autovehicul.

c. Vârsta şi inteligenţa persoanei reprezintă alţi factori subiectivi majori în percepţie, atât experienţa de viaţă, cât şi calităţile intelectuale având un aport deosebit în receptarea faptelor, a împrejurărilor în care a avut loc un anumit eveniment.

d. Temperamentul şi gradul de mobilitate al proceselor de gândire sunt factori după care trebuie făcută diferenţierea între un individ şi altul cu privire la capacitatea şi modul de a raţiona şi de a distinge fapte sau date.

e. Stările de oboseală, precum şi reducerea capacităţii perceptive, ca urmare a influenţei alcoolului, drogurilor, medicamentelor etc., conduc, de asemenea, la o scădere a acuităţii senzoriale.

f. Stările afective, îndeosebi cele cu un anumit grad de intensitate, au o influenţă inhibitorie asupra procesului perceptiv, determinând alterarea sau dezorganizarea acestuia, situaţie întâlnită destul de frecvent la persoanele care asistă la fapte cu un caracter şocant (accidente grave, scandaluri, omoruri ş.a.) şi mai ales atunci când, în săvârşirea faptelor respective, sunt antrenate rude, prieteni sau cunoştinţe apropiate.

g. Atenţia se numără printre factorii de care depind direct calitatea şi realismul informaţional al percepţiei. În primul rând, se cuvin avute în vedere calităţile atenţiei, cum sunt stabilitatea şi mobilitatea acesteia, gradul de concentrare şi distribuţia ei. În al doilea rând, trebuie ţinut seama de tipurile de atenţie, voluntară sau involuntară, ultima întâlnită mai des în cazul martorilor, din cauza apariţiei neaşteptate a unui stimul puternic, şocant (ţipăt, împuşcătură) sau a interesului pe care îl poate atrage o persoană, obiect, discuţie, acţiune .

h. Tipul perceptiv. Dacă de factorii menţionaţi mai sus depinde direct corectitudinea percepţiei, trebuie să avem în vedere şi faptul că recepţia senzorială mai poate fi în funcţie şi de tipul perceptiv căruia îi aparţine martorul. Martorul cu recepţie de tip analitic (specifică, în general, femeilor) are capacitatea de a reţine mai multe amănunte, mai multe detalii, spre deosebire de tipul sintetic, care reţine întregul, caracteristicile sale generale.

Precizăm că acestor factori subiectivi trebuie să li se adauge şi factorii de distorsiune tipici legilor generale ale senzorialităţii menţionaţi anterior, ei alcătuind împreună grupul de elemente ce pot bruia sau distorsiona recepţia informaţiilor.

4.4. Stocarea memorială

Formarea mărturiei este strâns dependentă şi de calitatea proceselor de memorare, desfăşurate în trei etape succesive: achiziţia, în care, aşa cum s-a subliniat, percepţia are un rol important, reţinerea (conservarea) şi reactivarea, fie sub forma reproducerii, fie sub forma recunoaşterii. Din punct de vedere strict psihologic, problema memoriei presupune stabilirea relaţiilor care există între etapele recepţiei senzoriale, prelucrării datelor, stocării şi redării, interesând volumul informaţional achiziţionat, conservat şi reactivat.

Pe plan juridic, problema memoriei are o componentă calitativă diferită, întrucât interesează nu atât cantitatea de date memorate şi redate, ci corectitudinea, fidelitatea acestora, certitudinea subiectivă a informaţiilor stocate, având o importanţă particulară în mărturie .

Stocarea memorială nu reprezintă o simplă înregistrare mecanică, o fotografie absolut fidelă a celor percepute de o persoană, ci un proces dinamic, activ, de prelucrare şi sistematizare a datelor receptate, în funcţie de personalitatea fiecărui individ, de interesul manifestat faţă de o anumită problemă etc. Iată de ce, în ascultarea martorului, va trebui să se ţină seama de mai mulţi factori care condiţionează procesul memorizării, cum sunt:

Rapiditatea şi durata stocării memoriale. Rapiditatea fixării şi timpul de conservare a informaţiilor percepute, care este în funcţie de durata memoriei (scurtă, medie sau lungă) şi de cauza uitării.

Întâlnim, astfel, martori cu o percepţie rapidă, dar în memoria cărora datele recepţionate se păstrează un timp scurt. Mărturia acestora poate fi corectă şi fidelă numai dacă ascultarea are loc într-un interval cât mai apropiat de momentul percepţiei.

Alţi martori, prezintă o percepţie şi o fixare mai lentă, însă stochează mai mult timp cele recepţionate. Declaraţiile acestora pot fi corecte numai în măsura în care evenimentul perceput nu a fost prea complex şi nu a avut o desfăşurare rapidă, altfel recepţia devenind incompletă.

Tipul de memorie a martorului. În funcţie de acest criteriu, se întâlnesc, pe de o parte, martori cu o memorie dominant vizuală, auditivă, afectivă etc. Totodată, memorarea poate fi mecanică sau logică, după cum este absentă sau prezentă înţelegerea materialului informativ receptat.

Pe de altă parte, memoria poate fi voluntară sau involuntară, potrivit atitudinii, a interesului manifestat de martor în reţinerea aspectelor percepute. De regulă, în mărturie intervine memoria involuntară, dat fiind caracterul aspectelor percepute, mai ales dacă au avut o anumită influenţă psihologică asupra martorului.

Uitarea. Uitarea este un fenomen natural care determină denaturarea treptată a informaţiilor percepute de un martor în legătură cu o anumită împrejurare sau persoană. Procesele inhibitive de la nivelul scoarţei cerebrale, specifice uitării, sunt determinate atât de timp, dar şi de unii factori de natură afectivă. Astfel:

a. Timpul scurs din momentul recepţiei senzoriale constituie o cauză firească a uitării, cu cât acesta este mai mare, cu atât erodarea informaţiilor percepute este mai evidentă.

b. Interesul pentru memorarea celor percepute sau impresia produsă de evenimentul la care persoana a fost martoră.

c. Temperamentul martorului, dar şi posibila involuţie a plasticităţii masei cerebrale, întâlnită frecvent la persoanele în vârstă, care îşi reamintesc mai uşor aspecte percepute cu mulţi ani în urmă, spre deosebire de cele recente.

d. Afecţiunile cu incidenţă asupra memoriei, cum sunt cele de natură psiho-fiziologică, ca şi stările de intoxicaţie diversă, de stres prelungit ş.a.

e. Starea afectivă a martorului, în momentul ascultării, stările negative, stresante, inhibând procesele de întipărire şi conservare a informaţilor, aspect asupra căruia vom reveni.

Potrivit părerilor exprimate în literatura de specialitate, uitarea, în cazul persoanelor normale, nu poate fi niciodată totală. Chiar şi un martor cu o memorie slabă este imposibil să nu reţină nimic din tot ceea ce a perceput cândva, mai ales dacă stimulii au fost puternici. Se consideră că nici un om nu este înzestrat cu o memorie atât de bună încât să nu uite absolut nimic, după cum nu există nici o persoană care să aibă o memorie atât de slabă încât să uite tot ce a învăţat cândva.

Reproducerea. În cazul mărturiei, reproducerea poate îmbrăca forma verbală sau scrisă. Calitatea conţinutului datelor reproduse depinde, mai ales, de calitatea percepţiei faptelor sau împrejurărilor, de condiţiile obiective şi subiective ce ar fi putut influenţa procesul perceptiv, ca şi de fixarea datelor în memoria martorului .

Fidelitatea unei mărturii, în sensul corespondenţei cu realitatea, este strâns dependentă de o serie de factori specifici momentului audierii, esenţiale fiind:

a. Priceperea cu care este condusă ascultarea de către organul judiciar şi condiţiile create de acesta în special pentru reducerea emotivităţii fireşti a martorului, este un factor esenţial al audierii.

b. Crearea unei atmosfere propice mărturiei, prin evitarea atitudinilor sau condiţiile stresante, de natură să-l inhibe pe martor, este o altă cerinţă tactică pe care o vom detalia mai jos.

c. Adaptarea audierii la personalitatea martorului, la gradul său de cultură, la inteligenţa, la temperamentul, la vârsta, la profesiunea, la experienţa de viaţă.

Cu prilejul ascultării mai trebuie să se ţină seama că, pe lângă erorile fireşti, întâlnite inclusiv la martorii de bună-credinţă (confuzii, substituiri, aprecieri sau subaprecieri de cantităţi, dimensiuni etc.), în declaraţiile martorilor pot apărea denaturări determinate de un anumit interes al acestuia în cauza cercetată, de o anumită atitudine faţă de inculpat (prietenie, frică, ură etc.), dar şi faţă de anchetator.

4.5. Reguli tactice aplicate în ascultarea martorilor

Studierea dosarului cauzei. Studierea materialului cauzei are ca scop principal stabilirea faptelor şi împrejurărilor ce pot fi clarificate pe baza declaraţiilor martorilor, precum şi stabilirea cercului de persoane care cunosc, în parte sau în totalitate, aceste fapte, dintre care vor fi selecţionaţi martorii.

Studierea dosarului nu se rezumă însă numai la aspectele menţionate. Aceasta presupune o aprofundare a tuturor datelor, informaţiilor existente în caz, a altor materiale cu caracter probator, inclusiv o eventuală documentare, în vederea elucidării unor aspecte de ordin tehnic, care ies din cadrul judiciar, dar care pot servi indirect elucidării unor împrejurări ale cauzei.

Stabilirea martorilor care pot fi audiaţi. Stabilirea persoanelor care pot fi ascultate în calitate de martori, de către organul de urmărire penală, se va face pe baza criteriilor procesuale penale şi criminalistice.

În primul rând, sunt identificate persoanele care au avut posibilitatea să perceapă direct faptele şi împrejurările cauzei, dar şi acelea care cunosc sau deţin indirect date referitoare la faptă, din surse sigure, cât mai aproape de adevăr. Din rândul acestora vor fi selecţionate persoanele care, potrivit legii, pot depune mărturie.

În ipoteza în care există un număr mare de persoane deţinătoare de informaţii, este posibilă o selectare a martorilor pe baza calităţii datelor pe care le deţin, a personalităţii lor, a obiectivităţii şi poziţiei faţă de cauza cercetată. Sunt evitate astfel datele inutile, colaterale, lipsite de semnificaţie, ori care pot deruta ancheta.

Clarificarea naturii relaţiilor acestora cu persoanele implicate în săvârşirea infracţiunii, fiind cunoscut că sentimente de genul prietenie, duşmănie faţă de făptuitori sau existenţa altor interese conduc la alterarea declaraţiilor şi chiar la mărturie mincinoasă. Acest aspect trebuie avut serios în vedere la selecţionarea martorilor.

Cunoaşterea personalităţii martorilor. Cunoaşterea personalităţii martorilor, absolut necesară pentru eficienţa ascultării, presupune obţinerea de date cu privire la profilul psihologic, la pregătirea şi ocupaţia, la natura eventualelor relaţii cu persoanele antrenate în săvârşirea infracţiunii. Fireşte, trebuie cunoscută poziţia martorului faţă de faptă, precum şi faţă de condiţiile în care a perceput aspectele în legătură cu care este ascultat.

Datele despre martor sunt necesare în prima fază a procesului penal şi mai puţin în faza de judecată când, de regulă, faptele şi împrejurările cauzei sunt deja conturate. Totuşi, aceasta nu înseamnă că instanţa, pentru pronunţarea unei soluţii temeinice, pentru confirmarea sau infirmarea învinuirii, nu trebuie să manifeste un rol activ şi pe planul cunoaşterii martorilor.

Organele de urmărire penală pot obţine datele referitoare la persoana martorului din studierea materialelor cauzei, din audierea altor persoane ascultate în cauza respectivă, a persoanelor de la locul în care îşi desfăşoară activitatea, de la domiciliu etc.

4.6. Pregătirea ascultării martorilor.

Pregătirea ascultării martorului - sub raport tactic criminalistic - se va face în funcţie de obiectivele anchetei şi activităţile destinate soluţionării lor, aşa cum au fost ele planificate de organul judiciar în vederea aflării adevărului.

Stabilirea ordinii de audiere. După stabilirea problemelor ce se cer clarificate sau verificate, va fi stabilită ordinea de ascultare a martorilor. De regulă, martorii principali, cei care au perceput nemijlocit faptele, vor fi ascultaţi înaintea martorilor indirecţi care au obţinut datele prin mijlocirea altor persoane sau, pur şi simplu, din zvon public.

Ordinea de ascultare se mai stabileşte şi în funcţie de natura relaţiilor dintre martor şi părţile din proces, ca şi în funcţie de poziţia lor faţă de cauză. Potrivit specificului sau complexităţii anchetei, ascultarea martorilor se poate efectua fie înainte, fie după ascultarea învinuitului sau a persoanei vătămate.

La stabilirea ordinii de audiere a persoanelor se are în vedere, totodată, şi posibilitatea verificării declaraţiilor învinuiţilor, ale altor martori, ca şi susţinerile victimelor infracţiunii.

Stabilirea momentului audierii. Un element tactic, aflat în strânsă corelaţie cu ordinea de ascultare, este stabilirea momentului şi locului audierii. Momentul ascultării unui martor, raportat la ordinea audierii, este ales în funcţie de mai mulţi factori, de care organul judiciar este obligat să ţină seama. Astfel:

a. Evitarea posibilei înţelegeri între martori, ca şi influenţarea celui care va fi audiat de către diverse persoane interesate în cauză (învinuit, inculpat, parte vătămată, parte civilă). Pentru aceasta, trebuie ca citarea să se facă de urgenţă, la ore sau zile diferite, astfel încât să nu existe posibilitatea întâlnirii martorilor la sediul organului judiciar şi nici suficient timp pentru a-şi comunica date referitoare la declaraţiile făcute, sau referitoare la întrebările puse de anchetator.

Ar fi indicat, când condiţiile o permit, ca martorii să fie citaţi în aceeaşi zi la intervale mici de timp şi invitaţi în încăperi diferite. Aceasta reduce mult posibilitatea contactului şi a unei eventuale înţelegeri între martori. În practică apar, uneori, situaţii de contradicţii izbitoare între declaraţiile martorilor, aspect de natură să pună sub semnul întrebării buna lor credinţă, cu atât mai mult cu cât, în situaţia dată, nu se constată o diferenţă evidentă în posibilităţile de percepere, fixare şi redare.

b. La stabilirea momentului audierii, trebuie avut în vedere programul de activitate şi profesia persoanei care urmează să fie ascultată, bineînţeles numai dacă este posibil şi fără a se submina obiectivitatea anchetei şi autoritatea magistratului. Dacă situaţia nu o impune, martorii pot fi ascultaţi în afara orelor de program, excepţie făcând cazurile deosebite, de genul infracţiunilor flagrante, al infracţiunilor cu un grad ridicat de pericol social.

c. Locul de audiere neindicat expres de lege este, de regulă, la sediul organului judiciar. Nu se exclude, însă, posibilitatea audierii la serviciu, la locul săvârşirii faptei, la spital, la domiciliu sau reşedinţă. Nu este recomandabilă

audierea în sediile unor persoane juridice, ale unor instituţii, servicii administrative ş.a.

4.7. Reguli şi procedee tactice aplicate în ascultare a propriu-zisă a martorilor.

Audierea propriu-zisă a martorilor reprezintă momentul în care devine pregnant rolul regulilor de efectuare a acestui act procedural, act cu largă rezonanţă. Ascultarea unui martor - şi aici avem în vedere, cu preponderenţă, împrejurarea în care martorul se află la prima ascultare, atât în faţa organelor de urmărire penală, dar şi a instanţelor de judecată - parcurge trei etape principale, guvernate, pe lângă regulile procesuale penale şi de reguli tactice criminalistice în etape distincte: etapa identificării martorilor, etapa relatării libere şi etapa formulării de întrebări, de ascultare a răspunsurilor date de martor.

8.1. *Conduita tactică în etapa de identificare a martorului.* Etapa identificării martorului, în care o includem şi pe aceea a depunerii jurământului, constă potrivit prevederilor art. 84 C. pr. pen., în întrebarea acestuia despre nume, prenume, etate, domiciliu (eventual reşedinţă, dacă este cazul) şi ocupaţie. Dacă există vreo îndoială asupra identităţii martorului, aceasta se stabileşte prin orice mijloc de probă. În continuare, martorul este întrebat dacă este soţ sau rudă cu vreuna din părţi şi în ce raporturi se află cu acestea, precum şi dacă a suferit vreo pagubă de pe urma infracţiunii. Conform art. 85 C. pr. pen., înainte de ascultare, martorul depune jurământul. După depunerea jurământului, martorului i se pune în vedere că, dacă nu va spune adevărul, săvârşeşte infracţiunea de mărturie mincinoasă.

Încă din această primă etapă, aparent guvernată numai de norme procedurale, organul judiciar este obligat să se conducă după câteva reguli tactice, proprii debutului audierii, absolut necesare creării unui climat psihologic adecvat obţinerii de declaraţii complete şi sincere.

a. Primirea martorului într-o manieră corectă, civilizată, care trebuie să fie prezentă încă din momentul aşteptării până în momentul audierii propriu-zise . În acest context, reamintim necesitatea luării de măsuri destinate evitării contactului cu alţi martori, cu alte părţi din proces.

b. Crearea unui cadru de ascultare sobru, caracterizat de seriozitate, lipsit de factori stresanţi, care pot distrage atenţia martorului, cum ar fi, de exemplu, prezenţa unor persoane străine, a unor obiecte, aparate sau instalaţii ce pot stârni curiozitate sau teamă.

c. Comportamentul organului judiciar într-un mod calm, încurajator, astfel încât să fie redusă încordarea, neliniştea firească a martorului. Este total contraindicată atitudinea de răceală, de sfidare, de aroganţă, care poate conduce la inhibarea martorului sau chiar la determinarea acestuia să evite declaraţii complete, mai ales dacă este bruscat. Un comportament necivilizat determină pe un martor să nu declare tot ce ştie cu privire la faptele şi împrejurările cauzei sau să refuze să răspundă la întrebări, deşi este de bună-credinţă .

Într-un cuvânt, crearea climatului psihologic favorabil confesiunii se obţine prin discuţii libere, prin abordarea degajată a unor probleme care nu intră imediat pe terenul investigat, dar care privesc persoana martorului, cum ar fi de exemplu, activitatea desfăşurată la locul de muncă, situaţia familială etc.

În acest mod, se pot cunoaşte, în parte, şi personalitatea martorului, ca şi eventualele raporturi cu alte persoane antrenate în săvârşirea faptei şi alte date care pot fi utile în clarificarea ei. Atitudinea calmă, încurajatoare, sobră, dar nu rigidă, trebuie menţinută pe întreaga perioadă a ascultării martorului, în special în ipoteza primei audieri, când anchetatorul şi martorul se află la primul lor contact.

Conduita tactică din momentul relatării libere a martorului. În a doua etapă a audierii, denumită relatare liberă, după crearea cadrului psihologic favorabil obţinerii unor declaraţii sincere, martorului i se face cunoscut obiectul cauzei şi i se arată care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor, cerându-i-se să declare tot ce ştie cu privire la aceasta (art. 86 C. pr. pen.).

Relatarea liberă prezintă un anumit avantaj faţă de declaraţiile obţinute pe cale interogativă, datorită spontaneităţii sale, faptele fiind prezentate aşa cum au fost percepute şi memorate de către martor. Pentru aceasta, martorul trebuie lăsat să expună, potrivit personalităţii sale, aşa cum îşi reaminteşte, ceea ce a perceput şi conform modului său de ordonare a ideilor. Se creează, astfel, şi posibilitatea studierii şi cunoaşterii mai bune a martorului. Pe bună dreptate se susţine că o depoziţie liberă prezintă garanţia unei mari fidelităţi, dacă martorul nu are nimic de ascuns sau pe cineva de protejat.

Raportată la cele de mai sus, conduita magistratului, a anchetatorului, se va ghida după următoarele reguli:

a. Ascultarea martorului cu răbdare şi calm, fără a fi întrerupt, chiar dacă acesta relatează faptele cu lux de amănunte, unele fără nici o semnificaţie pentru clarificarea cauzei, dar altele foarte importante, cu atât mai mult cu cât nu sunt cunoscute de anchetator.

b. Evitarea oricărui gest, reacţie sau expresie, mai ales ironică, prin care se aprobă sau resping afirmaţiile martorului. Această conduită nu trebuie interpretată în sensul unei atitudini rigide, inhibitorii. Încruntarea, limbajul ironic, gesturile de nervozitate, lipsa de atenţie, expresii de genul: „Nu mai spune?”, „Hai, fii serios”, „Ce vorbeşti, domnule?”, au darul de a bloca martorul, de a-i crea neîncredere în organul judiciar.

c. Ajutarea cu tact a martorului, mai ales dacă nivelul intelectual îl împiedică să facă o relata¬re liberă cât de cât coerentă, fără însă a-l sugestiona. Nu trebuie să surprindă situaţiile în care, înşişi intelectualii se dovedesc a fi martori slabi, incoerenţi, blocaţi de situaţia în care se găsesc.

d. Dacă martorul se pierde în amănunte sau se abate în mod deliberat de la subiectul relatării, organul judiciar trebuie să intervină cu suficientă fermitate, dar civilizat, în reorientarea relatării spre obiectul mărturiei. El va fi

întrerupt şi rugat să se concentreze asupra problemelor care fac obiectul cauzei, fără ca prin aceasta să fie anulată spontaneitatea declaraţiei.

e. Organul judiciar îşi va nota aspectele mai semnificative, ca şi eventualele contraziceri sau neclarităţi din expunere, dar fără să se procedeze cu ostentaţie sau să se întrerupă martorul cerându-i să mai repete o anumită idee sau să fie mai explicit.

Reguli tactice aplicate în etapa formulării de întrebări. Ultima etapă a audierii nu are - cel puţin teoretic - un caracter obligatoriu. În practică sunt întâlnite situaţii în care martorii fac declaraţii complete şi clare, încă din faza relatării libere, fără a mai fi nevoie de întrebări. Totuşi, organul judiciar este nevoit să intervină cu întrebări de natură să limpezească relatările martorului sau să le verifice. Această etapă mai este denumită „Interogarea martorului", „Relatarea ghidată", "Depoziţie-interogatoriu" .

Întrebările sunt necesare întrucât depoziţia martorului poate conţine denaturări de natură obiectivă sau subiectivă, frecvente fiind:

- denaturarea prin adăugare (adiţie) în care martorul relatează mai mult decât ceea ce a perceput, exagerând sau născocind fapte imaginare;
- denaturarea prin omisiune, relatarea având caracter incomplet, ca urma¬re a uitării, a subestimării importanţei unui anumit aspect, ca şi urmare a unei eventuale rele-credinţe;
- denaturarea prin substituire, în care faptele, persoanele, obiectele reale percepute sunt înlocuite, substituite cu altele, percepute anterior, ca urmare a asemănărilor existente între ele;
- denaturarea prin transformare, de genul modificării succesiunii reale a faptelor, a modificării locului unor detalii în timp şi în spaţiu.

Pentru înlăturarea acestor denaturări, dar şi pentru stabilirea corectitudinii sau exactităţii depoziţiei organul judiciar va trebui să intervină cu întrebări, care se împart în mai multe categorii, din perspectiva tacticii criminalistice:

a. Întrebări de completare a aspectelor omise din declaraţie sau care conţin detalii suficiente pentru stabilirea împrejurărilor de fapt.

b. Întrebări de precizare, necesare, de pildă, pentru determinarea cu exactitate a circumstanţelor de loc, timp şi mod de desfăşurare a unui eveniment, precum şi pentru stabilirea surselor din care martorul a obţinut date despre faptă.

c. Întrebări ajutătoare, destinate reactivării memoriei, ca şi înlăturării denaturărilor, de genul substituirilor sau transformărilor, prin referiri, de exemplu, la evenimente importante din viaţa martorului, evenimente desfăşurate concomitent cu faptele despre care este ascultat.

d. Întrebări de control, destinate verificării afirmaţiilor, pe baza unor date certe, în ipoteza sesizării de denaturări, în special prin adăugare sau transformare ca şi în ipoteza existenţei suspiciunii cu privire la buna-credinţă a martorului.

Întrebările se vor referi la problemele cuprinse în planul de audiere, însă, formularea lor ca atare, stabilirea ordinii în care vor fi puse, se face în funcţie de datele desprinse din relatarea liberă a martorului, din coroborarea acestora cu alte informaţii deţinute de organul judiciar.

Din punct de vedere tactic criminalistic, conform opiniilor exprimate în literatura de specialitate, fundamentate pe o îndelungată practică a organelor judiciare, în formularea şi adresarea întrebărilor este absolut necesar să se respecte următoarele reguli :

a. Întrebările trebuie să fie clare, precise, concise şi exprimate într-o formă accesibilă persoanei ascultate, potrivit vârstei, experienţei, pregătirii şi inteligenţei sale.

b. Întrebările vor viza strict faptele percepute de către martor, iar nu punctul său de vedere referitor la natura acestora sau la probleme de drept.

c. Întrebările nu vor conţine elemente de intimidare, de punere în dificultate a martorului sau promisiuni pe care organul judiciar nu le poate respecta.

d. Prin modul de formulare a întrebărilor şi tonul pe care sunt adresate nu trebuie, în nici un caz, să se sugereze răspunsul.

Deşi fiecare dintre regulile tactice sus-menţionate îşi au importanţa şi rolul lor bine delimitat în obţinerea de declaraţii sincere şi complete, considerăm necesar să insistăm asupra importanţei evitării unor întrebări prin care martorului i se poate sugera răspunsul.

Întrebările sugestive conduc, prin natura lor, la denaturarea adevărului, reprezentând, mai degrabă, voinţa anchetatorului, care nu corespunde în toate cazurile realităţii . Această sugestie, denumită şi „indirectă”, devine cu atât mai periculoasă, cu cât ei i se pot alătura factori de „sugestie directă”, prin intervenţia rudelor, prietenilor, colegilor de serviciu, chiar şi a anchetatorului, care încearcă să-l determine pe martor, apelând la cele mai diverse mijloace, să facă declaraţii conforme cu realitatea .

Dincolo de posibilul caracter sugestiv al întrebărilor, luăm în calcul şi sugestibilitatea de statut, care îi poate influenţa pe cei de o condiţie socio-culturală redusă, raportat la poziţia magistratului. Acest gen de sugestibilitate, indusă de autoritatea anchetatorului, se poate face simţită chiar şi la persoane cu nivel cultural superior, cu o anume sensibilitate.

Raportat la gradul lor de sugestibilitate, întrebările ar putea fi:

a. Întrebări determinative, deschise, lipsite de elemente de sugestibilitate („cum era îmbrăcat învinuitul ?”, „în ce zi a săptămânii s-a petrecut fapta?”) ca şi întrebări la care se răspunde prin „da” şi „nu” („învinuitul purta ceva pe cap?”).

b. Întrebări incomplet sau complet disjunctive, închise, care conţin elemente de sugestie, în special ultimele, martorul fiind pus să aleagă între cele două alternative („Victima avea sau nu geantă?”, „Geanta era de culoare neagră sau albastră?”). În exemplul dat, martorul este pus, practic, în situaţia de a opta

între cele două culori, mai ales dacă îşi aminteşte că victima avea într-adevăr geantă, dar nu i-a reţinut culoarea;

c. Întrebări implicative (ipotetice), cu mare grad de sugestibilitate, întrucât pornesc de la presupunerea că martorul a perceput o anumită împrejurare („Cuţitul era în mâna dreaptă sau stângă?”), deşi este posibil să nu fi realizat acest lucru. În exemplul nostru martorului i se sugerează că învinuitul a avut cuţit în mână. Sugestia devine şi mai categorică, atunci când întrebarea începe cu cuvintele: „Nu este aşa că...?”(„Nu este aşa că învinuitul a ameninţat victima cu cuţitul şi că i-a smuls geanta din mână?”).

Atragem atenţia şi asupra modului în care sunt adresate întrebările, întrucât, însăşi modularea vocii, ca şi tonul vocii, pe lângă faptul că dezvăluie starea de nemulţumire a anchetatorului, pot constitui un serios factor de sugestie.

Ascultarea răspunsurilor la întrebări presupune, obligatoriu, respectarea unei conduite tactice specifice, importanţa ei fiind confirmată de practică.

Atitudinea anchetatorului trebuie să fie aceeaşi ca şi în momentul relatării libere, dar cu unele nuanţări tactice, impuse de faptul că dialogul cu martorii, în această fază, devine mai complex, inclusiv pe plan psihic. Pot fi situaţii în care acest dialog să se apropie relativ mult de duelul judiciar dintre magistrat şi inculpat, îndeosebi dacă martorul se dovedeşte a fi nesincer, căutând să simuleze sau disimuleze adevărul.

Regulile tactice specifice ascultării răspunsurilor sunt, în esenţă, următoarele:

a. Ascultarea martorului cu toată atenţia şi seriozitatea, evitându-se plictiseala, enervarea, expresiile ori gesturile de aprobare sau dezaprobare care îl pot deruta pe martor.

b. La sesizarea unor contradicţii în răspunsurile martorului, organul judiciar nu trebuie să reacţioneze imediat, să-şi exteriorizeze surprinderea ori nemulţumirea, ci să o înregistreze, pentru clarificarea ei ulterioară.

c. Urmărirea cu atenţie, dar fără ostentaţie, a modului în care reacţionează martorul la întrebări, sau dacă şi-au făcut apariţia indicii de posibilă nesinceritate.

Dacă se constată că martorul încearcă să mintă, raportat la particularităţile fiecărei cauze, procedeele tactice sunt diferite, unele apropiindu-se de cele specifice tacticii ascultării învinuitului, fireşte fără depăşirea cadrului legal.

În aceste împrejurări, se va proceda la repetarea audierii, la reformularea şi diversificarea întrebărilor, inclusiv la confruntare, cu alţi martori sau făptuitori, insistându-se asupra unor amănunte care nu pot fi avute în vedere de către aceia care îşi „pregătesc” declaraţia prin înţelegere cu părţile sau alţi martori.

Dacă un martor îşi aduce aminte mai greu unele date, el poate să-şi reamintească prin întrebări de referinţă, fără să i se sugereze răspunsul. Presupunând că martorul a depăşit momentul de tensiune firească de la

începutul audierii şi că s-a realizat contactul psihologic între el şi anchetator, nu trebuie exclusă reapariţia unor manifestări emoţionale în timpul audierii (congestionarea feţei, tremuratul mâinilor, respiraţie neregulată, schimbarea mimicii, a modului de verbalizare, o anumită crispare ş.a.). Asemenea reacţii se vor interpreta de la caz la caz diferenţiat, ele nereprezentând întotdeauna un indiciu de nesinceritate.

Rolul activ al organului judiciar, în etapa finală a ascultării, este, prin urmare, cu atât mai pronunţat cu cât devine necesară completarea, clarificarea sau verificarea unor afirmaţii, mai ales dacă sunt contradictorii şi, uneori, nesincere. În asemenea împrejurări, sau în ipoteza a ceea ce este denumit persistenţa în eroare, se impune o reaudiere a martorului, păstrându-se o conduită tactică similară. Un martor poate fi determinat, în ultima analiză, să facă o declaraţie sinceră şi prin prezentarea altor probe, din care să rezulte cu claritate nesinceritatea afirmaţiilor sale anterioare (declaraţii, înscrisuri, înregistrări diverse etc.).

4.8. Particularităţi tactice aplicate în ascultarea martorilor minori.

Cadrul procesual penal şi tactic general al audierii – Potrivit prevederilor art. 81 C. pr. pen., persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani poate fi ascultată ca martor. Din interpretarea acestui text, rezultă că legea nu prevede o limită de vârstă de la care un minor să poată fi ascultat în calitate de martor.

În acelaşi articol se precizează că, până la vârsta de 14 ani, ascultarea se va face în prezenţa unuia dintre părinţi ori a tutorelui, sau a persoanei căreia îi este încredinţat spre creştere şi educare.

O altă prevedere procedurală se referă la faptul că minorul care nu a împlinit 14 ani nu depune jurământ, organul judiciar având însă datoria să-i atragă atenţia să spună adevărul (art. 85 C. pr. pen., alin. 4.).

Sub raport tactic criminalistic, ascultarea minorului se particularizează în funcţie de vârsta acestuia, ea distanţându-se tot mai mult de ascultarea majorului, pe măsură ce vârsta este mai mică. Astfel, spre deosebire de ascultarea unui minor de 16 ani, care nu se deosebeşte prea mult de ascultarea majorului, ascultarea unui copil de 6 ani este guvernată de reguli tactice evident diferite. Aşa cum se va vedea, ascultarea unui copil de cca. 6 ani trebuie să facă de un specialist în psihologie infantilă, într-un loc care îi este familiar, pentru că numai în acest mod este posibilă stabilirea contactului psihologic cu acesta.

Ascultarea martorului minor, ca şi în cazul majorului, parcurge, desigur, aceleaşi etape principale: pregătirea ascultării, identificarea persoanei, ascultarea propriu-zisă, respectiv, relatarea liberă, urmată de întrebări şi de răspunsuri.

Factorii de natură să influenţeze declaraţia minorului sunt, în primul rând, vârsta, dezvoltarea sa psiho-somatică, mediul din care provine, pe lângă

ceilalţi factori amintiţi anterior. Acestor factori li se adaugă condiţiile de audiere şi tactica adoptată de către organul judiciar.

Cel care face audierea trebuie să aibă în vedere că procesul de formare a declaraţiilor, deşi este asemănător adulţilor (recepţie - decodare - memorare - reactivare) va fi marcat de factori cum sunt: emotivitatea ridicată, lipsa experienţei de viaţă, nivelul scăzut de cunoştinţe, subiectivitatea, reflectată mai ales în tendinţele de exagerare.

Pregătirea ascultării martorilor minori – Pregătirea ascultării impune cunoaşterea cât mai bine a minorului, prin obţinerea de date de la familie, rude, vecini, pedagogi, cu privire la comportament, dezvoltare intelectuală, situaţia la învăţătură, pasiuni, cerc de prieteni, raporturile cu colegii etc. Acelaşi lucru este necesar şi în alegerea persoanei care urmează să-l asiste pe minor la audiere (dacă are sub 14 ani), persoană care să-i inspire încredere şi siguranţă, în majoritatea cazurilor aceştia fiind părinţii, bunicii sau alte rude apropiate. Fireşte că şi în ascultarea minorilor nu sunt lipsite de interes eventualele legături sau interese în cauza cercetată, inclusiv cele ale persoanei care îl asistă pe minor la audiere.

Locul de ascultare poate fi sediul organului judiciar sau un loc apropiat ca atmosferă de mediul în care trăieşte minorul (şcoală, cămin, domiciliu), mai ales dacă are o vârstă sub 10-12 ani.

Termenul de citare va fi cât mai scurt, pentru reducerea posibilităţilor de influenţare a minorului de către cineva interesat. În acest scop poate fi luată în calcul o eventuală ascultare a minorului, fără anunţarea lui prealabilă.

Înainte de ascultare, persoana care îl asistă pe minor va fi încunoştinţată asupra obiectului audierii, însă nu înaintea audierii propriu-zise, mai ales dacă este părinte, rudă apropiată, tutore, pentru a preveni o eventuală influenţare a minorului.

Audierea propriu-zisă a minorilor – Ascultarea propriu-zisă începe cu identificarea minorului, care va avea un caracter cât mai puţin oficial. Pentru a câştiga încrederea sa, magistratul trebuie să fie blând, încrezător, prietenos, să adopte o mină deschisă, aspect ce nu va fi neglijat pe întreaga perioadă a ascultării.

Apropierea minorului se face prin discuţii prealabile, câteodată destul de lungi, pe teme care îi sunt familiare, potrivit vârstei sale. Astfel se creează posibilitatea cunoaşterii mai exacte a nivelului intelectual şi de cunoştinţe, a modului de exprimare, a temperamentului etc. Pot fi, de asemenea, depistate unele deficienţe psihice sau de dezvoltare intelectuală, situaţie în care se solicită ajutorul unui specialist. O dată stabilit contactul psihologic, va începe ascultarea propriu-zisă. Modul de ascultare se va raporta însă la câteva particularităţi, şi anume:

a. În faza relatării libere, minorul va fi ascultat cu multă răbdare, fără a fi bruscat, speriat sau întrerupt, cu condiţia să nu se abată cu totul de la subiect. Dintr-o relatare liberă a minorului nu trebuie să se aştepte prea multe date de calitate, datorită influenţelor jucate de factorii subiectivi, specifici vârstei,

asupra percepţiei, memorării şi redării. La acestea se pot adăuga teama, neîncrederea, influenţa persoanelor din mediul din care provine.

b. În faza adresării de întrebări, cea mai importantă în cazul ascultării minorilor, întrebările trebuie să fie cât mai clare, formulate într-un limbaj accesibil copilului, concise, lipsite de elemente de sugestie, minorul trebuind să înţeleagă exact ceea ce i se cere. Ascultarea se va face potrivit aceloraşi reguli ca şi în cazul majorului, dar cu un grad mai mare de blândeţe şi de încredere, fără gesturi de aprobare, dezaprobare, iritare.

Particularităţi tactice în ascultarea minorilor – În privinţa regulilor tactice de ascultare a minorilor trebuie să precizăm că ele nu au un caracter de generalitate, întrucât diferă în funcţie de vârsta la care sunt ascultaţi, de stadiul dezvoltării psihosomatice. Astfel, potrivit opiniilor de ascultare exprimate în literatura de specialitate, principalele cicluri de dezvoltare a copilului şi minorului sunt:

- Perioada de la 1-3 ani, care, în cazul anchetei judiciare, nu prezintă interes.
- Perioada preşcolară, de la 3 la 6 ani.
- Perioada şcolară, de la 6 la 10-11 ani.
- Perioada şcolară, mijlocie, sau a pubertăţii, de la 10 la 14 ani.
- Perioada adolescenţei, de la 14 la 18 ani.

Fiecăreia dintre aceste perioade îi corespunde un anumit nivel al dezvoltării psihice, căruia i se vor circumscrie şi conduita tactică a magistratului. De exemplu:

Perioada de la 3 la 6 ani este caracterizată prin instabilitate, percepţia inegală a însuşirii obiectelor, a spaţiului şi a timpului, diferită de la un copil la altul. Totodată, le este propriu un grad mare de sugestibilitate, iar categoriile de adevăr şi minciună nu le sunt clare. De aici şi rezerva firească cu care trebuie apreciate afirmaţiile lor, ca şi necesitatea de a fi bine verificate şi apreciate cu mult spirit critic.

Regulile tactice de a ascultare a „martorului" preşcolar - care trebuie audiat numai dacă situaţia o impune în mod deosebit, vor fi adecvate posibilităţilor psihice amintite. Recomandabil este ca ascultarea să fie efectuată cu ajutorul unui specialist în psihologia copilului, în locuri cu care acesta este familiarizat. Accentul se va pune pe relatarea spontană a minorului, iar întrebările trebuie să fie precis formulate, într-un limbaj accesibil copilului şi, evident, cu multă blândeţe.

Perioada de la 6 la 10 ani este definită de o dezvoltate psihică mai accentuată, caracterizată prin echilibru, ceea ce favorizează creşterea funcţiilor cognitive.

Percepţia spaţiului şi timpului se îmbunătăţeşte sensibil. Totodată, se dezvoltă mult capacitatea de redare şi memoria. Îşi fac apariţia primele trăsături de caracter. Atitudinea morală a copilului devine mai complexă şi începe să facă distincţie între adevăr şi minciună. Reuşita audierii în cazul acestui minor

depinde de cunoaşterea sa cât mai cuprinzătoare (inteligenţă, preocupări, înclinaţii, interese).

La începutul audierii propriu-zise se recomandă să se atragă atenţia copilului să nu mintă sau să ascundă adevărul şi să spună fără teamă tot ce ştie despre faptă. Procedeul tactic al relatării libere rămâne, şi în această fază, de preferat. Pe cât posibil, minorul nu va fi întrerupt, evitându-se unele aprecieri în legătură cu asociaţiile pe care copilul le poate face datorită imaginaţiei specifice vârstei asociază, de exemplu, pe omul urât cu omul rău.

Întrebările se vor formula în mod clar, precis, fiindu-i adresate în aşa fel încât copilul să aibă sentimentul că este luat în serios şi tratat de la egal la egal. Se ştie că, la această vârstă, şi chiar în continuare, aproximativ până la 14-15 ani, copilul poate fi uşor sugestionat. De aceea, se va acorda atenţia cuvenită persoanelor care îl ajută, pentru a nu-l influenţa. Dacă îi este teamă să spună ce cunoaşte, va fi stabilită şi înlăturată cauza fricii.

În ipoteza în care persistă în eroare sau se constată că minte, organul judiciar trebuie să ştie că minciuna este determinată, la această vârstă, de incapacitatea de a discerne adevărul, de dorinţa de a se apăra, de a-şi da importanţă, dar şi de influenţa exercitată de părinţi, rude, alte persoane interesate .

Perioada şcolară, mijlocie, de la 10 la 14 ani, este determinată de străbaterea pubertăţii, cu numeroase modificări biologice, reflectate şi pe planul psihicului. Activitatea senzorială cunoaşte o intensificare evidentă, posibilităţile de orientare spaţială şi temporală se lărgesc, iar memoria cunoaşte un salt cantitativ şi calitativ, prin apariţia componentelor logice şi a tendinţelor de interpretare.

Afectivitatea şi excitabilitatea cunosc, de asemenea, o dezvoltare, specifică pubertăţii. Paralel cu dezvoltarea discernământului şi sentimentelor morale, pot să-şi facă apariţia şi unele defecte de voinţă, de educaţie. Cu toată dezvoltarea sa, minorul este caracterizat de o conduită contradictorie, uneori de tendinţă spre minciună (determinată de cauzele amintite). Adesea se întâlnesc şi comportamente agresive în accepţia lor psiho-socială.

Atracţia spre faptele senzaţionale îl fac să exagereze, să-şi dea importanţă, să comenteze cu oricine cele petrecute sau auzite, astfel putând fi uşor influenţabil. De aceea, se impune ascultarea lui imediată, chiar pe neaşteptate.

Dacă se consideră necesar, minorul va fi ascultat mai întâi singur şi apoi în prezenţa persoanei desemnate să-l asiste. Pentru obţinerea unor declaraţii complete şi sincere, va fi solicitată, în funcţie de caz, participarea activă a celui care îl însoţeşte. Pe fondul aceleiaşi atitudini calme, înţelegătoare, organul judiciar poate fi, totuşi, ceva mai ferm, dacă constată că minorul este obraznic sau are tendinţe de a minţi.

Perioada adolescenţei, de la 14 la 18 ani, este marcată de începerea introducerii minorului în viaţa socială, cu toate caracteristicile acestui proces.

Devine pregnantă dezvoltarea sensibilităţii, caracterizată şi de erotizarea acesteia .

Spiritul de observaţie se dezvoltă mult, iar potenţialul de percepţie, fixare şi redare este foarte ridicat. Este de subliniat faptul că reproducerea celor percepute începe să se realizeze prin filtrul propriei personalităţi, influenţa, sugestia, având o pondere mai redusă, aceasta ca urmare a faptului că memorarea logică devine forma centrală de reţinere.

Adolescentului i se pot aplica aceleaşi reguli tactice de ascultare ca şi în cazul majorului, dar de care îl deosebeşte, în primul rând, lipsa experienţei de viaţă. Atitudinea organului judiciar va rămâne şi acum în limitele corespunzătoare vârstei adolescentului.

4.9. Consemnarea declaraţiilor martorilor

Potrivit prevederilor procesuale, depoziţia martorilor se consemnează în scris, acesta reprezentând principalul mijloc de fixare a rezultatelor ascultării. Declaraţia se scrie pe formulare tip şi cuprinde mai multe părţi. De regulă, declaraţia este scrisă la maşina de scris, dar este posibil ca şi martorul să-şi scrie singur declaraţia, în cabinetul de anchetă, atrăgându-i-se atenţia să se răspundă la toate problemele care fac obiectul declaraţiei, urmând să fie citită imediat, în vederea completării cu răspunsurile la întrebări sau cu clarificarea aspectelor insuficient de precis redate de martor.

În majoritatea cazurilor, completarea formularului declaraţiei începe după ce persoana ascultată a redat liber faptele şi împrejurările percepute, timp în care organul judiciar va nota aspectele importante, unele amănunte semnificative, neclarităţile, eventualele contraziceri pe care le va clarifica ulterior. Pe parcursul acestor însemnări, nu trebuie să se neglijeze observarea cu atenţie a martorului.

Consemnarea depoziţiei martorului se va face într-o formă cât mai fidelă şi precisă, cât mai apropiată de modul de exprimare a martorului, fiind interzisă modificarea sau înlocuirea cuvintelor acestuia, cu excepţia celor vulgare sau triviale. În practică, se manifestă uneori tendinţa de reformulare a expresiilor martorului, de sintetizare a relatărilor, aspect de natură să altereze obiectivitatea declaraţiei sau să se dea un alt înţeles afirmaţiilor .

După fixarea declaraţiilor, făcută în etapa expunerii libere, se vor consemna întrebările şi răspunsurile date de martor. Declaraţia este citită persoanei ascultate şi semnată pe fiecare pagină şi la sfârşit, de către organul judiciar care a efectuat ascultarea, de către martor, eventual de interpret, dacă prezenţa acestuia a fost necesară. Locurile libere se barează. În ipoteza în care martorul revine asupra vreuneia din declaraţiile sale, ori are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea vor fi consemnate în aceleaşi condiţii.

Fixarea declaraţiilor prin mijloace tehnice criminalistice

Fixarea declaraţiilor pe bandă magnetică sau videomagnetică constituie un procedeu tehnic folosit tot mai frecvent de organele judiciare, datorită avantajelor pe care le prezintă. De exemplu:

a. Asigură, sub toate aspectele, o deplină obiectivitate şi fidelitate în înregistrarea declaraţiilor, a întrebărilor şi a răspunsurilor;

b. Au devenit indispensabile în ascultarea impusă de unele împrejurări limită, în special a victimelor aflate în stare gravă, a muribunzilor, precum şi a copiilor, a persoanelor handicapate şi a celor care necesită prezenţa unui interpret;

c. Dau posibilitatea anchetatorului să analizeze cu atenţie afirmaţiile celui ascultat, să-i surprindă cu exactitate expresiile, reacţiile, ezitările etc. multe cu semnificaţie pentru aprecierea sincerităţii martorului;

d. Asigură corectitudinea şi continuitatea ascultării, organul judiciar nefiind obligat să ia note, să-l întrerupă pe cel audiat, să transcrie întrebările şi răspunsurile.

Acest ultim avantaj are o semnificaţie direct tactică. De pildă, în intervalul de timp în care sunt scrise întrebările şi răspunsurile, martorul, dar mai ales învinuitul sau inculpatul, au posibilitatea să-şi pregătească răspunsurile, să se gândească la diverse alibiuri etc.

Înregistrările pe bandă magnetică, efectuate în momentul ascultării persoanelor, pot servi ca mijloc de probă, alături de declaraţia scrisă, numai în situaţia în care se realizează în conformitate cu regulile procesuale penale, precum şi cele tehnico-tactice criminalistice .

La începutul ascultării, martorului i se aduce la cunoştinţă că declaraţia sa va fi înregistrată pe bandă în întregime. Înregistrarea începe cu indicarea datei şi locului de înregistrare, a numelui şi calităţii organului judiciar, după care ascultarea îşi urmează cursul firesc (identificarea martorului, depunerea jurământului, prezentarea obiectului cauzei, relatarea liberă, întrebările şi răspunsurile).

Eventualele pauze făcute în timpul audierii sunt menţionate înainte şi după reluarea înregistrării, care va începe cu repetarea ultimelor cuvinte rostite de martor, înainte de pauză. Aceleaşi menţiuni se fac şi în ipoteza în care intervine vreo defecţiune tehnică.

La sfârşit, banda este audiată în întregime, martorul fiind întrebat dacă imprimarea a fost efectuată în mod corect, atât întrebarea, cât şi răspunsul fiind şi ele înregistrate, ca şi menţiunile despre ora la care s-a terminat ascultarea şi despre aparatura folosită la imprimare (magnetofon, viteză de înregistrare, tipul de bandă magnetică şi microfon). Capătul benzii este sigilat, iar rola sau caseta împachetată şi sigilată la rândul ei, purtând semnătura organului judiciar care a luat declaraţia şi a martorului. Despre toate aceste operaţii se fac menţiunile cuvenite în declaraţia scrisă.

Faţă de avantajele evidente ale acestui mijloc de fixare şi, îndeosebi, a celor prezentate de înregistrarea videomagnetică, în prezent nu se mai manifestă nici un fel de reţinere. Până nu de mult exista temerea că o imprimare poate fi „trucată", lucru uşor de depistat prin mijloace tehnice criminalistice actuale. Aceste temeri se menţin, însă, la unele organe judiciare (poate nu fără temei), mai ales la magistraţi, atunci când banda magnetică reprezintă un mijloc

material de probă, în sensul că poate să conţină urmele sonore ale faptei. Fireşte, nu avem în vedere înregistrările audio şi video din categoria mijloacelor de probă (art. 64 C. pr. pen.) efectuate potrivit altor proceduri.

BIBLIOGRAFIE

- G.Theodoru, L.Moldovan, Drept procesual penal, Ed.Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979,;
- A.Ciopraga şi I.Iacobuţă, Criminalistica, Ed. Chemarea, Iaşi, 1997,
- I. Neagu, Drept procesual penal - Tratat, Ed. Global Lex, Bucureşti, 2002, p.353 şi urm, şi Drept procesual penal - partea generală, vol. II, Ed. Euro-Trading, Bucureşti, 1992, p.79.
- N. Volonciu, Drept procesual penal, Ed. Paideia, Bucureşti, 1995;
- T. Bogdan, Probleme de psihologie judiciară, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1973;
- A. Ciopraga, Evaluarea probei testimoniale în procesul penal, Ed. Junimea, Iaşi, 1979;
- T. Bogdan, I. Santea, R. Drăgan-Cornianu, Comportamentul uman în procesul judiciar, Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1983 ;
- I. Stoenescu şi S. Zilberstein, Drept procesual civil. Teoria generală, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1977;
- Em. Mihuleac, Sistemul probator în procesul civil, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1970;
- V. M. Ciobanu, Drept procesual civil, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996;
- C. Suciu, Criminalistica, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972;
- I. Mircea, Criminalistică, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998;
- Ch. L. Yescke, The art of investigative interviewing: a human approach to testimoniale evidence, Ed. Butterworth-Heinemann, Boston, SUA, 1997;
- Al. Roşca, Psihologie generală, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975;
- N. Mitrofan, U. Zdrenghea şi T.Butoi, Psihologie judiciară, Ed.Şansa, Bucureşti, 2000.

CAPITOLUL 5
ASCULTAREA ÎNVINUITULUI SAU INCULPATULUI ÎN PROCESUL PENAL

5.1. Aspecte de ordin noţional.

Terminologie – noţiunile de: ascultare, audiere, anchetă, interogatoriu. În literatura de specialitate, în legislaţia procesual-penală precum şi în practica judiciară, actul procedural prin care învinuitul sau inculpatul, celelalte părţi sau martorii sunt chemaţi în faţa organelor judiciare pentru a furniza informaţii în legătură cu infracţiunea ce formează obiectul urmăririi penale sau al judecăţii este desemnat prin termeni variaţi, nu întotdeauna proprii a contura conţinutul acestei activităţi. De aceea, consider a fi necesare anumite precizări şi delimitări terminologice.

Astfel, ascultarea persoanelor reprezintă actul procedural prin care învinuitul sau inculpatul, celelalte părţi, martorii, cu privire la care există o presupunere că deţin informaţii în legătură cu infracţiunea sau făptuitorul acesteia, sunt chemate să dea relaţii sau explicaţii în faţa organelor judiciare penale. Alături de termenul de ascultare se utilizează şi termenul de audiere. Acesta este considerat a fi sinonim, putând fi folosit, atât în limba vorbită cât şi în limba literară, în locul celui de ascultare. La fel şi în legislaţia procesual-penală, în limbajul juridic precum şi în cel al literaturii juridice şi criminalistice. În mod nejustificat, se consideră că audierea constă în activitatea de ascultare a persoanelor numai de instanţa de judecată. Legiuitorul, reglementând această activitate procesuală, utilizează, cu precădere, termenul de ascultare (art.70 şi urm. C. pr. pen.).

Prin urmare, termenul de anchetă nu se identifică cu cel de ascultare ci îl include în conţinutul său. Astfel, ancheta penală cuprinde o serie de activităţi de urmărire penală şi tactică criminalistică (cercetare la faţa locului, percheziţii, ascultări de persoane, confruntări, reconstituiri etc.) precum şi de investigaţii operative desfăşurate de organele specializate având ca scop şi finalitate identificarea şi tragerea la răspundere penală a făptuitorilor, constatarea şi probarea temeinică a faptelor şi corecta aplicare a legii.

Termenul de interogatoriu desemnează totalitatea întrebărilor adresate de organul judiciar persoanelor ce sunt ascultate în procesul penal cu privire la faptele ce formează obiectul procesului şi a răspunsurilor date de acestea. În literatură precum şi în practica judiciară termenul interogatoriu este folosit, uneori, într-un mod impropriu. Astfel, datorită, probabil, împrejurării că învinuitului sau inculpatului, cu prilejul ascultării, i se adresează cele mai multe întrebări, termenul interogatoriu este utilizat pentru desemnarea activităţii de ascultare a acestuia şi ar consta în totalitatea întrebărilor puse învinuitului/inculpatului, precum şi răspunsurile la aceste întrebări. Utilizat în

această accepţiune termenul interogatoriu prezintă anumite neajunsuri. Astfel, acesta priveşte doar o latură a activităţii de ascultare (momentul adresării întrebărilor şi al primirii răspunsurilor), neacoperind integral conţinutul acestui act procedural. Ascultarea învinuitului/inculpatului presupune, în primul rând relatarea liberă a faptelor de către cel ascultat şi apoi adresarea de întrebări de către organul judiciar. Prin urmare, activitatea de ascultare în ansamblu constituie rezultatul aplicării procedeului mixt de audiere, adică al relatării spontane a faptelor şi a interogatoriului . Apoi, termenul interogatoriu, utilizat în sensul precizat mai sus, ar privi numai ascultarea învinuitului sau inculpatului, ceea ce ar putea conduce la concluzia că numai acesta ar putea fi supus unui interogatoriu. O astfel de concluzie ar fi falsă deoarece dispoziţiile legale care reglementează ascultarea învinuitului/inculpatului (privind relatarea liberă şi adresarea de întrebări) se aplică în mod corespunzător şi la ascultarea celorlalte părţi precum şi martorilor (art. 77 şi art.86 C. pr. pen.).

Alţi autori analizează aceste noţiuni din perspectivă strict psihologică şi se precizează că ascultarea, audierea par a fi termeni didactici mult mai apropiaţi verificării unor cunoştinţe şcolare sau schimbului unilateral de informaţii, conotaţiile ambilor termeni având caracter contemplativ-static, iar această semnificaţie este departe de relaţia de opozabilitate interpersonală de tip special specifică urmăririi penale. De asemenea, termenul de anchetă ar părea impropriu, deoarece trimite către domeniile sociologiei, pe de o parte, iar pe de altă parte acest termen, prin specificul consacrării sale în trecut, se asociază relelor tratamente şi abuzului specific anchetatorului de tip torţionar.

Din această perspectivă psihologică se apreciază că termenul de interogatoriu şi, respectiv, interogare judecătorească, desemnează cel mai bine realităţile pe care în fond le vizează. Astfel, interogatoriul este definit ca fiind contactul interpersonal verbal, relativ tensionat emoţional, desfăşurat sistematic şi organizat ştiinţific, pe care îl poartă reprezentantul organului de stat cu persoana bănuită în scopul de a culege date şi informaţii despre o faptă infracţională în vederea prelucrării şi lămuririi împrejurărilor în care s-a comis fapta, a identifica făptuitorii şi, în funcţie de adevăr, a stabili răspunderile.

În literatura americană de specialitate, pentru a desemna activitatea de ascultare a persoanelor în cadrul procesului penal este folosit termenul de interogatoriu şi, mai nou, termenul de „interviu investigativ" .

În concluzie, termenul de ascultare a învinuitului/inculpatului este folosit pentru a desemna această activitate din punct de vedere al reglementărilor procesual-penale, termenul de audiere ca sinonim al ascultării cu sensul precizat iar, pentru a surprinde şi conotaţiile de natură psihologică, este folosit termenul de interogatoriu. Termenul de anchetă include în conţinutul său atât activitatea de ascultare a persoanelor cât şi alte activităţi de urmărire penală, de tactică criminalistică şi de investigaţii operative pentru identificarea şi tragerea la răspundere penală a făptuitorilor.

5.2. Noţiunea şi importanţa ascultării învinuitului sau inculpatului

Săvârşirea unei infracţiuni antrenează întotdeauna o vie activitate de probaţiune desfăşurată de organele judiciare în vederea stabilirii tuturor împrejurărilor referitoare la faptă şi făptuitor.

Posibilitatea aflării adevărului în cauzele penale este dată de împrejurarea că infracţiunea, ca faptă a omului, este însoţită, în majoritatea aproape absolută a situaţiilor, de producerea unor transformări în mediul înconjurător. Astfel de modificări de natură materială, desemnate prin termenul general de urme, sunt susceptibile de o constatare nemijlocită şi pot fi percepute direct de către organele judiciare, pe calea efectuării unor activităţi operative (cercetarea la faţa locului, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, percheziţia, etc.) sau prin supunerea acestora unor examinări de specialitate (expertize, constatări tehnico-ştiinţifice etc.). Descoperirea, ridicarea, fixarea, analiza şi sinteza acestor elemente materiale furnizează utile informaţii cu privire la infracţiunea comisă şi la autorul acesteia.

Dar, săvârşirea infracţiunii este întotdeauna însoţită de o serie de transformări de natură imaterială. Este vorba de acele schimbări petrecute în plan psihic, în planul conştiinţei conservate în memoria celor care într-o calitate sau alta au participat la săvârşirea infracţiunii: învinuit sau inculpat, parte vătămată, martori. Astfel de modificări produse în psihicul omului, sub forma unor impresii, nu pot fi cunoscute organelor judiciare decât pe o cale mijlocită, ocolită. Între organul judiciar şi sursa informaţiei se interpune purtătorul informaţiei, cel care a perceput împrejurări legate de infracţiune şi de făptuitor. Cunoaşterea acestor informaţii presupune exteriorizarea, comunicarea, adică transpunerea în imagini verbale a impresiilor lăsate în memorie. Aceasta implică un contact direct între organul judiciar şi purtătorul informaţiei, contact care se realizează prin chemarea în faţa organelor judiciare a celor care cunosc împrejurări legate de infracţiune în vederea ascultării lor .

Ascultarea învinuitului/inculpatului este una dintre activităţile cele mai importante căreia, organul de urmărire penală îi consacră o mare parte din timp şi un volum mare de muncă. Ascultarea învinuitului/inculpatului poate fi definită drept activitatea procesuală şi de tactică criminalistică efectuată de către organul de urmărire penală în scopul stabilirii unor date cu valoare probatorie necesare pentru aflarea adevărului în cauza care face obiectul cercetării penale.

Aşadar, ascultarea învinuitului/inculpatului este un act procedural dar şi de tactică criminalistică, care oferă organului de urmărire penală şi instanţei de judecată cele mai multe informaţii cu privire la fapta săvârşită şi la personalitatea făptuitorului. Datorită valorii informaţiilor pe care organul judiciar le obţine din ascultarea învinuitului/inculpatului, de regulă, procesul penal (atât în cursul urmăririi penale cât şi al judecăţii), nu se poate desfăşura fără ascultarea celui în jurul căruia se va concentra întreaga activitate a organelor judiciare şi a părţilor, purtătorul celor mai ample şi utile informaţii -

învinuitul sau inculpatul. Această concluzie reiese din obligaţia organului judiciar de a se deplasa şi de a asculta pe învinuit/ inculpat la locul unde se află, dacă acesta nu poate să se prezinte pentru a fi ascultat. Situaţiile în care procesul penal poate începe şi continua fără contactul direct dintre organul judiciar şi învinuit sau inculpat sunt de excepţie şi strict reglementate de lege. Dispoziţiile legale prevăd că organul de cercetare penală va continua urmărirea şi fără a-l asculta pe inculpat când acesta este dispărut, se sustrage de la cercetare sau nu locuieşte în ţară, iar în faza de judecată, inculpatul nu este ascultat în cazul în care nu se prezintă, deşi a fost legal citat.

Ascultarea învinuitului/inculpatului este o activitate deosebit de importantă şi ocupă un loc special în rândul celorlalte activităţi legate de strângerea probelor pe de o parte, datorită informaţiilor pe care le furnizează iar pe de altă parte, această activitate constituie prima manifestare a dreptului de apărare al învinuitului/inculpatului. Prin informaţiile pe care le oferă, deşi în cele mai multe cazuri învinuitul/inculpatul nu are interes să arate complet adevărul, declaraţiile lui cuprind numeroase aspecte ale infracţiunii cercetate (participanţi, metode de săvârşire şi de acoperire sau ascundere a faptei, bunuri sau valori sustrase, împrejurări legate de comiterea faptei) care, coroborate cu ansamblul probelor existente în dosar pot reda imaginea fidelă a modului de săvârşire a faptei şi, nu în ultimul rând, acestea servesc la justa soluţionare a cauzei. De asemenea, această activitate, fiind prima manifestare a dreptului de apărare, îi conferă învinuitului/inculpatului largi posibilităţi de prezentare a faptelor şi împrejurărilor ce vin în favoarea sa şi a tuturor datelor pe care le consideră necesare, putând solicita în acest sens administrarea probelor.

Învinuitul/inculpatul este persoana care cunoaşte cel mai bine împrejurările şi modalităţile prin care s-a săvârşit infracţiunea şi poate oferi date pe care nimeni altcineva nu le cunoaşte. Astfel, prin ascultarea lui se pot descoperi mijloace de probă ce pot servi la dovedirea activităţii sale infracţionale indiferent dacă, ulterior, revine sau nu asupra declaraţiilor iniţiale. Prin urmare, informaţiile furnizate de învinuit/inculpat în cadrul ascultării contribuie la strângerea materialului probator ce va servi atât la acuzarea cât şi la apărarea sa.

În acest sens, cu ocazia ascultării, învinuitul/inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăţia sa, iar atunci când există probe de vinovăţie, învinuitul/inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie. Sarcina probării vinovăţiei învinuitului/inculpatului incumbă organului de urmărire penală, iar până la stabilirea vinovăţiei operează principiul prezumţiei de nevinovăţie .

În concluzie, ascultarea învinuitului/inculpatului este o activitate de o importanţă majoră în cadrul activităţilor procesuale probatorii datorită informaţiilor care se pot obţine atât cu privire la împrejurările şi modalităţile în care a fost săvârşită fapta dar şi cu privire la personalitatea făptuitorului. Aceste informaţii ajută organul judiciar la înţelegerea cazului sub toate aspectele, determinând astfel o încadrare juridică corectă a faptei săvârşite şi în final

contribuie la justa soluţionare a cauzei. Dar pentru ca această activitate să-şi poată atinge scopul este necesară o cunoaştere aprofundată de către organul de urmărire penală atât a regulilor şi procedeelor legale de acţiune, cât şi a unor elemente de tactică criminalistică, de psihologie judiciară şi de comunicare interpersonală.

5.3. Noţiunea de tactică a ascultării învinuitului sau inculpatului

Prin intermediul organelor sale de simţ şi al gândirii abstracte, omul cunoaşte ceea ce se întâmplă în lumea înconjurătoare şi păstrează multă vreme în memorie imaginile evenimentelor ce se produc în faţa sa. Astfel că el are capacitatea să reproducă în conştiinţa sa faptele şi fenomenele petrecute cu multă vreme în urmă. Deci şi infracţiunile, percepute în timpul săvârşirii lor, pot fi reproduse de subiectul receptor şi redate altor persoane, cu suficiente caracteristici generale şi de detaliu pentru a fi înţelese cu uşurinţă. Martorii oculari, infractorii şi chiar victimele, percepând nemijlocit procesul săvârşirii infracţiunii, sunt în măsură să facă relatări utile despre modul şi împrejurările în care a fost comisă. De aceea, ştiinţa criminalisticii elaborează metodele tactice de ascultare a acestor persoane.

Tactica ascultării învinuitului/inculpatului în procesul penal poate fi definită drept acea parte a tacticii care, în scopul obţinerii unor declaraţii complete şi fidele, elaborează, cu respectarea normelor procesual penale, un ansamblu de procedee referitoare la organizarea ascultării, la elaborarea planului pe baza căruia se va desfăşura ascultarea,la modul propriu-zis de efectuare a acestei activităţi, modul de fixare a declaraţiilor învinuitului/inculpatului, la verificarea şi aprecierea acestora .

Având în vedere faptul că de multe ori învinuitul/inculpatul ascunde fapte sau împrejurări cu privire la care este audiat de anchetator sau face declaraţii nesincere cu scopul de a se sustrage de la răspunderea penală care îl ameninţă (folosind în acest sens cele mai abile mijloace pentru inducerea în eroare a organului judiciar), este necesară elaborarea şi folosirea unor procedee tactice de ascultare a învinuitului/inculpatului. Folosirea acestor procedee tactice nu poate depăşi cadrul legal şi trebuie să se facă cu respectarea demnităţii umane. În acelaşi timp trebuie să se ţină seama de diversele atitudini pe care învinuitul/inculpatul le poate adopta în faţa anchetatorului. Astfel, activitatea de ascultare aduce în poziţii opuse pe participanţii la această activitate: organul judiciar, purtător al autorităţii de stat, care va folosi numai mijloace legale neputând periclita prestigiul şi demnitatea specifice acestei funcţii şi învinuitul/inculpatul care este interesat să ascundă adevărul, fiind autorul infracţiunii şi utilizând în acest sens şi mijloace perfide şi imorale, fară pericolul de a fi sancţionat. Aşadar, anchetatorul trebuie să folosească o gamă largă de procedee tactice adecvate fiecărei situaţii în parte. Aceste procedee tactice reprezintă „arma” cea mai eficace în vederea obţinerii unor declaraţii exacte şi sunt puse la îndemâna organului judiciar de acea parte a tacticii criminalistice denumită tactica ascultării învinuitului/inculpatului.

Natura procedeelor tactice şi modul de aplicare a acestora diferă după cum învinuitul/ inculpatul este de bună sau de rea-credinţă. Astfel, pe învinuitul/inculpatul de rea-credinţă procedeul tactic trebuie să-l determine să renunţe la tendinţa de minciună, de negare a faptelor şi să-l determine să recunoască adevărul; acest procedeu trebuie să aibă însuşirea de a surprinde, de a descumpăni, de a-l determina pe acesta să colaboreze şi în final să facă declaraţii sincere. Astfel de procedee tactice constau, de regulă, în folosirea de către organul judiciar a unor strategii care, plasate în cel mai favorabil moment psihologic şi adaptate personalităţii învinuitului/inculpatului, au scopul de a-l îndruma spre o anumită comportare, adică renunţarea la atitudinea de rea-credinţă şi recunoaşterea faptelor săvârşite. În cazul în care învinuitul/inculpatul se caracterizează prin inteligenţă, abilitate, spirit de observaţie, va putea înţelege intenţia organului judiciar şi se va strădui să păstreze tăcerea asupra acelor împrejurări a căror dezvăluire l-ar pune în pericol. Dar, dacă procedeul tactic este utilizat într-un mod inteligent şi este plasat în cel mai propice context psihologic, învinuitul/inculpatul ar putea să nu sesizeze finalitatea urmărită de anchetator şi, în consecinţă, ar putea dezvălui fapte asupra cărora până în acel moment a păstrat tăcerea; aceasta nu înseamnă că a fost silit, constrâns la această atitudine, nu înseamnă că a fost indus în eroare, comportarea organului judiciar fiind una onestă şi având ca scop moral aflarea adevărului. Libertatea organului judiciar nu este nelimitată. Acesta nu poate folosi procedee care să contravină dispoziţiilor legale sau care să inducă în eroare pe învinuit/inculpat sau pentru a-l determina să recunoască forţat anumite fapte pe care nu le-a săvârşit.

Procedeele tactice sunt folosite nu numai cu privire la ascultarea învinuitului/inculpatului de rea-credinţă ci şi în cazul învinuitului/inculpatului de bună-credinţă, deoarece, acesta din urmă comite, mai presus de voinţa lui, erori, inexactităţi ce trebuie însă reparate pentru a facilita obţinerea unei declaraţii complete şi fidele. De regulă, scopul utilizării unor astfel de procedee este reamintirea unor împrejurări temporar uitate sau verificarea exactităţii celor declarate, mai ales când arătările acestora se referă la însuşirile subiective de apreciere a raporturilor spaţiale, la localizarea şi determinarea duratei în timp a unor fenomene .

Procedeele tactice folosite în ascultarea învinuitului/inculpatului în procesul penal nu sunt construcţii artificiale, hibride, ci dimpotrivă, reprezintă rezultatul generalizării ştiinţifice a experienţei pozitive acumulate de organele judiciare de-a lungul timpului, de practica cercetării infracţiunilor. Procedeelor tactice le este specific un anumit caracter de generalitate, implicând anumite elemente tipice, comune. Eficacitatea lor a fost constant verificată în activitatea practică a organelor judiciare. Procedeele tactice folosite de organul judiciar se diferenţiază după cum sunt aplicate unuia sau altuia dintre învinuiţi/inculpaţi. Astfel, un anumit procedeu tactic poate fi eficient în cazul unui învinuit/inculpat şi ineficient în cazul altui învinuit/inculpat. În practica judiciară s-a constatat că procedeele tactice de ascultare au, în mod necesar, un caracter individual, ele

diferenţiindu-se unele de altele în funcţie de mai multe criterii, între care un rol important îl are personalitatea învinuitului/inculpatului şi ansamblul datelor în care se înscrie cauza. De aceea, ele trebuie aplicate nuanţat, specific personalităţii învinuitului/inculpatului şi tuturor circumstanţelor cauzei. Aceste criterii de diferenţiere în aplicarea practică determină situaţia ca procedeele tactice de ascultare să aibă doar caracterul unor indicaţii, unor modele sau recomandări care lasă un nelimitat câmp de acţiune imaginaţiei, perspicacităţii, fanteziei organului judiciar .

Prin urmare, regulile tactice după care se desfăşoară ascultarea învinuitului/inculpatului au fost elaborate pe baza unei îndelungate cercetări iar aplicarea lor nu poate depăşi prevederile normelor în vigoare, utilizându-se numai în limitele şi în spiritul acestora . Aceste reguli au fost sistematizate de partea criminalisticii denumită tactica ascultării persoanelor în procesul penal şi, mai concret, tactica ascultării învinuitului sau inculpatului.

5.4. Declaraţiile învinuitului/inculpatului

Noţiunea şi importanţa declaraţiilor învinuitului/inculpatului – Întreaga activitate procesuală se desfăşoară în vederea dovedirii activităţii infracţionale a învinuitului/inculpatului şi tragerii lui la răspundere penală. Această dovedire a activităţii infracţionale se face prin probe, prin descoperirea şi administrarea de probe şi reprezintă o obligaţie legală care îi revine organului judiciar.

Potrivit concepţiei legiuitorului nostru, constituie probă orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei. Categorie juridică distinctă, mijloacele de probă reprezintă izvorul probei, adică acele mijloace care pun în evidenţă proba, prin care pot fi constatate elementele de fapt ce pot servi ca probă în procesul penal. Mijloacele de probă sunt enumerate în mod expres de către legiuitor, acestea fiind: declaraţiile învinuitului sau ale inculpatului, declaraţiile părţii vătămate, ale părţii civile şi ale părţii responsabile civilmente, declaraţiile martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările tehnico-ştiinţifice, constatările medico-legale şi expertizele. Prin urmare, pe baza prevederilor legale, declaraţiile învinuitului/ inculpatului pot fi definite ca fiind mijloc de probă specific dreptului penal prin care se constată elemente de fapt (împrejurări, realităţi, întâmplări) ce pot servi ca probă şi care contribuie la aflarea adevărului şi la lămurirea aspectelor cauzei ce face obiectul cercetării.

Ascultarea învinuitului sau inculpatului, ca activitate procesuală, are ca rezultat obţinerea declaraţiilor acestuia. Declaraţiile învinuitului/inculpatului sunt făcute, de regulă, oral în faţa organelor judiciare şi se consemnează în scris de acestea. Există şi situaţii, întâlnite mai rar în practica judiciară, când declaraţiile învinuitului/inculpatului, din cauza unei infirmităţi fizice (de exemplu: muţenia) nu pot fi făcute oral ci numai scris. Aceasta însă nu schimbă natura declaraţiilor, ele având aceeaşi valoare probantă.

Declaraţiile învinuitului/inculpatului sunt primele în enumerarea făcută de lege, poate şi datorită rolului deosebit de important pe care acest mijloc de probă îl are în cadrul procesului penal. Astfel, în cazul declaraţiilor sincere, declaraţiile învinuitului/inculpatului contribuie întotdeauna la justa soluţionare a cauzei întrucât, dacă învinuitul/inculpatul este vinovat, stabilesc cu multă exactitate împrejurările în care a fost săvârşită fapta, iar dacă nu este vinovat, fac cunoscute împrejurările care infirmă învinuirea. De asemenea, şi declaraţiile mincinoase sunt necesare deoarece organul judiciar ia cunoştinţă de atitudinea învinuitului/inculpatului faţă de învinuirea ce i se aduce, atitudine care poate influenţa individualizarea pedepsei. De aceea, aceste declaraţii sunt un mijloc de probă dintre cele mai importante, pentru organul judiciar existând obligaţia de a le obţine în orice cauză penală atât în faza de urmărire penală cât şi în faza de judecată.

În literatura de specialitate se face vorbire de o dublă importanţă a declaraţiilor învinuitului: ca izvor de probaţiune în cauză şi ca mijloc de apărare al acestuia. Delimitarea în analiza acestor aspecte se face doar în plan teoretic deoarece, în practică, aceste două laturi ale ascultării învinuitului sunt indisolubil legate între ele. Alţi autori analizează funcţiile declaraţiilor învinuitului sau inculpatului pentru a evidenţia mai bine importanţa acestora. Astfel, se precizează că declaraţiile învinuitului/inculpatului îndeplinesc două funcţii: funcţia de mijloc de probă şi funcţia de mijloc de apărare.

Ca mijloc de probă, declaraţiile învinuitului/inculpatului furnizează organului judiciar elemente de fapt care pot servi ca probe pentru aflarea adevărului în cauza penală. Astfel, învinuitul/inculpatul, în cazul în care el este în realitate cel care a săvârşit fapta imputată, are cunoştinţe direct dobândite cu privire la faptele comise şi împrejurările în care au fost săvârşite deoarece cunoaşte cel mai bine aceste aspecte şi deţine date pe care nimeni altcineva nu le cunoaşte. În cazul în care o persoană este pe nedrept învinuită sau inculpată, prin declaraţiile sale are serioase posibilităţi de dezvinovăţire şi de preîntâmpinare a unei erori judiciare.

Ca mijloc de apărare, declaraţiile învinuitului/inculpatului constituie prima manifestare a dreptului de apărare a învinuitului/inculpatului deoarece prin acestea are posibilitatea de a prezenta faptele şi împrejurările care vin în apărarea sa, încercând astfel să se disculpe. Astfel, dacă învinuitul/inculpatul este vinovat, prin declaraţiile sale, el va încerca, de cele mai multe ori, să prezinte faptele astfel încât să-şi creeze o situaţie mai uşoară, iar dacă este nevinovat se va strădui să invoce toate acele împrejurări care probează nevinovăţia sa.

Tot ca un mijloc de apărare, declaraţiile învinuitului/inculpatului pun în lumină sistemul de garanţii al exercitării dreptului la apărare consacrat de Constituţie şi dispoziţiile legale în vigoare - garantarea dreptului la apărare – care împiedică exercitarea abuzivă a puterii de către organele judiciare şi în acelaşi timp constituie o cale de prevenire a erorilor judiciare. Ele sunt deci de natură să oprească subiectivismul celor care sunt purtători ai calităţii de subiecţi

activi oficiali ai administrării probei. Şi tot ca o manifestare a dreptului de apărare al învinuitului/ inculpatului se constituie şi dreptul la tăcere pe tot parcursul procesului penal, darea declaraţiei fiind un drept al învinuitului/inculpatului şi nu o obligaţie.

Clasificarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului

Declaraţiile învinuitului/inculpatului pot fi clasificate în: declaraţii judiciare sau declaraţii extrajudiciare.

Declaraţia este judiciară atunci când este făcută în cadrul procesului penal, în faţa organelor judiciare, cu respectarea procedurii penale, constituind prin ea însăşi mijloc de probă.

Declaraţia este extrajudiciară când a fost făcută în afara procesului penal, conţinutul ei ajungând la cunoştinţa organului judiciar prin alte mijloace de probă. Acestea pot fi anumite scrisori, declaraţii ale unor martori (cărora învinuitul/inculpatul le-a relatat despre faptă şi participaţia sa) ori anumite înscrisuri în care s-au consemnat declaraţiile învinuitului/ inculpatului făcute în cadrul unor cercetări administrative. De asemenea, pot fi incluse în această categorie şi informaţiile desprinse dintr-un jurnal personal, dintr-un memoriu redactat de învinuit sau inculpat ori din alte înscrisuri.

Importanţa şi rolul declaraţiilor învinuitului/inculpatului în raport cu celelalte mijloace de probă

Legiuitorul a condiţionat valoarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului - mijloc de probă, de existenţa unor fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză, ele neavând o valoare mai dinainte stabilită. Astfel, declaraţiile învinuitului/inculpatului servesc la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu celelalte mijloace de probă administrate în cauză: declaraţiile martorilor sau părţii vătămate, înscrisurile, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările medico-legale, expertizele.

În raport cu aceste mijloace de probă, importanţa declaraţiilor învinuitului/inculpatului nu este de neglijat datorită poziţiei pe care acesta o ocupă în cadrul procesului penal, fiind figura centrală a acestuia. Cum am mai precizat, învinuitul/inculpatul oferă o serie de date pe care le cunoaşte mai bine decât oricine şi care, de multe ori, sunt cunoscute numai de el. Astfel că, fără declaraţiile sale, este foarte greu uneori să se stabilească acele împrejurări care au importanţă esenţială pentru cauză.

Pentru a înţelege mai bine rolul declaraţiilor acestui subiect procesual în raport cu celelalte mijloace de probă este necesară cunoaşterea acestora şi punerea în evidenţă a trăsăturilor specifice fiecăruia.

Printre mijloacele de probă orale se înscriu, alături de declaraţiile învinuitului/inculpatului şi declaraţiile martorului şi cele ale părţii vătămate. Persoana care are cunoştinţă despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal poate fi ascultată în calitate de martor. Persoana chemată ca martor este obligată să se înfăţişeze la locul, data şi ora arătate în citaţie, neîndeplinirea acestei obligaţii (prin lipsa nejustificată) ducând la sancţionarea acestuia cu o amendă judiciară. De

asemenea, martorul are datoria să declare tot ce ştie cu privire la faptele cauzei, încălcarea acestei obligaţii (prin afirmaţii mincinoase sau prin faptul că nu spune tot ce ştie privitor la împrejurările esenţiale asupra cărora este întrebat) atrăgând aplicarea unei sancţiuni penale pentru săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă .

Spre deosebire de declaraţiile martorului ce constituie, după cum am arătat, o obligaţie, neîndeplinirea acestora fiind sancţionată, declaraţiile învinuitului/inculpatului nu reprezintă o obligaţie pentru acesta. El poate face declaraţii în faţa organului judiciar sau poate adopta atitudinea de tăcere, nefiind tras la răspundere pentru aceste atitudini. De asemenea, învinuitul/inculpatul poate face declaraţii mincinoase sau incomplete fără a putea fi tras la răspundere penală pentru săvârşirea infracţiunii de mărturie mincinoasă deoarece darea declaraţiilor constituie un drept al său şi nu o obligaţie.

Învinuitul/inculpatul poate să revină asupra declaraţiilor sale, poate face completări, rectificări sau precizări. În această privinţă, martorul nu poate schimba sau modifica declaraţia sa datorită obligaţiei legale impuse acestuia de a declara tot ce ştie încă de la început, riscând altfel sancţiunea penală pentru mărturie mincinoasă. Învinuitul/inculpatul însă poate reveni, schimbându-şi declaraţia dată iniţial. Organul judiciar îl va întreba ce anume l-a determinat să revină asupra declaraţiei pentru a aprecia care declaraţie este adevărată. Prin completări, învinuitul/inculpatul îşi menţine declaraţiile anterioare, însă mai adaugă ceva la ele. Învinuitul/inculpatul va fi întrebat de ce nu a făcut completările după relatarea liberă, când i s-au pus întrebări de completare şi a avut posibilitatea de a face aceste completări. Rectificarea constă în îndreptarea sau completarea unor afirmaţii, iar precizarea urmăreşte ca anumite afirmaţii vagi să fie stabilite în mod detaliat. De exemplu, declară că au fost mai multe persoane fără a arăta care, pentru ca ulterior să precizeze numărul acestora .

Partea vătămată este persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială şi care participă în această calitate în procesul penal . Aceasta poate oferi informaţii utile şi necesare cu privire la momentul săvârşirii infracţiunii, în vreme ce declaraţiile învinuitului/inculpatului conţin şi date anterioare şi ulterioare acestui moment.

Declaraţiile martorilor şi ale părţii vătămate au rol ajutător fiind ascultaţi înaintea învinuitului/inculpatului, astfel că în momentul ascultării acestui din urmă subiect procesual, organul judiciar are deja o părere asupra felului în care a fost săvârşită infracţiunea şi câteva date despre făptuitor.

Informaţiile obţinute prin celelalte mijloace de probă (înscrisuri, înregistrări audio sau video, fotografii, mijloace materiale de probă, constatări tehnico-ştiinţifice, constatări medico-legale, expertize) au, de asemenea, un rol foarte important în probarea activităţii infracţionale a învinuitului/inculpatului. Dar, potrivit reglementărilor legale, probele nu au valoare mai dinainte stabilită. De aceea, pentru a cunoaşte adevărul cu privire la infracţiune şi făptuitorul ei este necesară coroborarea tuturor probelor administrate în cauză.

Ca o concluzie privind administrarea probelor şi folosirea mijloacelor de probă analizate, se poate preciza că organul judiciar trebuie să ia în considerare două reguli speciale ce au valoare de principiu: principiul prezumţiei de nevinovăţie şi principiul „in dubio pro reo”. În conformitate cu dispoziţiile legii procesual-penale care consacră prezumţia de nevinovăţie, orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăţiei sale printr-o hotărâre penală definitivă. Această prezumţie legală determină faptul că învinuitul sau inculpatul nu este obligat să-şi probeze nevinovăţia. Prezumţia de nevinovăţie are caracter procesual, astfel că învinuitul/ inculpatul continuă să beneficieze de aceasta în tot cursul procesului penal, chiar în situaţia în care există indicii ori probe de vinovăţie împotriva sa. Cealaltă regulă specială constă în faptul că în toată activitatea de administrare a probelor şi a folosirii mijloacelor de probă operează principiul „in dubio pro reo” adică orice îndoială este în favoarea învinuitului/inculpatului. Aceasta semnifică faptul că, pentru a putea fi reţinute de organele judiciare, acestea trebuie să aibă un conţinut precis.

Valoarea probatorie a declaraţiilor învinuitului/inculpatului

Concepţia asupra forţei probante a mărturisirii învinuitului/inculpatului a cunoscut de-a lungul timpului o evoluţie, care a mers de la atribuirea unei valori probante supreme („regina probelor”), până la considerarea acesteia ca o probă relativă a cărei valoare depinde de concordanţa ei cu alte probe administrate în aceeaşi cauză penală.

Astfel, în legislaţia mai veche, mai exact în sistemul probelor formale, declaraţiile învinuitului/inculpatului prin care acesta îşi mărturisea fapta şi îşi recunoştea vinovăţia erau considerate „regina probelor”.

În legislaţia modernă acest lucru nu mai este valabil, declaraţiile acestui subiect procesual având valoare probatorie numai prin coroborarea acestora cu celelalte mijloace de probă existente în cauză. Totuşi, unele reminiscenţe ale formalismului probelor pe planul acestui mijloc de probă mai sunt întâlnite în dreptul de tip anglo-saxon unde, în funcţie de recunoaşterea sau negarea vinovăţiei, procedura judecării cauzei este diferită. Astfel, dacă învinuitul/inculpatul declară de la început că se recunoaşte vinovat, procedura se simplifică – se exclude participarea juriilor – în care caz se va pune doar problema pedepsei.

Teoria şi practica unor sisteme de drept occidentale oferă mărturisirii învinuitului/ inculpatului valoarea oricărei probe ceea ce permite să se pronunţe o condamnare în temeiul unei mărturisiri ferme şi concrete. Această concepţie are la bază principiul liberei aprecieri a probelor şi prezumţia că nimeni nu are interesul să se recunoască vinovat pentru o faptă pe care nu a săvârşit-o. Practica a arătat însă că această prezumţie nu este valabilă întotdeauna. S-au întâlnit astfel situaţii în care inculpatul şi-a recunoscut vinovăţia cu privire la săvârşirea unei fapte din variate motive: pentru a ascunde o infracţiune mai gravă, din teamă, din devotament pentru adevăratul făptuitor, din interese personale, ori uneori, ca urmare a presiunilor ce s-au făcut asupra sa. Drept urmare, baza teoretică a acestei susţineri nu este prea sigură, astfel că nu se

poate acorda mărturisirii inculpatului valoarea unei probe complete şi ferme de vinovăţie. De asemenea, progresele făcute de psihologia judiciară – psihologia infractorului în special – au demonstrat că nu trebuie să se acorde prea multă încredere acestui mijloc de probă deoarece, de cele mai multe ori, voluntar sau involuntar, învinuitul/inculpatul denaturează declaraţiile sale.

Potrivit sistemului nostru probator, probele nu au valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată în urma examinării tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului . Prin urmare, declaraţiile învinuitului/inculpatului, ca mijloc de probă necesar pentru aflarea adevărului în procesul penal, sunt lăsate la libera apreciere a organului de urmărire penală sau instanţei de judecată care, pe baza convingerii sale intime izvorâte din examinarea tuturor probelor administrate în cauză, poate să condamne fără recunoaşterea învinuitului/inculpatului sau să-l achite chiar dacă acesta a recunoscut fapta şi vinovăţia sa.

Indiferent de conţinutul declaraţiilor sale – recunoaştere sau negare a faptei etc. – legea nu acordă o forţă probantă deosebită acestui mijloc de probă, dispoziţiile legale arătând că declaraţiile învinuitului/inculpatului pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Declaraţiile învinuitului/inculpatului au o forţă probantă relativă, pe de o parte datorită felului de percepere, memorizare, reproducere, adică a procesului de formare a declaraţiilor, iar pe de altă parte datorită faptului că învinuitul/inculpatul este direct interesat în desfăşurarea şi soluţionarea procesului penal. Relativitatea acestui mijloc de probă, trebuie privită în raport cu natura şi importanţa declaraţiilor făcute de învinuit/inculpat, de momentul în care au fost obţinute, de atitudinea acestuia în desfăşurarea procesului penal, de antecedentele sale penale şi în special, de menţinerea constantă a declaraţiilor sau după caz de revenirea asupra lor.

Potrivit regulilor procesual penale, organul de urmărire penală este obligat să manifeste un rol activ şi să adune probe atât în favoarea cât şi în defavoarea învinuitului/inculpatului. În acest sens, organul judiciar trebuie să administreze probele care susţin învinuirea chiar dacă învinuitul/inculpatul recunoaşte fapta. Aşadar, mărturisirea învinuitului/inculpatului are o valoare probatorie condiţionată de a fi confirmată de celelalte probe administrate. Luată izolat, ruptă de celelalte probe, nu are forţă probantă. De asemenea şi declaraţiile prin care învinuitul/inculpatul neagă săvârşirea faptei penale sunt apreciate în acelaşi mod.

Din coroborarea articolelor privind probele în general şi declaraţiile în special decurge caracterul divizibil şi retractabil al declaraţiilor învinuitului/inculpatului.

Declaraţiile învinuitului/inculpatului sunt divizibile, în sensul că cele înfăţişate de învinuit/inculpat pot fi acceptate în tot sau în parte, după cum sunt confirmate sau nu de celelalte probe existente în cauză. De exemplu, organul

judiciar poate considera ca adevărată acea parte din declaraţii prin care se recunoaşte săvârşirea infracţiunii şi poate înlătura, considerând-o ca neadevărată, partea din declaraţii care se referă la provocare, la legitima apărare, parte care este neconfirmată de celelalte probe administrate.

Declaraţiile învinuitului/inculpatului pot fi retractate atât în faza de urmărire penală cât şi cu prilejul cercetării judecătoreşti, organul judiciar – organul de urmărire penală sau instanţa de judecată – având sarcina de a aprecia care dintre aceste declaraţii succesive şi contradictorii sunt adevărate.

În practică, s-a constatat că oricare dintre aceste declaraţii poate fi reţinută ca verosimilă, indiferent că acestea au fost date în faza de urmărire penală sau în faza de judecată. Condiţia este ca aceste declaraţii să fie confirmate de ansamblul probelor existente în cauză. Prin urmare, posibilitatea retractării se menţine în orice fază a procesului penal, chiar şi în căile extraordinare de atac. De asemenea, recunoaşterea faptei nu constituie o piedică în revizuirea ulterioară a hotărârii. Retractarea trebuie să fie temeinic motivată şi de natură să formeze convingerea că relatările anterioare nu reprezintă adevărul.

În concluzie, declaraţiile învinuitului/inculpatului sunt divizibile – organul judiciar reţinând numai ceea ce se coroborează cu alte probe – şi retractabile – numai dacă aceasta se impune în urma aprecierii întregului material probator în cauză. În acest sens, în practica judiciară s-a statuat că existenţa unor contradicţii între declaraţiile succesive ale învinuitului/inculpatului indică falsitatea uneia sau a unora dintre ele, cel puţin în acele elemente asupra cărora poartă contradicţiile. Practica judiciară a statuat, de asemenea, că între declaraţiile date în mod succesiv nu există o ordine de preferinţă.

În aprecierea valorii probante a declaraţiilor învinuitului/inculpatului, organul de urmărire penală nu trebuie să plece de la idei preconcepute, presupuneri sau versiuni neverificate. El trebuie să dea dovadă de bună-credinţă şi obiectivitate astfel încât să aprecieze declaraţiile învinuitului/inculpatului numai în contextul celorlalte probe verificate existente în cauză. Necesitatea aprecierii în acest mod a declaraţiilor se explică pe de o parte prin faptul că, potrivit legii, probele nu au o valoare prestabilită iar pe de altă parte prin faptul că recunoaşterea, chiar sinceră şi completă a învinuitului/inculpatului, privită izolat, nu poate constitui temei pentru tragerea la răspundere penală.

Este evidentă concluzia că forţa probantă a declaraţiilor învinuitului inculpatului nu poate fi cuantificată dinainte, valoarea probantă a acestui mijloc de probă fiind lăsată la aprecierea organului de urmărire penală şi instanţei de judecată, apreciere care trebuie să aibă la bază convingerea intimă a organului judiciar izvorâtă din analizarea întregului material probator administrat în cauză.

Aspecte de drept procesual penal – Calitatea de învinuit/inculpat în cadrul procesului penal. Noţiunile de învinuit şi inculpat, deşi sunt folosite pentru a desemna aceeaşi persoană în cadrul procesului penal, nu sunt sinonime.

Potrivit dispoziţiilor procesual-penale, învinuitul este persoana căreia i s-a adus o învinuire printr-o plângere, denunţ sau din oficiu şi faţă de care se efectuează urmărirea penală, cât timp nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală împotriva sa iar inculpatul este persoana împotriva căreia s-a pus în mişcare acţiunea penală şi este parte în procesul penal. Momentul în care este pusă în mişcare acţiunea penală este ales de către organul de urmărire penală şi coincide cu existenţa temeiurilor care rezultă din totalitatea probelor administrate în cauză.

O infracţiune poate avea mai mulţi autori, situaţie în care se poate vorbi de coînvinuiţi sau de coinculpaţi. Coînvinuiţii/coinculpaţii sunt acei învinuiţi/inculpaţi care au săvârşit împreună o infracţiune şi sunt urmăriţi şi/sau judecaţi deodată. Aceştia din urmă (coinculpaţii) formează consorţiul procesual al coinculpaţilor. Trăsăturile acestuia sunt următoarele:

- toate probele privind existenţa infracţiunii sunt opozabile tuturor coinculpaţilor;
- orice act efectuat de vreunul dintre coinculpaţi produce efecte faţă de toţi coinculpaţii, dacă priveşte fapta sau circumstanţele reale ale acesteia;
- căile de atac folosite de unul sau unii dintre coinculpaţi profită tuturor coinculpaţilor, dacă sunt admise pe temeiuri obiective.

Din perspectivă terminologică, autorul unei infracţiuni este numit făptuitor până la momentul începerii urmăririi penale. După acest moment el devine învinuit şi, prin punerea în mişcare a acţiunii penale, acesta devine inculpat. Prin urmare, diferenţierea dintre învinuit şi inculpat este importantă, dată fiind poziţia procesuală diferită a acestora. Astfel, conform prevederilor exprese ale legii procesual-penale, inculpatul este parte în proces. Deoarece legea nu face o astfel de precizare şi cu privire la învinuit, rezultă că acesta este numai subiect de drepturi şi obligaţii procesuale.

Reglementarea procesual-penală a ascultării învinuitului/inculpatului – Ascultarea învinuitului/inculpatului trebuie să se realizeze în cadrul legal reglementat de normele procesual-penale. Acest cadru legal este unul general, sistemul de procedee şi reguli specifice, bazate pe dispoziţiile legii procesual-penale şi pe experienţa generalizată a organelor judiciare şi care se referă la modul concret de efectuare a acestei activităţi, fiind elaborat de tactica criminalistică, parte integrantă a ştiinţei criminalistice. Regulile după care se desfăşoară ascultarea învinuitului/inculpatului trebuie respectate atât de organele de urmărire penală cât şi de organele judecătoreşti în scopul asigurării legalităţii şi eficienţei ascultării ca act procedural şi ca mijloc de probă.

Codul de procedură penală al României conţine reguli procedural-penale exacte după care se desfăşoară activitatea de ascultare a învinuitului/inculpatului. Acestea presupun următoarele:

Art. 70, C. pr. pen - Învinuitul sau inculpatul, înainte de a fi ascultat, este întrebat cu privire la nume, prenume, poreclă, data şi locul naşterii, numele şi prenumele părinţilor, cetăţenie, studii, situaţia militară, loc de muncă, ocupaţie, adresa la care locuieşte efectiv, antecedente penale şi alte date pentru stabilirea situaţiei sale personale.

Învinuitului sau inculpatului i se aduc apoi la cunoştinţă fapta care formează obiectul cauzei, încadrarea juridică a acesteia, dreptul de a avea un apărător precum şi dreptul de a nu face nici o declaraţie, atrăgându-i-se totodată atenţia că ceea ce declară poate fi folosit şi împotriva sa. Dacă învinuitul sau inculpatul dă o declaraţie, i se pune în vedere să declare tot ce ştie cu privire la faptă şi la învinuirea ce i se aduce în legătură cu aceasta.

Dacă învinuitul sau inculpatul consimte să dea o declaraţie, organul de urmărire penală, înainte de a-l asculta, îi cere să dea o declaraţie, scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce.

Învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoştinţă şi obligaţia să anunţe în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a locuinţei pe parcursul procesului penal.

Art.71, C. pr. pen - Fiecare învinuit sau inculpat este ascultat separat. În cursul urmăririi penale, dacă sunt mai mulţi învinuiţi sau inculpaţi, fiecare este ascultat fără să fie de faţă ceilalţi. Învinuitul sau inculpatul este mai întâi lăsat să declare tot ce ştie în cauză.

Ascultarea învinuitului sau inculpatului nu poate începe cu citirea sau reamintirea declaraţiilor pe care acesta le-a dat anterior în cauză. Învinuitul sau inculpatul nu poate prezenta ori citi o declaraţie scrisă de mai înainte, însă se poate servi de însemnări asupra amănuntelor greu de reţinut.

Art. 72, C. pr. pen - După ce învinuitul sau inculpatul a făcut declaraţia, i se pot pune întrebări cu privire la fapta care formează obiectul cauzei şi la învinuirea ce i se aduce. De asemenea, este întrebat cu privire la probele pe care înţelege să le propună.

Art. 6, C. pr. pen - Organele judiciare au obligaţia să-l încunoştinţeze, de îndată şi mai înainte de a-l audia, pe învinuit sau pe inculpat despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia şi să-i asigure posibilitatea pregătirii şi exercitării apărării.

Art. 171, C. pr. pen - Învinuitul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de apărător, în tot cursul urmăririi penale şi al judecăţii, iar organele judiciare sunt obligate să-i aducă la cunoştinţă acest drept.

Asistenţa juridică este obligatorie când învinuitul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ, când este reţinut sau arestat chiar în altă cauză, când faţă de acesta a fost dispusă măsura de siguranţă a internării medicale sau obligarea la tratament medical chiar în alta cauză ori când organul de urmărire penală sau instanţa apreciază că învinuitul ori inculpatul nu şi-ar putea face singur apărarea, precum şi precum şi în alte cazuri prevăzute de lege. În cursul judecăţii, asistenţa juridică este obligatorie şi în cauzele în care legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare. Când asistenţa juridică este obligatorie, dacă învinuitul sau inculpatul nu şi-a ales un apărător, se iau măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu.

Art. 172, C. pr. pen - În cursul urmăririi penale, apărătorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire

penală şi poate formula cereri şi depune memorii. Lipsa apărătorului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală dacă există dovada că apărătorul a fost încunoştinţat de data şi ora efectuării actului. Încunoştinţarea se face prin notificare telefonică, fax, internet sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

Art. 74, C. pr. pen - Ori de câte ori învinuitul sau inculpatul se găseşte în imposibilitate de a se prezenta pentru a fi ascultat, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată procedează la ascultarea acestuia la locul unde se află, cu excepţia cazurilor în care legea prevede altfel.

Art. 73, C. pr. pen - Declaraţiile învinuitului sau inculpatului se consemnează în scris. În fiecare declaraţie se vor consemna, totodată, ora începerii şi ora încheierii ascultării învinuitului sau inculpatului. Declaraţia scrisă se citeşte acestuia, iar dacă cere, i se dă să o citească. Când este de acord cu conţinutul ei, o semnează pe fiecare pagină şi la sfârşit. Când învinuitul sau inculpatul nu poate sau refuză să semneze, se face menţiune în declaraţia scrisă.

Declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la ascultarea învinuitului sau inculpatului ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, precum şi de interpret când declaraţia a fost luată printr-un interpret.

Dacă învinuitul sau inculpatul revine asupra vreuneia din declaraţiile sale sau are de făcut completări, rectificări sau precizări, acestea se consemnează şi se semnează în condiţiile arătate în prezentul articol.

Prin urmare, după prezentarea regulilor generale, se poate concluziona că activitatea de ascultare a învinuitului/inculpatului este efectuată ori de câte ori interesul urmăririi sau al judecăţii o cere, precum şi în cazurile expres prevăzute de lege. Astfel, învinuitul este ascultat de organul de cercetare şi înainte de terminarea cercetării în cauzele în care nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală; învinuitul/inculpatul este ascultat şi cu ocazia luării măsurii reţinerii sau arestării preventive sau cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală, iar inculpatul şi în cazul continuării cercetării după punerea în mişcare a acţiunii penale. O precizare importantă este aceea că ascultarea învinuitului sau a inculpatului, efectuată ca act procedural cu valoare probatorie, nu trebuie confundată cu ascultarea acestor subiecţi procesuali cu prilejul îndeplinirii unor acte procedurale (de exemplu: referitor la inculpat-în cazul recuzării, strămutării, la declararea şedinţei secrete, la schimbarea încadrării juridice, la darea cuvântului sau ultimului cuvânt în faza judecăţii), în această situaţie declaraţiile având caracterul de concluzii orale.

Aceste dispoziţii legale interne se completează cu cele cuprinse în art. 5-6 din Constituţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, dispoziţii în aplicarea cărora sunt pertinente regulile statornicite de articolele 1-8 din Codul de conduită pentru responsabilii cu aplicarea legilor, adoptat prin Rezoluţia nr. 34.169 a Adunării Generale a O.N.U. în şedinţa din 17 decembrie 1979.

Drepturile, obligaţiile şi garanţiile procesuale ale învinuitului/inculpatului – Învinuiţii şi inculpaţii au anumite drepturi şi obligaţii şi beneficiază de anumite garanţii în cadrul procesului penal.

Drepturi ale învinuitului/inculpatului sunt:

- dreptul de apărare;
- dreptul de a cunoaşte materialele de urmărire penală;
- dreptul de a fi ascultat la locul în care se află, în cazul în care acesta se găseşte în imposibilitatea de a se prezenta pentru a fi ascultat;
- dreptul de a avea ultimul cuvânt în faţa instanţei de judecată;
- dreptul de a ataca hotărârile pronunţate împotriva sa;
- dreptul de a formula cereri noi.

Ca o manifestare a dreptului de apărare este şi „dreptul la tăcere” sau dreptul învinuitului/ inculpatului de a nu face declaraţii. Acest drept este recunoscut în toate procedurile de ascultare atât în faţa poliţiei, cât şi în faţa procurorului, judecătorului care dispune arestarea preventivă sau în faţa instanţei de judecată. Trebuie precizat că el se referă la faptele reţinute în sarcina învinuitului/inculpatului şi nu cu privire la datele sale personale . Refuzul de a comunica datele personale poate constitui motiv de reţinere administrativă la sediul poliţiei până la 24 de ore în vederea identificării în baza legii nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române (art. 31, lit. b).

Obligaţii ale învinuitului/inculpatului sunt:

- suportarea învinuirii ce i se aduce în legătură cu săvârşirea infracţiunii;
- suportarea unor măsuri procesuale – reţinerea, arestarea etc.;
- obligaţia de a anunţa în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a locuinţei pe parcursul procesului penal;
- obligaţia de a se prezenta în faţa organului judiciar ori de câte ori este citat .

De asemenea învinuitul/inculpatul beneficiază de garanţii precum: garanţia libertăţii persoanei, potrivit căreia nici o persoană nu poate fi reţinută, arestată sau privată de libertate în alt mod şi nici nu poate fi supusă vreunei forme de restrângere a libertăţii decât în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege. De asemenea, în tot cursul procesului penal învinuitul sau inculpatul arestat preventiv poate cere punerea în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauţiune.

Respectarea demnităţii umane este o altă garanţie procesual penală de care beneficiază învinuitul/inculpatul. Potrivit acesteia, orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnităţii umane. Supunerea acesteia la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane sau degradante este pedepsită prin lege.

O altă garanţie de care se bucură învinuitul/inculpatul este prezumţia de nevinovăţie, potrivit căreia orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăţiei sale printr-o hotărâre penală definitivă.

Garantarea dreptului la apărare este un alt beneficiu al învinuitului/inculpatului reglementat de Codul de procedură penală. Potrivit acestuia, în cursul procesului penal organele judiciare au obligaţia de a asigura învinuitului/inculpatului deplina exercitare a drepturilor procesuale în condiţiile prevăzute de lege şi să administreze probele necesare în apărare. Organele judiciare au obligaţia să-l încunoştinţeze, de îndată şi mai dinainte de a-l audia, despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia şi să-i asigure posibilitatea pregătirii şi exercitării apărării. De asemenea învinuitul/inculpatul are dreptul de a fi asistat de un apărător în tot cursul procesului penal, în unele cazuri asistenţa juridică fiind asigurată din oficiu.

O altă garanţie acordată învinuitului/inculpatului este folosirea limbii materne în faţa organelor judiciare, însă toate actele procedurale sunt făcute în limba română. Învinuitului /inculpatului care nu vorbeşte sau nu înţelege limba română ori nu se poate exprima i se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoştinţă de piesele dosarului, dreptul de a vorbi, precum şi dreptul de a pune concluzii în instanţă, prin interpret

5.5. Ancheta judiciară din perspectivă psihologică

Caracterizare generală a anchetei judiciare – În cazul săvârşirii unei infracţiuni, aflarea adevărului şi determinarea autorului să-şi recunoască vina şi să facă mărturisiri cât mai complete cu privire la fapta săvârşită reprezintă sarcini ce revin organelor judiciare competente. Demersul efectuat într-o asemenea împrejurare poate fi numit generic anchetă judiciară iar persoanele care îl efectuează, anchetatori. Astfel, ancheta judiciară reprezintă o cercetare efectuată de un organ de stat (anchetator), desfăşurată sistematic şi organizată ştiinţific în vederea strângerii dovezilor privitoare la o faptă ilegală, a prelucrării şi verificării acestora cu scopul final de a lămuri împrejurările în care fapta s-a produs şi de a stabili răspunderile făptuitorilor.

Ancheta judiciară presupune un contact direct, nemijlocit, între două părţi, determinate de apariţia unui raport juridic procesual penal specific, ca urmare a săvârşirii unei infracţiuni. Principalii subiecţi ai acestui raport juridic procesual penal sunt statul, reprezentat de organele competente să soluţioneze cauza penală şi infractorul, care va fi tras la răspundere penală pentru faptele săvârşite.

Faţă de obiectul său, stabilirea existenţei sau inexistenţei raportului juridic penal substanţial, raportul juridic procesual penal conduce la o confruntare între autoritatea legală chemată să stabilească adevărul şi persoana celui care a încălcat legea, persoană ce încearcă, pe diverse căi, să se apere sau să evite tragere la răspundere penală. Această confruntare se desfăşoară pe teren psihologic.

Din perspectivă psihologică ancheta judiciară (urmărirea penală şi cercetarea judecătorească) reprezintă o relaţie interpersonală de tip special care reuneşte, de regulă, două persoane cu interese opuse: un anchetator (conducătorul anchetei) care caută să dezvăluie un adevăr şi un anchetat care, de

cele mai multe ori, caută să-l acopere, să-l ascundă sau să-l prezinte într-o manieră care să limiteze cât mai mult consecinţele care ar urma să decurgă . Deşi anchetatorul, ca subiect dominant în această relaţie, are o poziţie net avantajoasă faţă de poziţia inferioară a învinuitului/inculpatului, el are totuşi de întâmpinat numeroase dificultăţi, are de clarificat multe împrejurări, o mare parte din ele pe calea unei lupte, a unui duel psihologic. A câştiga acest duel în favoarea adevărului înseamnă stăpânirea de către anchetator a unor cunoştinţe de psihologie judiciară aflate la baza aplicării regulilor tactice criminalistice specifice ascultării învinuiţilor sau inculpaţilor. Ar fi de neconceput să se realizeze scopul procesului penal fără o cunoaştere exactă a omului, în calitatea sa de autor al unei fapte penale, a mecanismelor psihice pe care se bazează formarea declaraţiei şi, în general, a poziţiei învinuitului/inculpatului în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţelor de judecată, element nelipsit de importanţă pentru conturarea laturii subiective a infracţiunii.

În relaţia anchetator-anchetat, indiferent dacă acesta din urmă este învinuit sau inculpat, elementul de interacţiune îl constituie convorbirea. În această situaţie însă, convorbirea nu este un simplu dialog, o discuţie, ci un proces deosebit de complex, un demers anevoios, o stare conflictuală profund tensionată în care, pe de o parte, se încearcă obţinerea de date cât mai veridice, iar pe de alta, ascunderea sau denaturarea acestora, eşecul fiind posibil la oricare din cei doi protagonişti. Sarcina legală a anchetatorului este subordonată principiului prezumţiei de nevinovăţie care are rolul de a asigura obiectivitate rezultatelor anchetei judiciare.

Ancheta judiciară presupune parcurgerea a două faze care se succed logic: ancheta de urmărire penală şi cercetarea judecătorească. Uneori prima fază poate lipsi, de exemplu, în situaţiile de extindere a acţiunii penale datorită suficienţei probelor când cercetarea judecătorească îndeplineşte obiectivele urmăririi penale. Ancheta de urmărire penală este înfăptuită de specialişti aparţinând Poliţiei (ofiţeri) şi Ministerului Public (procurori), iar cercetarea judecătorească este de competenţa judecătorilor.

Coordonatele activităţii de anchetă judiciară – Activitatea profesională a organelor de urmărire şi cercetare penală constă într-o confruntare permanentă pe care o poartă în calitate de anchetatori cu persoanele bănuite, învinuite sau inculpate. Această confruntare se desfăşoară în plan psihologic şi creează anumite stări de tensiune emoţională (nervoasă). Tensiunea anchetei judiciare este comparabilă cu tensiunea psihologică specifică unei partide de şah în care se confruntă doi parteneri cu stiluri diferite: anchetatorul tehnic, plin de imaginaţie şi infractorul viclean şi speculativ. Lupta psihologică se desfăşoară pe mai multe planuri, oferind diferite situaţii în care rolul primordial în descoperirea adevărului îl are anchetatorul.

Din perspectiva experienţei practice se disting următoarele patru situaţii sau planuri situaţionale în care se confruntă anchetatorul şi anchetatul:

a) planul situaţional deschis este caracterizat de situaţia în care datele despre comiterea infracţiunii sunt cunoscute de ambele părţi (ex. infracţiunile

flagrante). Aici pot să apară unele capcane psihologice legate de infracţiunea în cauză, situaţie în care infractorul, dându-şi seama şi cunoscând exact datele pe care le ştie sau despre care are cunoştinţă anchetatorul, le poate nega pe considerentul că nu sunt probe suficiente împotriva sa. O altă situaţie delicată se iveşte atunci când infractorul recunoaşte cu uşurinţă fapta pentru care este cercetat, acoperind practic altele mai grave, dar despre care anchetatorul nu are informaţii. Deşi în mod practic acest gen de situaţii nu ridică probleme deosebite din perspectiva probaţiunii, trebuie acordată o atenţie deosebită întregului context şi dacă infractorul a recunoscut totul cu uşurinţă, trebuie să fie analizată cu atenţie şi această poziţie.

b) planul situaţional orb este caracterizat de situaţia în care datele despre comiterea infracţiunii, probele materiale şi informaţionale sunt cunoscute numai de anchetator (ex. denunţurile, exploatarea mijloacelor speciale etc.). În această situaţie, anchetatorul nu trebuie să-l determine pe infractor să recunoască faptele, punându-i probele direct în faţă prin procedeul frontal, deoarece este posibil să mai existe totuşi alte date şi informaţii ascunse despre care anchetatorul să nu ştie. Interogatoriul trebuie să decurgă lent, urmărind toate detaliile, iar probele trebuie administrate pe rând, de la cele mai simple la cele complexe, urmărind reacţia infractorului de fiecare dată când i se administrează o altă probă. În practică, infractorii anchetaţi de pe poziţia planului situaţional orb au comis erori flagrante în construcţia apărărilor formulate, de obicei pline de contradicţii, iar în final şi-au recunoscut vinovăţiile.

c) planul situaţional ascuns este caracterizat de situaţia în care datele despre comiterea infracţiunii sunt cunoscute numai de către persoana interogată. Aceste situaţii se întâlnesc predilect în cauzele cu autori necunoscuţi, cauze vechi (A.N.-uri), peste care timpul a curs în favoarea făptuitorilor. De regulă, este vorba de infracţiuni grave, complexe, faptele fiind comise cu premeditare, în finalizarea acestora autorii ştergând urmele, distrugând sau ascunzând corpurile delicte, denaturând şi dezinformând, creându-şi alibiuri sau determinând tăcerea eventualilor martori.

În practica judiciară se cunosc situaţii în care infractorii au fost cunoscuţi în calitate de bănuiţi în cadrul interogatoriului, dar audierile clasice nu au condus la nici un rezultat, iar dosarele au rămas în stadiul iniţial, cu urmărirea penală începută in rem, iar autorul continuând să rămână necunoscut. În condiţiile utilizării investigaţiilor comportamentului simulat prin tehnica poligraf, planurile situaţionale ascunse sunt tot mai frecvent răsturnate, autorii fiind demascaţi prin identificarea matricei infracţionale (amintirea despre faptă), structurată în conştientul acestora şi concomitent (prin conversie) efectuându-se în mod operativ probaţiunea completă.

d) planul situaţional necunoscut este caracterizat de situaţia în care datele despre comiterea infracţiunii nu sunt cunoscute nici de anchetator (acesta nu ştie dacă bănuitul din faţa sa este cel care a comis infracţiunea vizată), nici de infractor (bănuitul neştiind dacă anchetatorul cunoaşte vreuna din faptele

comise de el, când?, cum? şi de unde? a aflat-exemplul tipic pentru suspecţii cercetaţi cu ocazia unor razii, scotociri, filtre de circulaţie etc.).

În situaţia planului necunoscut, convorbirea dintre anchetator şi infractor este lipsită de temei informaţional, iar respectarea prezumţiei de nevinovăţie blochează orice dialog constructiv pentru anchetă, mai ales că o persoană invitată la poliţie pentru o asemenea procedură de interogare ar putea reclama pur şi simplu un abuz din partea organelor de urmărire penală.

Aceste situaţii sunt excelente oportunităţi de a clarifica prin investigaţiile comportamentului simulat, implicarea sau nu a persoanei bănuite în speţa care face obiectul interogatoriului.

Referitor la planurile situaţionale ascunse sau necunoscute, apar situaţii neprevăzute care pot duce la descoperirea întâmplătoare a faptelor în cauză. Aceasta presupune răbdare, calm, tact în discuţiile purtate de către anchetator cu orice persoană care nu are aparent nici o legătură cu fapta comisă. Astfel se educă şi se exersează intuiţia, calităţile şi aptitudinile personale, valorificându-se şi transformându-se o dată cu trecerea anilor în ceea ce se numeşte fler profesional.

Toate aceste situaţii reprezintă în plan psihologic repere, coordonate generale ale activităţii de anchetă judiciară în funcţie de care se vor stabili şi dezvolta relaţiile interperpersonale specifice dintre anchetator şi anchetat.

5.6. Problematica psihologică a relaţiei anchetator-anchetat

Caracteristicile interogatoriului judiciar ca relaţie interpersonală de tip special – Confruntarea psihologică dintre anchetator cu tehnica şi imaginaţia sa şi infractor cu spiritul său viclean şi speculativ se concretizează în contextul unor contacte, unor relaţii interpersonale cu caracter special. Analizat din această perspectivă, interogatoriul reprezintă contactul interpersonal verbal, relativ tensionat emoţional, desfăşurat sistematic şi organizat ştiinţific, pe care îl poartă reprezentantul organului de stat cu persoana bănuită în scopul culegerii de date şi informaţii despre o faptă infracţională în vederea prelucrării şi lămuririi împrejurărilor în care s-a comis fapta, a identifica făptuitorii şi în funcţie de adevăr a stabili răspunderile .

Practica judiciară a impus evidenţierea câtorva caracteristici distincte proprii interogatoriului judiciar:

1. Opozabilitatea intereselor – anchetatorul este motivat de standardele sale profesionale, de aflarea adevărului cu privire la făptuitor şi faptă, de elucidarea comiterii faptei sub toate aspectele etc., pe când infractorul este motivat de diminuarea responsabilităţii sale în cauză; pe unul îl animă prestigiul profesional, pe celălalt miza apărării cu orice preţ a libertăţii sale. De fapt, opozabilitatea de interese dintre învinuit sau inculpat şi organul judiciar este explicată de statutul diferit al celor doi participanţi la proces.

2. Inegalitatea statutului – inculpatul sau învinuitul apare în poziţia celui ce a săvârşit infracţiunea, în poziţia celui care a nesocotit legea, iar în cazul confirmării învinuirii ce i se aduce, urmează să suporte consecinţele faptei

comise; organul judiciar ocupă o poziţie opusă, el este învestit de autoritatea de stat, cu prerogative proprii funcţiei pe care o exercită în vederea tragerii la răspundere penală a învinuitului sau inculpatului. Aparent, avantajul poziţiei este deţinut de organul judiciar. El are posibilitatea de a ţine sub un permanent control pe cel interogat, de a observa acele indicii psihologice ale stării de emotivitate provocate de diverse tulburări neurovegetative, de a observa întreaga atitudine, modul de a se comporta al învinuitului sau inculpatului şi pe această bază să identifice momentele psihologice de alternare şi diversificare a procedeelor tactice de ascultare. De asemenea, organul judiciar se poate folosi şi de „elementul surpriză" atunci când se află în posesia unor date verificate şi pe care în cursul ascultării le poate folosi, nu o dată caracterul surprinzător al acestora zdruncinând rezistenţa opusă.

Se întâlnesc însă şi cazuri când organul judiciar este pus în situaţia de a duce confruntarea în condiţii inegale. Este vorba de faptul că în timp ce organul judiciar foloseşte în exclusivitate mijloacele legale, învinuitul sau inculpatul poate uza de orice mijloace, chiar şi ilegale, fără a fi sancţionat în mod expres.

Toate acestea explică complexitatea activităţii de interogare a învinuitului sau inculpatului, importanţa care trebuie să i se acorde, precum şi multitudinea însuşirilor cerinţelor impuse celui chemat să o efectueze – aşadar ascultarea învinuitului sau inculpatului constituie o luptă, un joc al inteligenţei, purtat, înainte de toate,cu arme psihologice.

3. Tensiunea comportamentului expresiv – atitudinea învinuitului sau inculpatului în interogatoriu este una voluntară, în care persoana autoare a infracţiunii îşi dirijează comportarea în mod conştient, ţinând seama de situaţia reală prezentă şi prevăzând şi urmările actelor sale. Habitudinile lui sociale vor fi prezente în atitudinea infractorului constituind unul din factorii ei determinanţi. Atitudinea învinuitului sau inculpatului este rezultatul dintre habitudinile sociale şi dominanta defensivă constând din prezenţa şi persistenţa pe scoarţa cerebrală a învinuitului sau inculpatului a unor puternice focare de excitaţie cu caracter dominant reprezentând pericolul care ameninţă libertatea lui. Există în jur de patru categorii de manifestări în timpul interacţiunii dintre anchetator şi anchetat, care reprezintă elemente accesibile unei observări psihologice în timpul interogării:

- anumite trăsături de comportament care apar din prima clipă când învinuitul sau inculpatul este introdus în cabinet (motricitatea, timpul de reacţie, disconfort psihic etc.);

- expresiile emoţionale care se pot urmări, fie prin libera lor manifestare, fie prin modul discret de inhibare a lor (modificări de paloare, spasm glotic etc.);

- gândirea învinuitului sau inculpatului este şi ea obiectul observării, dar şi parte în raţionamentul logic sau mai puţin logic privind faptele expuse sau în contradicţii mai mari sau mai mici care compun relatarea faptelor (raţionamente şi judecăţi, argumentaţie logică sau afectivă etc.);

- atitudinea socială a învinuitului sau inculpatului care se reflectă în comportamentul pe care îl are faţă de anchetator sau în modul în care răspunde la avansurile, serviciile pe care organul judiciar i le oferă în timpul interogatoriului.

4. Demersul neuniform, contradictoriu, în „zig-zag" - practica judiciară demonstrează că infractorii, în special cei ocazionali, chiar dacă nu imediat, ajung să mărturisească din ce în ce mai mult din fapta comisă, iar în final, în funcţie de abilitatea anchetatorului, ajung la mărturisiri totale. În aceste cazuri, dominanta defensivă se manifestă prin anumite ajustări mai mari sau mai mici ale realităţii, aici având de a face cu o atitudine lineară în cabinetul de anchetă.

Însă de cele mai multe ori infractorul „merge în zig-zag" (rectiliniu), recunoscând o parte la început, negând apoi cu înverşunare, revenind câteodată asupra celor declarate, pentru ca în cele din urmă să facă mărturisirea finală, dar şi aceea, de foarte multe ori incompletă. Aceste atitudini sunt expresia unor poziţii tactice ale infractorului (învinuitului sau inculpatului) ce nu sunt determinate numai de gradul de vinovăţie a lui, ci şi de poziţia relativă pe care o are faţă de anchetator. Dacă învinuitul sau inculpatul socoteşte organul judiciar inferior lui, fie ca posibilitate de gândire, fie în raport de datele, dovezile deţinute de acesta, atunci învinuitul sau inculpatul va fi foarte atent şi va mărturisi cât mai puţin şi nu va renunţa la poziţia lui, decât în faţa celor mai zdrobitoare probe. Când însă superioritatea anchetatorului este clară şi pentru infractor, atunci dominanta defensivă a acestuia se va manifesta doar prin ajustări ale faptei.

5. Intimitatea, stresul şi riscul – sunt specifice derulării interogatoriului. Mărturisirea nu este o chestiune exclusiv tehnică, ci concomitent psihologică. Pentru ca aceasta să se transpună în fapt, relaţia interpersonală devine specială, prin intimitate. În cabinetul de interogare nu trebuie să pătrundă alte persoane, camerele trebuie izolate fonic, să aibă luminozitate şi confort minim.

Nu o dată învinuitul trebuie să treacă peste sentimentul de ruşine, peste starea de teamă, ştiut fiind că este extrem de greu să fie mărturisite fapte reprobabile: viol, incest, crimă etc., în prezenţa unor persoane, altele decât anchetatorul. În acelaşi timp, mărturisirea nu este posibilă decât o dată cu câştigarea încrederii, cu trăirea sentimentului de înţelegere, cel puţin umană, a dramei judiciare pe care învinuitul o trăieşte.

Desigur, rămas singur cu învinuitul, în raporturile de confruntare nu o dată tensionate, reprezentantul organului de urmărire penală poate avea în faţă o personalitate cu un mental disfuncţional, disperat, răzbunător, simulant etc., capabil de gesturi hetero şi autoagresive. Riscul profesional este o realitate la care anchetatorul consimte liber şi pe care şi-l asumă din perspectiva profesionistului.

Prin urmare, se poate spune că interogatoriul judiciar aduce pe poziţii opuse protagoniştii acestei relaţii interpersonale de tip special, care nu colaborează, ci se confruntă .

Contactul interpersonal în biroul de anchetă judiciară – Relaţia interpersonală anchetator-anchetat pune în evidenţă, în primul rând, trăirea emoţională creată de contactul cu reprezentantul oficial al autorităţii, în cadrul căruia se va derula o activitate cu caracteristici absolut speciale (ancheta judiciară). Atitudinea oficială, politicoasă, dar rezervată, profesională, prin ţinută şi vocabular a anchetatorului, care solicită lămuriri, chestionează, pune în vedere, precizează etc., creează un fond difuz emoţional pentru persoana anchetată (bănuit, învinuit, inculpat).

Datorită acestui fapt, majoritatea cercetărilor se desfăşoară într-o anumită tensiune emotivă sau nervoasă, cel interogat, de multe ori, apreciind hiperbolizat gesturi, expresii, fapte etc. ale anchetatorului. Din motive diferite (între care: lipsa obişnuinţei de a avea de-a face cu autorităţile, tradiţiile deformate referitoare la caracterul represiv ori optica relelor tratamente exercitate de organele de cercetare etc.), persoana anchetată manifestă teamă . Din aceste motive, cunoştinţele de psihologie devin obligatorii pentru cel însărcinat cu derularea anchetei judiciare, în cadrul căreia psihologul vine să „cenzureze" penalul în sensul benefic aflării adevărului, aceasta presupunând consolidarea aşa-zisului „fler" prin „ştiinţa anchetei" în efortul mereu perfectibil de a-i reda acestei activităţi profesionalismul şi demnitatea care i se cuvin în actul de justiţie independentă.

În baza contactelor iniţiale, anchetatorul apreciază comportamentul expresiv, în mod special mimica învinuitului ca pe o realitate evidentă, ca pe o totalitate de trăsături şi caracteristici dinamico-funcţionale care evidenţiază stări, sentimente şi dispoziţii sufleteşti a căror interpretare corectă este o necesitate absolută. În acest sens, anchetatorul trebuie să fie atent asupra componentei voluntare a comportamentului expresiv, înţelegând prin aceasta procesele funcţionale dinamice mai mult sau mai puţin deformate emoţional, deghizate, simulate în scopul de a masca adevăratele stări sufleteşti resimţite în timpul ascultării. Învinuitul poate simula stăpânirea de sine, calmul, nedumerirea, unele stări de suferinţă (boală, leşin) atitudinea de revoltă ori de protest, toate cu scopul de a impresiona, de a intimida pe anchetator.

Lipsa de naturaleţe şi de convingere a acestor simulări este evidentă în faţa unei conduite ferme, ofensive a anchetatorului, înlăturarea lor fiind, de regulă, consecinţa exploatării calificate a unor momente psihologice abil create pe parcursul ascultării. Spre deosebire de acestea, manifestările involuntare reprezintă reacţii fiziologice interne ale anumitor sisteme funcţionale aflate preponderent sub dependenţa sistemului neurovegetativ, ele nu pot fi mascate şi nici nu pot fi provocate de om în scop voit.

Literatura de specialitate subliniază că cele mai ilustrative manifestări în acest sens sunt: înroşirea (paloarea feţei), creşterea volumului vaselor sanguine (observabile la tâmple sau în zona carotidei), spasmul glotic, tremurul vocii, transpiraţie temporală, frământatul mâinilor, perioada de latenţă în răspunsuri, ezitarea privirii anchetatorului. Este evident că un anchetator experimentat nu poate scăpa un astfel de comportament. Pentru acesta, tremurul vocii, al

mâinilor, culegerea unor scame imaginare, mototolirea pălăriei ori a poşetei, pauzele, contraîntrebările etc. vor fi suficient de lămuritoare asupra conduitei unei persoane care trăieşte din plin disconfortul psihic intern în contact cu autoritatea. Experienţa demonstrează nu greutatea de a surprinde aceste aspecte, ci deficienţa de a le interpreta corect. Astfel, de multe ori, inhibiţia emoţională (teama inocentului prilejuită de contactul interpersonal cu reprezentantul autorităţii) este interpretată ca indiciu al vinovăţiei, iar comportamentul învinuitului se apreciază ca fiind simulat.

Problematica interpretării corecte a tabloului psihocomportamental îşi are fundamentele în ştiinţe precum psihologia persoanei, psihologia medicală etc. dar acestea nu pot stabili formule interpretative precise ale gesturilor, ale mimicii, ale conduitei de relaţie şi expresie a unei persoane într-o împrejurare. Trecerea de la ştiinţă către arta anchetei judiciare se face prin personalitatea anchetatorului, observator şi investigator fin, a cărui intuiţie profesională este izvorul interpretării.

În cadrul acestei analize psihocomportamentale trebuie să se discearnă între motivele care provoacă starea emoţională. Ele sunt, ca primă posibilitate, legate de labilitatea psiho-temperamentală a învinuitului, de trecutul său infracţional, de starea prezentă, de problemele personale pur şi simplu (inclusiv starea de sănătate psihomedicală) sau, ca o a doua posibilitate, izvorând exclusiv în raport cu problematica critică a cauzei pentru care acesta este cercetat. De regulă, procedând la discuţii introductive, corelate, legate de situaţia familială, profesională, antecedente, stare de sănătate, probleme de perspectivă ş.a. se obţine o anumită deconectare a individului, o încălzire a relaţiei interpersonale, absolut necesară trecerii către chestionarea cu privire la învinuirea care i se aduce.

În cazul persoanelor sincere, dar labile emoţional (sfera în care, de regulă, intră minorii, femeile, bătrânii, convalescenţii), fără experienţă în raport cu situaţiile de acest gen, este necesară, ca o condiţie a reuşitei, crearea unui climat de siguranţă şi încredere reciprocă, a unui dialog deschis, degajat în care ele să înţeleagă statutul în faţa autorităţii şi ce obligaţii le revin. Nerealizarea acestui climat poate duce (mai ales atunci când se utilizează procedeul frontal al ascultării), o dată cu atacarea problemei critice, la inhibări emoţionale artificiale, cu întregul lor cortegiu de manifestări mimico-gesticulare şi neurovegetative. Labilul emoţional (chiar fără a fi vinovat) va reacţiona şi-şi va argumenta spusele împovărat de disconfortul inhibant al temerii naturale pe care o resimte faţă de implicaţiile conjuncturale referitoare la învinuire, la care se adaugă blocajul afectiv faţă de interlocutorul însuşi. Gesturile de nervozitate, ticurile sau ridicarea tonului pe lângă faptul că semnifică lipsa de profesionalism a anchetatorului pot provoca o adevărată degringoladă în gândirea şi stările sufleteşti ale învinuitului emotiv.

Există în acest punct al contactului interpersonal, pericolul de a se interpreta greşit aşa-zisul „moment psihologic" creat şi de a-l „exploata eficient" prin chestionare directă, implicare. Precizările cu caracter acuzatorial

sau prezentarea de probe poate complica şi mai mult tabloul psihocomportamental al emotivului, el putând ajunge, în ultimă instanţă, chiar la recunoaşterea unor fapte pe care nu le-a săvârşit. Din acest motiv trebuie privită cu multă precauţie orice relatare a învinuitului şi, în special, tot ceea ce afirmă şi îi este defavorabil. Aşa stând lucrurile, dacă labilul emoţional (în situaţia bănuitului-învinuitului care totuşi nu a comis fapta), i s-a creat un climat introductiv de încredere (realizabil prin abordarea în faza contactului iniţial, a unor problematici colaterale, faţă de care organul de urmărire să manifeste interes, să dea un sfat, să aibă o intervenţie, să strecoare o glumă sau să ştie să asculte cu răbdare) i se poate aduce în faţă problematica critică fără nici un risc. Mai mult, aceasta prilejuieşte, de regulă, un comportament în care se descifrează uşor indiciile naturaleţii şi dezinvolturii în argumentare şi justificări, sinceritatea surprinderii, învinuitul manifestând, mai degrabă, curiozitate faţă de învinuire decât teamă, exprimându-şi păreri, răspunzând prompt la întrebări şi punând, la rândul său, o serie de întrebări.

Altfel stau lucrurile în situaţia în care în persoana învinuitului se află chiar autorul faptei. Se constată, de regulă, că discuţiile introductive pe problematica colaterală nu dau roadele scontate. Ambianţa rămâne rece, răspunsurile sunt monosilabice, învinuitul nu se angajează sincer în dialog, „nu dă nimic de la el” . Analizând comparativ reactivitatea mimico-gesticulară a învinuitului, o fină interpretare va surprinde faptul că, dacă totuşi pe fondul sărac al dialogului colateral, se obţin răspunsuri şi crâmpeie de discuţii în limite relativ normale, nu acelaşi lucru se întâmplă atunci când se atacă problemele critice. Astfel, prin aducerea în discuţie a problematicii ridicate de împrejurările săvârşirii faptei, se pot evidenţia pe lângă negările stereotipe („nu cunosc”, „nu ştiu”, „nu-mi amintesc”), manifestări frecvente de evitare a privirii, pauze înainte de răspuns, spasmul glotic, transpiraţie, tremurul mâinilor, lipsa oricărei iniţiative, toate acestea pe un fond general de suspiciuni din partea învinuitului.

Manifestarea acestor tulburări psihocomportamentale net diferenţiate se explică printr-un mecanism psihologic extrem de subtil. Esenţa sa constă în aceea că persoana care nu a comis fapta dispune, în planul intim al personalităţii sale, de capacitatea psihică de a se degaja cu uşurinţă de situaţia de învinuit în cauză. Ea, neavând nimic cu cauza în care este ascultată, îşi comută cu uşurinţă sfera preocupărilor şi a atenţiei către problematica introductivă, colaterală ce o captivează şi pe care o acceptă cu plăcere şi interes. Dimpotrivă, învinuitul care a săvârşit infracţiunea „nu are posibilităţi pentru tematici colaterale”, cu alte cuvinte, nu dispune de capacitatea psihică de comutare. Problematica sa centrală se exercită cu o forţă inhibitorie deosebită asupra oricăror altor aspecte care se aduc în discuţie. Centrul excitaţiei sale nervoase, polarizează întreaga personalitate exclusiv către fapta săvârşită şi implicaţiile acesteia. Chiar dacă i se oferă posibilitatea destinderii, structurile subconştiente, prin mecanisme inhibitive îl ţin prizonierul condiţiei de învinuit în cauză, statut şi rol pe care nu le poate abandona.

Deşi în faţa organului de urmărire penală, învinuitul îşi impune conştient ieşirea din rol, stă în posibilităţile anchetatorului experimentat să desprindă cu uşurinţă şi să interpreteze corect notele artificialului, lipsa de participare, starea de disconfort psihic, teama şi suspiciunea continuă în întreaga atitudine de relaţie şi expresie a învinuitului nesincer. Această teamă rezultă din aceea că persoana care a comis fapta realizează natura pur introductivă a discuţiilor colaterale. Ea este preocupată de ceea ce bănuieşte că va urma după aceasta, fiind continuu în gardă cu privire la aspectele critice pe care le intuieşte că urmează şi în raport cu care îşi făureşte alibiurile .

Cât priveşte învinuitul care nu a săvârşit fapta ce i se impută, acesta se dăruieşte lesne tematicii abordate, participând cu naturaleţe la dezvoltarea ei. Odată fiindu-i lămurite statutul şi rolul în cadrul ascultării, el va alunga din plan psihic toată problematica ce-i provocase temere,iar cu privire la învinuire va argumenta natural, dezinvolt, participativ, dezinhibat, neavând, cu alte cuvinte, nimic care să-i inspire teamă.

Rezultate deosebit de interesante în diferenţierea celor două conduite opuse se pot obţine prin interpretarea manifestărilor psihocomportamentale şi a reactivităţii de expresie a învinuiţilor faţă de întrebările directe în raport cu aspectele critice. Astfel de întrebări pot fi:

- Dacă susţineţi că nu a-ţi săvârşit fapta, atunci pe cine bănuiţi?
- Ce credeţi, va fi descoperit autorul acestei fapte?
- Ce credeţi că ar merita autorul pentru fapta sa? etc.

Faţă de aceste întrebări, învinuitul care nu a săvârşit fapta va fi caracterizat printr-o participare autentică. De regulă, persoana sinceră este deosebit de spontană, îşi spune părerea deschis şi chiar dacă, de exemplu, nu bănuieşte o persoană anume, oferă totuşi păreri care se vor plauzibile, cu forţă, cu argumente. De obicei, aceasta îşi exprimă convingerea că autorul „nu poate scăpa de rigorile legii”, că „oricât de târziu, adevărul tot va ieşi la lumină”. În privinţa pedepsei, îşi exprimă, de regulă, indignarea şi ura pentru făptuitor, cerând sancţiuni foarte mari sau suplicii. Toate acestea pe fondul unei atitudini sincere, apropiate, deschise, care oferă indicii suficiente pentru un comportament natural, degajat, dincolo de implicaţiile cauzei.

În faţa aceloraşi întrebări, învinuitul care a comis infracţiunea este ezitant, stânjenit, „deosebit de încurcat”. Explicaţia psihologică constă în efectul paralizant–inhibitoriu, în stupoarea creată de acest gen de întrebări puse tocmai într-o împrejurare deloc plăcută pentru acesta, vizând tragerea la răspundere penală pentru înfăptuirea justiţiei. De asemenea, referitor la identificarea făptuitorului, răspunsurile sale de obicei sunt: „eu ştiu ce să zic?”, „depinde”, iar în privinţa pedepsei pe care o consideră că ar merita-o autorul, cele mai frecvente răspunsuri sunt: „ce-o vrea legea” sau „eu ştiu ce să zic?”, „nu mă pricep”. De aceea, ce trebuie interpretat este nu atât răspunsul în sine, care poate să difere de la o persoană la alta, cât mai ales, efectele de-a dreptul paralizante ale acestor întrebări în conştiinţa individului care ascunde adevărul.

Suspiciunea bănuitului în raport cu sărăcia datelor pe care le deţine referitor la ce ştie anchetatorul, cât ştie, de la cine ştie, împovărează la maximum conduita acestuia. Neparticipativ, ostil, rămânând în expectativă, de regulă, nu are puterea de a bănui pe cineva, vine cu justificări şi temeri de genul „nu pot să dau vina pe nimeni" ori „s-ar putea să greşesc", nepropunând soluţii sau, chiar dacă o face, devine stângaci, neplauzibil, artificial.

Neputând fi mascate, dar nici provocate de om în scop voit, aceste manifestări comportamentale şi psihofiziologice vor acompania ca un veritabil cortegiu starea de disconfort psihic pe care o trăieşte învinuitul. Cu privire la această complexă problematică trebuie subliniat însă faptul că a socoti asemenea manifestări drept probe de vinovăţie înseamnă a face o greşeală tot atât de mare ca şi atunci când s-ar afirma că siguranţa de sine ori promptitudinea şi certitudinea răspunsurilor date sunt probe certe ale nevinovăţiei. Ceea ce trebuie reţinut este faptul că expresiile emoţionale, coroborate cu probe verificate, pot sublinia, adică pot confirma sau infirma, ca un argument în plus, o teză valabilă, constituind indicii orientative asupra tentativelor comportamentului simulat în ancheta judiciară

Secretele comunicării nonverbale – „Omul stătea cu stoicism la un capăt al mesei, alegându-şi cu atenţie replicile la întrebările agentului FBI. Nu era considerat suspectul principal în cazul acelei crime. Alibiul său era credibil şi el părea sincer, cu toate acestea agentul insista. Cu acordul suspectului, investigatorul i-a mai pus câteva întrebări despre arma crimei:

„Dacă ai fi comis crima, ai fi folosit un pistol?"

„Dacă ai fi comis crima, ai fi folosit un cuţit?"

„Dacă ai fi comis crima, ai fi folosit o daltă de gheaţă?"

„Dacă ai fi comis crima, ai fi folosit un ciocan?"

Una dintre aceste arme, dalta de spart gheaţă, chiar era implicată în comiterea crimei, dar informaţia nu a fost făcută publică. De aceea, doar criminalul ar fi ştiut care era adevărata armă a crimei. În timp ce-i citea lista armelor, agentul FBI îl observa atent pe suspect. Când a fost pomenită dalta de spart gheaţă, pleoapele suspectului s-au lăsat în jos şi au rămas aşa până când a fost menţionată următoarea armă. Agentul a înţeles imediat semnificaţia mişcării pleoapelor la care fusese martor, iar din acel moment aşa-zisul suspect a devenit personajul principal în acea investigaţie. Mai târziu şi-a mărturisit crima".

Această relatare făcută de un fost agent FBI evidenţiază importanţa pe care comunicarea nonverbală o poate avea în aflarea adevărului într-un caz concret. De aceea consider a fi necesare anumite precizări mai detaliate privind aspecte ale comunicării nonverbale, aspecte care îşi găsesc aplicabilitate directă în cadrul analizei relaţiei anchetator-anchetat.

Comunicarea dintre anchetator şi învinuit sau inculpat, nu se efectuează numai pe plan verbal, utilizând limbajul natural articulat, ci oamenii realizează transfer de informaţii şi pe alte canale, prin aşa-numita comunicare nonverbală, extralingvistică (gestică, mimică, fond sonor al vorbirii). Canalele nonverbale

realizează un surplus de comunicare, transmiţându-se stări psiho-emoţionale, anxietate, depresie, etc. Avantajul comunicării extraverbale constă în faptul că acesta scapă, în general, controlului voluntar, conştient, creând astfel o posibilitate de acces spre procesele informaţionale, atât din sfera gândirii reflectate, cât şi a nivelurilor psihologice nereflectate, antrenate în comunicarea realizată involuntar.

Acest tip de comunicare, deseori numită şi comportament nonverbal sau limbajul corpului, este o modalitate de a transmite informaţii (la fel ca şi cuvintele), doar că se realizează prin intermediul expresiilor faciale, gesturilor, atingerii, mişcărilor, posturii corpului, accesoriilor personale (haine, bijuterii, stilul părului, tatuaje etc.) şi chiar prin tonul, timbrul şi volumul vocii fiecăruia. Componentele nonverbale includ aproximativ 60-65% din întreaga comunicare interpersonală.

Comunicarea nonverbală poate scoate la iveală, de asemenea, adevăratele gânduri, sentimente şi intenţii ale unei persoane. Elementele ei sunt uneori numite „indicii”, pentru că dezvăluie adevărata stare mentală a persoanei. Deoarece oamenii nu sunt mereu conştienţi de comunicarea nonverbală, limbajul corpului este de cele mai multe ori mai sincer decât cel verbal, care este utilizat deliberat (conştient) pentru a atinge obiectivele vorbitorului. De aceea, decodificarea acestui mijloc tăcut al comunicării prezintă o importanţă deosebită şi în cadrul anchetei judiciare.

Explicaţia sincerităţii elementelor de comunicare nonverbală şi a faptului că scapă controlului voluntar, conştient este aceea că ele sunt comunicate la exterior de sistemul limbic al creierului. Oamenii ştiu că au un singur creier, care este sediul abilităţilor lor cognitive. În realitate, în cutia craniană se află trei „creiere”, fiecare cu funcţiile sale specializate, care cooperează ca un adevărat centru de comandă şi control, reglementând tot ce face corpul nostru. Aceste trei părţi sunt: „creierul reptilian” (trunchiul cerebral), „creierul mamifer” (sistemul limbic) şi „creierul uman” (neocortexul). Dintre acestea, sistemul limbic are rolul cel mai mare în exprimarea comportamentului nonverbal deoarece este acea parte a creierului care reacţionează la ceea ce se întâmplă în jurul nostru în mod spontan şi reflex, în timp real şi fără gândire. Din acest motiv, el oferă o reacţie sinceră la informaţia ce-i parvine din mediul înconjurător.

Sistemul limbic este şi centrul emoţional. Din acest loc pornesc semnalele spre alte părţi ale creierului care ne orchestrează pe rând comportamentele în funcţie de emoţiile noastre sau de supravieţuire. Aceste comportamente pot fi observate şi decodificate în timp ce se manifestă fizic prin reacţii ale picioarelor, toracelui, braţelor, mâinilor şi feţei. Acestea apărând fără gândire, spre deosebire de cuvinte, sunt autentice. De aceea, sistemul limbic este considerat a fi „creierul onest” atunci când vorbim de comunicarea nonverbală.

A treia parte a creierului nostru este o adăugire relativ recentă în cutia craniană. Se numeşte neocortex, ceea ce înseamnă „creier nou”. Acestei părţi a

creierului i se mai spune componenta „umană”, „raţională” sau „intelectuală”, deoarece este responsabilă pentru nivelul cel mai înalt de cogniţie şi memorie. Neocortexul ne distinge, ca oameni, de celelalte mamifere tocmai datorită masei sale mari (cortex) folosite pentru gândire. Prin capacităţile lui calculăm, analizăm, interpretăm, acţionăm la nivel unic, specific doar omului. Este creierul nostru critic şi creativ. În acelaşi timp, este şi cel mai puţin onest, fiind considerat „creierul mincinos”. Deoarece este capabil de o gândire complexă, acest creier - spre deosebire de sistemul limbic - este cel mai lipsit de încredere dintre cele trei componente cerebrale majore.

Descifrarea limbajului nonverbal al învinuitului/inculpatului în timpul anchetei judiciare presupune, în primul rând, o abilitate specială în persoana anchetatorului numită capacitate de observare. La fel cum ascultarea atentă este necesară pentru comunicarea verbală, şi observarea atentă este crucială pentru înţelegerea limbajului corpului. Observarea este o abilitate care poate fi învăţată printr-o pregătire corespunzătoare şi prin practică. Observarea concertată (care presupune un efort de concentrare) este esenţială pentru detectarea cu succes a indiciilor nonverbale.

Pe lângă această abilitate mai este necesară şi cunoaşterea modului de funcţionare a procesului de gestionare a stresului şi pericolului, cunoaşterea reacţiilor limbice care generează comportamente nonverbale şi a semnificaţiilor acestora în cadrul anchetei judiciare. Astfel, una din modalităţile clasice prin care sistemul limbic ne-a asigurat supravieţuirea ca specie, producând un număr consistent de indicii nonverbale, este adaptarea comportamentului nostru în faţa pericolului. Răspunsul foarte elegant al creierului la stres sau ameninţare poate lua trei forme: reacţie de încremenire, reacţie de fugă sau reacţie de luptă.

Încremenirea este numită uneori „efectul căprioară în lumina farurilor”. Surprinşi într-o situaţie potenţială de pericol, încremenim înainte de a acţiona. Dar nu încremenim doar când suntem confruntaţi cu ameninţări fizice şi vizuale, ci şi la ameninţarea unor lucruri pe care le auzim şi care ne pot alerta sistemul limbic. Acest tip de comportament poate fi observat în timpul interogatoriilor când persoana interogată stă aşezată pe locul său ca într-un scaun de catapultare şi îşi reţine suflul sau respiraţia ei devine superficială. O manifestare asemănătoare este şi faptul că oamenii chestionaţi despre o infracţiune îşi aşează deseori picioarele într-o poziţie de securitate (fixate în spatele picioarelor scaunului) şi le menţin în acea poziţie nemăsurat de mult timp.

Observatorii experimentaţi au remarcat foarte des că oamenii care mint nu-şi mişcă picioarele în timpul interogatoriului, părând încremeniţi, sau şi le imobilizează într-un mod care le limitează mişcările. Constatarea este în concordanţă cu cercetările care indică faptul că oamenii au tendinţa de a-şi reduce mişcările braţelor şi picioarelor atunci când mint. Acest indiciu poate fi folosit pentru a depista disconfortul în anumite situaţii şi poate orienta direcţia investigaţiei. În timp ce observatorul îl priveşte, cel interogat îi va spune - prin indiciile oferite de picioarele sale - tocmai acele lucruri despre care nu vrea să vorbească. Dacă subiectul se schimbă, devenind mai puţin stresant, picioarele

vor fi scoase din nou la iveală, exprimând uşurarea sistemului limbic al creierului că subiectul incomod a ieşit din discuţie.

Când anchetatorul întâlneşte astfel de comportamente trebuie să-şi dea seama că sunt reacţii limbice care solicită o explorare amănunţită. S-ar putea ca persona respectivă să mintă sau nu, înşelăciunea neputându-se discerne direct. Dar, din limbajul corpului său, este sigur că ceva o deranjează. De aceea, trebuie explorată prin interogare sursa acestui disconfort.

Creierul şi corpul nostru lucrează împreună pentru a ne asigura confortul şi a ne consolida siguranţa personală. Ori de câte ori există o reacţie limbică, în special la o experienţă negativă sau ameninţătoare, ea va fi urmată de un comportament de calmare. Aceste acţiuni, de obicei calificate în literatura de specialitate „de adaptare”, ne ajută să ne calmăm după ce am trecut printr-o situaţie neplăcută sau dureroasă. În încercarea sa de a restabili „condiţiile normale”, creierul îi cere corpului să manifeste un comportament de confort (calm). Fiind semnale evidente care pot fi citite în timp util, ele se pot observa şi decodifica imediat şi în funcţie de fiecare context. Este important ca aceste comportamente să fie observate deoarece ele dezvăluie extrem de multe lucruri despre starea mentală a persoanei din momentul respectiv şi o fac cu o precizie uluitoare.

Comportamentele de calmare pot lua diverse forme. Când o persoană este stresată se poate ca ea să-şi maseze cu blândeţe gâtul, să-şi atingă faţa, să se joace cu părul, să-şi plimbe limba pe partea interioară a obrajilor sau a buzelor sau să scoată uşor aerul din plămâni umflându-şi obrajii. Oamenii au preferinţe diferite în ceea ce priveşte mijloacele de calmare: unii aleg să mestece gumă, să fumeze, să-şi lingă buzele, să-şi frece bărbia, să-şi mângâie faţa, să se joace cu obiecte (pixuri, creioane, ruj sau ceas), să se tragă de păr sau să-şi scarpine antebraţele. Câteodată calmarea este şi mai subtilă, cum ar fi în cazul unei persoane care îşi mângâie partea din faţă a cămăşii sau îşi aranjează cravata. Toate aceste comportamente de calmare răspund aceleiaşi solicitări din partea creierului: acesta îi cere corpului să facă ceva pentru a-i stimula terminaţiile nervoase, eliberând în creier endorfinele pentru calmare, aşa încât acesta să se simtă liniştit.

Orice atingere a feţei, capului, gâtului, umerilor, braţelor, mâinilor sau picioarelor ca răspuns la un stimul negativ (spre exemplu: o întrebare dificilă, o situaţie stânjenitoare sau o stare de încordare determinată de ceva auzit, văzut sau gândit) reprezintă un comportament de calmare. Aceste comportamente sunt guvernate în ultimă instanţă de sistemul limbic şi apar ca reacţie la stres. Abilitatea de a corela comportamentul de calmare cu un anumit stimul de stres care l-a cauzat poate contribui la o interpretare corectă şi la o înţelegere mai bună a gândurilor, a sentimentelor şi a intenţiilor oamenilor.

În timpul unei anchete, un astfel de comportament poate apărea în urma unei întrebări sau comentariu specific. Comportamentele care semnalează disconfort (îndepărtarea corpului, încreţirea frunţii, încrucişarea sau întinderea braţelor) sunt de obicei urmate de comanda dată de creier mâinilor să intervină

în scopul calmării. Astfel de indicii trebuie căutate şi observate de către anchetator pentru a descoperi ce se întâmplă în mintea persoanei cu care discută. Ca un exemplu, dacă de fiecare dată când îl întreabă pe învinuit sau pe inculpat „Îl cunoaşteţi pe domnul Popescu?”, răspunsul este „nu”, dar este urmat imediat de atingerea gâtului sau a gurii, înseamnă că acesta „se linişteşte” în legătură cu întrebarea respectivă. Anchetatorul nu poate şti cu siguranţă că cel din faţa lui minte, minciuna fiind extrem de greu de identificat, dar poate şti că acesta este deranjat de întrebarea sa atât de mult încât are nevoie să se calmeze după ce o aude. Acest lucru trebuie să-l determine pe anchetator să aprofundeze cercetarea în direcţia respectivă.

Un alt comportament de calmare care poate fi întâlnit în timpul ascultării învinuitului/ inculpatului este „curăţarea piciorului”. În acest gest de liniştire, persoana ascultată îşi aşeză mâna (sau mâinile) pe picior (sau picioare) şi apoi o (le) coboară pe coapse până la nivelul genunchilor. Unii indivizi fac acest gest o singură dată, dar de obicei fie este repetat, fie piciorul este mai degrabă masat. Mişcarea mai este folosită şi pentru a şterge palmele transpirate din cauza anxietăţii, dar în principal are scopul de eliberare a tensiunii. Acest comportament nonverbal merită urmărit deoarece este un bun indicator al faptului că cineva se află într-o stare de stres. El are o semnificaţie deosebită pentru că apare extrem de rapid ca reacţie la un eveniment negativ. Această acţiune a fost observată de-a lungul anilor de anchetatori când suspecţilor li se prezintă probe zdrobitoare, cum ar fi imagini de la locul crimei cu care ei sunt deja familiarizaţi (sentimentul de culpă) .

Anchetatorul trebuie să urmărească semnele de liniştire cu mâna pe picior care apar când începe o şedinţă de interogare şi apoi să observe dacă se intensifică pe parcurs, când se pun întrebări dificile. Creşterea frecvenţei mişcărilor sau sporirea vigorii „curăţării” piciorului este un indiciu foarte bun că acea întrebare a provocat un anumit disconfort persoanei, fie că se ştie vinovată, fie că minte, fie că anchetatorul se apropie de un subiect pe care nu vrea să îl discute. Dar comportamentul poate apărea şi din cauza faptului că persoana interogată este stresată când i se cere să răspundă la întrebări. De aceea trebuie reţinută o notă de precauţie cu referire la acest gest. Deşi apare cu siguranţă la oamenii care încearcă să-şi mascheze o vină, el a fost observat şi la indivizi inocenţi care sunt pur şi simplu nervoşi, aşa că o concluzie nu trebuie trasă prea repede. Cea mai bună modalitate de a interpreta gestul este ca anchetatorul să cunoască faptul că acesta reflectă nevoia creierului de a se linişti şi, de aceea, motivele care au stat la baza lui trebuie analizate mai atent.

Este important ca un investigator/anchetator să observe comportamentele de calmare deoarece ele pot ajuta la descoperirea unei minciuni sau a unor informaţii. Indiciile de calmare au o importanţă şi o siguranţă mai mare decât încercarea de a stabili veridicitatea afirmaţiilor. Ele permit identificarea elementelor care îl deranjează sau stresează pe un anumit individ. Cunoaşterea acestora poate duce deseori la descoperirea unor informaţii ascunse care pot oferi noi aspecte ale cauzei cercetate sau noi direcţii de investigare şi cercetare.

Alte gesturi care indică stresul pot fi observate urmărind mâinile sau faţa învinuitului/ inculpatului. Cercetările au stabilit că mincinoşii au tendinţa de a recurge la gesturi mai puţine, atingeri mai puţine şi că îşi mişcă braţele şi mâinile mai puţin decât persoanele oneste . Aceste rezultate sunt în concordanţă cu reacţiile sistemului limbic. În faţa ameninţării (în acest caz dezvăluirea unei minciuni), oamenii se mişcă mai puţin sau chiar încremenesc pentru a nu atrage atenţia. De asemenea, când persoanele interogate îşi frâng mâinile sau îşi împletesc degetele, mai ales ca reacţie la o întrebare dificilă sau la un comentariu semnificativ, este un semn care indică stresul sau îngrijorarea. Pe măsură ce gestul frângerii mâinilor creşte în intensitate, culoarea pielii se poate schimba, albindu-se, din cauza faptului că sângele este îndepărtat din punctele de presiune. În astfel de situaţii poate apărea şi gestul de frecare a mâinilor cu degetele împreunate. Imediat ce apare un subiect delicat, degetele se îndreaptă şi se împreunează, iar mâinile încep să se frece una de alta. Contactul tactil sporit dintre mâini îi furnizează creierului mai multe mesaje de calmare. Acest gest este un indicator clar de stres major care a fost observat în timpul celor mai dure şi dificile interogatorii.

Observarea feţei învinuitului/inculpatului în timpul ascultării poate surprinde indicii utile referitoare la starea sa în plan psihologic. Ochii reflectă în anumite situaţii mecanismul limbic al refuzului de a privi sau al respingerii imaginii sau ideii. Orice micşorare a ochilor, fie prin îngustarea privirii, fie prin contractarea pupilelor, este o formă de respingere a imaginii. Gesturi asemănătoare sunt şi acoperirea ochilor cu mâinile, închiderea şi strângerea pleoapelor într-un mod mai accentuat, o întârziere în deschiderea ochilor sau închiderea lor pentru mai mult timp, toate acestea la auzirea unei informaţii negative sau a unei întrebări sensibile. Aceste comportamente de respingere sunt bine înrădăcinate în creierul omului; chiar şi fetii încă nenăscuţi îl folosesc din instinct atunci când percep zgomote puternice. Şi mai mult, şi copiii care s-au născut orbi îşi acoperă ochii la auzul unor veşti proaste . Prin urmare, anchetatorul trebuie să cunoască faptul că gesturile de respingere sunt indicii ale îngrijorării, neplăcerii, dezacordului sau percepţiei unei ameninţări potenţiale din partea învinuitului/inculpatului.

Alteori, mişcarea ochilor este cea care poate oferi indicii preţioase. Astfel, când o persoană gândeşte, ea accesează diferite părţi ale creierului său, în funcţie de informaţia căutată. La dreptaci, accesarea memoriilor vizuale este însoţită de o mişcare a ochilor în sus şi în partea stângă iar la stângaci este o mişcare opusă – în sus şi în partea dreaptă. În schimb, crearea unor imagini sau fapte (informaţii), la dreptaci este însoţită de o mişcare a ochilor în sus şi în partea dreaptă iar la stângaci – în sus şi în partea stângă. Prin urmare, aceste indicii pot fi folosite pentru a distinge dacă persoana respectivă doar accesează informaţii stocate în memorie (încearcă să-şi aducă aminte de ceva) sau creează informaţii (încearcă să „fabrice" răspunsuri cu privire la ceva ce nu s-a întâmplat niciodată) .

Îngustarea buzelor sau dispariţia lor în timpul interogatoriilor este un alt indiciu care poate apărea exact în momentul în care se pune o întrebare dificilă. Nu înseamnă neapărat că individul minte, în schimb, transmite informaţia că întrebarea aceea specială a funcţionat ca un stimul negativ şi l-a deranjat în mod evident. De aceea, trebuie continuat şirul întrebărilor.

Încreţirea buzelor este o altă expresie facială care poate fi observată mai ales când unui învinuit sau inculpat i se prezintă eronat faptele. Acesta îşi va încreţi şi ţuguia buzele în semn de dezacord deoarece ştie că anchetatorul nu deţine informaţiile corecte. Gestul este un indiciu atât de exact încât ar trebui să i se acorde mai multă atenţie. Apare în numeroase situaţii şi transmite informaţia sigură că persoana are în vedere o alternativă sau respinge complet ceea ce aude sau vede.

Rictusul, ca şi datul ochilor peste cap, este un indiciu universal al dispreţului. Pentru manifestarea lui, muşchii buccinatori (de pe părţile laterale ale feţei) se contractă şi trag colţurile gurii către urechi, conturând în obraji gropiţe batjocoritoare. În timpul investigaţiilor sau ascultării au fost observate rictusuri pe figurile suspecţilor sau învinuiţilor/inculpaţilor atunci când aceştia credeau că ştiu mai multe decât anchetatorul sau simţeau ca acesta nu ştia toată povestea .

Şi limba poate oferi anumite indicii nonverbale. Scoaterea limbii printre dinţi este un gest folosit de persoanele care cred că au scăpat cu faţa curată dintr-o anumită împrejurare, dintr-o situaţie delicată. Se manifestă inconştient şi are o diversitate de înţelesuri care trebuie analizate în context(el poate semnifica: „am fost prins asupra faptului", „am scăpat", „am făcut o prostie").

Prin urmare, toate aceste secrete ale comunicării nonverbale pot contribui la descifrarea limbajului corpului învinuitului/inculpatului. Ele pot oferi anchetatorului indicii şi mesaje care să-l ajute în conducerea cu succes a interogatoriului. Nu îl pot transforma într-un „detector uman de minciuni" dar pot contribui la identificarea minciunilor, a informaţiilor false şi la obţinerea unor declaraţii cât mai veridice.

Comportamentul nonverbal şi detectarea minciunii – Detectarea minciunii este extrem de dificil de realizat. Pentru a descoperi mincinoşii, unele organizaţii folosesc mostre ale scrisului, analiza stresului din voce sau poligraful. Rezultatele obţinute prin toate aceste metode sunt însă discutabile. Nici o maşină, nici o metodă, nici un test şi nici o persoană nu pot descoperi minciuna în proporţie de sută la sută. În privinţa detectării comportamentului simulat, chiar şi poligraful are o rată de corectitudine de doar 60-80% din situaţii, eficienţa sa depinzând şi de operatorul care efectuează testarea.

În observarea şi interpretarea comportamentului nonverbal, anchetatorul trebuie să ia în considerare faptul că nu există nici un singur semnal care să fie un indiciu clar al minciunii - nici măcar unul. Aceasta nu înseamnă că trebuie abandonate eforturile de a studia minciuna şi de a observa comportamente care, în context, sunt sugestive pentru descoperirea înşelăciunii. Corpul uman trebuie lăsat să vorbească despre ceea ce simte, gândeşte sau intenţionează individul iar

semnalele nonverbale trebuie interpretate cu claritate şi siguranţă astfel încât să se obţină o imagine de ansamblu în urma acţiunii de observare şi studiere a lor.

O abordare nouă pentru demascarea minciunii a fost propusă de un fost agent FBI. Acesta a scris un articol în publicaţia FBI-ului în care a prezentat cercetarea şi descoperirile sale despre posibilităţile de identificare a minciunii, incluzând şi o listă cu referinţe bibliografice din ultimii patruzeci de ani. Articolul se numeşte „Un model în patru etape pentru detectarea minciunii: o paradigmă alternativă pentru interogare” .

Această lucrare prezintă un nou model pentru identificarea lipsei de sinceritate, bazat atât pe conceptul de activare a sistemului limbic cât şi pe interpretarea indiciilor de confort şi disconfort. Astfel, este sugerat faptul că, în situaţiile în care oamenii spun adevărul şi nu îşi fac griji, se simt mai bine decât atunci când mint sau sunt îngrijoraţi să nu fie prinşi deoarece în al doilea caz au un sentiment de vinovăţie. Modelul evidenţiază de asemenea tendinţa de a avea un comportament mai degajat şi gesturi mai ample atunci când sunt sinceri şi se simt bine, spre deosebire de situaţia contrară, când gesturile sunt mult mai reţinute.

Acest model este folosit în prezent la nivel mondial. Scopul său a fost de a-i pregăti pe ofiţerii din structurile de apărare a legii pentru a detecta minciuna în timpul investigaţiilor şi interogatoriilor. El cuprinde patru etape, patru domenii care trebuie urmărite: ecuaţia confort/ disconfort, accentuarea, concordanţa şi managementul percepţiei.

O primă etapă este aceea a înţelegerii rolului esenţial al ecuaţiei confort/disconfort în detectarea minciunii. Persoanele care mint sau sunt vinovate de ceva au conştiinţa încărcată cu minciunile sau delictele lor. De aceea le este greu să se simtă bine şi să fie relaxate, iar starea de tensiune şi îngrijorare se face observată destul de repede. Încercarea de a-şi ascunde vina sau minciuna le împovărează cu o doză semnificativă de stres în timp ce se zbat să-şi fabrice răspunsul la întrebări care în condiţii normale nu le-ar ridica niciun fel de probleme.

Pentru a avea rezultate în detectarea minciunii, anchetatorul trebuie să îşi dea seama care este impactul său asupra acţiunilor celui suspectat, învinuit sau inculpat şi să conştientizeze că felul în care se va comporta îi va influenţa reacţiile. Modul în care pune întrebările (acuzator), în care stă (prea aproape), în care se uită (suspicios) va contribui fie la susţinerea nivelului său de confort, fie la scăderea lui. Este bine stabilit că dacă violează spaţiul personal al celui ascultat, dacă acţionează cu suspiciune, dacă se uită într-un fel nepotrivit sau pune întrebările pe un ton acuzator, interogatoriul va fi afectat negativ. Cel mai important lucru pentru demascarea mincinoşilor nu este identificarea lipsei de onestitate, ci mai degrabă felul în care îi observă şi îi chestionează pentru a detecta minciunile. Apoi, este vorba despre colectarea de informaţii nonverbale. Cu cât înregistrează mai multe (grupări de indicii nonverbale), cu atât va putea fi mai încrezător în observaţiile sale şi va avea mai multe şanse de a sesiza momentul când cel ascultat nu este sincer.

Chiar dacă încearcă în mod activ să descopere indicii ale minciunii în timpul discuţiei sau interogatoriului, atitudinea anchetatorului trebuie să fie cât mai neutră posibil, nu suspicioasă. În momentul în care devine suspicios influenţează felul în care persoana îi va răspunde. Dacă-i va spune „minţi" sau „cred că nu spui adevărul" sau pur şi simplu o va privi bănuitor, îi va influenţa comportamentul. Cel mai bun procedeu este să întrebe pur şi simplu, încercând să clarifice cât mai multe detalii ale situaţiei şi spunând din când în când „nu înţeleg" sau „poţi să-mi explici din nou cum s-a întâmplat?". Deseori, cerând cât mai multe informaţii detaliate, îi va fi suficient pentru a deosebi minciuna de adevăr. Păstrarea calmului este esenţială în timpul ascultării învinuitului/inculpatului. Anchetatorul trebuie să încerce să rămână calm când pune întrebările şi să nu-şi arate suspiciunea. Procedând în acest fel, va fi creată o zonă de confort psihic care uşurează detectarea minciunii prin observarea indiciilor nonverbale iar cel ascultat va fi mai puţin defensiv şi/sau lipsit de dorinţa de a divulga informaţii .

Gradul de confort sau disconfort al unei persoane în timpul unui interogatoriu, când se discută un subiect dificil sau sensibil, este unul dintre cele mai importante indicii care trebuie urmărit. Indiciile unei stări de confort sunt mult mai evidente când oamenii spun adevărul; nu au nevoie să ascundă nici un stres şi nu au nici conştiinţa vinovăţiei care să-i facă să nu se simtă în largul lor. Aşadar, pentru a detecta o eventuală minciună, trebuie ca anchetatorul să caute semnele clare ale disconfortului - când apar şi în ce context.

Disconfortul apare mai întâi la nivel fiziologic, din cauza activării sistemului limbic. Inima bate mai repede, se ridică părul, se accentuează transpiraţia, respiraţia devine mai precipitată. În afara reacţiilor fiziologice, care sunt autonome (automate) şi nu necesită implicarea gândirii, corpul exprimă disconfortul şi prin limbajul nonverbal.

În încercarea de a observa disconfortul ca indicator potenţial al minciunii, cel mai bun spaţiu ar fi acela în care să nu existe obiecte (mese, birouri sau scaune) între anchetator şi persoana ascultată. Un astfel de obstacol va ascunde o mare parte din părţile corpului care ar trebui observate (aproape 80%). Mincinoşii folosesc obstacole sau obiecte (cum ar fi un pahar cu apă/cafea sau un scaun) pentru a ridica o barieră între anchetator şi ei. Folosirea obiectelor respective este un semn că acel individ îşi doreşte să se distanţeze, să se separe şi că are ceva de ascuns, deoarece este mai puţin deschis - ceea ce merge mână în mână cu starea de dis¬confort şi chiar cu minciuna. Este indicat chiar ca, uneori, anchetatorul să stea în picioare pentru a obţine mai multe informaţii nonverbale.

Alte semnale clare de disconfort includ frecarea frunţii lângă regiunea tâmplelor, contracţia muşchilor feţei, mângâierea sau atingerea gâtului sau a cefei. Unii îşi pot arăta neplăcerea dându-şi ochii peste cap în semn de dispreţ, culegându-şi scamele de pe haine sau „vorbind în doi peri” cu persoana care le pune întrebări – dau răspunsuri scurte, devin potrivnici, ostili, sarcastici sau chiar fac mici gesturi cu conotaţii indecente. Pe faţa învinuitului/inculpatului

pot fi observate eventuale indicii de disconfort: încordarea fălcilor, freamătul orificiilor nazale, îngustarea ochilor, tremurul gurii sau strângerea buzelor. Este important de ştiut că nici o expresie facială care durează prea mult sau se prelungeşte, fie că este vorba despre un zâmbet, o încruntare sau o privire surprinsă, nu este normală. Astfel de comportamente artificiale în timpul unui interogatoriu au menirea de a influenţa opinia anchetatorului şi nu sunt autentice.

Mecanismele de respingere prin închiderea sau acoperirea ochilor sunt comportamente care se manifestă inconştient şi se leagă de obicei de un anumit subiect incomod. Clipirea deasă poate fi de asemenea observată în astfel de momente. Toate aceste manifestări ale ochilor sunt indicii puternice ale modului în care este primită o informaţie sau ale întrebărilor care sunt problematice pentru persoana ascultată. Totuşi, ele nu sunt neapărat indicii directe ale minciunii.

De asemenea, un contact vizual mai redus sau chiar evitat nu este indiciu de minciună. Mulţi psihologi sunt de părere că evitarea privirii în ochii altora, mai ales în ochii celor investiţi cu autoritate, este un semn de frustrare. De cele mai multe ori, învinuiţii sau inculpaţii sunt într-o puternică stare de frustrare care în majoritatea cazurilor duce la manifestări agresive. Agresivitatea în camera de audiere se manifestă mai ales în răspunsuri insolente, încercări de sfidare şi ca reacţie la privirea scrutătoare a anchetatorului, evitarea de a-l privi în faţă. Simptomul stării de frustrare nu trebuie să fie, deci, confundat cu o trăsătură de personalitate (sinceritate – nesinceritate). Anchetatorul care vrea să stabilească un contact uman cu învinuitul sau inculpatul trebuie să evite orice privire, gest sau vorbă care ar potenţa, cât de cât, starea de frustrare în care se găseşte acesta .

Într-o stare de disconfort, sistemul limbic preia controlul şi faţa persoanei audiate fie se înroşeşte, fie păleşte. În timpul unor discuţii incomode, poate apărea o transpiraţie mai abundentă sau o respiraţie înteţită. Orice tremurat al mâinilor, al degetelor, al buzelor sau orice încercare de a ascunde buzele (îngustându-le până aproape nu se mai văd) sau mâinile ori de a le diminua mişcările pot indica disconfortul şi/sau minciuna, mai ales dacă aceste manifestări apar după ce semnele iniţiale de nervozitate normală au dispărut. Vocea unei persoane se poate schimba brusc sau poate părea slabă în timpul unui discurs mincinos; înghiţirea devine dificilă deoarece gâtul se usucă de la stres. Această situaţie poate fi însoţită de dregerea repetată a glasului.

Toate aceste comportamente indică disconfortul. Trebuie însă reţinut că ele nu sunt neapărat indicii de minciună ci pot fi provocate şi de stres. Aşadar, indiciile de încordare şi de nelinişte trebuie descifrate în context.

Alte două domenii principale ale comportamentelor nonverbale care sunt utile pentru detectarea minciunii sunt: accentuarea şi concordanţa.

Accentuarea se referă la faptul că oamenii însoţesc deseori ceea ce spun prin gesturi ale diverselor părţi ale corpului (cum ar fi sprâncenele, capul, mâinile, pieptul, picioarele) pentru a scoate în evidenţă un lucru pe care îl

consideră foarte important, profund sau care le trezeşte o stare emoţională intensă. Observarea acestei accentuări este importantă deoarece este o manifestare universală atunci când oamenii sunt sinceri. Reliefarea vorbelor reprezintă contribuţia sistemului limbic la comunicare. Prin contrast, când sistemul limbic nu susţine afirmaţiile, gesturile de accentuare sunt mai reduse sau chiar lipsesc.

În majoritatea situaţiilor mincinoşii nu accentuează prin gesturi ceea ce declară. Ei îşi folosesc partea raţională a creierului pentru a decide ce să spună şi cum să înşele dar foarte rar se gândesc la felul cum vor prezenta minciuna, nefiind conştienţi de felul cum intervine accentuarea sau sublinierea cuvintelor. Când mincinoşii încearcă să-şi construiască un răspuns, accentuarea acestuia prin gesturi pare forţată sau este întârziată; foarte rar subliniază ei ceva atunci când este cazul s-o facă sau accentuează doar problemele neimportante .

Accentuarea unei idei se poate face atât verbal cât şi nonverbal. Verbal, se scoate în evidenţă ceva prin voce (prin intensitatea sau tonul ei) ori prin repetiţie. Accentuarea nonverbală poate da anchetatorului indicii mai corecte şi mai utile decât cuvintele atunci când încearcă să detecteze adevărul sau lipsa de onestitate într-un interogatoriu. Unele persoane care dau mult din mâini în timp ce vorbesc îşi punctează remarcile prin gesturi. La altele, accentuarea se face „din vârful degetelor", fie prin atingerea unor lucruri, fie prin anumite gesturi. Mişcările mâinilor completează discursul sincer, gândurile şi sentimentele adevărate. Arcuirea sprâncenelor şi mărirea ochilor sunt de asemenea modalităţi prin care poate fi evidenţiat un punct de vedere. Alt gest de accentuare este aplecarea pieptului în faţă, în semn de interes.

Din contră, oamenii mincinoşi slăbesc semnificaţia cuvintelor rostite sau îşi manifestă lipsa de angajament faţă de propriul discurs ascunzându-se în spatele mâinilor (acoperindu-şi gura cu mâinile) sau printr-o mimică limitată. O persoană se controlează şi adoptă diverse mijloace de re¬strângere a mişcărilor şi de retragere când nu are susţinere pentru ceea ce spune. Cei care mint afişează deseori deliberat o postură reflexivă, ducând degetele la bărbie sau atingându-şi obrajii, de parcă încă s-ar mai gândi la ceea ce vor spune; aceste atitudini sunt în deplin contrast cu felul în care se manifestă oamenii sinceri, care îşi accentuează punctele de vedere. Mincinoşii îşi consumă timpul evaluând ceea ce spun şi felul în care va fi primită informaţia, tendinţă care este neconcordantă cu un comportament sincer.

În mod frecvent declaraţiile învinuiţilor/inculpaţilor care mint sunt foarte slabe, lipsite de subliniere, cu gesturi moderate. Acestora le lipseşte angajamentul şi încrederea în ceea ce spun. Explicaţia este că, deşi creierul raţional (neocortexul) va decide ce să spună pentru a induce în eroare, partea emotivă (sistemul limbic - cea mai onestă componentă a creierului) pur şi simplu nu se angajează în înşelăciune şi, drept urmare, nu va accentua afirmaţiile prin mesaje nonverbale (gesturi). Sentimentele din zona limbică a creierului sunt foarte greu de păcălit .

Concordanţa este un domeniu de studiu important pentru identificarea unei stări de confort în relaţiile interpersonale. Acest indiciu este de asemenea util şi în detectarea minciunii în timpul unei audieri. Anchetatorul trebuie să caute concordanţa dintre limbajul verbal şi cel nonverbal al corpului învinuitului/inculpatului, dintre circumstanţele momentului şi afirmaţiile subiectului, dintre evenimente şi emoţii şi chiar în legătură cu timpul şi spaţiul.

O persoană care dă un răspuns afirmativ la o întrebare ar trebui să-1 susţină imediat de mişcarea capului, nu cu întârziere. Lipsa de concordanţă apare când cineva afirmă „nu eu am făcut-o", în timp ce capul se înclină uşor în sens afirmativ. De asemenea, nu există concordanţă nici când, la întrebarea dacă ar minţi în legătură cu un anumit subiect, ar da uşor din cap în jos, răspunzând însă „nu”. Surprinzându-se făcând aceste gesturi care-i dau de gol, cei ascultaţi îşi modifică mişcările capului, încercând să repare ce au stricat. Aceste gesturi dau impresia de artificialitate şi patetism. Mai des se întâmplă ca o afirmaţie nesinceră, cum ar fi minciuna „nu eu am făcut-o”, să fie urmată de o întârziere perceptibilă a mişcării negative a capului şi de accentuarea mai redusă a gestului. Aceste comportamente sunt neconcordante şi prin urmare pot fi echivalate cu minciuna, deoarece manifestarea lor indică disconfortul.

Un ultim domeniu principal care trebuie observat în încercarea de a detecta minciuna în timpul interogatoriului este acela al managementului percepţiei. Acest concept se referă la încercările învinuitului sau inculpatului de a controla şi influenţa modul în care este perceput de către anchetator. Variantele în care se realizează controlul apar atât verbal cât şi nonverbal.

Verbal, cei care mint vor încerca să-şi susţină onestitatea, integritatea şi imposibilitatea de a fi implicaţi în săvârşirea infracţiunii. Aceştia pot folosi şi anumite afirmaţii precum: „nu aş putea niciodată să rănesc pe cineva”, „a minţi nu-mi stă în fire”, „nu am minţit niciodată / nu aş minţi niciodată”, „nu aş face niciodată aşa ceva”. Alte declaraţii precum: „ca să fiu sincer”, „să fiu cinstit”, „să spun adevărat” sau „am fost învăţat să spun adevărul întotdeauna” au, de asemenea, scopul de a-l influenţa pe anchetator .

Nonverbal, mincinoşii vor încerca într-un mod insistent sau excesiv să pară plictisiţi, relaxaţi sau să ocupe cât mai mult spaţiu pentru a-şi demonstra confortul. De asemenea, o formă de gestionare a modului în care este perceput este şi controlul din priviri. Acesta se efectuează de către învinuit sau inculpat chiar şi în timpul în care el vorbeşte. Pe parcursul relatărilor sale, el urmăreşte reacţia (nonverbală) a anchetatorului şi, în funcţie de ceea ce i se pare că vede la el, îşi ajustează a doua parte a expunerii sale. Un astfel de studiu din priviri e făcut frecvent în cabinetul de interogatoriu când învinuitul sau inculpatul nu ştie de ce probe dispune anchetatorul şi mai ales atunci când emite informaţii denaturate sau false deoarece pentru el este important să constate dacă anchetatorul a „înghiţit” sau nu informaţia incorectă.

În timpul unei conversaţii obişnuite sau al unei relatări, privirea pendulează la partener cu intermitenţă. În momentele cruciale, exact la argumentele cele mai importante, ori unde ar fi, privirea revine la interlocutor

spre a controla dacă a înţeles, dacă este de acord sau nu cu cele relatate. Urmărirea acestei pendulări oculare cere din partea anchetatorului foarte multă experienţă şi inteligenţă, căci revenirea la privirea directă poate semnala că învinuitul sau inculpatul a ajuns la un punct nodal unde vrea să strecoare un neadevăr care ar putea avea importanţă.

Cunoaşterea valorii informative a pendulării privirii trebuie să îl facă circumspect pe anchetator, care este dator să-şi însuşească controlul cât mai bun al mimicii, al privirilor sale. În anumite momente ale dialogului, învinuitul/inculpatul nu trebuie să ştie sub nici un motiv că anchetatorul aprobă sau nu unele din afirmaţiile sale. Cu cât anchetatorul vrea să fie mai puţin permisiv cu atât trebuie să fie mai stăpân pe cele mai mici reacţii involuntare care l-ar putea trăda şi ar da o „armă" valoroasă celui din faţa sa .

De aceea, o deosebită importanţă în cadrul acestor relaţii interpersonale o are autocontrolul anchetatorului asupra manifestărilor comportamentului său expresiv (nervozitate, superficialitate, duritate, labilitate emoţională, simpatie sau antipatie faţă de persoana interogată etc.).

Autocontrolul este o necesitate menită a contracara studierea anchetatorului de către învinuit sau inculpat. Practica evidenţiază în acest sens existenţa unei categorii de infractori extrem de intuitivi şi vicleni, capabili să interpreteze cu abilitate comportamentul anchetatorului, reuşind să-şi dea seama de impresiile pe care le produc declaraţiile sale sau să deducă ce informaţii sau probe deţine organul judiciar în legătură cu obiectul ascultării. În plus, anchetatorul trebuie să ştie că infractorii şi mincinoşii înrăiţi se implică de fapt în contacte vizuale mai mult decât majoritatea oamenilor. Cercetările arată clar că oamenii duplicitari (de exemplu, psihopaţii, escrocii şi mincinoşii) îşi sporesc durata contactului vizual în timp ce mint .

Explicaţia tuturor acestor comportamente este aceea că învinuitul sau inculpatul va încerca întotdeauna să gestioneze modul în care este perceput de anchetator. Prin intermediul unor elemente de comunicare, atât verbale cât şi nonverbale, cel interogat va face eforturi de a controla şi influenţa opinia reprezentantului autorităţii cu privire la persoana sa. De aceea, este bine ca anchetatorul să cunoască adevărata semnificaţie a acestor elemente şi să nu se lase înşelat.

Concluzionând cu privire la observarea comportamentului nonverbal şi la detectarea minciunii cu ajutorul său se poate spune că identificarea înşelăciunii este o sarcină dificilă. Cercetările din ultimii douăzeci de ani sunt lipsite de echivoc. Nu există semnale nonverbale care, doar prin ele însele, să indice clar minciuna . Dar anchetatorii îşi pot îmbunătăţi abilităţile în a separa adevărul de ficţiune bazându-se pe patru domenii principale: comportamente care sugerează confortul/disconfortul, gesturile prin care se accentuează cuvintele, concordanţa indiciilor şi managementul percepţiei. Când vor observa un individ care nu se simte în largul lui, care nu-şi accentuează cuvintele prin gesturi, care adoptă atitudini neconcordante şi care face eforturi evidente pentru a fi perceput într-un anumit mod, anchetatorii trebuie să realizeze că există o

mare posibilitate ca respectivul să mintă. Ei se pot aştepta ca învinuiţii/inculpaţii să reacţioneze negativ în unul sau două din cele patru domenii. Însă, a reacţiona în acest fel cu privire la toate domeniile de analiză indică probleme de comunicare ce pot fi un rezultat al sentimentului de vinovăţie, al nevoii de ascundere a informaţiilor sau al minciunii pur şi simplu.

Nu există nici o modalitate prin care anchetatorul să-l poată împiedica pe învinuit/inculpat să mintă, dar cel puţin, prin recunoaşterea şi interpretarea corectă în context a indiciilor comportamentului nonverbal, el poate fi avertizat când cel din faţa sa va încerca să facă acest lucru. De aceea, pentru observarea şi recunoaşterea cu succes a indiciilor menţionate, organele judiciare cu atribuţii în acest domeniu trebuie să cunoască anumite reguli tactice specifice.

5.7. Reguli tactice specifice raporturilor interpersonale de opozabilitate şi confruntare

În urma experienţei practice în domeniul ascultării învinuitului/inculpatului, în literatura de specialitate au fost elaborate anumite reguli tactice care pot facilita observarea în ansamblu a celui interogat, stabilirea unui contact verbal între interlocutori şi, chiar mai mult, pot aduce un oponent în situaţia de a colabora.

Aceste reguli tactice specifice sunt:

1. Anchetatorul trebuie ca, înainte de a vorbi, să ştie să observe şi să asculte. În acest sens, se poate menţiona următoarea afirmaţie: „nu este suficient să ştii să pui întrebări, ci trebuie să înveţi să asculţi” (Camil Suciu) . Din primele clipe de contact cu învinuitul/inculpatul, acesta trebuie studiat la început în ansamblu şi apoi, pe parcursul ascultării, trebuie urmărite mişcările necontrolabile şi indiciile nonverbale în momentul în care este chestionat asupra problematicii critice. De aceea, anchetatorul trebuie să aibă un punct de observaţie bun. Este indicat să nu existe nimic care să-l împiedice să vadă în întregime persoana ascultată.

2. Starea de nervozitate iniţială într-un interogatoriu este normală, mai ales în circumstanţe stresante. Pe măsură ce interogatoriul progresează, cei implicaţi ar trebuie să se calmeze. Un bun anchetator trebuie să aibă întotdeauna grijă să-şi rezerve timp pentru ca persoana interogată să devină mai relaxată înainte de a-i pune întrebări sau de a explora o temă ce poate fi stresantă.

3. Exprimarea anchetatorului trebuie să fie clară şi într-un limbaj pe înţelesul învinuitului/inculpatului.

4. Anchetatorii buni, asemenea comunicatorilor buni, nu „mitraliază" întrebare după întrebare. Nu poate fi detectată clar minciuna dacă nerăbdarea sau aroganţa anchetatorului va atrage împotrivirea persoanei cu care vorbeşte. Anchetatorul trebuie să pună o întrebare şi apoi să aştepte pentru a observa toate reacţiile. Trebuie să-i acorde celui interogat timp să se gândească şi să răspundă, intercalând pauze considerabile deoarece tirul de întrebări provoacă un stres puternic şi acoperă semnalele nonverbale ale celui anchetat. Mare semnificaţie au şi pauzele pe care le face învinuitul/inculpatul, durata

acestora putând fi interpretată ca indice al efortului de denaturare sau disimulare.

De asemenea, întrebările trebuie în aşa fel formulate încât să se reuşească obţinerea anumitor răspunsuri specifice pentru a putea face diferenţa dintre fapte şi ficţiune. Cu cât este mai specifică întrebarea, cu atât va putea provoca semnale nonverbale mai precise şi cu atât vor fi mai corecte evaluările pe care le va face anchetatorul, având în vedere semnificaţia gesturilor inconştiente.

5. Faţă de învinuit/inculpat se recomandă a se avea o atitudine deschisă. Adesea cel anchetat trebuie să fie încurajat, fie prin flatare („eu te ştiam de băiat deştept…", „înţeleg, cum ai fi putut să…".), fie prin utilizarea unei formule de generalizare şi nu de particularizare („da, au mai făcut şi alţii aşa ceva, nu eşti singurul…", „oricine în această situaţie ar fi putut să…", „toţi facem greşeli"),ori de minimalizare şi îndepărtare a pericolului („se întâmplă şi accidente", „vezi unde duce anturajul, consumul de alcool, în alte împrejurări fapta asta nu s-ar fi putut întâmpla…") .

6. Învinuitul sau inculpatul trebuie să fie convins că este ascultat cu cea mai mare atenţie căci această atitudine exprimă respectul anchetatorului faţă de el. De aceea, după ce îşi termină relatarea şi are impresia că a fost integral crezut, se pot valorifica momentele psihologice create de întrebările de verificare a elementelor contradictorii sau nonconcordante, consecinţă a neadevărurilor structurate de interlocutor.

7. În timpul ascultării, trebuie păstrată concentrarea învinuitului/inculpatului asupra subiectului care interesează. Anchetatorii trebuie să ţină minte că de multe ori când oamenii vorbesc pur şi simplu, deci când îşi spun partea lor de poveste, vor emite mai puţine semnale nonverbale decât atunci când controlează ei evoluţia discuţiei. Întrebările clare şi la obiect vor determina anumite manifestări comportamentale care sunt utile în evaluarea onestităţii persoanei.

8. Vorbăria multă nu este echivalentă cu adevărul. O greşeală pe care o fac atât începătorii cât şi anchetatorii experimentaţi este ten¬dinţa de atribui limbuţiei valoare de adevăr. Când cei interogaţi vorbesc mult, există tendinţa de a-i crede; când sunt rezervaţi, se presupune că mint. În timpul discuţiilor, oamenii care oferă o cantitate mare de informaţii şi detalii despre un eveniment sau o situaţie par să spună adevărul; totuşi, s-ar putea ca ei să nu facă decât să arunce o perdea de fum prin care să-şi acopere faptele sau să conducă discuţia într-o altă direcţie. Adevărul este scos la iveală nu prin volumul materialului povestit, ci prin verificarea faptelor afirmate de vorbitor. Până când informaţia nu este verificată,este doar o relatare personală,poate chiar lipsită de sens .

9. Stresul vine şi pleacă. Un individ care are un sentiment de vinovăţie va manifesta succesiv două tipuri de comportamente distincte în momentul în care i se pune o întrebare incomodă precum: „Ai fost vreodată în casa domnului Popescu?". Prima reacţie va reflecta stresul trăit la auzul

întrebării. Va reacţiona inconştient prin diverse gesturi de distanţare, cum ar fi retragerea picioarelor dinspre anchetator, înclinarea trupului în sens invers sau încleştarea fălcilor şi strângerea buzelor. Va urma un al doilea set de comportamente legate de primele, reacţiile de calmare, care pot include gesturi precum atingerea gâtului, mângâierea nasului sau masarea gâtului în timp ce reflectează la întrebare sau la răspuns.

10. Cauza stresului trebuie izolată. Cele două comportamente în serie, gesturile de stres urmate de cele de calmare, au fost de multe ori asociate în mod eronat cu minciuna. Este o interpretare nefericită deoarece aceste manifestări reprezintă indicii de stres şi de eliberare a stresului, nu neapărat o lipsă de onestitate . Şi mincinoşii pot avea astfel de comportamente dar ele pot fi observate şi la indivizii care sunt nervoşi. De aceea, trebuie ştiut că gesturile de calmare permit identificarea problemelor care necesită sporirea atenţiei şi a cercetărilor. Odată identificate, aceste probleme sau aspecte sensibile pentru învinuit/inculpat pot fi exploatate în continuare prin tehnica întrebărilor eficiente.

11. Faţă de învinuit/inculpat se recomandă a se avea o atitudine echilibrată, calmă, răbdătoare (de fapt tenacitate şi rezistenţă). Aceasta deoarece în majoritatea cazurilor, timpul operează în defavoarea învinuitului sau inculpatului, starea tensională în care se află până la mărturisirea completă, insecuritatea crescândă pe care o resimte în privinţa viitorului făcându-l să comită greşeli.

12. Înţelegerea umană faţă de învinuit/inculpat dar care nu se confundă cu „bunăvoinţa” sau cu „iertarea” şi respectul persoanei sale oricare ar fi crima pe care a săvârşit-o creează un climat favorabil pentru a obţine, în limitele posibilului, cât mai multe informaţii de la acesta. Un gest de prietenie (apropierea scaunului, oferirea unei ţigări, a unei cafele etc.), un sfat, istorisirea unei întâmplări asemănătoare prin consecinţe, un proverb, o bătaie prietenească pe umăr etc., pot duce uneori, în momentele psihologice adecvat create, la mărturisiri complete .

5.8. Tactica de ascultare în faza adresării întrebărilor

Cea de-a treia etapă şi cel mai încordat moment al ascultării îl constituie adresarea de întrebări. La reuşita ascultării prin adresarea întrebărilor concură mai mulţi factori printre care se numără: modul cum sunt formulate întrebările, materialul probator, momentul folosirii acestuia, precum şi conduita persoanei ascultate.

Întrebările care vor iniţia dialogul sunt cele prevăzute în planul de ascultare precum şi altele formulate pe baza relatării libere, în funcţie de poziţia adoptată de învinuit/inculpat pe parcursul relatării şi de alte aspecte apărute pe parcursul ascultării.

Întrebările se pun numai după terminarea relatării libere, în scopul obţinerii de informaţii cu privire la faptă şi învinuire, pentru descoperirea unor date noi şi pentru lămurirea anumitor aspecte care interesează cauza. Se

urmăreşte obţinerea unor explicaţii complete asupra tuturor faptelor ce se pun în sarcina învinuitului/inculpatului; cunoaşterea şi verificarea tuturor argumentelor pe care învinuitul/inculpatul le invocă în apărarea sa; cunoaşterea atitudinii acestuia cu privire la învinuirea ce i se aduce; obţinerea de la învinuit/inculpat de date, în special detalii cu privire la anumite aspecte, necesare pentru verificarea veracităţii declaraţiilor acestuia; demascarea declaraţiilor mincinoase, nesincere, precum şi orice alte aspecte necesare justei soluţionări a cauzei.

Întrebările trebuie să fie concrete, cu referire precisă la o anumită împrejurare sau problemă ce necesită a fi lămurită. Acestea se ordonează în aşa fel încât fiecare din ele să reprezinte o noutate pentru învinuit/inculpat. De asemenea, întrebările se formulează clar şi concis fără a avea două înţelesuri şi fără a fi sugestive.

În literatura de specialitate întrebările adresate de anchetator se clasifică după mai multe criterii :

- după caracterul lor general există: întrebări de control, întrebări de precizie, întrebări de completare sau ajutătoare.
- după specificul problemelor urmărite de anchetator: întrebări cu caracter general(temă), întrebări problemă, întrebări de detaliu.

Întrebările temă – au un caracter general şi se referă la faptele sau împrejurările cauzei, privite în totalitatea lor. Aceste întrebări oferă învinuitului/inculpatului posibilitatea să declare tot ceea ce are de arătat în legătură cu faptele pentru care este învinuit. Ele pot începe cu astfel de formule: „ce cunoaşteţi în legătură cu…?”, „spuneţi despre ce s-a întâmplat…?, „descrieţi cum…?”, „explicaţi cum…?”, „vorbiţi despre…?”. Aceste întrebări determină pe cel interogat să relateze o versiune a evenimentelor în loc să fie doar de acord cu unele afirmaţii ale anchetatorului. De asemenea, ele previn oferirea celui ascultat a unor informaţii detaliate în legătură cu fapta, informaţii care ar putea compromite ascultarea sau chiar întreaga anchetă . Aceste întrebări se mai numesc şi „întrebări deschise”.

Întrebările problemă – au un caracter mai puţin general şi sunt folosite la lămurirea concretă a unor aspecte ale faptei. Exemplu: „Cum aţi intrat în posesia pistolului ?” sau „Cum aţi imobilizat victima ?”. Aceste întrebări sunt folosite pentru lămurirea unor probleme ce se ridică în cadrul cercetării şi care sunt formulate astfel încât să restrângă sfera răspunsurilor posibile date de învinuit/inculpat. Ele se mai numesc şi „întrebări directe”.

Întrebările de detaliu – sunt folosite în scopul obţinerii unor amănunte referitoare la împrejurările în care s-a săvârşit fapta sau pentru verificarea explicaţiilor învinuitului/ inculpatului. Exemplu: „cine a mai fost cu tine?”, „cât era ceasul când…?”, unde te-ai dus…?”, „când s-a întâmplat aceasta?”. Prin aceste întrebări anchetatorul urmăreşte să-i demonstreze celui ascultat netemeinicia susţinerilor sale şi să-l determine astfel să renunţe la negarea faptelor săvârşite. Tot prin aceste întrebări se doreşte şi relatarea unor aspecte

neglijate de învinuit/inculpat cu sau fără intenţie. Ele se mai numesc şi „întrebări închise”.

Din răspunsurile pe care învinuitul/inculpatul le dă la aceste întrebări, organul judiciar îşi poate da seama de logica întregului sistem de apărare al învinuitului/inculpatului şi cu uşurinţă îi poate demasca încercările de simulare. Este important însă de ştiut că răspunsurile învinuitului/inculpatului nu pot fi luate în considerare dacă acesta se află sub influenţa narcoticelor sau în stare de ebrietate.

Practica judiciară a demonstrat că întrebările de detaliu dau rezultate bune în special în cazul învinuiţilor/inculpaţilor recidivişti care, datorită experienţei pe care o au în domeniu, îşi pregătesc declaraţiile cu atenţie. Ei comit însă unele erori şi inconsecvenţe logice. Astfel, prin punerea acestor întrebări, greşelile sunt exploatate la maximum determinând furnizarea datelor necesare aflării adevărului.

Întrebările de detaliu sunt de mai multe feluri: de control, ajutătoare sau de precizie. Pentru verificarea veridicităţii celor declarate, după fiecare răspuns se pot pune întrebări de control. În cazul unor contradicţii între declaraţiile învinuitului/inculpatului şi materialul cauzei se poate recurge chiar la prezentarea unor probe din dosar. Ordinea şi momentul prezentării acestor probe se alege în funcţie de materialul de la dosar şi de personalitatea învinuitului/inculpatului. În practică, se poate întâlni şi cazul când învinuitul/inculpatul este de bună-credinţă dar are o lacună de memorie. Este o situaţie care se poate înlătura cu întrebări de detaliu ajutătoare, de reactivare a memoriei, al căror scop îl constituie reactivarea conţinutului memorial sau, prin întrebări de precizie care să stabilească exactitatea celor declarate.

O altă prezentare a tipurilor de întrebări (făcută în literatura de specialitate americană) este următoarea: întrebări directe, auxiliare (în legătură cu cele directe), neutre, repetate, de control şi prestabilite. Se precizează că, dintre acestea, cele neutre pot fi utilizate şi pentru a distrage atenţia persoanei ascultate, mai ales atunci când aceasta minte. Argumentul ar fi că este greu ca persoana să mintă în mod constant dacă este mereu întreruptă şi abătută de la subiectul respectiv. Pentru a se obţine efectul dorit, întrebările neutre trebuie inserate printre celelalte tipuri şi adresate în momentele potrivite (când anchetatorul consideră că cel ascultat denaturează adevărul). De asemenea, se recomandă să nu se adreseze întrebări compuse sau negative deoarece răspunsurile primite pot fi incomplete, superficiale sau cu elemente de ambiguitate.

Întrebările adresate nu trebuie să fie sugestive pentru că pot influenţa negativ întregul mers al ascultării. În cazul întrebărilor sugestive învinuitul/inculpatul ori nu răspunde, ori confirmă numai o afirmaţie a celui ce conduce ascultarea, astfel încât nu se poate stabili nimic concret din conţinutul faptelor. De exemplu, o întrebare sugestivă de genul: „Nu-i aşa că, atunci când aţi intrat, acolo erau trei oameni ?” trebuie înlocuită cu întrebarea: „Câţi oameni erau acolo când aţi intrat ?”.

O variantă a întrebărilor sugestive o reprezintă întrebările alternative. Întrebările alternative sunt întrebările care se pun atunci când se urmăreşte verificarea sincerităţii învinuitului/ inculpatului. Acestea nu se pun la începutul lămuririi unor probleme deoarece ar avea rol de întrebări sugestive. Dar, dacă învinuitul/inculpatul a răspuns la o întrebare cu două răspunsuri contradictorii se poate pune o întrebare alternativă. De exemplu: “Aţi fost încălţat sau desculţ ?”

Întrebările de detaliu, pe lângă rolul de a preciza şi lămuri faptele, servesc la angajarea procesului asociativ al memoriei pentru ca, prin sublinierea unor aspecte, învinuitul/inculpatul să-şi amintească cât mai bine faptele care servesc la acuzarea sau la apărarea sa.

Anchetatorul trebuie să adreseze întrebările într-o ordine logică pentru ca toate aspectele semnificative ale cauzei respective să fie clarificate. În mod frecvent întrebările sunt adresate în funcţie de criteriul cronologic al evenimentelor dar aceasta nu este singura metodă. Cu toate că un criteriu logic de structurare a întrebărilor este important, acesta nu trebuie să-l împiedice pe anchetator să se abată de la ordinea prestabilită şi să exploateze momentele favorabile prin întrebări adaptate la situaţia respectivă.

Selectarea întrebărilor care vor fi adresate depinde şi de poziţia învinuitului/inculpatului faţă de învinuirea care i se aduce (recunoaştere, negare sau tăcere). Învinuitul/inculpatul poate recurge la una sau, pe rând, la toate atitudinile menţionate, neputând fi sancţionat deoarece până la pronunţarea unei hotărâri definitive se bucură de prezumţia de nevinovăţie. Când învinuitul/inculpatul nu recunoaşte învinuirea sau o recunoaşte după care retractează cele declarate, pe lângă întrebările problemă se vor folosi întrebările detaliu şi unele procedee tactice de ascultare care şi-au demonstrat eficacitatea de-a lungul timpului.

5.9. Procedee tactice folosite în ascultarea învinuitului/ inculpatului

Rolul determinant în alegerea procedeelor tactice este reprezentat de poziţia învinuitului sau inculpatului faţă de învinuirea ce i se aduce, de încercările de disimulare a adevărului şi de structura sa psihică.

În ipoteza recunoaşterii şi a unor declaraţii sincere şi complete,nu se pun probleme tactice deosebite, întrebările vizând numai unele precizări sau completări. În cazul refuzului învinuitului/ inculpatului de a face declaraţii, organul judiciar trebuie ca, prin procedeele tactice folosite, să afle care este motivul refuzului şi să încerce să-l convingă a renunţa la această atitudine. Dificultăţile apar în situaţia declaraţiilor mincinoase, incomplete, contradictorii, în cazul respingerii învinuirii, persistării în refuzul de a face declaraţii sau revenirii cu elemente noi asupra declaraţiilor anterioare. În aceste cazuri, tactica de ascultare dobândeşte un caracter deosebit de complex. Pentru aceste situaţii, de-a lungul timpului, teoria criminalistică a elaborat anumite procedee tactice

de ascultare, procedee a căror eficienţă a fost demonstrată de practica pozitivă a organelor judiciare.

O tactică adecvată presupune adaptarea regulilor generale la particularităţile fiecărei cauze, la personalitatea celui ascultat şi la poziţia sa faţă de învinuirea care i se aduce.

În literatura de specialitate sunt cunoscute următoarele procedee tactice:

Ascultarea repetată – Tactica ascultării repetate este folosită, în special, în cazul declaraţiilor incomplete, contradictorii şi mincinoase. Acest procedeu constă în ascultarea în mod repetat a învinuitului/ inculpatului cu privire la aceleaşi fapte şi împrejurări, cu privire la aceleaşi amănunte. Având loc la anumite intervale de timp, între declaraţiile învinuitului/inculpatului vor apărea inevitabil contraziceri, nepotriviri, inadvertenţe cu toate încercările de a reproduce cele relatate anterior. Detaliile nu vor putea fi puse la punct întotdeauna, nu vor putea fi repetate, cu toate pregătirile făcute în acest sens de către cel ascultat . Astfel, aceste contraziceri trebuie explicate în final de către acesta, demonstrându-i-se astfel netemeinicia afirmaţiilor pe care le-a făcut anterior, putând fi determinat în acest fel să recunoască adevărul.

Ascultarea încrucişată – Tactica ascultării încrucişate constă în interogarea învinuitului/inculpatului de două sau mai multe persoane (anchetatori) în acelaşi timp. Acest procedeu care are ca scop destrămarea sistemului de apărare al celui anchetat care se situează pe poziţia negării totale a faptei săvârşite. Avantajul este reprezentat de faptul că învinuitului/inculpatului nu i se dă posibilitatea să pregătească răspunsuri mincinoase, întrebările fiind adresate de fiecare anchetator alternativ, într-un ritm susţinut, alert.

Pentru ca acest procedeu tactic de interogare să fie eficient, poziţia ocupată de cei doi anchetatori trebuie să fie frontală şi laterală stânga sau dreapta şi puţin în spate, în aşa fel încât să nu fie observaţi vizual de către învinuit/inculpat, determinându-l pe acesta nu numai să recepţioneze auditiv întrebarea dar să se şi întoarcă spre sursa sonoră, aspect ce contribuie la dezorganizarea apărării.

Acest procedeu este privit însă cu anumite rezerve deoarece el poate avea ca rezultat derutarea persoanelor cu o structură psihică slabă, încurcarea celui interogat şi inhibarea sa. Se poate întâmpla ca înseşi anchetatorii să se încurce reciproc atunci când nu au aprofundat datele din dosar şi nu s-au pregătit minuţios pentru interogatoriul încrucişat.

O variantă a ascultării încrucişate este ascultarea succesivă de către două persoane. Ambele procedee tactice se bazează pe ideea că învinuitul/inculpatul poate să devină mai comunicativ faţă de unul din anchetatori.

Ascultarea sistematică – Acest procedeu este folosit atât în cazul învinuitului/inculpatului sincer pentru a-l ajuta să lămurească toată problematica cauzei (mai ales în cauzele complexe cu grad ridicat de dificultate) cât şi în cazul învinuitului/inculpatului nesincer, refractar, pentru a-l obliga să dea explicaţii logice, cronologice, succesive la toate aspectele care fac obiectul învinuirii.

În cadrul acestui procedeu, prin intermediul întrebărilor, învinuitului/inculpatului i se solicită să clarifice sistematic cum a conceput şi pregătit infracţiunea, care au fost persoanele participante şi modul în care a acţionat fiecare etc.

În cazul în care învinuitul/inculpatul a comis mai multe infracţiuni, în raport cu personalitatea şi psihologia acestuia, organul de urmărire penală va stabili dacă ascultarea va începe în legătură cu infracţiunea cea mai uşoară sau cu cea mai grea. Când există mai mulţi învinuiţi/inculpaţi în cauză, fiecare trebuie ascultat atât cu privire la activitatea proprie cât şi separat, cu privire la activitatea fiecărui participant.

Tactica întâlnirilor surpriză – Tactica întâlnirilor surpriză este folosită în cazul pluralităţii de infractori şi devine eficientă dacă se recurge la ea în momentele psihice de o anumită tensiune, create în mod special pentru a se obţine declaraţii sincere.

Procedeul constă în adresarea anumitor întrebări învinuitului/inculpatului (de exemplu, „Cine v-a ajutat să procuraţi arma crimei?") după ce învinuitul a văzut că unul dintre complici a fost introdus într-o încăpere alăturată. Acest procedeu mai este cunoscut sub denumirea de „tactica întâlnirilor neaşteptate" .

Folosirea întrebărilor de detalii – Aşa cum arată şi denumirea, acest procedeu cuantifică unele aspecte ale declaraţiilor obţinute prin relatarea liberă, nuanţându-le pentru a fi mai riguroase, mai credibile. Din practica judiciară se poate concluziona asupra eficienţei procedeului în special în cazul învinuiţilor/ inculpaţilor cu experienţă infracţională care se prezintă în faţa anchetatorilor cu „temele făcute”, în sensul că repetă până la stereotipizare declaraţiile pe care le vor da în interogatoriu.

Deşi strategia învinuitului pare solidă, în substanţa sa există unele inadvertenţe, erori, inconsecvenţe care nu au suport logic din cauza lipsei argumentelor care să le susţină. Aceste aspecte şi altele rezultate din derularea interogatoriului constituie fundamentul procedeului examinat. Din experienţa de anchetă rezultă că devin insuportabile întrebările detaliu pentru unii dintre învinuiţi/inculpaţi, ceea ce determină renunţarea la poziţia nesinceră şi abordarea declaraţiei cu bună-credinţă.

Folosirea probelor de vinovăţie – Este o strategie de anchetă distribuită aproape exclusiv spre învinuitul/inculpatul nesincer care foloseşte toate posibilităţile sale ori cele oferite involuntar de anchetator în vederea denaturării adevărului şi îngreunării cercetărilor pentru a scăpa de răspunderea penală. Acest tip de învinuit/inculpat recunoaşte faptele săvârşite numai atunci când este convins de temeinicia probelor care îl acuză.

În literatura de specialitate se consideră că reuşita procedeului este asigurată de respectarea unor cerinţe precum:

- cunoaşterea aprofundată de către anchetator a tuturor probelor existente în dosarul cauzei, a legăturii dintre acestea şi activitatea ilicită;
- stabilirea valorii fiecărei probe ce urmează a fi folosită, a momentului psihologic propice utilizării şi a ordinii în care se va face prezentarea;

- determinarea judicioasă a întrebărilor care vor însoţi probele prezentate.

Procedeul este privit cu prudenţă deoarece orice eroare a anchetatorului poate compromite eforturile întreprinse pentru determinarea învinuitului/inculpatului să facă declaraţii veridice şi complete. De aceea, chibzuinţa şi experienţa anchetatorului sunt primordiale în realizarea scopului propus.

Variantele sub care se înfăţişează procedeul folosirii probelor de vinovăţie sunt două: prezentarea frontală şi prezentarea progresivă.

Prima variantă - prezentarea frontală constă în înfăţişarea neaşteptată, bruscă, chiar de la începutul ascultării a celor mai convingătoare probe care dovedesc săvârşirea infracţiunii şi vinovăţia învinuitului/inculpatului şi adresarea întrebărilor directe cu privire la fapta săvârşită. Această modalitate este criticabilă sub aspectul finalităţii mai ales în situaţiile în care probele de vinovăţie sunt puţine cantitativ şi calitativ deoarece învinuitul/inculpatul, realizând impasul în care se află anchetatorul, poate recunoaşte numai ce este probat.

Ca regulă fundamentală, prezentarea frontală a probelor are loc numai după ce s-a discutat cu învinuitul/inculpatul pentru a stabili poziţia sa în legătură cu aspectele ce urmează a fi probate prin acest procedeu. De asemenea, este necesară o prealabilă verificare a exactităţii tuturor datelor care stau la baza învinuirii. Exemple de probe care pot fi prezentate frontal învinuitului/ inculpatului sunt: concluziile experţilor, declaraţia unui martor ocular, o scrisoare găsită de anchetator în care învinuitul/inculpatul recunoştea fapta săvârşită.

Cea de a doua variantă - prezentarea progresivă a probelor de vinovăţie este frecvent folosită în anchetă şi constă în ascultarea preliminară a învinuitului/inculpatului urmată de prezentarea gradată a probelor care susţin vinovăţia.

Din practica judiciară s-a desprins caracterul elaborat al acestui procedeu, ilustrat prin prezentarea probelor care dovedesc într-o măsură mai mică vinovăţia, continuându-se cu cele mai convingătoare, realizându-se în acest fel o linie demascatoare ascendentă ce culminează cu prezentarea celor mai concludente probe. Acest procedeu se bazează pe principiul că „mărturisirile complete au la origine recunoaşteri de o importanţă mai mică” adică recunoaşterile iniţiale făcute de învinuit/inculpat pot fi folosite ca o „cheie” pentru a deschide calea către alte afirmaţii incriminatoare şi care în final să ducă la mărturisiri complete.

Fără a constitui un model de urmat, prezentarea progresivă poate începe cu lăsarea la vederea în cabinetul de anchetă a unor obiecte care au aparţinut victimei, iniţial însuşite de făptuitor dar recuperate de organul judiciar, urmărindu-se reacţia învinuitului/inculpatului.

Tactica „complexului de vinovăţie” – O astfel de tactică poate conduce la aflarea adevărului cu uşurinţă în cazul persoanelor mai sensibile, melancolice deoarece acestea îşi exteriorizează relativ uşor sentimentele. Conţinutul

procedeului constă în adresarea alternativă a unor întrebări neutre (care nu au nici o legătură cu cauza) cu întrebări ce au în conţinutul lor cuvinte afectogene (critice) referitoare la fapta cercetată şi la rezultatele ei (numele victimei şi al celorlalte persoane afectate de infracţiunea comisă - copii, soţ, părinţi - denumirea bunurilor furate, etc.).

Pentru realizarea scopului - obţinerea unor declaraţii sincere - este necesară observarea atentă a reacţiilor învinuitului/inculpatului la întrebările adresate (cu trimitere specială spre cele afectogene), întrucât reuşita procedeului se bazează pe stimul (întrebare) şi pe reacţia la acesta care poate determina folosirea altor procedee tactice .

Această tactică poate fi folosită şi în cazul altor învinuiţi/inculpaţi care nu sunt la fel de sensibili şi de „transparenţi". Luând în considerare faptul că „privită sub aspect psihologic, culpabilitatea reprezintă o stare complexă, afectiv-intelectuală, resimţită de persoana dominată de sentimentul şi ideea de a fi comis o greşeală, care, în plenul conştiinţei individului, este trăită mai mult sau mai puţin intens, pentru încălcarea comisă şi de aici, aşteptarea unei pedepse şi chiar tendinţa spre autopedepsire" (Paul Popescu Neveanu), în ascultarea învinuitului/inculpatului se poate încerca sondarea sentimentului de vinovăţie. Sentimentele se exprimă prin anumite simptome. Sub formă de simptome se manifestă şi acele urme lăsate în psihicul infractorului de impresia faptei săvârşite. De aceea, la autorul infracţiunii trebuie să se regăsească expresia unui sentiment de culpabilitate care indică participarea sa la comiterea faptei.

Ascultarea unui învinuit/inculpat despre activitatea celorlalţi participanţi la săvârşirea infracţiunii – Cunoaşterea participanţilor la săvârşirea activităţii ilicite permite anchetatorului să identifice veriga slabă cu care va începe ascultarea, solicitându-i să relateze despre activitatea celorlalţi, acreditându-i impresia că persoana sa interesează mai puţin. Centrat pe o asemenea direcţie, învinuitul/inculpatul poate da în vileag activitatea săvârşită de ceilalţi învinuiţi/inculpaţi sau, dimpotrivă, poate manifesta circumspecţie, interesându-se ce au declarat aceştia, conduită specifică înţelegerilor intervenite asupra comportamentului în anchetă în situaţia identificării şi ascultării. Esenţa procedeului constă în ascultarea individuală, în care învinuitul va relata în principal despre alţii şi în subsidiar despre sine, acest din urmă aspect nefiind obligatoriu.

Acest procedeu prezintă atât avantaje cât şi dezavantaje. Dezavantajul îl constituie faptul că cel ascultat nu este întotdeauna dispus să divulge activitatea participanţilor din cauza înţelegerilor stabilite înainte şi, mai ales, după comiterea faptei cu privire la modul de comportare în eventualitatea descoperirii faptelor. Neştiind dacă şi ce au declarat ceilalţi participanţi, fiecare va avea reţineri dar va manifesta în schimb un interes deosebit de a afla de la organul de urmărire penală care este poziţia celorlalţi învinuiţi/inculpaţi.

Prin confruntarea datelor obţinute din declaraţiile participanţilor, chiar dacă nu au declarat totul despre propria activitate, organul de urmărire penală poate desprinde concluzii cu privire la sinceritatea celor implicaţi în cauză.

Acest procedeu asigură obţinerea unor rezultate bune în practică întrucât fiecare învinuit/inculpat aflat în faţa unor date cunoscute de către anchetator (despre care el nu declarase nimic anterior) va fi dispus să demaşte pe ceilalţi participanţi.

Ascultarea cu privire la justificarea timpului critic – Timpul critic desemnează perioada care precede activitatea ilicită, durata acesteia şi cea imediată finalizării rezoluţiei infracţionale. Utilizarea acestui procedeu este specifică învinuiţilor/ inculpaţilor care refuză dialogul cu anchetatorul sau care sunt refractari sau oscilanţi în declaraţii.

Esenţa procedeului constă în explicaţiile pe care învinuitul/inculpatul ascultat le înfăţişează anchetatorului despre modul în care şi-a petrecut timpul în perioada corespunzătoare săvârşirii infracţiunii, aspectele respective fiind verificate pe zile, ore, minute, locuri şi persoane cu care s-a relaţionat. Verificarea informaţiilor obţinute oferă posibilitatea constatării nesincerităţii învinuitului/ inculpatului deoarece în declaraţiile sale apar perioade, locuri, persoane care nu corespund realităţii din punctul de vedere al detaliilor. Pe baza rezultatelor verificării, folosindu-se starea psihică a învinuitului/inculpatului, acesta va putea fi determinat să recunoască faptele cu ocazia unei noi ascultări.

Folosirea acestui procedeu, pe lângă faptul că are influenţă asupra poziţiei învinuitului/ inculpatului în timpul anchetei, prezintă avantajul că poate duce la extinderea cercetărilor asupra altor infracţiuni şi făptuitori.

Interogatoriul psihanalitic – constituie soluţia care înlocuieşte într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat clasicul interogatoriu judiciar. Se afirmă că este inofensiv, curat, bazat pe respectarea demnităţii umane şi pe prezumţia de nevinovăţie, fiind un joc al inteligenţei practicat cu mijloace psihologice, prilejuit de o discuţie pe marginea evenimentului judiciar în cadrul căreia persoana suspectă se poate apăra cu toate mijloacele, inclusiv cele nelegale.

Interogatoriul psihanalitic se fundamentează pe sintagma „omul se poate ascunde de multe, numai de sine nu". Miezul interogatoriului psihanalitic este identificarea comportamentului duplicitar înţeles ca „efort conştient întreprins cu perseverenţă de către subiectul interogat în timpul interogărilor pentru a masca, a tăinui unele stări sufleteşti, intenţii, acţiuni, fapte, date şi probe cu scopul de a induce ancheta judiciară pe piste greşite” . Duplicitatea (simularea) este caracteristică unei persoane care adoptă două atitudini şi joacă premeditat două roluri, afişează sentimente şi gânduri diferite de cele pe care le simte cu adevărat. Simularea este, deci, divergenţa dintre forma gândită şi cea exprimată.

Din practica judiciară rezultă că în timpul interogatoriului persoana bănuită suportă un dezechilibru psihic provocat de acumularea excesivă de energie determinată de conflictele interpsihice ale duplicităţii, dezechilibru concretizat în manifestări ce scapă cenzurii conştientului, provocând acte sau

gesturi greşite. În interogatoriul la care este supus, învinuitul/inculpatul se va autodemasca sub influenţa Eu-lui sedimentat în subconştient alături de Eul primitiv şi brutal deoarece procesele psihice care preced şi însoţesc săvârşirea infracţiunii precum şi cele ce succed acesteia sunt integrate structurii Eu-lui persoanei interogate sub forma unui „pattern infracţional stabil" implementat scoarţei cerebrale care reprezintă matricea culpabilizatoare-amintirea despre faptă. Astfel, vor putea fi identificate la acesta lapsusuri, asociaţii de idei (cu ocazia relatării verbale), erori caracteristice de scriere şi lectură, acte simptomatice, uitarea sau deformarea unor nume familiare etc. De asemenea, celui interogat îi vor scăpa, în dialogul pe care îl poartă cu reprezentantul autorităţii publice, nume şi date pe care conştient nu doreşte să le divulge, dar pe care el nu se poate înfrâna să le spună. Aceste scăpări neintenţionate au totuşi sens profund întotdeauna extrem de relevant, ele având o motivaţie determinată în mod obiectiv de interogatoriul în curs şi de fapta comisă.

Condiţia interogatoriului psihanalitic este realizarea atmosferei de intimitate din care se poate obţine starea de confianţă care să permită Eu-lui social, matricei morale ca, prin actul mărturisirii şi detensionării matricei infracţionale, să se armonizeze cu tensiunile refulate până la anularea lor (recunoaşterea faptei şi acceptarea pedepsei) .

Aşadar, concluzionând cu privire la procedeele tactice de ascultare a învinuitului/ inculpatului, se poate spune că ascultarea prezintă un grad ridicat de dificultate şi complexitate, întrucât situaţiile cu care se confruntă organele judiciare sunt infinit de diverse. De aceea, folosirea unui procedeu sau a altuia nu constituie reguli obligatorii de urmat, de multe ori, fiind necesară folosirea combinată a mai multor procedee, chiar în ascultarea unuia şi aceluiaşi învinuit/inculpat, în raport cu diversele momente ale cercetării.

Consemnarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului – La sfârşitul interogatoriului, anchetatorul trebuie să se asigure că a acoperit toate aspectele pe care şi le-a propus la începutul audierii, că a lămurit toate aspectele cauzei, că a obţinut tot ce se putea de la învinuit/inculpat, după care va trece la consemnarea celor relatate .

Din dispoziţiile imperative ale legii procesuale penale rezultă că fixarea rezultatelor ascultării parcurge două etape, în funcţie de persoana care consemnează cele declarate.

Consemnarea primelor declaraţii – Potrivit legii procesual penale, înainte de a fi ascultat învinuitul/inculpatul trebuie să dea o declaraţie, scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce. Această declaraţie se consemnează de învinuit/inculpat pe o coală de hârtie şi nu pe formular tipizat. El îşi formulează declaraţiile cu propriul vocabular, aşa cum doreşte, însă trebuie să se refere la poziţia faţă de învinuirea ce i se aduce. După consemnare, declaraţia este datată şi vizată de organul de urmărire penală în faţa căruia a fost făcută.

În situaţia în care învinuitul sau inculpatul nu poate să scrie declaraţia ori refuză să o facă, se întocmeşte un proces-verbal din care să rezulte una din situaţiile invocate şi motivul lipsei din dosarul cauzei a depoziţiei învinuitului.

Consemnarea declaraţiilor ulterioare – Declaraţiile învinuitului/inculpatului se consemnează de organele de anchetă în scris, la persoana I singular, pe formular tipizat, înseriat. Se citesc de către anchetator sau de persoanele interogate la solicitarea acestora, iar dacă sunt de acord cu conţinutul lor, le semnează pe fiecare pagină şi la sfârşit. Pentru situaţiile când învinuitul/inculpatul nu poate sau refuză să semneze se face menţiunea în declaraţia scrisă.

Declaraţia este semnată de către organul de urmărire penală (ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier) şi de apărătorul învinuitului/inculpatului, iar atunci când a fost folosit interpretul, declaraţia va fi semnată şi de către acesta. Dacă învinuitul/inculpatul doreşte să facă modificări, completări, rectificări în declaraţii, acestea vor fi consemnate la sfârşitul declaraţiei şi semnate în condiţiile menţionate mai sus. Spaţiile rămase libere se barează pentru a înlătura orice suspiciune cu privire la completarea ulterioară.

Consemnând declaraţiile învinuitului/inculpatului, organul de urmărire penală trebuie să respecte o serie de reguli, una dintre acestea referindu-se la modul de redactare a declaraţiilor. Consemnarea trebuie să fie cât mai fidelă modului în care a fost expusă de învinuit/inculpat, folosindu-se aceeaşi terminologie, fără reformulări sau sintetizări, excepţie făcând expresiile vulgare care vor fi redate în termeni literari. Acest lucru reflectă gradul de instruire al persoanei anchetate, viziunea sa despre infracţiunea comisă, sentimentele sale, totul ajutând la individualizarea pedepsei.

Din punct de vedere tactic, consemnarea cu exactitate a celor declarate de către învinuiţi/inculpaţi este deosebit de importantă deoarece există cazuri când aceştia fac afirmaţii contradictorii sau recunosc anumite fapte pe care ulterior, când citesc declaraţia, neagă că le-au făcut. De aceea, se consideră indicat să se procedeze la consemnarea imediată a fiecărei afirmaţii importante, în special în ascultările de lungă durată sau în cazul învinuiţilor/inculpaţilor recidivişti şi care s-au dovedit a fi de rea-credinţă. Consemnarea trebuie efectuată astfel încât anchetatorul să nu-l perturbe pe învinuit/inculpat în timpul redării declaraţiilor şi să nu-i distragă atenţia de la ceea ce declară.

După terminarea interogatoriului, anchetatorul trebuie să-i explice învinuitului/inculpatului ce se va întâmpla în viitor şi, de asemenea, trebuie să-i explice acestuia avantajele unei poziţii sincere în eventualitatea unei audieri ulterioare.

5.10. Verificarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului

Verificarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului este o activitate deosebit de importantă, necesară şi indicată deoarece se controlează veridicitatea celor relatate de învinuit/inculpat, cunoscându-se astfel poziţia pe care se situează acesta la cercetare. Prin verificarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului, anchetatorul obţine un avans faţă de învinuit/inculpat

deoarece, cunoscând poziţia acestuia îl poate determina să facă declaraţii conforme cu realitatea.

Declaraţiile învinuitului/inculpatului se verifică, în primul rând, prin compararea conţinutului lor cu datele şi probele verificate, administrate anterior ascultării. Uneori însă, asemenea date şi probe lipsesc ori sunt insuficiente pentru a se putea aprecia dacă declaraţiile învinuitului/ inculpatului sunt veridice şi complete. De aceea, pe parcursul ascultării, organul de urmărire penală trebuie să insiste asupra tuturor detaliilor, să solicite cât mai multe precizări pentru a obţine amănuntele necesare verificării temeinice a acestor declaraţii.

Neverificarea explicaţiilor date de învinuit/inculpat în apărarea sa poate avea ca urmare efectuarea unor cercetări incomplete, subiective, reţineri sau arestări ilegale, restituirea cauzei pentru completarea ori refacerea cercetărilor, achitări sau grave erori judiciare. Promptitudinea cu care sunt verificate afirmaţiile învinuitului/inculpatului, mai ales apărările şi alibiurile prezentate, are importanţă pentru poziţia acestuia în timpul cercetărilor. Convins de seriozitatea cu care sunt privite declaraţiile sale, de operativitatea verificării lor, învinuitului/inculpatului nesincer îi va fi greu să persiste pe poziţia de negare a faptelor.

Verificarea declaraţiilor învinuitului/inculpatului se realizează pe întregul parcurs al cercetării, prin efectuarea diverselor activităţi de urmărire penală: percheziţii domiciliare, ridicări de obiecte şi înscrisuri, ascultări de martori, confruntări, dispunerea unor constatări tehnico-ştiinţifice sau expertize, reconstituiri etc. Pe baza rezultatelor verificării, organul de urmărire penală este obligat să asculte din nou pe învinuit/inculpat, mai ales atunci când declaraţiile sale nu sunt confirmate.

Analiza declaraţiilor învinuitului/inculpatului şi confruntarea datelor rezultate din verificările efectuate cu probele existente în cauză permit organului de urmărire penală să-şi formuleze convingerea intimă asupra vinovăţiei ori nevinovăţiei acestuia.

Aspecte privind modalităţile tehnico-tactice de depistare a comportamentului simulat – Prezentarea regulilor şi procedeelor tactice de ascultare a învinuitului/inculpatului nu poate fi lipsită de câteva referiri la unele dintre metodele tehnico-ştiinţifice cu care se încearcă, în prezent, să se stabilească sinceritatea sau nesinceritatea unei persoane, în calitatea sa de subiect principal al unui raport juridic procesual penal.

Mijloacelor obişnuite de apreciere a sincerităţii sau nesincerităţii celor ce compar în procesul penal în diverse calităţi, mai ales a învinuitului sau inculpatului, li s-a adăugat, în ultimele decenii, un mijloc obiectiv de investigare a principalelor modificări psihofiziologice ce însoţesc emoţia în situaţia falsificării adevărului. Este vorba de înregistrarea pe cale obiectivă, cu ajutorul unor aparate speciale de tip poligraf, a modificărilor fiziologice ale organismului provocate de diverse stări emoţionale ce însoţesc simularea.

Încercarea de simulare reclamă un efort voluntar ce declanşează stări emoţionale, unele supuse observaţiei directe (modificări ce ţin de comportamentul aparent al emoţiei, manifestate în limbajul vorbit sau cel nonverbal, în activitatea de mişcare a membrelor sau a corpului, în expresivitatea feţei), altele decelabile indirect, prin depistarea reacţiilor psihofiziologice (modificarea ritmului pulsului, creşterea tensiunii arteriale, modificări electrice în piele, modificarea caracteristicilor normale ale respiraţiei, modificarea activităţii electrice a scoarţei cerebrale).

Chiar dacă în domeniul biodetecţiei comportamentului simulat mai există încă necunoscute, totuşi este indubitabil că unele fenomene fiziologice apar legic însoţite de fenomene psihologice bine determinate, ceea ce practic înseamnă că apariţia unuia este o dovadă a existenţei celuilalt. Fenomene fiziologice ca: mărimea subită a tensiunii sanguine, creşterea consumului de oxigen, dilatarea bronhiolelor, inhibarea mişcărilor peristaltice gastrice, modificarea existenţei electrice a pielii, modificarea caracteristicilor normale ale vocii, modificarea caracteristicilor scrierii, tensiunea musculară (crisparea), etc., sunt controlate de sistemul nervos vegetativ şi, în consecinţă, nu sunt supuse voinţei decât parţial şi în grad nesemnificativ, astfel încât înregistrarea lor electronică la BIODETECTOR semnifică comportament simulat în 95% din cazuri. Aşadar, indicatorii fiziologici care pot servi la depistarea tensiunii emoţionale, folosiţi de actualele tehnici de detectare a sincerităţii sau nesincerităţii, sunt consecinţa unor procese fiziologice (cauzate de tensiunea psihică specifică).

Dintre mijloacele tehnico-ştiinţifice de detectare a tensiunii emoţionale, folosite în diverse ţări, de către organele de cercetare penală, iar în unele state occidentale şi de către instituţii particulare, cele mai apreciate ca răspunzând nevoilor anchetei sunt considerate următoarele: poligraful, detectorul de stres emoţional în voce şi detectorul de stres emoţional în scris.

Poligraful, cunoscut şi sub denumirea inexactă de „detector de minciuni", este rezultatul experienţelor efectuate de către Larson (1923), care a conceput un detector denumit „KELLER POLYGRAPH" şi care avea să fie perfecţionat după al doilea război mondial de către John Reid şi Fred Inbau. În prezent, el este aplicat frecvent în Franţa, Germania, Spania, Polonia, S.U.A, Japonia, Israel, Coreea etc., inclusiv în scopuri civile cum ar fi verificarea loialităţii funcţionarilor unor firme de renume sau de către servicii de informaţii.

Poligraful, folosit inclusiv în ţara noastră încă din anul 1975, este un instrument care înregistrează sub forma grafică patru indicatori de bază şi modificările fiziologice tipice stărilor de stres psihologic, astfel: tensiunea arterială şi pulsul; dereglările respiraţiei (două trasee); rezistenţa electrodermică sau biocurenţii; contractura musculară.

Modificările ritmului biologic al organismului subiectului testat sunt înregistrate în mod simultan şi continuu, cu ajutorul unor inscriptori cu cerneală pe suprafaţa unei coli de hârtie milimetrică. Acesta este poligraful de tip

mecanic. Dar, datorită progreselor din domeniul informaticii, alături de acesta, se utilizează şi varianta computerizată care imită obişnuitul poligraf mecanic cu inscriptori cu cerneală, adăugându-se capacităţile moderne ale unui microcomputer. Astfel, datele psihologice sunt colectate de la senzorii standard ai poligrafului şi conectate la sistemul de achiziţionare a datelor, înregistrarea biodiagramei realizându-se pe calculator în format digital. Biodiagrama astfel înregistrată este analizată în mod automat de computer şi pe baza rezultatelor se formulează concluzia care poate fi: certitudine a sincerităţii, incertitudine sau certitudine a nesincerităţii .

Detectorul de stres emoţional în voce, cunoscut şi sub denumirea de „DEKTOR" (de aici şi unele confuzii cu „detectorul de minciuni" de tip poligraf), este de dată relativ mai recentă, apariţia lui fiind situată în perioada anilor 1970, tot în S.U.A. În mod curent, Dektor-ul se foloseşte împreună cu poligraful. După cum arată şi denumirea aparatului, indicatorul fiziologic folosit pentru detectarea tensiunii psihice îl reprezintă microtremurul vocii determinat de stările neurovegetative specifice emoţiei.

Detectorul de stres emoţional în scris este un dispozitiv anexă al poligrafului, care înregistrează tot sub formă grafică modificările intervenite în scrisul unei persoane aflate într-o stare de tensiune psihică. Se înregistrează trei caracteristici ale scrierii: timpul de latenţă, durata scrierii răspunsului şi presiunea scrierii.

Încăperile în care se face testarea sunt amenajate în mod special, cabinetul de detecţie trebuind să fie izolat fonic, să asigure confortul necesar acestui gen de examinare întrucât orice zgomot, orice intervenţie din afară influenţează negativ desfăşurarea testării. Din această cauză, în cabinetele de testare nu se instalează telefoane, sonerii, dispozitive de semnalizare luminoasă. Cabinetele de detecţie mai dispun de posibilităţi de înregistrare fonică şi videomagnetică ce se efectuează într-o cameră alăturată. La nevoie, în cabinet se poate face şi proiecţia unor imagini, (reprezentând stimuli vizuali afectogeni) ale unor persoane, ale consecinţelor faptelor infracţionale etc.

În legătură cu proiecţia sub formă de imagini a unor stimuli vizuali afectogeni, aş dori să prezint o nouă tehnică ce utilizează tocmai această procedură. Deşi aceasta nu se foloseşte la noi în ţară, consider că ea prezintă totuşi importanţă din moment ce a fost admisă ca probă ştiinţifică în instanţele judecătoreşti din S.U.A. încă din anul 2000.

Cercetările din ultimii ani în ceea ce priveşte utilizarea tehnicii E.E.G. (tehnica electro-encefalografică) au dus la descoperirea în S.U.A. a unui sistem de identificare a informaţiilor stocate de creier, identificare bazată pe reacţia involuntară a creierului şi pe măsurarea semnalelor electrice ale acestuia. Noua tehnică se numeşte „Brain Fingerprinting" („amprentarea creierului" sau „amprentare cerebrală") iar testul efectuat cu aceasta se numeşte „Testul Farwell Brain Fingerprinting" .

Tehnologia are multe aplicaţii interesante în domenii precum: securitate naţională, diagnosticare medicală, publicitate şi, cea mai importantă, în sistemul

de justiţie. În domeniul justiţiei penale, prin intermediul acestui test se poate determina cu precizie dacă anumite informaţii (specifice săvârşirii unei infracţiuni) sunt sau nu stocate în memoria unei persoane.

Dr. Lawrence Farwell, un cercetător ştiinţific din Seattle, inventatorul testului de amprentare a creierului, a demonstrat în câteva cazuri grave că această tehnologie ar putea schimba semnificativ sistemul de justiţie penală prin faptul că oferă o nouă metodă ştiinţifică pentru identificarea celor vinovaţi şi pentru a-i exonera pe cei nevinovaţi. Diferenţa fundamentală dintre autorul unei infracţiuni şi o persoană nevinovată este aceea că infractorul, în urma comiterii faptei, are înregistrate în memorie detaliile infracţiunii, în timp ce suspectul nevinovat nu. Aceasta este ceea ce testul înregistrează în mod ştiinţific - prezenţa sau absenţa informaţiei specifice.

Testul măsoară impulsurile cerebrale ale creierului ca răspunsuri la cuvinte, imagini sau sunete specifice (afectogene), care sunt prezentate subiectului prin intermediul unui computer împreună cu alţi stimuli neafectogeni/neutri, precum şi de control. Rezultatele sunt înregistrate folosind o bandă specială înfăşurată în jurul frunţii, care are senzori EEG. Înregistrarea se face în fracţiuni de secundă după prezentarea stimulului, înainte ca subiectul să poată controla în vreun fel răspunsul/reacţia. Datele sunt transmise către un computer unde sunt analizate pentru a se determina dacă informaţia specifică este prezentă în memoria subiectului. Dacă impulsurile cerebrale emise de creier la vizualizarea stimulilor afectogeni sunt similare cu cele emise la stimulii de control înseamnă că informaţia specifică e „prezentă”. Dacă sunt similare cu cele emise la stimulii neutrii rezultă că informaţia specifică e „absentă”.

Această metodă de testare a sincerităţii persoanelor bănuite de săvârşirea unei infracţiuni se deosebeşte de testarea cu poligraful. Astfel, un test cu poligraful se bazează pe reacţiile emoţionale ale suspectului în momentul când îi sunt adresate unele întrebări pe cale verbală, pe când testul de amprentare cerebrală presupune analizarea activităţii cerebrale electrice involuntare determinată de reacţia subiectului în momentul în care îi sunt prezentate pe un monitor anumite cuvinte şi imagini care au legătură cu o infracţiune. Acurateţea acestei tehnologii este dată de faptul că impulsurile electrice ale creierului nu au nici o legătură cu starea de emotivitate şi nu pot fi controlate sub nici o formă de către subiectul testat.

Teoria ştiinţifică a acestei tehnici este că creierul procesează diferit informaţia cunoscută, relevantă faţă de cea necunoscută, irelevantă. Această constatare a rezultat în urma cercetărilor din acest domeniu făcute timp de mai mult de 30 de ani. Astfel, a fost descoperit iniţial un impuls cerebral specific şi măsurabil cunoscut sub denumirea de P300 (apare într-un interval de 300-800 milisecunde după prezentarea stimulului vizual afectogen). Acesta este emis doar de creierul subiectului care are informaţia (specifică săvârşirii unei infracţiuni) stocată în memorie. Cercetările au fost publicate în reviste de specialitate şi P300 a fost recunoscut în domeniul ştiinţific al psihofiziologiei.

Ulterior, Dr. Farwell a descoperit că P300 era doar un element dintr-un răspuns cerebral complex pe care l-a numit „MERMER" (multiple impulsuri electrice în legătură cu memoria şi codificarea). Descoperirea „MERMER" (care include, pe lângă P300, încă un impuls specific care apare într-un interval de 800-1200 milisecunde) a făcut ca rezultatele dobândite prin intermediul P300 să fie chiar mai exacte. De la includerea acestor impulsuri „MERMER" în algoritmul de analiză a semnalelor electrice cerebrale, testul de amprentare a creierului a făcut o determinare exactă pentru fiecare dintre subiecţii supuşi testării.

Un aspect foarte important este faptul că rezultatele acestui test brevetat au fost admise (încă din anul 2000) în instanţele judecătoreşti ca probe ştiinţifice. Astfel, în luna noiembrie 2000, o instanţă judecătorească din statul Iowa a desfăşurat o ascultare pe baza cererii lui Terry Harrington de eliberare (acesta fusese condamnat pentru omor în anul 1978 în Iowa şi îşi ispăşea pedeapsa de închisoare pe viaţă). Dr. Farwell l-a supus testului de amprentare cerebrală care a demonstrat că informaţia înregistrată în creierul lui Harrington nu se potrivea cu scena de la locul faptei şi că se potrivea alibiului său. Ascultarea a inclus o dezbatere de 8 ore cu privire la admiterea rezultatului testului ca probă în instanţă.

În martie 2001, judecătorul Timothy O'Grady a concluzionat că testul îndeplineşte Standardele Daubert legale în ceea ce priveşte admiterea sa ca probă ştiinţifică în instanţă. Confruntat cu dovada rezultată în urma testului, singurul presupus martor al omorului, s-a retras. Într-o declaraţie sub jurământ admisă ca probă în instanţă, cel care l-a acuzat pe Harrington a mărturisit că a minţit în procesul iniţial pentru a evita să fie acuzat de crimă chiar el.

Harrigton a făcut apel pentru un nou proces bazat pe rezultatele Testului Brain Fingerprinting şi pe probele suplimentare descoperite ulterior pe baza testului. Pe 26 februarie 2003 Curtea Supremă a statului Iowa a anulat condamnarea lui Terry Harrington şi a dispus deschiderea unui nou proces. În octombrie 2003 statul Iowa a decis că e nevinovat şi astfel, Terry Harrington este acum un om liber.

Un alt caz important în care a fost folosit acest test este acela al lui J.B. Grinder. Şeriful Robert Dawson din districtul Macon, statul Missouri a apelat în august 1999 la Dr. Farwell pentru a-l testa pe J.B. Grinder care era suspect într-un caz de crimă nerezolvat de 15 ani. Rezultatele testului au arătat că înregistrările stocate în creierul său se potriveau cu detaliile specifice de la locul omorului lui Julie Helton pe care doar autorul le-ar fi putut cunoaşte. Confruntat cu o condamnare aproape sigură şi cu o posibilă pedeapsă cu moartea, Grinder şi-a recunoscut fapta în schimbul pedepsei cu închisoare pe viaţă. De asemenea, a mărturisit că a fost autorul şi a altor trei crime asupra a trei femei, cazuri nerezolvate până atunci .

Testul de amprentare cerebrală are totuşi anumite limite în ceea ce priveşte folosirea sa. Testul poate stabili dacă există informaţii specifice stocate în memoria subiectului dar nu va demonstra cum sau de ce au ajuns acolo. E ca şi cum ar exista urme papilare la locul săvârşirii faptei. Amprentele unei

persoane pot fi acolo din variate motive, nu doar pentru că a comis infracţiunea. Într-un caz în care există două persoane la locul săvârşirii faptei şi numai una a comis infracţiunea, testul poate restrânge ancheta la cei doi suspecţi. Nu poate fi folosit pentru a distinge de ce o persoană a fost la locul săvârşirii faptei. Ca şi AND-ul sau amprentele, testul pune în legătură dovezi de la locul faptei cu alte probe existente în cauza respectivă.

Tehnica poate determina o persoană care a fost la locul faptei sau poate exonera o persoană care nu a fost acolo. Dacă informaţia specifică despre planificarea or executarea unei infracţiuni e disponibilă şi un martor nu ar cunoaşte-o din cadrul anchetei sau din alte surse (presă, tv etc.), atunci testul va putea distinge între un martor şi un autor al infracţiunii.

Sunt câteva cazuri când această tehnologie nu se poate aplica: de exemplu, în cazul unei dispariţii de persoane, toate autorităţile pot şti că cineva a dispărut dar ele nu pot şti dacă s-a comis vreo infracţiune. De asemenea, în cazul unei infracţiuni privind viaţa sexuală, presupusa victima şi presupusul autor pot fi de acord cu privire la ceea ce s-a întâmplat exact dar în dezacord cu privire la existenţa acordului de voinţă.

Prin urmare, Testul Brain Fingerprinting nu detectează minciuna ci doar informaţii specifice legate de săvârşirea unei infracţiuni care sunt stocate în memoria subiectului testat. De aceea, rezultatele acestuia trebuie interpretate în contextul limitelor memoriei umane şi al factorilor care o pot afecta. Testul nu determină ce informaţie ar trebui să fie, ar putea să fie sau va putea să fie stocată în creierul persoanei dacă ar fi vinovată sau nevinovată. El determină şi măsoară doar ceea ce există în momentul testării.

În timpul testului nu se pun întrebări şi nu se dau răspunsuri, deci subiectul testat nu are ocazia nici să mintă, nici să spună adevărul. Rezultatele privind „informaţia prezentă" sau „informaţia absentă" sunt date doar în funcţie de existenţa sau inexistenţa informaţiei specifice în creierul său. De asemenea, acesta nu determină dacă cel testat este vinovat sau nu de săvârşirea infracţiunii, această hotărâre fiind atributul exclusiv al instanţelor judecătoreşti.

Referitor la acceptarea şi implementarea acestei tehnologii în sistemele de aplicare a legii şi de justiţie există încă reţineri. Mai mult, tehnica a fost chiar criticată de anumiţi sociologi şi psihologi, susţinându-se că prin intermediul său se violează secretul gândurilor personale . Majoritatea oamenilor de ştiinţă în domeniu sunt însă de părere că Testul Brain Fingerprinting este considerat acum de instanţele judecătoreşti la fel cum erau considerate la început identificarea dactiloscopică şi Testul ADN – nefundamentate complet din punct de vedere legal şi prea complicate pentru a fi utilizate la scară largă. În prezent acestea au devenit proceduri de rutină, obişnuite . În acest sens, chiar şi inventatorul testului, Dr. Farwell, a declarat că e nevoie de timp pentru ca noile tehnologii să fie recunoscute şi că e doar o chestiune de timp până când se va întâmpla la fel şi în cazul descoperirii sale.

Descoperirea acestei tehnologii reprezintă, după părerea mea, un pas foarte important în lupta împotriva criminalităţii deoarece testul oferă probe

ştiinţifice care nu au existat până acum. Valoarea sa este dată şi de faptul că: în cazul unei infracţiuni, probe precum urme papilare sau ADN nu sunt întotdeauna găsite dar creierul infractorului e întotdeauna acolo, plănuind, executând şi înregistrând fapta rezultând astfel amintiri stocate în memoria sa; tehnica de amprentare cerebrală poate identifica tocmai aceste informaţii specifice pe baza unui algoritm de interpretare a impulsurilor electrice ale creierului subiectului testat, impulsuri emise în momentul prezentării unor stimuli vizuali afectogeni.

Concluzionând cu privire la modalităţile tehnico-tactice de depistare a comportamentului simulat, se poate spune că, deşi există controverse cu privire la admiterea acestora ca probe în instanţele judecătoreşti, ele pot constitui totuşi un auxiliar al organelor judiciare la efectuarea unei importante activităţi legate de strângerea probelor – ascultarea persoanelor în procesul penal – auxiliar chemat să contribuie la evidenţierea pe cale fiziologică a unor stări, situaţii, împrejurări, indicii care, în urma unui complex proces de analiză şi sinteză, de raportare la ansamblul datelor existente în cauză, să ofere organelor judiciare posibilitatea de a desprinde concluzii cu privire la sinceritatea sau nesinceritatea persoanei ascultate .

Prudenţa care se impune la folosirea rezultatelor înregistrate cu aceste tehnici e dictată de împrejurarea că această cale de investigare nu este scutită de posibilitatea ivirii unor erori, de posibilitatea unor diagnosticări greşite. Dar, aşa cum în terapia medicală specialistul trebuie să uzeze de toate mijloacele de investigare, chiar dacă acestea nu oferă întotdeauna rezultate de certitudine, tot astfel, în terapia socială, organele judiciare cărora le revine obligaţia de a folosi toate mijloacele în vederea aflării adevărului, trebuie să utilizeze, cu precauţiile care se impun, şi această cale de investigare .

Consider că până la momentul în care controversele referitoare la admisibilitatea tehnicilor prezentate ca probe în instanţele judecătoreşti se vor sfârşi, aportul acestora la justa soluţionare a cauzelor se va putea manifesta mai cu seamă în direcţia stabilirii unor indicii de natură a contribui la excluderea din cercul de bănuiţi a persoanelor nevinovate, la elaborarea şi verificarea versiunilor ce vor dirija investigaţiile şi cercetările pe făgaşul dorit şi la lămurirea unor aspecte semnificative ale cauzei (cum ar fi: participanţi, instrumentele de săvârşire a infracţiunii, locurile în care au fost ascunse mijloacele materiale de probă etc.).

Aplicată în mod adecvat, de către examinatori competenţi, instruiţi, cu un înalt grad de profesionalitate şi probitate morală, cu respectarea riguroasă a normelor eticii judiciare, testarea sincerităţii cu ajutorul tehnicilor menţionate mai sus constituie un mijloc de investigare a unor reacţii psiho-fiziologice ce însoţesc încercarea de disimulare, mijloc a cărui utilitate la stabilirea vinovăţiei sau nevinovăţiei unei persoane nu poate fi nesocotită.

5.11. Particularităţi privind ascultarea învinuitului sau inculpatului în cazul cercetării diferitelor genuri de infracţiuni

Problemele enumerate în cadrul fiecărei infracţiuni expuse mai jos sunt orientative, ele putând fi extinse în raport cu împrejurările concrete în care a fost săvârşită infracţiunea, probele şi mijloacele de probă existente la data ascultării, forţa probantă a acestora şi, nu în ultimul rând, poziţia pe care o adoptă învinuitul/inculpatul în cursul cercetării. Problematica ascultării trebuie să se regăsească în planul de ascultare ce finalizează pregătirea acestei importante activităţi.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul unor infracţiuni contra vieţii, integrităţii corporale şi sănătăţii

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunii de omor – Prin ascultarea învinuitului/inculpatului trebuie lămurite, în principal, următoarele:

- modul în care s-a pregătit pentru săvârşirea omorului şi activităţile pe care le-a desfăşurat în acest scop;
- modul în care şi-a petrecut timpul în perioada premergătoare, concomitentă şi ulterioară săvârşirii infracţiunii;
- locul unde s-a aflat, activităţile desfăşurate, persoanele care l-au văzut şi care pot confirma acest lucru;
- motivul pentru care s-a aflat în locul unde a fost săvârşit omorul sau în împrejurimile acestuia ori cum explică faptul că a fost văzut în acele locuri;
- care era ţinuta sa vestimentară şi ce încălţăminte purta, insistându-se pe descrierea amănunţită a fiecărui obiect de îmbrăcăminte şi pe caracteristicile încălţămintei;
- dacă o cunoştea pe victimă,de când,în ce împrejurări a cunoscut-o şi natura relaţiilor dintre ei;
- când s-a întâlnit ultima dată cu victima, unde, motivul întâlnirii şi discuţiile ce le-au purtat, precum şi persoanele ce pot confirma aceasta;
- cauzele care au generat conflictul;
- împrejurările în care a comis omorul;
- instrumentele, obiectele, armele de care s-a folosit, loviturile aplicate şi zona corpului în care a lovit;
- reacţia victimei şi modul în care a încercat să se apere;
- obiectele, valorile şi înscrisurile pe care le-a luat de la victimă - cu descrierea caracteristicilor individuale;
- acţiunile întreprinse pentru a şterge urmele ori a ascunde fapta comisă;
- itinerariul parcurs de la locul faptei, locurile unde s-a oprit, persoanele cu care s-a întâlnit, discuţiile avute cu acestea, eventual, motivele pe care le-a invocat referitor la prezenţa lui în locul respectiv ori cu privire la starea în care se află - hainele rupte, pătate, excoriaţii etc.;
- motivele invocate faţă de membrii de familie ori alte rude privitoare la aceleaşi aspecte;
- destinaţia bunurilor, valorilor luate de la victimă precum şi a obiectelor, instrumentelor sau armelor cu care a săvârşit omorul;

- ce „alibiuri” şi-a creat pentru a încerca să scape de răspundere pentru fapta comisă şi acţiunile întreprinse în acest sens etc.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunii de pruncucidere – În raport cu particularităţile fiecărei cauze, a diversităţii modului de săvârşire a faptei şi a locurilor unde sunt găsite cadavrele nou-născuţilor, precum şi cu materialul probator administrat până la acea dată, ascultarea învinuitei sau inculpatei trebuie să conducă la lămurirea următoarelor probleme principale

- existenţa stării de graviditate şi motivele care au determinat-o să ducă sarcina până la termen;
- cine este tatăl copilului şi relaţiile în care se află cu acesta;
- cine a avut iniţiativa suprimării vieţii nou-născutului şi împrejurările în care s-a luat această hotărâre;
- la cât timp de la naştere a săvârşit fapta;
- modul în care a ascuns sarcina faţă de membrii de familie, rude, colegi, cunoscuţi etc.;
- locul unde a născut şi motivele alegerii acestuia;
- persoanele care au asistat-o la naştere şi în ce a constat ajutorul acestora;
- îngrijirile acordate nou-născutului;
- modul în care a suprimat viaţa nou-născutului, obiectele sau instrumentele folosite, provenienţa acestora, locul unde le-a ascuns ori abandonat după comiterea faptei;
- activităţile întreprinse în scopul ascunderii faptei, modul de transportare a cadavrului, obiectele în care l-a transportat, cine a făcut coletele, cine şi când a incinerat fătul, vasele, recipientele folosite, traseul parcurs de la locul comiterii faptei până la locul ascunderii sau abandonării cadavrului, considerentele pentru care a ales locul respectiv ş.a.;
- persoanele care au ajutat-o în activitatea infracţională şi contribuţia fiecăruia;
- cum a justificat absenţa de acasă, de la serviciu sau de la unitatea de învăţământ;
- dacă după data naşterii au survenit complicaţii, natura acestora şi dacă s-a adresat vreunei unităţi sanitare.

Din declaraţiile celorlalţi coînvinuiţi sau coinculpaţi trebuie să rezulte: gradul de rudenie faţă de mamă şi faţă de noul-născut, data când au luat cunoştinţă despre starea de graviditate, modul în care au organizat suprimarea vieţii nou-născutului şi acţiunile desfăşurate în acest scop.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunilor de ucidere din culpă şi vătămare corporală din culpă săvârşite ca urmare a accidentelor de circulaţie

Alături de împrejurările de fapt în care s-a produs accidentul (stabilite pe baza constatărilor făcute cu ocazia cercetării la faţa locului, ascultării martorilor şi persoanelor vătămate, constatărilor tehnico-ştiinţifice şi expertizelor etc.), ascultarea învinuitului/inculpatului poate contribui decisiv la lămurirea completă a mecanismului şi a cauzelor producerii accidentului şi, implicit, a

răspunderii pentru comiterea acestuia. Problemele pe care trebuie să le lămurească ascultarea diferă de la cauză la cauză.

Indiferent de condiţiile şi împrejurările în care s-a produs accidentul, ascultarea învinuitului/inculpatului trebuie să vizeze lămurirea următoarelor probleme:

- împrejurările concrete în care s-a produs accidentul;
- cauzele care au generat producerea acestuia;
- momentul în care victima s-a angajat în traversare;
- momentul când a observat victima, în ce condiţii meteorologice şi de vizibilitate;
- acţiunile sau inacţiunile victimei înainte de impact;
- viteza cu care a circulat pe porţiunea respectivă de drum;
- motivul pentru care nu s-a conformat semnificaţiei indicatoarelor rutiere ce impuneau restricţii de viteză în zonă ori rularea cu o viteză până la limita evitării oricărui pericol;
- starea fizică în momentul conducerii autovehiculului şi producerii accidentului;
- motivele care l-au determinat să conducă autovehiculul într-o asemenea stare;
- persoanele în compania cărora a consumat băuturi alcoolice: locul, cantitatea, sortimentul şi ora ingerării, alimentele consumate;
- acţiunile pe care le-a întreprins pentru evitarea accidentului prin manevrarea autovehiculului;
- acţiunile ori inacţiunile ulterioare producerii accidentului;
- motivele care l-au determinat să părăsească locul faptei fără încuviinţarea organelor de poliţie ori, după caz, să abandoneze autovehiculul implicat în accident;
- activităţile pe care le-a întreprins în vederea ştergerii urmelor infracţiunii;
- persoanele care cunosc despre fapta comisă şi modul cum au luat cunoştinţă despre aceasta.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunii de viol – În cazul infracţiunii de viol, cu prilejul ascultării trebuie lămurite o serie de aspecte:

– împrejurările în care au cunoscut victima şi natura relaţiilor cu aceasta;
– metodele şi mijloacele folosite pentru acostarea ori ademenirea victimei;
– data şi locul unde au întreţinut raportul sexual sau alte acte sexuale, de orice natură;
– metodele şi mijloacele folosite pentru a constrânge victima la raport sexual sau la alte acte sexuale ori pentru a o pune în imposibilitate de a-şi exprima voinţa sau de a se apăra;
– provenienţa mijloacelor utilizate pentru imobilizarea victimei, înfrângerea împotrivirii sau pentru a-i neutraliza capacitatea de apărare ori de a-şi exprima voinţa;

– în ce au constat ameninţările adresate victimei şi care a fost efectul acestora;
– modul în care s-a împotrivit victima, dacă a strigat după ajutor, dacă între cei doi a avut loc vreo luptă, inclusiv urmele pe care victima le-a lăsat pe corpul agresorului ori pe ţinuta sa vestimentară;
– perioada de timp cât victima a fost lipsită de libertate;
– în caz de participaţie, persoanele care i-au ajutat, în ce a constat în concret acest ajutor;
– unde se aflau ceilalţi participanţi în momentul consumării actelor sexuale;
– de câte ori au întreţinut raporturi sexuale cu victima şi dacă, în afara acestora, au forţat-o şi la alte acte sexuale, de orice natură, în caz afirmativ, natura acestora;
– starea victimei după săvârşirea violului;
– acţiunile întreprinse de victimă după viol şi care au avut ca rezultat fie sinuciderea acesteia, fie vătămarea gravă a integrităţii sale corporale ori a sănătăţii;
– momentul în care a survenit moartea victimei;
– acţiunile întreprinse pentru a şterge urmele infracţiunii, inclusiv pentru ascunderea cadavrului;
– obiectele, înscrisurile sau valorile de care a fost deposedată victima, în ce moment şi în ce mod s-a produs aceasta şi care a fost destinaţia lor ulterioară;
– dacă au mai săvârşit astfel de fapte, când, unde, persoanele vătămate, participanţii etc.;
– ce alte persoane mai cunosc despre săvârşirea violului şi împrejurările în care au aflat despre acesta etc.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunii de act sexual cu un minor – În cazul infracţiunii de act sexual cu un minor, ascultarea învinuitului/inculpatului urmăreşte să lămurească, îndeosebi, următoarele aspecte:
- de când o cunoaşte pe victimă şi în ce împrejurări a cunoscut-o;
- calitatea pe care o are faţă de minor ori relaţiile în care se află cu acesta;
- acţiunile pe care le-a întreprins pentru a obţine consimţământul victimei la actul sexual;
- data şi locul unde a întreţinut actul sexual cu victima;
- de câte ori a întreţinut actul sexual cu victima;
- dacă avea cunoştinţă despre vârsta minorului în momentul în care a avut cu acesta actul sexual;
- ce alte persoane mai cunosc fapta comisă şi împrejurările în care au luat cunoştinţă despre săvârşirea ei.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunii de seducţie – În cazul infracţiunii de seducţie, prin ascultarea învinuitului/inculpatului trebuie să se lămurească:
- dacă a făcut victimei promisiuni de căsătorie;

- în ce moment au fost făcute promisiunile de căsătorie, înainte sau după ce a avut raport sexual cu minora;
- în ce împrejurări şi căror persoane le-a adus la cunoştinţă că intenţionează să se căsătorească cu minora;
- ce alte acţiuni a întreprins pentru a convinge victima că promisiunile sale sunt serioase;
- motivele care l-au determinat să-şi schimbe ulterior atitudinea şi să nu-şi ţină promisiunea;
- dacă există alte cauze care au dus la neîncheierea căsătoriei dintre el şi victimă etc.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunilor de perversiune sexuală şi corupţie sexuală – În cazul infracţiunii de perversiune sexuală şi corupţie sexuală în raport cu activitatea desfăşurată şi ţinând cont de modalităţile normative şi faptice de comitere precum şi de cerinţele stabilite de lege, din declaraţiile învinuitului/inculpatului trebuie să rezulte următoarele :

- data, locul şi împrejurările în care a practicat acte de perversiune ori de corupţie sexuală;
- natura perversiunilor sexuale practicate sau a actelor cu caracter obscen;
- persoana cu care a întreţinut acte de perversiune sexuală sau, după caz, persoana cu care ori în prezenţa căreia a săvârşit actele cu caracter obscen;
- vârsta persoanei cu care a practicat perversiunile sexuale ori a săvârşit actele de corupţie sexuală;
- acţiunile pe care le-a desfăşurat pentru ademenirea ori îndemnarea persoanelor la acte sexuale nefireşti săvârşite;
- modul cum a acţionat pentru a constrânge victima la perversiuni sexuale;
- starea în care era victima şi modul în care a profitat de imposibilitatea ei de a-şi exprima voinţa ori de a se apăra;
- modul în care a cauzat vătămarea gravă a integrităţii corporale sau sănătăţii ori moartea sau sinuciderea victimei, cu precizarea instrumentului folosit în acest scop, loviturile aplicate şi zona corpului unde a lovit, reacţiile de apărare ale victimei etc.;
- alte persoane cu care a întreţinut perversiuni sexuale ori alte acte sexuale nefireşti, cu indicarea numelui, datei şi locului săvârşirii, împrejurările comiterii, persoanele participante ş.a.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunilor de furt şi tâlhărie – Atât în cazul furturilor, cât şi în cazul tâlhăriilor, din declaraţia învinuiţilor/inculpaţilor trebuie să rezulte:

- modul în care s-au pregătit în vederea săvârşirii infracţiunii - obiectele, instrumentele pregătite sau confecţionate în acest scop, persoanele care le-au confecţionat şi dacă acestea cunoşteau destinaţia lor, informaţiile culese despre victime, înţelegerile dintre participanţi;
- timpul şi locul săvârşirii infracţiunii;
- mijloacele folosite pentru a intra în posesia bunurilor sau valorilor;

- traseul parcurs, modul de escaladare - efracţie, locul unde se aflau bunurile, drumul parcurs în incinta imobilulului, felul în care a transportat bunurile ori valorile furate etc., precum şi activităţile desfăşurate pentru a pune victima în imposibilitatea de a se apăra ori de a-şi exprima voinţa - loviturile aplicate, obiectele sau instrumentele folosite, zona corpului în care au lovit victima, substanţele folosite şi modul în care le-au procurat, în ce au constat ameninţările etc.;
- bunurile şi valorile sustrase - cu evidenţierea caracteristicilor individuale şi destinaţia ulterioară a acestora;
- modul în care a reacţionat victima când a fost atacată;
- cine i-a ajutat la săvârşirea furtului sau tâlhăriei şi în ce a constat contribuţia celorlalţi participanţi la pregătirea, săvârşirea şi ascunderea urmelor infracţiunii;
- traseul parcurs pentru a părăsi locul faptei;
- locul unde se află obiectele sau instrumentele folosite pentru comiterea infracţiunii - atât cele utilizate la efracţie, cât şi cele ce au servit pentru ameninţarea ori exercitarea violenţelor asupra victimei;
- modul în care au valorificat produsul infracţiunii;
- dacă s-au constituit în grup în vederea comiterii de infracţiuni, modul de organizare şi rolul ce revenea fiecărui participant;
- alte persoane care cunosc despre săvârşirea infracţiunii şi împrejurările în care au luat cunoştinţă despre aceasta;
- alibiurile pe care şi le-au creat în vederea derutării organelor de urmărire penală etc.

Practica judiciară evidenţiază faptul că în cazul unor astfel de infracţiuni pot fi folosite, cu rezultate pozitive, următoarele procedee tactice - fie separat, fie combinate:

- ascultarea sistematică a participanţilor cu privire la fiecare infracţiune săvârşită şi referitor la rolul fiecăruia;
- solicitarea de a justifica modul în care infractorii şi-au petrecut timpul în perioada comiterii furturilor sau tâlhăriilor ori solicitarea justificării bunurilor şi a valorilor descoperite cu ocazia percheziţiilor ori în momentul prinderii;
- ascultarea unui învinuit/inculpat despre activitatea celorlalţi coinvinuiţi/coinculpaţi;
- folosirea întrebărilor detaliu şi ascultarea repetată.

Ultimele două procedee şi-au dovedit eficienţa în cazul grupurilor de infractori care au acţionat o perioadă mare de timp. De regulă, infractorii se înţeleg (în eventualitatea în care vor fi prinşi) ce anume să declare, cum să declare şi care să fie "participaţia" fiecăruia. Nu puţine sunt cazurile când unii infractori, asumându-şi întreaga răspundere pentru faptele săvârşite, încearcă să-i facă "scăpaţi" pe ceilalţi, îndeosebi pe organizatorii grupului. Alteori, deşi unii dintre membrii grupului au avut o contribuţie majoră la pregătirea, organizarea şi punerea în aplicare a rezoluţiei infracţionale, ceilalţi încearcă să le rezerve un

rol minor, insignifiant, de “victime inocente” care au ajuns cu totul întâmplător să participe la săvârşirea faptelor. Or, întrebările detaliu, ascultarea repetată au tocmai menirea de a evidenţia contrazicerile dintre declaraţiile participanţilor cu privire la amănuntele legate de împrejurările comiterii faptei .

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul unor infracţiuni privitoare la regimul stabilit pentru unele activităţi reglementate de lege

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul infracţiunilor săvârşite cu arme şi muniţii

a) Printre problemele ce pot fi lămurite prin ascultarea învinuitului/inculpatului în cadrul investigării infracţiunilor ce se săvârşesc la regimul armelor şi muniţiilor se numără:

- în ce constă activitatea ilicită şi participarea învinuitului/inculpatului;
- tipul şi modelul armelor şi muniţiilor asupra cărora poartă activitatea ilicită;
- desfăşurarea în timp şi spaţiu a activităţii ilicite;
- identitatea celorlalte persoane implicate în activitatea ilicită şi în ce constă participarea fiecăreia, în parte;
- conexitatea dintre activitatea ilicită specifică infracţiunilor ce se săvârşesc la regimul armelor şi muniţiilor şi activitatea ilicită specifică săvârşirii altor categorii de infracţiuni – infracţiuni contra persoanei, patrimoniului etc.;
- ce alte persoane mai cunosc despre săvârşirea activităţii ilicite;
- cum au fost valorificate foloasele obţinute ca urmare a desfăşurării activităţii ilicite;
- înfiinţarea, scopul funcţionării şi relaţiile dintre membrii grupului organizat care este implicat în desfăşurarea activităţii ilicite.

b) Principalele probleme ce pot fi lămurite prin ascultarea învinuitului/inculpatului în cadrul investigării infracţiunii de ştergere sau modificare, fără drept, a marcajelor de pe armele letale pot fi sintetizate astfel

- identitatea armelor letale cărora li s-au şters sau modificat, fără drept, marcajele;
- identitatea persoanelor implicate în activităţile de traficare legală sau nu a armelor letale;
- identitatea persoanelor care au desfăşurat nemijlocit operaţiunile de ştergere sau modificare a marcajelor;
- condiţiile de loc şi timp în care s-au desfăşurat operaţiunile incriminate;
- scopul urmărit prin modificarea sau ştergerea marcajelor;
- dacă şi modul cum au fost valorificate armele cu marcaje modificate sau şterse;
- dacă armele cu marcaje modificate sau şterse au fost folosite pentru desfăşurarea de activităţi ilicite;
- alte consecinţe ale modificării sau ştergerii marcajelor de pe armele letale;

- dacă activităţile de modificare sau ştergere a marcajelor au fost desfăşurate ca o activitate ilicită continuată ori este vorba despre activităţi izolate;
- poziţia şi legăturile celor care au desfăşurat şi organizat activitatea ilicită cu segmente ale crimei organizate.

Ascultarea învinuitului/inculpatului în cazul activităţilor ilicite ce pot fi desfăşurate cu materiile explozive

Ascultarea învinuiţilor/inculpaţilor va urmări lămurirea unor probleme precum;

- natura materiilor ce constituie obiectul activităţii ilicite, denumirea substanţei sau substanţelor de bază, compoziţie, concentraţie, denumire comercială, dacă sunt folosite şi pentru scopuri ce nu au legătură cu exploziile a căror iniţiere este sau poate fi controlată;
- cantitatea materiilor explozive sau a materiilor folosite la fabricarea de materii explozive, dacă activitatea ilicită are ca obiect şi materiale de iniţiere;
- sursa de provenienţă (producător, ultimul depozit), natura şi provenienţa materiilor prime folosite la producerea ilicită a materiilor explozive;
- existenţa autorizării uneia sau a mai multor activităţi desfăşurate cu materiile explozive; dacă au fost respectate procedurile impuse după obţinerea autorizării;
- destinaţia autorizată, concret, pentru ce trebuiau folosite materiile explozive pentru care s-a obţinut autorizaţie de operare;
- modul de operare folosit pentru sustragerea materiilor explozive, pentru ascunderea sau disimularea celorlalte activităţi ilicite specifice nerespectării regimului materiilor explozive;
- scopul desfăşurării activităţii ilicite;
- angajamentele financiare aferente desfăşurării activităţilor ilicite – cine finanţează, cum se recuperează sumele investite (dacă este vorba despre trafic),
- mărimea şi cum se obţin câştigurile ilicite, circuitul sumelor obţinute, măsurile luate pentru păstrarea controlului asupra sumelor de bani, cum se împart profiturile;
- identitatea făptuitorilor, a persoanelor vătămate şi a persoanelor care cunosc date despre desfăşurarea şi consecinţele desfăşurării activităţii ilicite;
- identitatea persoanelor care, într-un fel sau altul, au favorizat desfăşurarea activităţii ilicite – şi-au neglijat sarcinile de serviciu, au manifestat ignoranţă cu privire la manipularea, depozitarea, transportul ori verificarea actelor pe baza cărora s-au desfăşurat operaţiuni legale sau aparent legale cu materii explozive;
- activităţile desfăşurate pentru căutarea potenţialilor cumpărători pentru materiile explozive traficate ilicit;
- legăturile infracţionale existente care susţin procurarea şi valorificarea ilicită a materiilor explozive;
- consecinţele desfăşurării activităţii ilicite – dacă acestea au apărut accidental ori a fost vorba despre o activitate ilicită desfăşurată în mod deliberat în vederea obţinerii unui anumit scop – suprimarea de vieţi omeneşti, vătămarea corporală

a unor persoane, provocarea de pagube materiale, inducerea de tensiuni sociale şi forţarea anumitor decizii politice, etc.

BIBLIOGRAFIE

- Aioniţoaie C-tin, Bercheşan V., Butoi T., Marcu I., Pălănceanu E., Pletea C-tin., Sandu I. E., Stancu Em. - Tratat de tactică criminalistică, ediţia a-II-a, Editura Carpaţi,1992
- Bogdan T. - Probleme de Psihologie judiciară, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973
- Bercheşan V. - Cercetarea penală. Îndrumar complet de cercetare penală, Editura Icar, Bucureşti, 2001
- Buş I. - Psihologie judiciară, Note de curs - Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca
- Butoi T. – Interogatoriul - psihologia confruntării în procesul judiciar, Editura Pinguin Book, Bucureşti, 2004
- Bogdan S. - Studiu de drept pentru România în The rights of suspects and defendants in criminal proceedings, vol. I, 2007
- Ciopraga A. - Criminalistica. Tratat de tactică, Editura Gama, 1996
- Cârjan L. – Criminalistică - Tratat, Editura Pinguin Book, Bucureşti, 2005
- Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G., Bulai C-tin., Iliescu N., Stănoiu R. - Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român, Editura Academiei Romane, Bucureşti, 1976
- Dragomirescu V. - Psihologia comportamentului deviant, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976
- Golunski S.A. - Criminalistica, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961
- Golu M. - Principiile psihologiei cibernetice, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975
- Ghena M. - Ascultarea învinuitului/inculpatului în procesul penal: modalităţi şi procedee tehnico-tactice de interogare, Facultatea de Drept, Bucureşti, 2007
- Matei B. - Drept procesual penal, Universitatea „Babeş Bolyai" - Cluj-Napoca, 1985
- Mircea I. - Criminalistică, Editura Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1994
- Mateuţ Gh. - Procedura penală, Editura Chemarea, Iaşi, 1994
- Mitrofan N., Zdrenghea V., Butoi T. - Psihologie judiciară, Casa de editură şi presă Şansa, Bucureşti, 1997
- Măgureanu I. - Ascultarea persoanelor în procesul penal, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2004
- Nistoreanu Gh., C. Păun - Criminologie, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995
- Neagu I. - Tratat de procedura penală, Editura PRO, 1997
- Olteanu G. - Consideraţii cu privire la prevenirea săvârşirii de infracţiuni cu prilejul efectuării activităţilor de anchetă, în Criminalistica - Mileniul III, Editura Little Star, Bucureşti, 2001
- Pletea C. - Criminalistica - elemente de anchetă penală, Editura Little Star, Bucureşti, 2004

- Suciu C. - Criminalistică, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972
- Stancu Em. – Tratat de criminalistică, ediţia a v a,Ed. Universul Juridic 2010.
- Theodoru Gr., Moldovan L. - Drept procesual penal, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979
- Trandafir N. - Aspecte ştiinţifice şi avantaje oferite de tehnica poligraf, în Criminalistica –
- Mileniul III, Editura Little Star, Bucureşti, 2001 Toader D. - Psihologie judiciară - note de curs, Editura Sitech, Craiova, 2005
- Toma T. D. - Psihologia învinuitului - inculpatului şi tactica audierii în procesul penal, Editura I.E.S.P.U - Focus, Opinfo, 2006
- Volonciu N. - Tratat de procedură penală, Editura Paideia, Bucureşti, 1997
- Boeting B. P. - Reducing a Guilty Suspect's Resistance to Confessing, FBI Law Enforcement Bulletin, 2005
- Boeting B. P., Bellmer A. R. - Understanding Interrogation, FBI Law Enforcement Bulletin, 2008
- Einspahr O. - The Interview Challenge, FBI Law Enforcement Bulletin, 2000
- Hans Gross - Criminal interogation – A practical Textbook for Magistrates, Police Officers and Lawyers, ediţia a IV-a, Londra, 1950
- Link F., Foster G. - The Kinesic Interview Technique, CA: Interrotec Associates, Riverdale, 1989
- Mira E., Lopez Y. - Manuel de psychologie juridique, Paris, 1959
- Napier M. R., Adams S. H. - Magic Words to Obtain Confessions, FBI Law Enforcement Bulletin, 1998
- Navarro J., Shafer J. R. - Detecting deception, FBI Law Enforcement Bulletin, 2001
- Napier M. R., Adams S. H. - Criminal Confessions, FBI Law Enforcement Bulletin, 2002
- Navarro J. - A four - Domain Model for detecting Deception, FBI Law Enforcement Bulletin, 2003
- Navarro J., Karlins M. - Secretele comunicării nonverbale, Editura Meteor Press, 2008
- O'Neal S. - Interviewing Self-confident Con Artists, FBI Law Enforcement Bulletin, 2001
- Paulson T. - Brain test could be next polygraph, 2008, sursa: http://www.seattlepi.com/local/379082_brainwave15.html.
- Samenow S. E. - Inside the Criminal Mind, Times Books, New York, 1984
- Sentencia W. - Brain Fingerprinting: Databodies to Databrains, în The Journal of Cognitive Liberties, vol. 2, sursa: http://www.cognitiveliberty.org/6jcl/6JCL31.htm
- Sandoval V. A. - Strategies to Avoid Interview Contamination, FBI Law Enforcement Bulletin, 2003

- Simon S. - What you don't know can't hurt you, în Law Enforcement Technology, Septembrie 2005, sursa: http://www.brainwavescience.com/LET%20Article.pdf
- Suresh K. C. – Brain finger printing as investigation tool - A new paradigm in Law Enforcement, 2008, sursa: http://helpingpolice.blogspot.com/2008_03_01_archive.html.
- Wilhelm I.G. - Introducere în practica criminalistică, Stuttgart,1974
- Webster J. J. - How To Get The Truth Out of Anyone!, articol-rezumat al lucrării Never Be Lied To Again de D. J. Lieberman, Ph. D., St. Martin's Press, New York, 1998.
- Warner W. J. - Poligraph Testing-A Utilitarian Tool,FBI Law Enforcement Bulletin, 2005
- Wells R. C. - The art of Investigative Interviewing, FBI Law Enforcement Bulletin, 2008

CAPITOLUL 6

PARTICULARITĂŢI TACTICE ALEAUDIERII PERSOANEI VĂTĂMATE

6.1. Aspecte introductive

Activitatea de probaţiune relevă importanţa şi utilitatea declaraţiilor participanţilor la procesul penal, printre aceştia numărându-se şi persoana vătămată, mai ales în împrejurări în care fapta penală a fost săvârşită cu violenţă. Iată de ce, o importanţă deosebită o are audierea persoanei vătămate, alături de ascultarea martorilor şi a învinuitului. Dialogul sau „duelul judiciar" cu aceştia trebuie să se desfăşoare în limitele prevăzute de lege, aşa cum s-a văzut în capitolul anterior, dar urmărind anumite reguli tactice criminalistice specifice.

Aplicarea unor reguli tactice şi în aceste situaţii face ca acţiunea magistratului ori a poliţistului să fie mai eficientă şi mai promptă în aflarea adevărului. Fireşte, valoarea declaraţiilor părţilor vătămate, ca şi a martorilor este garantată de caracterul perceperii tabloului infracţional, ex propriis sensibus, iar pentru anchetator sau magistrat, în minuţioasa lor investigaţie pentru aflarea adevărului, ele reprezintă cel mai expresiv, cel mai plastic mod de stabilire a împrejurărilor de fapt, legate de infracţiune sau făptuitor .

Victima şi poziţia sa în fapta penală – Mulţi criminologi şi jurişti începând cu C. Lombroso, R. Garofalo, E. Ferri, s-au referit la „rolul" victimei în cadrul actului infracţional. Ulterior, Hans von Henting a dat impuls cercetărilor ştiinţifice consacrate victimei care, prin prisma interacţiunii victimă-agresor, cercetează inclusiv situaţia victimizării infractorului în paralel cu aceea a victimei activante. B. Mendelsohn introduce conceptul de „potenţial de receptivitate victimală" (1956) preluat mai târziu de Jeffrey H.Reiman.

Supunând discuţiei trecerea de la Criminologie la Victimologie, Vasile V. Stanciu arată că, spre deosebire de Criminologie, care se preocupă de cel care produce suferinţa, Victimologia lămureşte punctul de vedere al celui care o suferă. Fără a dezvolta aceste teze, de o pronunţată importanţă practică, întrucât spaţiul nu ne-o îngăduie, precizăm că nuanţările de factură criminologică servesc şi investigaţiei criminalistice.

Din perspectiva psihologiei judiciare, victima este persoana care suferă consecinţele (fizice, materiale sau morale) ale unui fapt penal. Altfel exprimat, ea este persoana care „fără să-şi fi asumat conştient riscul, deci fără să vrea, ajunge să fie jertfa unei acţiuni sau inacţiuni criminale". Este firesc ca o agresiune, mai ales în sensul său fizic, să producă un şoc victimei, cu tot ce presupune el din punct de vedere psihologic. Cunoaşterea complexităţii acestui fenomen serveşte direct la obţinerea şi evaluarea declaraţiilor de la persoanele vătămate.

Transformările de natură imaterială, schimbările petrecute în plan psihic, în memoria victimei, nu pot fi relevate fără stăpânirea de către organele judiciare, a unor cunoştinţe de tactică criminalistică, psihologie judiciară şi din sfera investigaţiei de natură criminologică . Pentru evaluarea unei declaraţii, organul judiciar se confruntă frecvent cu probleme privind buna-credinţă a persoanei vătămate ori măsura în care declaraţia reflectă realitatea obiectivă sau doar o versiune a faptei.

Tactica criminalistică, sprijinită pe elemente de psihologie judiciară, vine să ajute actul de justiţie, prin descifrarea cauzelor individuale ale unor manifestări umane, precum şi a factorilor implicaţi în declanşarea unor procese psihice ale victimelor, învinuiţilor sau martorilor care vor duce la rezolvarea cu succes a cazului penal .

Respectarea regulilor tactice criminalistice oferă garanţia desfăşurării ascultării acestei categorii de persoane într-un cadru legal, optim obţinerii unor declaraţii sincere şi complete, care să servească real la aflarea adevărului.

Dacă luăm în considerare poziţia procesuală şi interesele unora dintre participanţi, sau personalitatea lor, acest lucru nu este însă întotdeauna uşor de realizat. Procedeele tactice, aplicate în ascultarea persoanelor în procesul penal, nu pot fi supuse unor legităţi fixe, sau încadrate în şabloane. Ele reprezintă rezultatul generalizării ştiinţifice, a experienţei pozitive acumulate de organul judiciar şi pot fi, cel mult, aplicate ca procedeu care are caracterul unei recomandări sau al unui model .

Aceasta, cu atât mai mult, în cazul victimei caracterizate printr-un proces psihologic deosebit în formarea declaraţiilor şi marcată de interesul său, de capacitatea de recepţionare a informaţiilor, de selectivitatea sa psihică şi, nu în ultimul rând, de factori obiectivi şi subiectivi de distorsiune care influenţează direct modul de recepţionare, mai ales în momentul unei agresiuni.

Complexitatea acestui proces este accentuată şi de necesitatea descifrării relaţiei victimă-agresor, cu posibile consecinţe în clarificarea sau conturarea unor elemente constitutive ale infracţiunii, mai ales în ceea ce priveşte identificarea făptuitorului.

În situaţia specială a persoanei vătămate, percepţia şi memorarea se fac pe fondul unor intense tulburări afective care explică lacunele din declaraţii şi prezentarea inconştient denaturată a celor percepute. Fenomenele de iluzie şi de sugestie, efectul „halo”, experienţa anterioară, vizibilitatea, audibilitatea şi durata percepţiei sunt câţiva factori din multitudinea celor care produc erori sau alterează perceperea actului infracţional şi care trebuie luaţi în considerare de organul ce instrumentează cauza.

Măiestria anchetatorului în aplicarea procedeelor tactice de ascultare, abilitatea sa profesională, ca şi experienţa sa pe tărâm psihologic, condiţionează obţinerea unor declaraţii apropiate de realitatea obiectivă . Desigur, în folosirea modalităţilor tactice magistratul, criminalistul nu trebuie să neglijeze nici o clipă respectarea principiului legalităţii garantat prin Constituţie, ca şi prin art. 2 din Codul penal şi Codul de procedură penală al României.

Scurte consideraţii privind reglementarea penală şi procesual penală – Reglementarea calităţii de persoană vătămată în Codul penal român. Subiectul pasiv special al infracţiunii este persoana fizică sau juridică, titulară a valorii sociale împotriva căreia s-a îndreptat infracţiunea şi care a suportat răul cauzat prin săvârşirea infracţiunii . Această calitate o poate dobândi orice persoană fizică. Uneori, însă, legea cere îndeplinirea unor condiţii speciale, caz în care subiectul pasiv devine calificat (a se vedea situaţia pruncuciderii sau ultrajului). Statul este însă subiectul pasiv general şi titularul acţiunii penale, pe care o exercită în numele societăţii, garantând astfel ocrotirea persoanei vătămate care-şi păstrează, totuşi, anumite drepturi procesuale. Dualitatea subiectelor pasiv general şi special îşi are rezonanţa sa particulară în planul tacticii criminalistice.

În desfăşurarea procesului penal, deseori, pentru stabilirea adevărului şi conturarea poziţiei persoanei vătămate, o serie de consecinţe decurg din prevederile legii penale, referitoare la cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, de genul constrângerii fizice şi morale. Este situaţia în care, prin forţă, căreia nu i se poate rezista, o persoană exercită o constrângere asupra unei alte persoane, asupra psihicului acesteia, provocându-i o temere gravă faţă de producerea răului cu care este ameninţată. Astfel, această persoană nu-şi mai poate detemina în mod liber voinţa şi săvârşeşte o faptă prevăzută de legea penală .

Soluţionarea multor cauze penale, îndeosebi sub aspectul laturii obiective, impune, deseori, necesitatea descifrării unor aspecte privind acţiuni violente şi victime ale acestora, pentru stabilirea cărora este necesar inclusiv un demers tactic specific. De exemplu, infracţiuni împotriva vieţii (rămase unele în faza de tentativă), infracţiunea de vătămare corporală şi cea de vătămare corporală gravă (art. 181 şi 182 C. pen.) săvârşite prin loviri, violenţe; lipsirea de libertate în mod ilegal (art. 189 C. pen.) care poate căpăta o formă agravată dacă fapta a fost săvârşită prin violenţe care au provocat victimei suferinţe; infracţiunea de viol (art. 197 C. pen.) care cel mai adesea este realizată prin constrângerea fizică, infracţiunea de tâlhărie (art. 211 C. pen.), infracţiunea de tulburare în posesie (art. 220 C. pen.), ultrajul (art. 239 şi 2671 C. pen.), tortura, (în consens cu Convenţia împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante la care România a aderat prin Legea nr.20 din 9 octombrie 1990). Iată câteva aspecte sub care legea penală a înţeles să surprindă intensităţile şi formele de manifestare ale acţiunilor cu violenţă.

Reglementarea procesual penală a calităţii de persoană vătămată sau parte vătămată – Rezolvarea conflictului de drept penal stă sub semnul principiului oficialităţii. Conflictul este adus spre soluţionare în faţa organelor judiciare prin intermediul acţiunii penale, posibilitate deschisă virtual prin însăşi norma penală incriminatorie. Statul, în calitate de subiect pasiv principal al infracţiunii, este titularul acţiunii penale, spre deosebire de victimă care nu are această posibilitate, exceptând situaţiile în care legea prevede că acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Subiectul pasiv al infracţiunii, persoana care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială, dacă participă în procesul penal, se numeşte parte vătămată (art. 24 alin. 1 C. pr. pen.). În virtutea respectării principiului rolului activ al organelor judiciare penale, acestea au obligaţia să cheme persoana vătămată prin infracţiune şi s-o întrebe dacă se constituie parte vătămată ori parte civilă (art. 76 C. pr. pen.). Cu unele excepţii, partea vătămată nu poate fi ascultată ca martor. În condiţiile în care a fost totuşi ascultată, declaraţiile părţii vătămate pot servi la aflarea adevărului, în măsura în care sunt coroborate cu alte probe existente în cauză.

O situaţie particulară o întâlnim în cazul în care plângerea prealabilă a părţii vătămate condiţionează exercitarea, promovarea şi stingerea acţiunii penale (aspect analizat mai sus); dacă, în aceste cazuri, nu este obligatorie participarea procurorului în instanţă, partea vătămată poate susţine singură învinuirea (vezi art. 180, 193, 205, 206, 213 din C.pen.).

Acoperirea prejudiciului material sau moral, produs prin infracţiune, se obţine de persoana vătămată, prin exercitarea acţiunii civile, în cadrul procesului penal, în calitatea de parte civilă (art. 24 C. pr. pen.). Dincolo de cadrul procesual referitor la poziţia persoanei vătămate, la drepturile şi obligaţiile acesteia în procesul penal, investigarea criminalistică este interesată de un alt domeniu ce-i fixează direcţiile în urmărirea penală. Acesta este determinat de declaraţia părţii vătămate, ca mijloc de probă, prin care se pot clarifica multe fapte şi împrejurări ale cauzei penale .

Victima este interesată în dovedirea vinovăţiei învinuitului sau inculpatului şi, de aceea, ea poate strecura uneori în declaraţiile sale anumite elemente de natură să agraveze răspunderea făptuitorului, prezentând deformat realitatea. Din această cauză, declaraţiile persoanei vătămate şi a celorlalte părţi la procesul penal vor servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte şi împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauza penală (art. 75 C. pr. pen.).

Măsura ascultării se dispune atât în faza de urmărire penală, după ce s-a dispus începerea acesteia, cât şi în faza de judecată - numai în faţa instanţei de fond şi a instanţei de recurs care a casat soluţia dată în fond, cu reţinere spre rejudecare. Legea stabileşte în sarcina organelor judiciare obligaţia de a chema, spre a fi ascultate, persoanele care au suferit o vătămare fizică, morală sau materială prin infracţiunea comisă (art. 76 alin. l, C. pr. pen.). Cu acest prilej li se face cunoscut dreptul de a participa ca parte vătămată sau ca parte civilă la procesul penal şi intervalul de timp în care se poate face constituirea ca parte vătămată sau parte civilă (art. 76 alin. 2, C. pr. pen.). În situaţia în care persoana vătămată nu participă la procesul penal, aceasta poate fi ascultată ca martor. Este obligatorie ascultarea persoanei vătămate asupra împrejurărilor în care s-a comis fapta.

Sub raport tactic criminalistic prezintă interes faptul că încălcarea regulilor privind ascultarea persoanei vătămate cade sub incidenţa art. 197 din

C. pr. pen., privind nulităţile procesuale. De cele mai multe ori însă, încălcarea poate fi înlăturată prin reascultare.

6.2. Consideraţii privind psihologia persoanei vătămate şi formarea declaraţiilor sale

Psihologia victimei infracţiunii a fost mai puţin abordată în literatura de profil, comparativ cu studiul psihologiei martorului sau învinuitului (inculpatului), deşi, acest al doilea membru al diadei penale interesează la fel de mult, dacă avem în vedere doar câteva dintre posibilităţile oferite prin analiza profilului psihic al persoanei vătămate pentru tactica criminalistică.

În primul rând, aceasta permite elaborarea ştiinţifică a regulilor şi procedeelor tactice de ascultare a victimei infracţiunii, reprezentând totodată o sursă potenţială deosebit de importantă în descoperirea infractorului.

În al doilea rând, este posibilă cercetarea mai exactă a împrejurărilor în care a fost săvârşit un fapt penal şi, de aici, conturarea laturii subiective a infracţiunii, a celorlalte elemente de natură să permită aflarea adevărului şi tragerea corectă la răspundere penală a agresorului.

Acesta este motivul pentru care se impune cercetarea procesului psihic de formare a declaraţiei persoanei vătămate, structurat în cele patru faze ale sale mai importante: percepţia (recepţia) informaţiei, prelucrarea ei logică, memorarea şi reactivarea. Fără a intra în multe amănunte privind procesul psihologic de formare a declaraţiilor victimei, vom încerca să prezentăm particularităţile acestuia, cu rezonanţă în tactica de audiere, chiar dacă unele pot fi similare cu cele întâlnite în audierea martorilor.

Particularităţi ale psihologiei victimei – Particularităţi şi categorii de recepţie senzorială ale persoanei vătămate. Primul moment al formării declaraţiilor victimei îl reprezintă recepţia, ca rezultantă psihologică a percepţiei sale senzoriale, în momentul în care este supusă unei agresiuni.

În limbajul juridic, ca şi în vorbirea curentă, situaţia de victimă a infracţiunii se asociază cu ideea de suferinţă fizică sau morală. Prin urmare, alături de senzaţiile auditive sau vizuale, întâlnite în formarea declaraţiilor martorilor, în cazul persoanei vătămate, mai ales fizic, întâlnim inclusiv senzaţiile de durere (cutanate), ca şi senzaţiile olfactive şi gustative. Privitor la acestea facem următoarele sublinieri:

<u>În legătură cu recepţia auditivă</u>, amintim că omul este capabil să perceapă dintr-o infinitate de nuanţe, o multitudine de fenomene sonore ce însoţesc obligatoriu sau întâmplător săvârşirea unor infracţiuni. De aceea, în funcţie de împrejurările asupra cărora persoana vătămată este ascultată, ea trebuie să redea cuvinte, expresii, modul de a vorbi al agresorului, interesul anchetatorului fiind obţinerea reproducerii cuvintelor, a termenilor, expresiilor, cifrelor sau a sensului convorbirii, a conţinutului de idei.

Faţă de natura extrem de variată a împrejurărilor în care se săvârşesc infracţiunile, de sunetele şi zgomotele ce le pot însoţi, poate prezenta interes determinarea următoarelor împrejurări.

a. Distanţa dintre sursa sonoră şi organul receptor, apreciată în funcţie de intensitatea undelor sonore. Posibilitatea determinării relative a acestei relaţii există numai atunci când fenomenele sonore sunt familiare persoanei vătămate; în caz contrar, determinarea distanţei este exclusă.

b. Direcţia de propagare a fenomenelor sonore poate avea caracter de certitudine când este întemeiată nu doar pe senzaţii auditive, ci şi vizuale. Dar, şi în aceste situaţii, pot apărea erori (atribuirea unei arme de foc prezente în câmpul vizual, a sunetului asemănător produs de un altfel de obiect aflat simultan în afara câmpului vizual al victimei).

c. Determinarea fenomenelor acustice sau chiar identificarea lor. Din cauza experienţei acumulate, omul nu percepe pur şi simplu sunete, ci acestea sunt însoţite de înţelegerea lor; îndeosebi timbrul sunetului ce-i conferă caracter individual constituie o însuşire caracteristică unei anumite persoane sau unui anumit obiect sau fenomen.

Iluziile acustice pot influenţa, însă, recepţia fenomenelor sonore, în sensul distorsionării ei. Deşi datorate unor cauze multiple, iluziile sunt declanşate de stări conflictuale circumscrise condiţiilor de săvârşire a infracţiunilor, mai ales dacă sunt asociate cu alţi stimuli.

În legătură cu recepţia vizuală, reamintim că dintre undele electromagnetice ce acţionează asupra analizorului vizual, pot provoca senzaţii vizuale doar cele cu lungimea de undă cuprinsă între 396 şi 760 milimicroni, respectiv între violet şi roşu. Ochiul expus la întuneric, supus câteva momente luminii mai intense, îşi reduce capacitatea de adaptare. Dacă există disfuncţionalităţi în modul de concentrare a receptorilor vizuali (în special conurile şi mai puţin bastonaşele), în diferite zone ale retinei, apar probleme în distingerea culorilor: acromatopsie totală sau discromatopsii (daltonismul). Pe lângă aceste defecte, mai pot apărea probleme de genul:

a. Imaginilor consecutive, constând în persistarea acestora după ce stimulul începe să acţioneze, în culori normale sau inversate (negative);

b. Contrastului simultan, în care un obiect cenuşiu pare mai alb pe un fond negru decât pe un fond alb, iar pe un fond cromatic tinde să ia nuanţa culorii complementare fondului (pe galben devine albăstrui).

Luarea în calcul de către anchetator a acestor legităţi ce guvernează mecanismele anatomofiziologice ale vederii şi proprietăţile culorilor, îngăduie adaptarea procedeelor tactice de audiere. Astfel, în cazul trecerii bruşte în medii cu vizibilităţi vădit disproporţionate, când fapta s-a produs în intervalul de timp mai mic decât cel necesar instalării acomodării, ori în cazul aprecierii de către persoana vătămată a culorii maşinii agresorului etc.

În legătură cu recepţia cutanată s-au identificat 3 categorii de senzaţii cu mecanisme senzoriale diferite:

a. Senzaţiile tactile (de atingere, de presiune), provocate de deformarea locală a pielii, viteza acestei deformări (proporţională cu viteza de acţiune a stimulului) determină intensitatea senzaţiei tactile.

b. Senzaţiile termice de cald şi rece, care se manifestă sub acţiunea unui stimul cu o temperatură mai mare, respectiv mai mică decât temperatura pielii (32-33 C care reprezintă zero fiziologic). Stimularea poate avea loc şi de la distanţă pe calea schimbului termic radiant;

c. Senzaţiile de durere sunt provocate de orice stimul mai intens (mecanic, termic, electric, chimic), care duce la vătămarea ţesutului, a terminaţiilor nervoase din piele. Senzaţia de durere nu indică decât durere pură, putând fi cel mult asociată cu o localizare relativă a zonei lezate sau a intensităţii (vie, surdă, străpungătoare) şi cu durata senzaţiei. Mai puţin exact poate percepe victima cauza care provoacă durerea.

În legătură cu recepţia olfactivă, este de menţionat că ea este rezultatul stimulării receptorilor olfactivi de către anumite substanţe care se găsesc în stare gazoasă sau sub formă de vapori, receptori situaţi în membrana mucoasă a cavităţii nazale.

Declaraţiile persoanei vătămate, bazate pe senzaţiile ei olfactive asupra unor împrejurări precum incendii, explozii, intoxicări, descoperirea unor substanţe presupuse a fi inflamabile, stupefiante, toxice, medicamente ce au servit la comiterea unei infracţiuni, depistarea unor mirosuri profesionale sau localizarea în spaţiu a acestora, trebuie apreciate ţinându-se cont de faptul că aceste senzaţii sunt inconstante. Relativitatea recepţiei afective poate fi întâlnită în situaţii de genul:

a. Nedeterminarea unor caracteristici generale ale mirosului. De exemplu, în cazul tentativelor de omor săvârşite prin introducerea treptată, în încăperea unde se află victima, a gazului toxic, din cauza acomodării, cel vătămat nu va percepe mirosul caracteristic al substanţei; susţinerile sale în acest sens nu vor fi puse sub semnul relei-credinţe, al disimulării, chiar dacă în cameră s-a descoperit o cantitate însemnată de gaze toxice, unele putând fi inodore.

b. Stabilirea direcţiei din care ar fi provenit mirosul. Dacă persoana vătămată indică şi direcţia din care au provenit mirosurile, trebuie neapărat să se ţină seama de condiţiile atmosferice, de direcţia curenţilor de aer ce au purtat mirosul respectiv.

c. False identificări ale caracteristicilor olfactive determinate de tensiunea emoţională. Fondul afectiv, caracterizat prin teamă şi emoţie, este propice apariţiei iluziei olfactive, sugestiei şi autosugestiei. Astfel, susţinerea de către o persoană că a perceput un anumit miros se transmite, prin sugestie, într-o anumită măsură şi celor de faţă, dar şi autosugestiei (cum ar fi, de exemplu, unele aspecte însoţite, în mod obişnuit, de un miros caracteristic, care nu există în acel moment în realitate, dar este totuşi perceput de victimă).

Altă categorie de senzaţii, mai rar întâlnite în practică, pot avea o oarecare însemnătate în formarea unei imagini complete despre evenimentele în legătură cu care relatează persoana vătămată. De exemplu:

- senzaţiile interne sau organice (sete, greaţă, foame, sufocare etc.);
- senzaţiile kinestezice sau de mişcare (cu ajutorul cărora ne dăm seama de poziţia membrelor, direcţia şi viteza mişcării acestora);

- senzaţiile de echilibru, care reflectă modificările poziţiei corpului în raport de centrul lui de greutate, de poziţia şi direcţia mişcărilor capului, de accelerare sau de încetinire a mişcării pe orizontală, verticală sau circular.

Factori de distorsiune – obiectivi şi subiectivi – ai recepţiei senzoriale a victimei. Recepţia victimei poate fi influenţată (bruiată) de anumite condiţii concrete în care se desfăşoară agresiunea. După cum aceşti factori îşi au originea în cauze externe, de mediu, sau în chiar persoana celui care percepe, au fost deosebiţi factori obiectivi şi subiectivi ce influenţează percepţia.

Factori de natură obiectivă sunt ca şi în cazul recepţiei martorului:

a. Condiţiile de iluminare în care are loc percepţia vizuală influenţează puternic vizibilitatea însuşirilor obiectelor, în special a culorii acestora. Lumina artificială poate denatura percepţia culorilor prin intensitatea ei şi natura iluminatului, modificând proprietăţile culorilor (tonalitatea cromatică, saturaţia şi luminozitatea), spre deosebire de lumina naturală a zilei care oferă condiţiile cele mai bune vizibilităţii. De exemplu, dacă partea vătămată descrie foarte bogat şi nuanţat culori ale hainelor infractorului, percepute în timpul nopţii, declaraţiile ei pot fi considerate ca rod al fanteziei ei, pe un fond efectiv creat de respectivele împrejurări. Totuşi, relatările ei pot fi şi exacte, în ipoteza în care percepţia s-a realizat în alte împrejurări (lumină diurnă), dar pot fi şi o descriere tendenţios-denaturată pentru a îndrepta cercetarea pe o pistă greşită .

b. Condiţiile meteorologice sunt factorii care pot optimiza, dar mai ales pot perturba procesul perceptiv. Ceaţa, ploaia sau ninsoarea puternică reduc considerabil vizibilitatea, iar vântul puternic şi furtuna creează greutăţi şi erori în percepţia auditivă.

c. Distanţa mare şi diversele obstacole, interpuse între persoana vătămată şi obiectul observaţiei sale, îi îngreunează procesul perceptiv, reducându-i vizibilitatea, apărând erori în procesul auditiv din cauza ecourilor sau reverberaţiilor produse de obstacole etc. . Asemenea situaţii pot fi întâlnite, de exemplu, în cazul folosirii armelor de foc.

d. Existenţa unor surse sonore poate bruia în primul rând percepţia auditivă. De exemplu, zgomotul de fond datorat vecinătăţii unui obiectiv industrial, sau iluzia auditivă, creată prin atribuirea sunetului unui alt obiect aflat în câmpul vizual al persoanei vătămate şi nu celui emis în realitate de un alt obiect care emite sunete asemănătoare.

e. Durata percepţiei, respectiv intervalul de timp în care este posibilă percepţia. Calitatea percepţiei este condiţionată de perioada mai mare sau mai mică în care se desfăşoară o acţiune, de viteza de deplasare a celui care percepe sau a obiectivului percepţiei, uneori de timpul de iluminare (de exemplu, fapte percepute la lumina fulgerului sau la farul unui autoturism în mers) .

f. Disimularea înfăţişării - este o condiţie obiectivă care poate denatura grav declaraţiile persoanei vătămate, fiind provocată de însăşi persoana autorului infracţiunii care, în acest scop, apelează la deghizări, caută să atragă atenţia acţionând cu rapiditate, folosind diverse metode care să îngreuneze identificarea sa.

g. Complexitatea fenomenului perceput face tot mai dificilă percepţia şi mai ales memorarea lui. Un număr, chiar mic, de evenimente cu succesiune rapidă în timp va duce la scăderea clarităţii şi fidelităţii declaraţiilor persoanei vătămate până la neconcordanţă cu declaraţia celor care au perceput acele fapte în calitate de martori. Cu atât mai mult va fi diminuată capacitatea de percepţie a persoanei vătămate în cazul unor evenimente desfăşurate concomitent, care depăşesc volumul atenţiei celui care le percepe.

Factorii de natură subiectivă sunt determinaţi de particularităţile psiho-fiziologice şi de personalitate ale persoanei vătămate, fie că efectul lor este unul vremelnic, fie că este de durată. Astfel:

a. Calitatea organelor de simţ, orice defecţiune a acestora afectând o parte din posibilităţile de percepţie, respectiv capacitatea senzorială a persoanei vătămate.

b. Vârsta şi sexul persoanei vătămate influenţează percepţia în sens pozitiv sau în sens negativ. Experienţa-anterioară bogată poate influenţa percepţia şi interpretarea completă, exactă a evenimentelor, dar influenţează imaginaţia pasivă, involuntară care va da naştere unor imagini noi prin prelucrarea percepţiilor pe baza experienţelor anterioare. Cât priveşte sexul, specialiştii atribuie femeilor calităţile unei mai mari fidelităţi în realizarea unei descrieri, spre deosebire de bărbaţi. La rândul lor bărbaţii observă mai bine obiectele şi calităţile şi apreciază mai bine numerele, pe când femeile disting mai bine culorile.

c. Personalitatea şi gradul de instruire a individului joacă un rol semnificativ în procesul perceptiv, mai ales atunci când acestea sunt mai ridicate sau mai apropiate de specificul faptei la care se asistă. De pildă, medicul poate percepe exact o anumită stare patologică sau conducătorul auto apreciază mai corect viteza unui autovehicul.

d. Temperamentul şi gradul de mobilitate al proceselor de gândire sunt factori după care trebuie făcută diferenţierea între un individ şi altul cu privire la capacitatea şi modul de a reacţiona şi de a distinge fapte sau date.

e. Stările de oboseală, precum şi reducerea capacităţii perceptive ca urmare a influenţei alcoolului, drogurilor, medicamentelor etc., conduc, de asemenea, la o scădere a acuităţii senzoriale.

f. Stările afective, îndeosebi cele cu un anumit grad de intensitate, au o influenţă inhibitoare asupra procesului perceptiv, determinând alterarea sau dezorganizarea acestuia, situaţie întâlnită destul de frecvent la persoanele care asistă la fapte cu un caracter şocant (accidente grave, scandaluri, omoruri ş.a.) şi mai ales atunci când, în săvârşirea faptelor respective, sunt antrenate rude, prieteni sau cunoştinţe apropiate.

g. Atenţia se numără printre factorii de care depind direct calitatea şi realismul percepţiei. Calităţile atenţiei sunt stabilitatea şi mobilitatea acesteia, gradul de concentrare şi distribuţia ei.

Dacă de aceşti factori depinde direct corectitudinea percepţiei, trebuie să mai avem în vedere şi faptul că recepţia senzorială mai poate fi în funcţie şi de

tipul perceptiv căruia îi aparţine persoana vătămată. Astfel, persoana vătămată cu recepţie de tip analitic are capacitatea de a reţine mai multe amănunte, detalii, spre deosebire de tipul sintetic, care reţine întregul, caracteristicile generale.

6.3. Caracteristici ale formării declaraţiilor persoanei vătămate

Prelucrarea şi decodificarea informaţiilor. A doua etapă, esenţială în formarea declaraţiilor persoanei vătămate, constă în prelucrarea şi decodificarea la nivel cortical a informaţiei percepute. Dată fiind strânsa legătură a acestui proces cu fenomenul receptiv, în majoritatea lucrărilor de psihologie judiciară şi tactică criminalistică aceste două etape sunt reunite, pornindu-se de la identitatea factorilor care influenţează aceste două momente psihice. Delimitările în procesualitatea formării declaraţiei persoanei vătămate sunt, însă, semnificative. De exemplu:

- În momentul decodării informaţiilor, un rol important îl au şi diferite trăiri afective trezite de obiectul perceput, care place, displace, interesează sau înspăimântă;
- În procesul receptiv, datorită legăturii complexe dintre analizatorii implicaţi, pot fi reflectate şi aspecte ale lumii obiective, pentru care nu există sisteme de recepţie specializate. Astfel se explică de ce pot fi percepute distanţa, timpul, mişcarea, relieful etc.

Factorii de bruiaj ce acţionează în procesul perceptiv, acţionează în egală măsură şi în procesul decodării informaţiilor. De aceea, trebuie luaţi în calcul la:

Aprecierea dimensiunilor. Este importantă în situaţii de genul aprecierii mărimii, deosebit de utilă atunci când se au în vedere instrumentele ce au servit la săvârşirea infracţiunii, la autoapărare ş.a. Cercetările psihologice au pus în evidenţă tendinţa de supraestimare a dimensiunii obiectelor mici şi de subestimare a dimensiunii obiectelor mari .

- Aprecierea mărimii obiectelor se poate situa mult peste mărimea lor reală dacă acestea apar pe neaşteptate, în timpul nopţii sau într-o atmosferă încărcată.
- Aprecierea adâncimii şi distanţei poate fi distorsionată de factori care con¬duc la percepţii false, cum ar fi, de pildă: mărimea imaginii retinale; un obiect este perceput de la distanţă ca mic, ca şi în cazul perspectivei lineare în care se vede cu cât mai îndepărtat, cu atât mai mic.

De asemenea, umbrele, modul de repartizare a luminii pe un obiect, reprezintă un factor important de percepere a reliefului. Partea mai luminată este văzută ca fiind mai proeminentă datorită formării unei legături între impresiile vizuale şi tactil-kinestezice, în cursul experienţei cu obiectele etc. De aceea, ar fi excesiv să se pretindă persoanei vătămate (ca şi martorilor) să facă aprecieri cu o precizie ce depăşeşte limita omului normal înzestrat asupra tipului şi dimensiunilor obiectelor vulnerante, a leziunilor provocate de acestea.

Aprecierea timpului este strâns legată de fenomenele susceptibile de modificare, de transformare în timp şi constituie o reflectare a duratei, vitezei şi succesiunii fenomenelor realităţii. Faţă de semnificaţia sa, în literatura de specialitate, raportat la elementul timp, cu incidenţe în comiterea faptului penal, se au în vedere:

- Durata în timp a infracţiunii, a altor fapte având legătură cu infracţiunea sau făptuitorul.
- Localizarea temporală a faptei săvârşite şi a altor activităţi legate de infracţiune şi făptuitor.
- Succesiunea în timp a unor episoade având legătură cu infracţiunea şi făptuitorul.
- Ritmul, viteza de desfăşurare în timp a unor asemenea fenomene.

Aprecierea derulării în timp a infracţiunii ori a unor activităţi care au legătură cu infracţiunea, sau cu făptuitorul, este deosebit de utilă în cercetarea infracţiunilor. În primul rând, sunt infracţiuni care presupun, în mod necesar, o anumită desfăşurare în timp, în absenţa căreia fapta este irelevantă sub aspect penal. De exemplu, infracţiunile continue, de genul lipsirii de libertate în mod ilegal (art. 189 C. pen.), al portului ilegal de decoraţii sau semne distinctive (art. 241 C. pen.) ş.a.

În al doilea rând, necesitatea aprecierii duratelor celor mai diverse acţiuni, sau inacţiuni, legate fie de fapta propriu-zisă, fie de făptuitor, apare frecvent în cercetarea infracţiunilor în împrejurări ca: aprecierea duratei imobilizării victimei, a timpului în care o persoană s-a aflat într-un anumit loc, pentru a i se putea verifica alibiul invocat, a duratei aplicării violenţelor (vezi violul, vătămările grave etc.).

Experimentele psihologice, mai vechi şi mai recente, au ajuns la o concluzie cu caracter de legitate: tendinţa cvasi-generală de supraapreciere a duratelor scurte şi de supraapreciere a duratelor lungi de timp (ca şi în cazul distanţelor). Practic, nu se poate desprinde un factor comun în ceea ce priveşte limitele care marchează trecerea de la o categorie la alta.

Din studiile întreprinse de psihologi, se evidenţiază relativitatea şi inconstanţa perceperii timpului de către om. De aceea, în investigaţia penală nu se pune problema estimării timpului cu precizia unui cronometru, ci în limitele omeneşti posibile. Starea afectivă din momentul agresiunii este factorul cel mai distorsionant care acţionează în aprecierea făcută de către persoana vătămată asupra duratei de timp. Aceasta explică şi distincţia dintre timpul obiectiv (timpul real de desfăşurare a unui fenomen) şi timpul subiectiv (timpul evaluat de către subiect). Trăirile afective negative fac ca durata în timp a unui act să pară mai lungă.

Precizarea succesiunii în timp a unor împrejurări legate de infracţiune şi de făptuitor interesează, în procesul penal, fie pentru a se determina împrejurările, circumstanţele în care s-a săvârşit infracţiunea, fie pentru stabilirea succesiunii în timp a faptelor ce alcătuiesc latura obiectivă a infracţiunii. Această evaluare poate fi decisivă în ceea ce priveşte încadrarea

juridică a faptei sau incidenţa unor circumstanţe de drept penal, cum ar fi scuza provocării, constatarea stării de legitimă apărare .

În general, victima percepe nemijlocit actele de agresiune, poate reda succesiunea lor în timp, datorită impresiei provocate de acestea. Alteori, apar inversări în cronologia faptelor, datorate stării psihice caracterizate prin emoţii puternice (mai ales atunci când victima este în contact nemijlocit cu făptuitorul), improprie unei percepţii fidele. Astfel, apar exagerări, suprapuneri, confuzii. Fenomenul este şi mai accentuat la copii, care au tendinţa de a relata mai întâi episoadele ce au provocat impresii mai puternice .

Aprecierea mişcării este dictată de împrejurarea că cele mai multe infracţiuni se săvârşesc prin manifestări pozitive - prin acţiuni materializate de multe ori prin mişcare. Aprecierea vitezei cu care se desfăşoară aceste acţiuni, a ritmului în care se succedă evenimentele, interesează, de multe ori, în cauzele penale, pentru înţelegerea mecanismului producerii infracţiunii, a cauzelor acesteia sau a materializării activităţii ce formează latura obiectivă a infracţiunii.

Frecvent, în declaraţia persoanei vătămate privitoare la mişcare, sunt întâlnite informaţii decodate de analizatorul vizual şi de cel auditiv. Evaluarea vitezei mişcării obiectelor percepute este influenţată de distanţa dintre obiectul în mişcare şi subiect, cu cât această distanţă este mai mare, deci unghiul vizual mai mic, cu atât mişcarea va fi percepută ca mai înceată .

De exemplu, în practică, trebuie clarificată problema aprecierii vitezei, mai ales în cazul accidentelor de trafic rutier, unde excesul de viteză este pe primul loc între cauzele de producere a accidentelor de circulaţie.

Stocarea memorială a faptelor. Între momentul perceptiv şi cel al redării, în faţa organelor judiciare, se interpune momentul conservării pentru un timp mai mult sau mai puţin îndelungat în memorie a informaţiilor dobândite. În acest stadiu, al formării declaraţiilor persoanei vătămate, intervine deci, un alt proces psihic extrem de complex: memorarea.

Din punct de vedere psihologic, inclusiv în cazul victimei, problema memoriei, presupune stabilirea relaţiilor care există între etapele recepţiei senzoriale, prelucrării datelor, stocării şi redării, interesând volumul informaţional achiziţionat, conservat şi reactivat. Pe plan juridic, problema memoriei are o componentă calitativă diferită, întrucât interesează nu atât cantitatea de date memorate şi redate, cât corectitudinea, fidelitatea acestora, certitudinea subiectivă a informaţiilor stocate .

Persoana vătămată, la care recepţia şi fixarea unor fapte se produc lent, va percepe lacunar şi tot astfel va memora. Dacă memorarea se produce uşor, dar faptele se conservă un interval scurt de timp, ascultată de îndată, după producerea faptelor, persoana vătămată va fi capabilă să facă o depoziţie exactă.

Calitatea şi durata stocării memoriale influenţează într-o mare măsură, atitudinea persoanei vătămate faţă de faptele al căror subiect pasiv a fost. Intenţia victimei de a reţine faptele, precum şi caracterul memoriei, îngăduie organelor judiciare să aprecieze care anume episoade din infracţiune au putut fi

mai bine fixate, conservate. Audierea persoanei vătămate se face, deseori, la un interval de timp relativ semnificativ faţă de momentul agresării, stocarea memorială implicând reorganizări ale informaţiei. Acest caracter dinamic se manifestă, în cazul persoanei vătămate, mult mai pregnant decât în cazul altor participanţi la proces.

Stările afective emoţionale al victimei, în momentul infracţiunii, sunt de multe ori menţinute, sau chiar cresc în intensitate, din cauza resentimentului faţă de cel care a vătămat-o, ceea ce distorsionează informaţiile deja memorate. Intenţionat sau nu, procesul de memorare este, nu o dată, însoţit de o ajustare, de deformarea faptelor din cauza încercărilor ulterioare de reconstituire a evenimentelor.

Distincţia făcută în psihologie între cele două forme de memorare - voluntară şi involuntară - are o rezonanţă importantă în aprecierea declaraţiei persoanei vătămate. De cele mai multe ori, aceasta realizează importanţa declaraţiei sale în rezolvarea cauzei, făcând eforturi de reactivare memorială, uneori involuntare, a faptelor percepute, a persoanei agresorului, mai ales în prezenţa suspectului.

În cazul memorării involuntare, datele percepute se întipăresc neintenţionat. Subiectul nu-şi propune un scop prealabil şi nu utilizează procedee speciale pentru fixarea memorială. Memorarea involuntară nu este o înregistrare pasivă, mecanică a informaţiilor dobândite; ea poartă, în cazul persoanei vătămate, asupra acelor împrejurări despre care aceasta n-a intuit că au legătură cu infracţiunea sau infractorul.

Uneori, împrejurările legate de infracţiune sau făptuitor pot fi familiare persoanei vătămate, din cauza percepţiei repetate, situate, fie în momente anterioare, fie ulterioare percepţiei. Percepţia repetată a unui obiect, fapt, oferă precizia declaraţiei, dar se poate întâmpla şi ca obiecte ce aparţin universului cotidian, cu care ne aflăm în contact neîntrerupt, să nu fie întotdeauna memorate clar.

Pe lângă formele de memorare voluntară sau involuntară, putem întâlni şi alte tipuri de procese mnezice, cum sunt, de exemplu:

- Memorarea logică sau mecanică, în funcţie de modul de decodare a informaţiilor şi de înţelegerea sensului lor.
- Memorarea motrică, ce constă într-o predispoziţie de întipărire a tot ceea ce este în mişcare.
- Memorarea plastic-intuitivă reflectată de capacitatea subiectului de a-şi întipări şi conserva reprezentările concrete ale faptelor şi obiectelor percepute anterior.
- Memorarea profesională determinată de exercitarea îndelungată a unei profesii.

Magistratul care ia declaraţia nu trebuie să neglijeze faptul că persoana vătămată este instinctiv mânată de refacerea logică a activităţii infracţionale, lacunar percepute, prin substituiri logice şi că procesul memorării poate fi

puternic influenţat de sugestiile celor din jur. Astfel, în locul faptelor real percepute, se substituie fapte sugerate de martorii oculari sau de alte persoane.

Reversul memorării îl reprezintă uitarea. Aceasta se manifestă sub forma neputinţei reamintirii unor date recepţionate ori a imposibilităţii recunoaşterii unor evenimente trăite. De aici şi reproducerea lor eronată. Fireşte că şi procesele inhibitive de la nivelul scoarţei cerebrale, specifice uitării, sunt determinate atât de timp, cât şi de unii factori de natură afectivă. La acestea se adaugă timpul scurs din momentul percepţiei, precum şi interesul pentru memorarea celor percepute, sau impresia produsă de agresiune, ca şi datele de personalitate ale victimei.

Reactivarea memorială. Ultima etapă a procesului de memorare este, şi în cazul victimelor, reactivarea sau reactualizarea, întâlnită fie sub forma reproducerii, fie sub forma recunoaşterii, ultima în înţelesul său psihologic, nu juridic.

Reproducerea reprezintă momentul de actualizare a informaţiilor achiziţionate, în care se manifestă şi multitudinea de factori ce au putut influenţa întregul proces de formare a declaraţiilor şi, totodată, momentul în care o seamă de alţi factori pot influenţa decisiv declaraţiile celui vătămat. Din cauza recrudescenţei sentimentului de furie, mânie, indignare, ca urmare a reiterării stărilor legate de săvârşirea infracţiunii, sau din cauza unei atitudini deliberate, pot surveni cele mai neaşteptate cauze de distorsionare a faptelor.

Dacă prezentarea eronată a faptelor îşi are cauza în împrejurări mai presus de voinţa persoanei vătămate sau în împrejurări dependente de voinţa celui vătămat, denaturarea lor poate avea un caracter conştient sau mai puţin conştient. De aici, anevoioasa îndatorire ce revine organelor judiciare de a utiliza acele procedee tactice, menite a anihila sau atenua consecinţele acestora, indiferent de cauza ce le determină, astfel încât şi pe această cale să obţină informaţii utile soluţionării cauzei.

Denaturările involuntare se datorează stării emoţionale sub influenţa căreia persoana vătămată a perceput faptele. Acesta constau în „îngroşarea", în supradimensionarea consecinţelor faptei, în exagerarea faptelor şi a prejudiciului fizic, moral sau material suferit. Aşa se explică de ce, în audierea victimei, trebuie luate în calcul următoarele:

a. Sub stăpânirea emoţiei, de frică, de teamă, persoana vătămată, de bună credinţă, manifestă inconştient tendinţa de „umflare" a faptelor, de exagerare a împrejurărilor săvârşirii acestora. Locul faptelor reale este luat deseori de fapte inventate, născocite sub stăpânirea sentimentului de frică, de existenţa cărora este însă, sincer, convinsă. În cazul infracţiunilor săvârşite cu violenţă, alterările involuntare poartă asupra instrumentelor cu care s-au aplicat violenţele, asupra dimensiunilor şi durităţii acestora, asupra numărului, intensităţii, vitezei şi ritmului de aplicare a violenţelor. Sunt supradimensionate talia, constituţia, forţa fizică a făptuitorilor, este exagerat numărul făptuitorilor. Persoana vătămată are tendinţa cvasi-generală de supraevaluare a timpului, fie că apreciază durate scurte, fie durate lungi.

b. Caracterul unilateral de manifestare a acestor tendinţe este dat de condiţia psihică a celui vătămat, de fondul afectiv-emoţional deosebit pe care se grefează percepţia faptelor, precum şi de faptul că atenţia persoanei vătămate este îndreptată necontenit asupra măsurării timpului de desfăşurare a unui fapt.

c. Tendinţa de supraevaluare se manifestă şi în cazul aprecierii distanţei parcurse, în situaţia în care persoana vătămată e privată de libertate şi e silită să însoţească făptuitorul, întrucât distanţele se apreciază, de regulă, în raport cu timpul necesar parcurgerii spaţiului, delimitat de un punct de pornire şi altul de sosire. Avându-şi cauza în împrejurări independente de voinţa persoanei vătămate, aceste denaturări îngreunează considerabil posibilitatea sesizării lor şi reduce posibilitatea aplicării unor mijloace tactice menite a le anihila sau a le atenua efectul. Dacă, în cazul altor participanţi în proces, aplicarea unor procedee tactice aduce, de regulă, însemnate corective, în cazul persoanei vătămate eficienţa unor asemenea procedee este mult redusă.

Denaturările mincinoase, fireşte de rea-credinţă, constituie „ajustări" în sensul „îngroşării faptelor". Prin prezentarea tendenţioasă a faptelor, persoana vătămată urmăreşte înrăutăţirea situaţiei făptuitorului şi, implicit, crearea pentru sine a unei condiţii procedurale mai bune. Dorinţa de răzbunare, precum şi dorinţa de a obţine avantaje materiale superioare prejudiciului real suferit sunt cele mai frecvente cauze ce explică aceste denaturări.

Denaturări prin „schimbare de rol". Atragem atenţia că, pentru explicarea cauzelor denaturărilor atât voluntare, cât şi involuntare din declaraţiile persoanei vătămate, trebuie să se ţină seama de comportamentul psiho-social cunoscut sub denumirea de „schimbare de rol". Împrejurarea de a fi suferit consecinţele vătămătoare ale unei infracţiuni, cu un grad sporit de pericol social, poate atrage după sine o modificare a comportamentului, deoarece persoana vătămată, până atunci o persoană de condiţie comună, modestă, devine dintr-o dată „cineva", o persoană importantă, de care se ocupă autorităţile şi către care se îndreaptă simpatia şi compasiunea celor din jur, mai ales când se mediatizează cazul.

Audierea trebuie, de asemenea, să se raporteze şi la situaţiile în care comiterea infracţiunii este urmarea directă a comportamentului persoanei vătămate. Ne aflăm în faţa aşa-numitei „victime activante" cu rol semnificativ în declanşarea mecanismelor latente ale infracţiunii şi căreia îi revine o parte din responsabilitate. Sunt, de asemenea, victime „precipitante" care, prin atitudinea lor neprecaută, incită la săvârşirea faptei (femeia care prin ţinută vestimentară şi comportament va deveni victima infracţiunii de viol sau persoane care poartă ostentativ bijuterii, diverse valori sau bunuri devin victime ale tâlhăriilor).

Declaraţiile victimelor aflate în stări agonice, pe care le-am putea considera ca o formă aparte a reproducerii sau depoziţiile muribunzilor, îmbracă forma unor relatări sumare, adeseori intermitente. Momentele de luciditate ale celui aflat în stări tensionale, alternează cu cele de tulburare a facultăţilor psihice, iar intervenţia organului judiciar este, de cele mai multe ori, redusă,

rolul acestuia rezumându-se la înregistrarea pe bandă magnetică sau la consemnarea celor declarate.

Psihologia celui a cărui moarte va fi provocată de infracţiune nu e dominată de sentimentul resemnării în faţa morţii, ci de cel de frustrare pricinuit de durerea de a muri nerăzbunat. Pradă acestei stări psihice, cu disperarea celui care se „agaţă" de ultimele clipe de viaţă, fie din cauza stării de confuzie, fie a dorinţei de răzbunare, persoana vătămată poate indica ca autor al infracţiunii o persoană nevinovată sau poate extinde responsabilitatea omorului şi asupra unor membri ai familiei făptuitorului ori asupra unor persoane cu care s-a aflat în duşmănie .

Recunoaşterea. Actualizarea impresiilor anterioare sub forma recunoaşterii nu cere eforturi deosebite subiectului. În procesul penal există două împrejurări în care recunoaşterea reprezintă modalitatea de comunicare a informaţiilor:

- Mijloc de individualizare a unor persoane şi obiecte aflate în anumite raporturi cu infracţiunea sau făptuitorul acesteia (sensul propriu al acţiunii de recunoaştere).
- Procedeu tactic criminalistic de reamintire a unor fapte temporar uitate.

Rezultatele recunoaşterii comportă diferite grade de certitudine. Astfel, aceasta poate fi precisă, când impresiile actuale se suprapun peste cele anterioare, sau imprecisă când, pe fondul acestei suprapuneri, se constată existenţa unor elemente de deosebire şi atunci când impresiile anterioare nu sunt suficient de consolidate. În acest ultim caz îşi face prezenţa şi fenomenul „deja vu". Recunoaşterea mai poate fi eronată când concluzia de identitate se sprijină pe asemănarea unor însuşiri neesenţiale.

Nu trebuie omis că şi recunoaşterea este bazată pe elemente de ordin subiectiv, pe aptitudinile variabile ale persoanei vătămate de a percepe şi memora acele însuşiri de natură să individualizeze obiectul sau persoana, drept pentru care nu este lipsită de erori. Astfel, recunoaşterea este, în primul rând, condiţionată de factorii obiectivi şi subiectivi ce au marcat percepţia şi memorarea informaţiei iniţiale, cel mai frecvent aceştia constituind cauze ale unor false identificări (durata percepţiei, existenţa unor elemente de apropiere între persoane, obiecte, tulburările psihice şi atenţia). Cauzele frecvente ale unor recunoaşteri eronate sunt, practic, similare cu cele ale reproducerii:

a. Durata redusă a percepţiei, determinată de graba infractorului de a părăsi cât mai repede câmpul infracţional, ori de natura infracţiunii a cărei activitate materială presupune o desfăşurare rapidă în timp, oferă doar o imagine de ansamblu a trăirilor celor mai generale, comune mai multor persoane şi obiecte, elemente care nu sunt suficiente unei recunoaşteri precise.

b. Existenţa unor elemente de asemănare este cauza cu frecvenţa cea mai ridicată a falselor identificări. Multor persoane le e comună talia, înălţimea, culoarea părului, a ochilor şi chiar dacă aceste elemente sunt cu totul diferite, îmbrăcămintea tip uniformă (de militar, supraveghetor etc.) poate determina o percepţie eronată.

c. Tulburările psihice, deosebit de puternice în cazul victimei infracţiunii, pot explica percepţia denaturată, atribuirea unor gesturi, însuşiri unei alte persoane şi, în consecinţă, recunoaşterea nesigură sau greşită.

d. Gradul de atenţie, dirijată asupra unor trăsături definitorii pentru identificarea persoanelor sau obiectelor, oferă garanţia unei recunoaşteri sigure, după cum concentrarea acesteia asupra unei situaţii colaterale, nesemnificative, face să dispară din câmpul percepţiei unele obiecte care interesează.

Evaluarea preciziei recunoaşterii impune să se ţină seama de analizatorii folosiţi în percepţia iniţială; organul vizual şi organul auditiv sunt capabile să efectueze analiza foarte fină şi nuanţată a informaţiilor, pe când simţurile tactil, olfactiv şi gustativ nu oferă decât o analiză rudimentară a stimulilor.

6.4. Tactica audierii propriu-zise a persoanei vătămate

Pregătirea în vederea ascultării victimei – Pregătirea ascultării persoanei vătămate este o activitate absolut necesară, care se cere efectuată în toate împrejurările, indiferent de gradul de dificultate al cauzei şi care trebuie dirijată în direcţii tipice oricărei audieri, începând cu aceea a martorului.

Studierea materialului cauzei presupune stabilirea persoanelor care trebuie ascultate în calitate de parte vătămată, parte civilă ori parte responsabilă civilmente, a problemelor ce vor fi lămurite prin ascultare, a datelor şi a probelor ce vor fi folosite în ascultare, precum şi a ordinii folosirii lor. Studiind materialele cauzei, organul de urmărire penală trebuie să stabilească dacă persoanele pot avea calitatea procesuală de parte vătămată, de parte civilă ori de parte responsabilă civilmente în procesul penal, precum şi temeiul acestei calităţi.

Cunoaşterea persoanelor care urmează a fi ascultate, constituie o altă cerinţă tactică a pregătirii audierii. Organul judiciar trebuie să manifeste o preocupare deosebită pentru cunoaşterea personalităţii şi a trăsăturilor psihice specifice părţilor care urmează a fi ascultate.

Datele cu privire la identitatea, pregătirea, profesia, locul de muncă, trebuie completate cu cele referitoare la comportarea persoanelor vătămate înainte şi după săvârşirea infracţiunii, la profilul psihologic, la natura eventualelor relaţii cu persoanele antrenate în săvârşirea faptei.

Din informaţiile obţinute, organele judiciare trebuie să desprindă eventualul interes pe care persoana vătămată l-ar avea în soluţionarea cauzei penale, altul decât interesul dovedirii vinovăţiei învinuitului (inculpatului) pentru ca acesta să fie cât mai aspru pedepsit.

Întocmirea planului de ascultare, dacă situaţia o impune. Teoretic, întocmirea planului în vederea ascultării vizează problemele ce urmează a fi lămurite prin ascultarea persoanei vătămate, materialul probator ce va fi folosit în timpul ascultării şi ordinea în care va fi folosit acesta. Conţinutul concret al planului de ascultare diferă, fireşte, de la caz la caz.

De exemplu, în cazul infracţiunilor de omucidere, rămase în fază de tentativă sau a infracţiunilor de vătămare a integrităţii corporale, întrebările

trebuie să se refere la: împrejurările în care a fost săvârşită infracţiunea, mijloacele şi metodele folosite de infractor, semnalmentele sau datele de identitate ale acestuia, persoanele care mai cunosc fapta săvârşită, alte aspecte pe care numai victima le poate cunoaşte.

De asemenea, în cazul infracţiunii de viol, întrebările trebuie să privească: datele de identificare ale victimei, în special vârsta, data şi locul săvârşirii infracţiunii, împrejurările în care victima a ajuns în acel loc, modul de acostare a victimei, activităţile desfăşurate de infractor pentru a-i învinge rezistenţa, încercările de apărare ale victimei, relaţiile anterioare între victimă şi făptuitor, starea sănătăţii victimei înainte şi după săvârşirea infracţiunii.

În esenţă, elaborarea unui plan de audiere, în cazul persoanei vătămate, ca şi al altor părţi, va urmări:

- condiţiile în care părţile au luat cunoştinţă despre faptele sau împrejurările cu privire la care sunt ascultate;
- poziţia părţii vătămate ori a părţii civile faţă de celelalte părţi, interesul lor de a declara într-un anumit fel;
- natura şi valoarea probelor ce urmează a fi folosite în ascultare;

Tactica audierii în faza relatării libere.

Verificarea identităţii reprezintă primul moment al audierii propriu-zise. După ce organul judiciar s-a edificat cu privire la identitatea persoanei vătămate, îi aduce la cunoştinţă faptele şi împrejurările în legătură cu care va fi ascultată, inclusiv posibilitatea legală de a se constitui ca parte vătămată, parte civilă în proces, de a renunţa la acest drept conferit de lege şi de a fi ascultată în calitate de martor .

Practic, sfera întrebărilor prevăzute de lege (nume, prenume, etate, adresă şi ocupaţie - art. 84 alin. 1 C. pr. pen.) poate fi lărgită prin formularea altor întrebări cu caracter neutru. Acestea au avantajul de a familiariza victima cu atmosfera în care se desfăşoară audierea şi convingerea acesteia că organul judiciar este bine informat şi o pot determina să renunţe la orice încercare de inducere în eroare.

Conduita tactică în momentul ascultării libere. Relatarea liberă sau spontană începe prin adresarea unei întrebări de ordin general, menite să ofere posibilitatea persoanei vătămate să declare tot ce ştie cu privire la faptele şi împrejurările pentru a căror lămurire este ascultată. O asemenea întrebare temă, de genul: „Ce cunoaşteţi în legătură cu fapta din data de....., a cărei victimă aţi fost?” permite persoanei vătămate să relateze faptele, împrejurările, în succesiunea lor firească, logică, fără ca declaraţia să fie limitată în vreun fel prin intervenţiile celui ce efectuează ascultarea.

Printre regulile tactice principale aplicate se găsesc cele menţionate în capitolul anterior:

a. Ascultarea persoanei vătămate cu răbdare şi calm, fără a fi întreruptă, chiar dacă aceasta relatează faptele cu lux de amănunte, unele fără semnificaţie pentru clarificarea cauzei. Limitarea expunerii la aspectele importante comportă

neajunsul de a nu fi sesizate aspectele care prezintă importanţă pentru victimă şi din punctul de vedere al organelor judiciare.

b. Evitarea oricărui gest, reacţie, mină sau expresie, mai ales de nemulţumire, ironică, prin care se aprobă sau se resping declaraţiile persoanei vătămate, evitarea apostrofării sau oricăror aprecieri cu privire la posibilităţile sale de a percepe, de a memora sau reproduce faptele ori împrejurările cu privire la care este ascultată.

c. Ajutarea ei cu mult tact, fără a o sugestiona sub nici o formă dacă nivelul intelectual, cultural, împiedică persoana vătămată să facă o relatare liberă cât de cât coerentă.

d. În timpul relatării libere, organul judiciar îşi va nota aspectele semnificative, ca şi eventualele contraziceri sau neclarităţi în expunere.

Sub raport tactic criminalistic, relatarea spontană prezintă unele avantaje:

- Persoana vătămată poate relata împrejurări necunoscute de organul de urmărire penală până la acea dată.
- Pot apărea date din care să rezulte săvârşirea altor fapte penale de către învinuit sau inculpat.
- Organul de urmărire penală are posibilitatea să studieze modul în care victima îşi formulează declaraţiile sub aspectul veridicităţii, al încercărilor de completare a unor lacune, al explicării cauzelor agresiunii.
- Pot fi evaluate sinceritatea şi buna-credinţă a victimei, dar şi dorinţa de răzbunare.

Studierea persoanei vătămate constituie, pentru cel care conduce ascultarea, temeiul tacticii ce va fi folosită în faza ulterioară a audierii. Dacă, prin relatarea liberă ori spontană, au fost lămurite complet toate faptele şi împrejurările, se trece la consemnarea declaraţiei părţii, fără să se mai recurgă la adresarea de întrebări.

Conduita tactică în momentul formulării de întrebări. Ultima etapă a audierii nu are, teoretic, caracter obligatoriu. În practică însă, sunt numeroase cazuri în care organul judiciar este nevoit să formuleze întrebări în scopul lămuririi unor aspecte neclare, confuze. Veracitatea, claritatea răspunsurilor care să completeze relatarea liberă este, fireşte, condiţionată de modul de comunicare dintre organul judiciar şi persoana audiată, de modul de adresare a întrebărilor şi de succesiunea acestora. Aceasta presupune claritate, concizie, precizie, adaptabilitate la personalitatea, gradul de cultură, profesiunea sau inteligenţa părţii vătămate audiate.

Adresarea de întrebări devine obligatorie în ipoteza victimelor asupra cărora există suspiciuni cu privire la sinceritatea lor, respectiv la buna-credinţă. În consecinţă, întrebările trebuie formulate astfel încât să determine persoana ascultată să facă declaraţii conforme cu realitatea. Sub aspectul tacticii criminalistice, ascultarea acestor persoane se aseamănă cu ascultarea unor martori mincinoşi, deci cu a unor posibili învinuiţi.

a. Întrebările de completare sunt necesare în cazurile în care persoana vătămată relatează mai puţin decât ceea ce a perceput în mod real. Caracterul incomplet al declaraţiilor obţinute pe calea relatării libere este consecinţa unor cauze obiective sau subiective diverse: recepţie distorsionată, memorare incompletă, redare irelevantă, cu omiterea unor episoade semnificative, atitudine de rea-credinţă.

b. Întrebările de precizare vizează acele aspecte la care persoana vătămată s-a referit, dar lipsa de claritate impune unele detalieri. Acest gen de întrebări se referă la aspecte aparent secundare, destinate circumstanţierii de loc, timp şi mod privind producerea agresiunii (vezi, de exemplu, forţa şi numărul loviturilor, starea psihologică a agresorului ş.a.).

c. Întrebările ajutătoare sunt destinate reactivării memoriei şi înlăturării denaturărilor de genul substituirilor sau transformărilor. Procedeul tactic îl constituie reamintirea prin asociaţia de idei, îndeosebi asociaţia prin contiguitate, ce reprezintă acele legături dintre obiecte şi fenomene, caracterizate prin simultaneitatea producerii lor în timp şi în spaţiu. Organul judiciar îi poate sugera ideea asocierii faptului temporar uitat unor alte fapte, aflate în contiguitatea spaţială sau temporară.

d. Întrebările de control destinate verificării unor afirmaţii sub raportul exactităţii şi veridicităţii. Acest gen de întrebări este util întrucât permite verificarea poziţiei de fidelitate sau de nesinceritate pe care o adoptă persoana vătămată.

Adresarea acestor întrebări trebuie făcută cu respectarea regulilor tactice, similare celor de la martor. Întrebările trebuie să fie clare, precise, concise, şi exprimate într-o formă accesibilă persoanei ascultate, potrivit vârstei, experienţei, pregătirii şi inteligenţei sale. Dar acestea vor viza strict faptele percepute de către persoana vătămată, iar nu punctul de vedere referitor la natura acestora sau la problemele de drept. Bineînţeles, întrebările nu vor conţine elemente de intimidare, de punere în dificultate a persoanei vătămate, iar tonul pe care sunt adresate nu trebuie, în nici un caz, să sugereze răspunsurile.

Un pericol sau neajuns real, în această etapă, îl reprezintă posibilitatea de sugestionare a persoanei ascultate. Sugestia conduce la „acceptarea fără examen critic a ideilor altei persoane". Se poate ajunge la un anumit răspuns scontat şi dorit de cel care efectuează ascultarea, limitând opţiunea victimei pentru una sau alta din alternativele pe care însăşi întrebarea le indică. Şi aici trebuie să avem în vedere aceleaşi grade de susceptibilitate: determinative, disjunctive sau implicative.

Frecvent, tendinţa firească a celui ascultat este de a răspunde mai degrabă cu „da" decât cu „nu", din pornirea de a nu contraveni dorinţei anchetatorului. Este vorba de aceeaşi „sugestibilitate de statut", întâlnită mai cu seamă în cazul persoanelor cu un nivel socio-cultural scăzut, dar şi al celor refuzaţi de mediile de provenienţă, care primesc fără rezerve tot ceea ce vine din partea autorităţii.

Ascultarea răspunsurilor la întrebări presupune, obligatoriu respectarea unei conduite tactice specifice, a unor reguli tactice cum sunt :

- Ascultarea victimei cu atenţie şi seriozitate, evitându-se gesturile de enervare, expresiile ori gesturile de aprobare sau dezaprobare.
- Evitarea reacţiilor bruşte la contradicţii, incoerenţe, stări de agitaţie, fără exteriorizarea surprinderii ori nemulţumirii anchetatorului.
- Observarea cu atenţie, dar fără ostentaţie, a modului în care reacţionează persoana vătămată la întrebări asociate cu posibili indici de nesinceritate.

Verificarea şi aprecierea declaraţiilor persoanei vătămate. Verificarea declaraţiilor părţilor vătămate este absolut necesară pentru stabilirea veracităţii lor şi aprecierea corectă a depoziţiei. Verificarea se va face prin compararea declaraţiilor persoanei vătămate cu celelalte mijloace de probă administrate în cauză, precum şi prin efectuarea unor activităţi de urmărire penală, cum ar fi: ascultarea martorilor, învinuiţilor (inculpaţilor), confruntările, constatările tehnico-ştiinţifice ori expertizele, reconstituirile, cercetările locului faptei etc.

Evaluarea declaraţiilor se poate realiza şi prin efectuarea altor activităţi în afara celor de urmărire penală, precum: studierea unor înscrisuri emanate de la persoana ascultată, verificarea activităţilor desfăşurate în perioada în care susţine că s-a aflat la locul săvârşirii faptei. Operaţia de analiză a unei declaraţii se efectuează în cadrul examinării şi cântăririi întregului probatoriu, aceasta presupunând un studiu comparativ al faptelor stabilite prin intermediul persoanei vătămate, cât şi un studiu al calităţii surselor directe sau indirecte din care provin datele. Evaluarea declaraţiei victimei impune, totodată, o analiză de conţinut, pe baza căreia organul de urmărire penală sau instanţa de judecată interpretează în mod ştiinţific materialul informativ adunat, pentru a stabili în ce măsură acesta serveşte, coroborat cu alte date, la aflarea adevărului.

BIBLIOGRAFIE

- N. Volonciu, Tratat de drept procesual penal, Vol. I, Bucureşti, 1994.
- I. Neagu, Drept procesual penal - Tratat, Ed. Global Lex, Bucureşti, 2002.
- I. Neagu, Drept procesual penal, Partea Generală, vol. I, Ed. Euro-Trading, Bucureşti, 1992.
- A. Ciopraga, Criminalistica - Tratat de tactică, Ed.Gama, Iaşi, 1996.
- A. Ciopraga, Criminalistică - Tratat de tactică, Ed. Gama, Iaşi, 1997.
- H. von Henting, The Criminal and His Victim, Studies in the Sociology of Crime, New Haven, 1948.
- B. Mendelshon, La victimologie et les besoins de la société actuelle, în Rev. Sociologie abstract, 1973.
- C. R. Souchet - Cahiers de V. Stanciu, De la Criminologie à la Victimologie, no.2, Paris, 1989.
- T. Bogdan, I. Sântea şi R. Drăgan-Cornianu, Comportamentul uman în procesul judiciar, Ed. Ministerului de Interne, Bucureşti, 1983.
- Em. Stancu, Criminalistica, vol. II, Ed. Actami, Bucureşti, 1995.
- Em. Stancu, Criminalistica - ştiinţa investigării infracţiunilor, vol. I, Ed. Tempus, Bucureşti, 1992.
- T. Bogdan, Curs introductiv în psihologia judiciară, Tipografia Învăţământului, Bucureşti, 1957.
- N. Mitrofan şi colab., Psihologie judiciară, Ed. Şansa, Bucureşti, 2000.
- C. Bulai, Drept Penal Român, Partea Generală, Ed. Şansa, Bucureşti, 1992.
- C-tin Mitrache, Drept penal român, partea generală, Ed. Şansa, Bucureşti 2002.
- O. Loghin, A. Filipaş, Drept Penal, Partea Specială, Ed. Şansa, Bucureşti,1992.
- V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C-tin Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, Explicaţii teoretice ale Codului de Procedură Penală Român, vol. I, Bucureşti, 1974.
- V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C-tin Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală, vol. I, Ed. Academiei României, Bucureşti, 1975
- G. Theodoru, L. Moldovan, Drept Procesual Penal, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979.
- Al. Roşca, Psihologie generală, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1975.
- M. Golu, Percepţie şi activitate, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1961.
- L. Prévost, Enquête criminelle.
- S. A. Golunski, Criminalistica, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1961.
- T. Bogdan, Curs introductiv în psihologia judiciară.
- I. E. Sandu, V. Bercheşan, Tratat de tactică criminalistică.
- C. Suciu, Criminalistică, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.

CAPITOLUL 7
TACTICA EFECTUĂRII PERCHEZIŢIEI

7.1. Noţiunea, importanţa şi scopul percheziţiei

Percheziţia este o activitate cu pondere deosebită în instrumentarea cauzelor penale. Aproape nu există cauză in care organele de urmărire penală să nu recurgă la această activitate pentru descoperirea de obiecte, înscrisuri sau valori necesare probării activităţii infracţionale si, implicit, a vinovăţiei făptuitorului. În acelaşi timp, percheziţia, se prezintă ca o activitate deosebit de complexă şi de dificilă, ca una dintre cele mai pretenţioase pe care le execută organele de urmărire penală. Nici o altă activitate nu implică pătrunderea în cele mai intime detalii ale vieţii personale si familiale, în drepturile de proprietate asupra imobilelor, terenurilor şi altele, ca percheziţia.

În literatura de specialitate este învederată importanţa percheziţiei, determinată de faptul că, in multe împrejurări, ea devine decisivă în soluţionarea cauzei penale,prin obţinerea de probe absolute necesare stabilirii faptelor sau împrejurărilor în care a fost săvârşită o infracţiune, precum şi a identificării autorului.

Rolul particular al percheziţiei rezultă şi din faptul că, în interesul major al justiţiei, organele de urmărire penală, au posibilitatea să efectueze acest act chiar şi în condiţiile în care, aparent, ar însemna o încălcare a inviolabilităţii domiciliului, a persoanei sau a secretului corespondenţei, cum este cazul infracţiunilor flagrante, respectând, însă, prevederile legii.

Potrivit doctrinei, percheziţia este activitatea de urmărire penală şi de tactică criminalistică care constă în „cercetarea efectuată asupra îmbrăcămintei unei persoane sau la locuinţa acesteia cu scopul de a găsi şi ridica obiecte sau înscrisuri, cunoscute organului judiciar, dar nepredate de bunăvoie, precum şi în vederea eventualei descoperiri a unor alte mijloace de probă”.

Potrivit legii, percheziţia este „activitatea de urmărire penală şi de tactică criminalistică care constă în căutarea într-o anumită încăpere ori într-un alt loc la o anumită persoană, a obiectelor, valorilor dobândite de pe urma infracţiunilor, instrumentelor ce au servit la săvârşirea infracţiunii, precum şi a altor obiecte sau documente care ar putea avea importanţă pentru cauza penală”.

Observăm că, pentru efectuarea acestui act procedural legea prevede existenţa uneia din situaţiile cu caracter de cerinţe substanţiale: când există sau se presupune în mod întemeiat că ar exista un obiect sau înscris ce poate servi ca mijloc de probă şi care s-ar afla în posesia unei persoane fizice sau juridice, sau când recurgerea la procedeul percheziţiei este necesară pentru descoperirea şi strângerea mijloacelor de probă.

În cazul primei situaţii, pentru a se dispune efectuarea percheziţiei trebuie să fie îndeplinite cumulativ următoarele condiţii:

- persoana fizică sau juridică la care există date sau se presupune că s-ar afla obiectul sau înscrisul ce poate servi ca mijloc de probă să fi fost invitată să prezinte şi să predea acel obiect sau înscris;
- persoana în cauză să tăgăduiască existenţa sau deţinerea acestora, precum şi ori de câte ori există indicii temeinice că efectuarea unei percheziţii este necesară pentru descoperirea şi strângerea probelor, se poate dispune efectuarea acesteia.

Organul judiciar care urmează a efectua percheziţia este obligat ca, în prealabil, să se legitimeze şi în cazurile prevăzute de lege, să prezinte autorizaţia dată de judecător .

În cazul celei de-a doua situaţii este necesară îndeplinirea unei singure condiţii şi anume percheziţia să fie considerată ca necesară pentru descoperirea şi strângerea mijloacelor de probă. Deci, legea lasă la aprecierea organului de urmărire penală şi a instanţei de judecată constatarea necesităţii şi oportunităţii efectuării percheziţiilor, fără să îngrădească libertatea de apreciere prin impunerea vreunei alte condiţii. Percheziţia este deci posibilă, în a doua situaţie, ori de câte ori are ca scop descoperirea vreunor indicii sau unor mijloace de probă privind fie fapta, fie vinovăţia făptuitorului în săvârşirea acesteia. Este de asemenea posibilă percheziţia pentru prinderea făptuitorului atunci când sunt indicii că el se află ascuns într-o anumită locuinţă.

Prin efectuarea percheziţiei în raport cu natura şi particularităţile cauzei se asigură realizarea uneia sau mai multora din următoarele scopuri:

- descoperirea de obiecte sau înscrisuri ce conţin sau poartă urmele infracţiunii;
- descoperirea de obiecte, înscrisuri sau valori care au fost folosite ori au fost destinate să servească la comiterea faptei;
- descoperirea şi ridicarea de obiecte, înscrisuri sau valori, produs al infracţiunii;
- identificarea bunurilor şi valorilor procurate cu sumele de bani rezultate din infracţiune;
- descoperirea persoanelor dispărute de la domiciliu, a cadavrelor ori a părţilor din cadavre;
- descoperirea de obiecte, înscrisuri sau valori deţinute contrar dispoziţiilor legale (arme, muniţii, toxice, stupefiante, metale şi pietre preţioase etc.);
- descoperirea de obiecte şi valori aflate în patrimoniul făptuitorului sau al părţii responsabile civilmente, care fac obiectul indisponibilizării – în vederea reparării prejudiciului cauzat prin infracţiune ori pentru garantarea executării pedepsei amenzii;
- descoperirea şi ridicarea de bunuri, înscrisuri sau valori provenite din infracţiuni săvârşite anterior şi ai cărei autori nu au fost descoperiţi;
- descoperirea unor bunuri sau valori primite în vederea săvârşirii unor infracţiuni în legătură cu serviciul.

Istoricul instituţiei percheziţiei – Prima reglementare a instituţiei percheziţiei a fost in anul 1865 în „Codicele de procedura penale” al domnitorului Alexandru Ioan-Cuza. Astfel, art. 35 din respectivul Cod dispunea: „Dacă crima sau delictul este de aşa natură încât să fie de crezut că s-ar pute face probe din niscariva hârtii sau alte lucruri ce se aflã în posesiunea prevenitului, procuratorul se va transporta îndată în locuinţa lui, spre a face perquisiţiunea obiecteloru ce i s-ar păre că ar pute să ajute la darea pe faţă a adeverului”. De asemenea art. 86 reglementa percheziţia în cazul infracţiunii flagrante, dispunând: „Dispoziţiunile [...] privitore la luarea obiectelor a căror perquisiţiune pote fi făcută de ministeriul public în casu de flagrante delict, se aplică şi la judecătorul de instrucţiune”.

Codul de procedură penală adoptat în timpul regelui Carol al II-lea reglementa de asemenea instituţia percheziţiei. Se observă o îmbunătăţire a reglementării în acest domeniu, instituţia percheziţiei fiind tratată într-un mod mai detaliat. În capitolul III intitulat „Autorităţile şi organele chemate a ordona şi executa primele cercetări”, secţiunea a III-a „Atribuţiunile poliţiei judiciare şi procedura primelor cercetări”, art. 208 reglementează de o manieră generală această instituţie: efectuarea percheziţiei corporale, a celei domiciliare, obţinerea autorizaţiei în vederea efectuării percheziţiei domiciliare. Alineatul 4 al acestui articol precizează că „Percheziţia în caz de urgenţă se poate face fără autorizaţie, când nu este opunere”. Referiri la efectuarea percheziţiei în cazul infracţiunii flagrante se fac şi în acest cod. Astfel, art. 220 dispune: „În toate cazurile flagrante de crimă sau de delict, ofiţerul de poliţie judiciară are dreptul să facă percheziţii domiciliare şi să efectueze cercetările”. În Titlul III al acestui cod, capitolul II „Procedura instrucţiei”, secţiunea a III-a „Cercetarea la faţa locului, percheziţiile şi ridicarea de acte şi de obiecte”, articolele 246-249 reglementează procedura efectuării percheziţiei. Conform art. 246 percheziţiile domiciliare nu se pot efectua decât de judecătorul de instrucţie sau în prezenţa sa ori de un ofiţer de poliţie judiciară, delegat de judecătorul de instrucţie. Atunci când percheziţia este efectuată de un ofiţer de poliţie judiciară este necesară prezenţa a doi martori. De asemenea art. 249 dispune că percheziţia nu se poate face de la ora 20.00 la ora 6.00 decât de judecătorul de instrucţie în persoană.

Percheziţia se regăseşte de asemenea şi în Codul de procedură penală adoptat în anul 1968. În mare parte dispoziţiile referitoare la percheziţie sunt asemănătoare celor prevăzute în Codul Carol al II-lea. Acest cod reglementează într-un mod mai amănunţit procedura percheziţiei. Astfel art. 104-111 cuprind: modul de efectuare a percheziţiei domiciliare, corporale, identificarea şi păstrarea obiectelor, întocmirea procesului-verbal de percheziţie şi datele pe care trebuie să le cuprindă, măsuri privind obiectele ridicate, conservarea sau valorificarea acestora precum şi dispoziţii speciale privind unităţile publice.

Reglementarea actuală a percheziţiei a suferit modificări prin Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr. 109 din 2003.

În raport de prevederile anterioare se constată următoarele elemente de noutate:

1. Atât în cursul urmăririi penale, cât şi în cursul judecăţii percheziţia domiciliară se dispune de judecător.

a) În cursul urmăririi penale judecătorul dispune asupra efectuării percheziţiei la cererea procurorului.

Potrivit art.101 din Codul de procedură penală, astfel cum a fost modificat prin Legea 281/2003, percheziţia dispusă în cursul urmăririi penale potrivit art. 100 se efectuează de procuror sau de organul de cercetare penală, însoţit, după caz, de lucrători operativi.

Dispunerea percheziţiei se face cu respectarea prevederilor art. 25-29 din Codul de procedură penală, respectiv art. 209 din Codul de procedură penală, privind competenţa instanţelor şi a parchetelor.

b) În conformitate cu art. 102 din Codul de procedură penală, în cursul judecăţii, instanţa poate proceda la efectuarea percheziţiei cu ocazia unei cercetări locale. În celelalte cazuri dispoziţia instanţei de judecată de a se efectua o percheziţie se comunică procurorului în vederea efectuării acesteia. Potrivit art. 301 din Codul de procedură penală instanţa dispune asupra efectuării percheziţiei la cerere sau din oficiu şi se pronunţă potrivit art. 302 din Codul de procedură penală prin încheiere motivată.

Procurorul poate aduce la îndeplinire dispoziţia instanţei prin organul de cercetare penală a cărui activitate o supraveghează.

Percheziţia corporală poate fi dispusă, după caz, de organul de cercetare penală, de procuror sau de judecător.

Percheziţia corporală dispusă de procuror sau de organul de cercetare penală în cursul urmăririi penale se efectuează în conformitate cu art. 106 din Codul de procedură penală.

În privinţa percheziţiei ce a fost dispusă de judecător sunt aplicabile prevederile art. 102 din Codul de procedură penală.

2. Percheziţia domiciliară poate fi dispusă numai după ce a fost începută urmărirea penală.

Aceasta înseamnă că percheziţia corporală poate fi efectuată şi înainte de începerea urmăririi penale. Astfel potrivit art. 215 din Codul de procedură penală, modificat prin Legea nr. 281/2003, comandanţii de nave şi aeronave pentru infracţiunile săvârşite pe acestea pe timpul cât navele şi aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor şi agenţii de poliţie de frontieră, pot efectua percheziţii corporale.

Textul trebuie aplicat în corelaţie cu reglementarea consacrată de art. 224 din Codul de procedură penală, privind actele premergătoare.

3. În raport de textul art. 27 alin 3 din Constituţie, art. 101 din Codul de procedură penală are o nouă configuraţie, referindu-se numai la autorităţile judiciare care pot face percheziţia domiciliară în cursul urmăririi penale. Au fost înlăturate posibilităţile de efectuare a percheziţiei domiciliare cu

consimţământul persoanei în cauză şi a percheziţiilor domiciliare, în cazul infracţiunii flagrante, fără autorizaţia magistratului.

4. O altă modificare a reglementărilor în materie a urmărit punerea în acord a prevederilor art. 103 din Codul de procedură penală, care permiteau procurorului efectuarea percheziţiei domiciliare în timpul nopţii, cu dispoziţiile art. 27 alin 4 din Constituţie. Textul constituţional interzice efectuarea percheziţiilor în timpul nopţii, exceptând doar infracţiunea flagrantă. Ca atare, art. 103 din Codul de procedură penală are în prezent următorul conţinut: „Ridicarea de obiecte şi înscrisuri, precum şi percheziţia domiciliară se pot face între orele 6.00-20.00, iar în celelalte ore, numai în caz de infracţiune flagrantă sau când percheziţia urmează să se efectueze într-un local public. Percheziţia începută între orele 6.00-20.00 poate continua şi în timpul nopţii".

Considerăm că menţinerea în textul art. 103 din Codul de procedură penală a posibilităţii percheziţionării unui local public în timpul nopţii nu satisface exigenţele art. 27 alin 4 din Constituţie.

5. În mod corespunzător au fost modificate dispoziţiile art. 111 din Codul de procedură penală referitoare la efectuarea percheziţiei la unităţile publice şi la alte persoane juridice.

Potrivit art. 100, alin 1 din Codul de procedură penală: „Când persoana căreia i s-a cerut să predea vreun obiect sau vreun înscris dintre cele arătate în art. 98 tăgăduieşte existenţa sau deţinerea acestora, precum şi ori de câte ori există indicii temeinice că efectuarea unei percheziţii este necesară pentru descoperirea şi strângerea probelor, se poate dispune efectuarea acesteia."

Clasificarea percheziţiei din punctul de vedere al tacticii criminalistice – Deşi clasificarea percheziţiilor, din punct de vedere al legii procesual-penale, se face în percheziţii domiciliare şi percheziţii corporale, private însă, prin prisma unor particularităţi tactice de efectuare, percheziţiile domiciliare şi corporale pot fi împărţite în mai multe categorii. Astfel:

a) După natura locului de efectuare:
   - percheziţii ale locurilor închise sau locuite
   - percheziţii ale locurilor deschise

Din punct de vedere al obiectului său:
- percheziţii domiciliare
- percheziţii corporale
- percheziţii ale vehiculelor
- percheziţii ale sistemelor informatice

Percheziţia domiciliară şi percheziţia sistemelor informatice poate fi dispusă numai de judecător, prin încheiere motivată, în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, sau în cursul judecăţii, în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie. Aceasta nu poate fi dispusă înainte de începerea urmăririi penale.

Cât priveşte celelalte tipuri de percheziţii acestea pot fi dispuse după caz, de organele de cercetare penală, de procuror sau de judecător.

b) După numărul de persoane la care urmează să se facă percheziţia:

● percheziţii individuale;
● percheziţii de grup.

c) După timpul de efectuare:
● percheziţii efectuate în timpul zilei;
● percheziţii efectuate în timpul nopţii.

Potrivit legii fundamentale a României, precum şi a legii penale în vigoare, organele de cercetare penală pot efectua percheziţia între orele 6.00-20.00. Totodată, sunt interzise percheziţiile în timpul nopţii, afară de cazul infracţiunilor flagrante.

d) După persoanele participante:
● percheziţii la care participă numai lucrători ai organului de urmărire penală;
● percheziţii la care participă şi specialişti

e) După numărul persoanelor la care se efectuează:
● percheziţii individuale, efectuate la o singură persoană;
● percheziţii de grup, care se efectuează, de regulă, simultan;

În literatura de specialitate, unii autori includ în clasificarea percheziţiilor şi următoarele categorii de percheziţii: percheziţiile destinate căutării persoanelor şi cadavrelor, percheziţia destinată căutării unor anumite obiecte (stupefiante, arme, explozivi, obiecte de artă, etc.) şi percheziţia repetată. Cu privire la această ultimă categorie de percheziţie autorul menţionat face precizări asupra cazurilor în care este indicată efectuarea acesteia: dacă prima percheziţie sau percheziţia anterioară a rămas fără rezultat, atunci când organul judiciar deţine date sigure că obiectele sau înscrisurile căutate se află în locurile cercetate, dar şi atunci când revăzându-se modul de acţiune se constată că s-a procedat cu o anumită superficialitate sau grabă. Nu întotdeauna repetarea unei percheziţii este consecinţa unor nereuşite. Din contră, ea poate reprezenta un valoros procedeu tactic.

Indiferent de felul percheziţiei, aceasta trebuie să se desfăşoare în strictă conformitate cu dispoziţiile legale, organele de urmărire penală având grijă să nu se constrângă drepturile şi libertăţile persoanei decât în măsura în care este necesar. De asemenea, pe lângă îndatorirea de a asigura prezenţa persoanelor prevăzute de lege, a martorilor asistenţi şi a apărătorului, organele de urmărire penală sunt obligate să ia măsuri pentru ca faptele şi împrejurările din viaţa personală a celui la care se efectuează percheziţia şi care nu are legătură cu cauza, să nu devină publice. În acelaşi timp, ele au obligaţia să respecte regulile tacticii criminalistice ţinând cont de psihologia percheziţionatului, cât şi a celor ce desfăşoară activitatea .

Percheziţia în Noul Cod de Procedură Penală – Instituţia percheziţiei este reglementata în proiectul de Cod Procedura Penala în capitolul VI din titlul IV „Probele, mijloace de probă şi procedee probatorii” într-o formă mult mai amplă decât în actualul Cod de Procedură Penală.

Percheziţia este clasificată în domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul. Ea se efectuează cu respectarea demnităţii şi a vieţii private iar cu

ocazia efectuării percheziţiei organele judiciare şi celelalte autorităţi sunt obligate să evite daunele nejustificate.

Percheziţia domiciliară

Percheziţia domiciliară ori a bunurilor aflate în aceste spaţii poate fi dispusă dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de către o persoană şi se presupune că percheziţia poate conduce la descoperirea şi strângerea probelor cu privire la această infracţiune, la conservarea urmelor infracţiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului .

Percheziţia domiciliară poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. În cursul judecăţii, percheziţia se dispune, din oficiu sau la cererea procurorului, de către instanţa investită cu judecarea cauzei.

Efectuarea percheziţiei domiciliare

Mandatul de percheziţie se comunică procurorului, care ia măsuri pentru executarea acestuia.

Percheziţia se efectuează de procuror sau de organul de cercetare penală, însoţit, după caz, de lucrători operativi.

Percheziţia domiciliară nu poate fi începută înainte de ora 6,00 şi după orele 20,00, cu excepţia infracţiunii flagrante sau când percheziţia urmează să se efectueze într-un local public.

În cazul în care este necesar, organele judiciare pot restricţiona libertatea de mişcare a persoanelor prezente sau accesul altor persoane în locul unde se efectuează percheziţia .

Înainte de începerea percheziţiei, organul judiciar se legitimează şi înmânează o copie a mandatului emis de judecător persoanei în al cărei domiciliu se va efectua percheziţia, reprezentantului acesteia, sau unui membru al familiei, iar în lipsă, oricărei alte persoane majore care cunoaşte persoana în al cărui domiciliu se va efectua percheziţia şi, dacă este cazul, custodelui.

În cazul percheziţiei efectuate la sediul unei persoane juridice mandatul de percheziţie se înmânează reprezentantului acesteia sau, în lipsa reprezentantului, oricărei alte persoane majore.

Persoanelor prevăzute în alineatele de mai sus li se aduce la cunoştinţă că au dreptul ca la efectuarea percheziţiei să participe un avocat. Dacă se solicită prezenţa unui avocat, începerea percheziţiei este amânată până la sosirea acestuia, dar nu mai mult de 2 ore de la momentul la care acest drept este comunicat, luându-se măsuri de conservare a locului ce urmează a fi percheziţionat. În cazuri excepţionale, ce impun efectuarea percheziţiei de urgenţă sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziţia poate începe şi înainte de expirarea termenului de 2 ore.

De asemenea, persoanei percheziţionate i se va permite să fie asistată ori reprezentată de o persoană de încredere.

În mod excepţional, percheziţia poate începe fără înmânarea copiei mandatului de percheziţie, fără solicitarea prealabilă de predare a persoanei sau a obiectelor, precum şi fără informarea prealabilă privind posibilitatea solicitării prezenţei unui avocat sau a unei persoane de încredere, în următoarele cazuri:

a) când este evident faptul că se fac pregătiri pentru acoperirea urmelor sau distrugerea probelor ori a elementelor ce prezintă importanţă pentru cauză;

b) dacă există suspiciunea că în spaţiul în care urmează a se efectua percheziţia se află o persoană a cărei viaţă sau integritate fizică este pusă în pericol;

c) în spaţiul unde urmează a fi efectuată percheziţia nu locuieşte nici o persoană.

În cazurile prevăzute mai sus, copia mandatului de percheziţie se înmânează de îndată ce este posibil.

Organele judiciare care efectuează percheziţia pot folosi forţa, în mod adecvat, pentru a pătrunde într-un domiciliu, dacă:

a) există motive temeinice pentru a anticipa rezistenţă armată sau alte tipuri de violenţă

b) în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit nici un răspuns la solicitările repetate ale organelor judiciare de a pătrunde în domiciliu.

Percheziţia domiciliară se efectuează în prezenţa persoanei căreia i s-a înmânat mandatul de percheziţie sau a unui reprezentant al acesteia.

Organul judiciar care efectuează percheziţia are dreptul să deschidă, prin folosirea forţei, încăperile, spaţiile, mobilierul şi alte obiecte în care s-ar putea găsi obiectele, înscrisurile, urmele infracţiunii sau persoanele căutate, în cazul în care posesorul acestora nu este prezent sau nu doreşte să le deschidă de bună voie. La deschiderea acestora organele judiciare ce efectuează percheziţia trebuie să evite daunele nejustificate.

Organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea numai a obiectelor şi înscrisurilor care au legătură cu fapta pentru care se efectuează urmărirea penală, indicate în mandat. Obiectele sau înscrisurile a căror circulaţie sau deţinere este interzisă sau în privinţa cărora există suspiciunea că pot avea o legătură cu săvârşirea unei infracţiuni pentru care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu, se ridică întotdeauna.

Este interzisă efectuarea în acelaşi timp cu percheziţia a oricăror acte procedurale în aceeaşi cauză, care prin natura lor împiedică persoana la care se face percheziţia sa participe la percheziţie.

Locul în care se desfăşoară percheziţia, precum şi persoanele sau obiectele găsite pe parcursul percheziţionării pot fi fotografiate sau înregistrate audio-video.

Înregistrarea audio-video sau fotografiile efectuate sunt anexate procesului verbal de percheziţie şi face parte integrantă din acesta.

Dispoziţii speciale privind percheziţiile efectuate la o autoritate publică, instituţie publică sau alte persoane juridice de drept public

Dispoziţiile din prezenta secţiune se aplica în mod corespunzător şi atunci când actele procedurale se efectuează la o autoritate publică, instituţie publică sau alte persoane juridice de drept public, dispoziţii care se completează după cum urmează:

a) organul judiciar se legitimează şi înmânează o copie a mandatului de percheziţie reprezentantului autorităţii, instituţiei, sau persoanei juridice de drept public;

b) percheziţia se efectuează în prezenţa reprezentantului autorităţii, instituţiei, sau persoanei juridice de drept public, ori a altei persoane majore;

c) copie de pe procesul-verbal de percheziţie se lasă reprezentantului autorităţii, instituţiei, sau persoanei juridice de drept public.

Percheziţia corporală presupune examinarea corporală externă a unei persoane, ce poate include şi examinarea a cavităţii bucale, a nasului, urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziţiei.

În cazul în care există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziţii corporale vor fi descoperite urme ale infracţiunii, corpuri delicte sau alte obiecte ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului în cauză, organele judiciare sau orice autoritate cu atribuţii în asigurarea ordinii şi securităţii publice procedează la efectuarea acesteia.

Organul judiciar trebuie sa ia măsuri ca percheziţia să fie efectuată cu respectarea demnităţii şi intimităţii persoanei.

Percheziţia se efectuează de o persoană de acelaşi sex cu persoana percheziţionată.

Înainte de începerea percheziţiei, persoanei percheziţionate i se solicită predarea de bună voie a obiectelor căutate. Dacă persoana sau obiectele căutate sunt predate, nu se mai efectuează percheziţia, cu excepţia cazului când se consideră util să se procedeze la aceasta, pentru căutarea altor obiecte sau urme.

Percheziţia unui vehicul – Percheziţia unui vehicul presupune examinarea exteriorului sau interiorului unui vehicul sau a altui mijloc de transport ori a componentelor acestora.

Percheziţia unui vehicul se efectuează în condiţiile există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziţii a unui vehicul vor fi descoperite urme ale infracţiunii, corpuri delicte sau alte obiecte ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului în cauză, organele judiciare sau orice autoritate cu atribuţii în asigurarea ordinii şi securităţii publice procedează la efectuarea acesteia.

Procesul verbal de percheziţie a unui vehicul trebuie să cuprindă pe lângă menţiunile prevăzute pentru percheziţia corporală şi datele de identificare ale vehiculului, precum şi datele de identificare ale martorului prezent la efectuarea percheziţiei.

Procesul-verbal se semnează pe fiecare pagină şi la sfârşit de cel care îl încheie, persoana al cărei vehicul a fost percheziţionat, dacă a fost prezentă la percheziţie, precum şi de martori. Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate

sau refuză să semneze, se face menţiune despre aceasta precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna. Persoanei percheziţionate i se înmânează o copie a procesului verbal.

Percheziţia informatică şi accesul într-un sistem informatic – Judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune efectuarea unei percheziţii informatice, la cererea procurorului, atunci când pentru descoperirea şi strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice.

Prin accesul la un sistem informatic se înţelege pătrunderea într-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanţă, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei reţele, în scopul de a identifica probe.

Prin sistem informatic se înţelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relaţie funcţională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic.

Prin date informatice se înţelege orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic.

Procurorul înaintează cererea prin care se solicită încuviinţarea efectuării percheziţiei informatice sau accesul într-un sistem informatic împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi şi libertăţi .

Cererea se soluţionează, în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie.

Judecătorul dispune prin încheiere admiterea cererii, atunci când aceasta este întemeiată, încuviinţarea efectuării percheziţiei informatice sau accesului la un sistem informatic şi emite de îndată mandatul de percheziţie sau de acces.

7.2. Pregătirea în vederea efectuării percheziţiei

Pregătirea în vederea efectuării percheziţiei – în special a celei domiciliare şi la locul de muncă – reprezintă un proces complex de studiu şi de organizare, dictat de necesitatea desfăşurării ei în bune condiţii şi de realizarea scopului propus. Lipsa de pregătire sau superficialitatea în efectuarea ei au consecinţe dăunătoare pentru cauză, imposibilitatea efectuării percheziţiei, nerealizarea scopului pe care îl urmăreşte, pierderea unor mijloace materiale de probă necesare aflării adevărului şi o slabă finalitate judiciară. Pregătirea temeinică se impune cu atât mai mult, cu cât prin gradul sporit de dificultate şi complexitate, prin caracterul ei laborios, percheziţia se prezintă ca o activitate de grup, de echipă .

Reuşita unei percheziţii depinde, ca şi în cazul celorlalte acte de urmărire penală, de modul în care aceasta este pregătită.

Activităţile premergătoare se materializează în următoarele activităţi:

Stabilirea scopului – Determinarea cu precizie a scopului percheziţiei se face în funcţie de infracţiunea cercetată (omor, delapidare, furt, înşelăciune, viol etc.), ceea ce presupune ca organul judiciar să aibă o reprezentare suficient de clară asupra naturii obiectelor sau înscrisurilor căutate, a orice poate reprezenta produs al faptelor investigate, ori care să fi fost folosit la săvârşirea acestora .

Stabilirea obiectelor, înscrisurilor sau valorilor care fac obiectul căutărilor, a naturii, formelor şi dimensiunilor acestora, prezintă importanţă deosebită. În raport cu datele obţinute referitoare la bunurile, valorile şi înscrisurile ce fac obiectul percheziţiei, la persoana celui percheziţionat, se stabilesc posibilităţile de ascundere, locurile de examinat, metodele specifice de căutare şi mijloacele tehnice adecvate, efectivele destinate activităţii.

Cunoaşterea unor date despre percheziţionat – Cunoaşterea persoanelor la care urmează să se efectueze percheziţia şi în legătură cu care există indicii temeinice de participare la activitatea infracţională este un alt aspect important ce trebuie avut în vedere în cadrul pregătirii percheziţiei. De regulă, cunoaşterea se referă la personalitatea, la gradul de cultură, profesiunea şi funcţia exercitată, viaţa de familie, raporturile cu vecinii, relaţiile pe care le întreţine cu diverse alte persoane, îndeosebi prieteni mai apropiaţi, pasiunile, muncile din gospodărie pe care se pricepe să le facă, alte activităţi pe care le desfăşoară în calitate de amator (mecanică, fotografiere, înregistrări muzicale etc.) fără ca acestea să fie interpretate drept o imixtiune în viaţa intimă a persoanei .

Organele de urmărire penală trebuie să cunoască, pe lângă datele privind identitatea, starea civilă, cetăţenia, naţionalitatea şi alte date ale celui ce urmează a fi percheziţionat. Astfel, obţinerea unor informaţii privind studiile, profesia, funcţiile deţinute anterior, ocupaţia actuală, locul de muncă, preocupările extraprofesionale, cunoştinţele pe care le posedă în domeniul altor meserii, pasiunile, viciile, relaţiile la locul de muncă şi în afara acestuia, cercul de prieteni, anturajul, şi, nu în ultimul rând, antecedentele penale, sunt de natură să contureze tabloul psiho-comportamental al celui cu care urmează să se confrunte – evident pe tărâm psihologic – organele de urmărire penală. Sub aspectul tratat interesează, de asemenea, numărul persoanelor ce-i compun familia, comportamentul în familie şi societate, atitudinea faţă de membrii familiei, vecini, inclusiv raporturile percheziţionatului şi a familiei sale cu aceştia ş.a.

Cunoaşterea unor date referitoare la locul unde urmează a se efectua percheziţia – Tot în cadrul activităţilor pregătitoare trebuie să se obţină unele date despre locul ce urmează a fi percheziţionat. Pe lângă stabilirea corectă a adresei unde se află imobilul vizat, organul de urmărire penală are obligaţia de a ţine cont de următoarele aspecte:

- caracteristicile de construcţie ale clădirii (amplasamentul, numărul de nivele, construcţii auxiliare, materialul de construcţie ş.a.);
- planul exterior şi interior al locuinţei percheziţionate, sub aspectul cunoaşterii întinderii suprafeţei ce va fi percheziţionată, delimitările ei în raport cu împrejurimile şi vecinătăţile – repere naturale, garduri vii, garduri de lemn,

sârmă etc. – compoziţiei şi structurii terenului înconjurător, particularităţile vegetaţiei şi reliefului, modul de amplasare a diferitelor camere şi dependinţe ale locuinţei, destinaţia acestora, eventualele modificări sau amenajări făcute pe parcurs de locatari;

- căile de acces în locuinţă – drumuri, cărări, numărul uşilor de intrare-ieşire, posibilităţile de acces prin alte imobile, existenţa podurilor, beciurilor, teraselor ş.a.;
- spaţiile folosite în comun sau în exclusivitate, lucru extrem de important ce trebuie avut în vedere cu ocazia legalizării formelor necesare percheziţiei;
- posibilităţile de comunicare cu exteriorul, fie telefonică, fie de altă natură.

Informaţiile necesare cunoaşterii locului ce urmează a fi percheziţionat pot fi obţinute – ca şi în cazul percheziţionatului – din diverse surse: informaţii furnizate de organele locale ale administraţiei de stat, de conducerea unităţii al cărei salariat este cel în cauză, colegi de serviciu, cunoştinţe, prieteni, vecini. Indiferent de sursă, informaţiile trebuie verificate, atât sub aspectul sincerităţii şi veridicităţii lor, cât şi din punct de vedere al raporturilor existente între cei ce le furnizează şi persoanele la care se referă . De asemenea, trebuie avut în vedere ca, pentru obţinerea datelor necesare cunoaşterii locurilor ce vor fi percheziţionate, să se procedeze cu maximă discreţie, evitându-se alertarea persoanelor vizate .

Aspecte de ordin psihologic privind percheziţionatul şi pe cei care efectuează percheziţia

Psihologia percheziţionatului – Percheziţia este, fără îndoială, o adevărată confruntare pe tărâm psihologic, între cei care efectuează această activitate şi persoanele percheziţionate. De aici decurge necesitatea cunoaşterii unor probleme de psihologie judiciară, îndeosebi a psihologiei percheziţionatului şi a celor care o efectuează .

În realizarea scopului percheziţiei, un rol important îl are observarea, capacitatea organului de urmărire penală de a se orienta, de a sesiza, selecta şi atribui adevărata semnificaţie celor mai neînsemnate reacţii ale celui percheziţionat.

Percheziţionatul urmăreşte cu interes şi emoţie activitatea celor ce efectuează percheziţia, aşa încât nu poate rămâne pasiv la diferitele etape ale căutărilor, la ceea ce se petrece.

Indiferent de pregătirile pe care le-a făcut în prealabil, percheziţionatul nu va putea să nu reacţioneze faţă de evoluţia organelor care efectuează percheziţia. Aceasta în ciuda faptului că cel percheziţionat poate simula stăpânirea de sine, calmul, nedumerirea, unele stări de boală, leşin, atitudini de protest sau de revoltă, toate în scopul fie de a impresiona, fie de a intimida pe cei ce efectuează percheziţia. Expresiile emoţionale, care constituie parte a manifestărilor comportamentale, permit perceperea stărilor emotive ale percheziţionatului .

În momentul efectuării percheziţiei, persoanele în cauză sunt cuprinse de stări emoţionale specifice. Tensiunea psihică este cu atât mai pronunţată cu cât obiectele sau înscrisurile căutate se află la domiciliul sau asupra persoanelor percheziţionate, ajungând la limita superioară pe măsură ce organul judiciar se apropie de locul în care se găsesc .

Principalele manifestări somato-viscerale ale persoanelor, determinate de stările de tensiune psihică, ce pot fi sesizate direct de către organul judiciar care efectuează percheziţia sunt următoarele :

- dereglarea respiraţiei şi a emisiei vocale, răguşirea însoţită de scăderea salivaţiei, mişcarea neregulată a „mărului lui Adam";
- crisparea, schimbarea expresiei normale a feţei, efectuarea de mişcări, de gesturi sau acţiuni nefireşti;
- modificarea activităţii cardiovasculare, manifestată, printre altele, prin congestionare sau paloare, tipice emoţiei;
- modificarea timpului de latenţă, persoanele răspunzând cu întârziere, iar alteori precipitat la întrebările care au încărcătură afectogenă.

Calitatea observării efectuate este dependentă, într-o măsură apreciabilă, de capacitatea de mobilizare a atenţiei asupra obiectului observării. Astfel, urmărind privirea percheziţionatului – din ce în ce mai concentrată spre mâinile celui care caută – organul de urmărire penală are posibilitatea să-şi intensifice căutările în locul sau zona care au generat astfel de reacţii. De asemenea, modul în care vorbeşte percheziţionatul poate constitui un indiciu în orientarea căutărilor şi descoperirea locurilor de ascundere.

Deosebit de importantă este sesizarea manifestărilor ce trădează pierderea controlului din partea percheziţionatului: servilism, sârguinţă, grijă deosebită pentru anumite obiecte, dragoste subită pentru unele activităţi de ordin gospodăresc (udatul florilor, mutarea mobilierului ori a altor obiecte, curăţirea sau aranjarea acestora). Surprinzând comportamentul celui percheziţionat, modul cum este marcat de stările afectiv-emoţionale, organul de urmărire penală trebuie să interpreteze corect astfel de manifestări, ţinând cont de natura activităţilor desfăşurate până în acel moment, de locurile şi obiectele examinate. Din acest considerent este indicat să fie marcat exact momentul apariţiei unor astfel de reacţii – în ce moment al activităţii şi în legătură cu examinarea căror obiecte – şi, mai ales, să se stabilească dacă se repetă în cazul reluării activităţilor care le-au determinat.

Cunoaşterea psihologiei percheziţionatului permite organului de urmărire penală să diferenţieze reacţiile ce apar în legătură cu activitatea de percheziţie de reacţiile datorate altor cauze, însuşi evenimentul percheziţiei, grija faţă de unele obiecte de valoare ori care au pentru el o valoare afectivă (tablouri, sculpturi, lucrări de mare valoare artistică, istorică sau ştiinţifică, corespondenţă, jurnale, memorii, fotografii etc.) fără să facă parte din categoria celor care interesează cauza, găsirea unor obiecte sau înscrisuri ce nu fac obiectul percheziţiei dar care, din motive mai mult sau mai puţin justificate, pot fi considerate de membrii familiei compromiţătoare ş.a.

Manifestările făcând parte din categoria stărilor reactive, cum ar fi: mototolirea batistei, roaderea unghiilor, gesticulările, spasmul glotic, atracţia către anumite locuri sau obiecte, se pot datora stărilor prin care trece percheziţionatul, însă, datorită faptului că pot fi supuse controlului, ele pot fi şi dirijate. Nu de puţine ori, încercarea de disimulare a stărilor emoţionale se poate ascunde în spatele unei comportări condescendente, concretizată într-o amabilitate exagerată, în solicitudinea de a fi pe placul celor care efectuează percheziţia, de a pune la dispoziţia acestora obiectele căutate, de a adresa invitaţia controlării unor încăperi sau obiecte ş.a. Alteori, comportamentul percheziţionatului se situează la polul opus, el recurgând la atitudini de protest, de indignare, acreditând ideea că reputaţia şi cinstea de care se bucură îl pun la adăpost de orice bănuială şi, prin urmare, percheziţia este lipsită de sens. Cele două tipuri comportamentale vizează, de cele mai multe ori, derutarea organului de urmărire penală, dirijarea lui spre o pistă falsă şi, în final, renunţarea la căutarea obiectelor.

Practica organelor de urmărire penală cunoaşte suficiente cazuri când cel percheziţionat încearcă să împiedice buna desfăşurare a activităţii. Printre acestea, amintim: refuzul de a deschide încăperile, atitudinea arogantă, comportarea provocatoare, jignitoare, insulta, ironia, „îmbolnăvirea” subită etc.

Există şi persoane ce insistă să fie verificate diverse încăperi sau obiecte, situaţie ce poate fi interpretată fie ca o încercare de distragere a atenţiei, fie ca o determinare a organului judiciar să nu caute tocmai în acele locuri. Desigur, într-o asemenea împrejurare, nu poate fi exclusă nici sinceritatea persoanei percheziţionate. In prezent, protestele fac referire în mod frecvent la încălcarea drepturilor omului, cunoscându-se sensibilitatea organelor judiciare la astfel de argumente.

În practică se întâlnesc şi infractori versaţi ce recurg la metode mai „rafinate" de disimulare sau de ascundere a probelor. De exemplu, un falsificator de bancnote a ascuns materialele tipografice şi matriţele în partea superioară a tocului unei ferestre, într-o nişă căptuşită cu săculeţi de nisip, pentru ca peretele să aibă acelaşi zgomot la ciocănit, dar scurgerile de tuş au scos la iveală ascunzătoarea. Autorul unui furt a ascuns o mică parte din obiectele furate în bazinul de apă al wc-ului, iar piesele de aur le-a introdus în plutitorul de la suprafaţa aceluiaşi rezervor, mizând pe faptul că ofiţerul de poliţie, după descoperirea primelor obiecte, îşi va concentra atenţia în altă parte.

Metode ingenioase de disimulare folosesc şi traficanţii de droguri care locuiesc în imobile situate la curte. Aceştia depozitează rareori drogurile în interiorul imobilului, pentru a nu fi descoperite de organele judiciare cu ocazia efectuării percheziţiei. În practică au fost descoperite droguri pe acoperişul locuinţelor, ascunse înăuntrul unor cărămizi, în coşurile de gunoi, în interiorul unor jucării pentru copii, în orificiile de canalizare, în tencuiala pereţilor, în adăposturile unor animale, etc .

Sunt şi situaţii în care obiectele căutate nu pot fi descoperite de la bun început. Într-o asemenea împrejurare este posibil să se constate o anumită

relaxare a persoanei percheziţionate, dar după reluarea căutării, în locul percheziţionat anterior, aceasta devine brusc agitată, încercând, câteodată, să se împotrivească.

Din punct de vedere tactic, pentru dejucarea „manevrelor" întreprinse de persoana percheziţionată (proteste, invitaţie de a verifica anumite locuri, distragerea atenţiei, etc.), este indicat ca organul judiciar să adopte o atitudine sobră, reţinută, să nu reacţioneze imediat, demonstrând că este sigur pe sine şi hotărât să ducă percheziţia la bun sfârşit .

Un procedeu tactic util pentru sesizarea mai clară a reacţiilor persoanei percheziţionate este şi acela al adresării de întrebări referitoare la destinaţia unor obiecte, la dispunerea încăperilor locuinţei, etc., precum şi invitarea acesteia să deschidă sau să mute diverse obiecte de mobilier.

Psihologia organului judiciar care efectuează percheziţia – Psihologia organului judiciar care efectuează percheziţia trebuie să fie definită printr-un simţ de observaţie bine-dezvoltat, o putere mare de concentrare şi de stabilitate a atenţiei, o intuiţie rapidă, capacitate de analiză şi sinteză. Totodată, el trebuie să fie perseverent, ordonat, să dea dovadă de mult calm şi chiar de o anumită rezistenţă fizică, mai ales în cazul percheziţiilor de lungă durată.

În esenţă, efectuarea unei percheziţii reclamă, printre altele, şi o serie de calităţi psihofiziologice. Calităţile psihofiziologice ale unui individ sunt determinate, printre altele, de forţă, mobilitatea şi dinamismul sistemului nervos, de echilibrul existent între procesul de excitare şi inhibiţie.

Faţă de importanţa percheziţiei pentru aflarea adevărului, este evidentă necesitatea urmăririi de către organul de urmărire penală a unei conduite tactice, potrivit unor reguli generale, astfel:

- examinarea minuţioasă şi observarea permanentă, în accepţia sa psihologică de dirijare a atenţiei spre o percepţie mai bună, mai completă, atât a comportamentului persoanei percheziţionate cât şi a particularităţilor întregului loc în care se face percheziţia.
- menţinerea stabilităţii atenţiei, ceea ce impune evitarea monotoniei, printr-o anumită variaţie în cercetare, precum şi prin efectuarea de pauze pentru odihnă, dar nu într-o manieră comună.
- adaptarea rapidă la situaţii concrete întâlnite la faţa locului, dublate de mobilitatea gândirii în interpretarea datelor obţinute pe parcursul percheziţiei. Prin urmare, deşi percheziţia se desfăşoară potrivit unui plan ce serveşte inclusiv la orientarea cercetării spre anumite locuri sau obiecte, organul de urmărire penală trebuie să fie pregătit, în orice moment, să renunţe la versiunile iniţiale, îndreptându-şi atenţia într-o altă direcţie, care se dovedeşte corespunzătoare realităţii.
- percheziţia necesită multă perseverenţă, calm şi răbdare, o asemenea activitate fiind incompatibilă cu superficialitatea, nervozitatea, graba ori repulsia faţă de anumite lucruri sau obiecte, elemente pe care scontează deseori cel care ascunde un lucru. Sesizând reacţiile tipice tensiunii emoţionale ale persoanei percheziţionate, în funcţie şi de particularităţile locului

percheziţionat în acel moment, organul de urmărire penală va avea posibilitatea, pe baza unor raţionamente inductive şi deductive, să determine în ce măsură un anumit obiect sau spaţiu cercetat poate prezenta interes ori are legătură cu scopul percheziţiei.

- evitarea oricăror conflicte cu cel percheziţionat.
- abţinerea de a face aprecieri legate de viaţa personală şi familială ale persoanei percheziţionate.

Stabilirea participanţilor la percheziţie, asigurarea mijloacelor tehnice necesare, alegerea momentului începerii percheziţiei şi a modalităţilor de pătrundere în locuinţa percheziţionatului.

În raport cu scopul percheziţiei şi cu datele obţinute cu privire la persoana şi locul care va fi percheziţionat, organul de urmărire penală care conduce activitatea stabileşte competenţa echipei care va acţiona. Numărul participanţilor diferă, de la caz la caz, fiind determinat – aşa cum s-a precizat – de o serie de factori cum ar fi: natura obiectelor, înscrisurilor şi valorilor căutate, gradul de dificultate pe care-l implică descoperirea acestora, întinderea şi amplasarea locurilor în care se efectuează, datele ce caracterizează personalitatea percheziţionatului ş.a.

De regulă la percheziţie participă: organul de urmărire penală, martorii asistenţi, persoana percheziţionatului ori reprezentantul său, reprezentantul unităţii – atunci când percheziţia se efectuează la locul de muncă – specialişti din diferite domenii – în situaţia când prezenţa acestora se impune – şi eventual apărătorul celui percheziţionat.

Potrivit dispoziţiilor legii procesual penale, atunci când procedează la efectuarea percheziţiei, în executarea unei dispoziţii a instanţei de judecată, organul de cercetare penală este obligat să ia măsuri pentru a asigura prezenţa la efectuarea actului procedural a cel puţin doi martori asistenţi.

Tactica criminalistică recomandă ca alegerea martorilor asistenţi şi verificarea dacă aceştia îndeplinesc condiţiile cerute de lege să se facă înainte de deplasarea la locul percheziţiei, în felul acesta evitându-se irosirea timpului sau apariţia unor incidente nedorite – persoane interesate în cauză, aflate în relaţii de duşmănie sau în raporturi de rudenie cu cel percheziţionat etc.

Prezenţa unor specialişti la efectuarea percheziţiei poate fi reclamată, fie de utilizarea unei aparaturi speciale de detectare – a substanţelor toxice, stupefiantelor, explozivelor, armelor, muniţiilor, substanţelor radioactive etc. – fie de necesitatea apelării la unele persoane cu o pregătire tehnică de specialitate – constructori, tâmplari, instalatori, zidari etc. – ori de preîntâmpinarea unor riscuri legate de manipularea, ridicarea şi transportarea unor obiecte.

De asemenea, organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri pentru a asigura prezenţa la locul percheziţiei a persoanei la care urmează să se efectueze actul procedural, inclusiv când aceasta este reţinută sau arestată. Numai în situaţiile când, indiferent de motiv, persoana respectivă nu poate fi adusă, organul de urmărire penală va putea efectua percheziţia în prezenţa unui

reprezentant al celui în cauză, al unui membru al familiei sau al unui vecin, având capacitatea de exerciţiu; toate aceste situaţii trebuie cunoscute încă din etapa pregătitoare şi acţionat în consecinţă.

Referitor la asigurarea prezenţei apărătorului, organul de urmărire penală trebuie să se conformeze întocmai dispoziţiilor legale care garantează dreptul la apărare pe tot parcursul procesului penal . În toate cazurile prevăzute de legea procesuală penală, organul de urmărire penală are obligaţia de a încunoştinţa pe apărător despre data şi ora desfăşurării activităţii. Totodată, ţinând cont de faptul că lipsa apărătorului nu împiedică efectuarea percheziţiei, organul de urmărire penală trebuie să fie în măsură să facă dovada că apărătorul a fost înştiinţat despre data şi ora efectuării actului.

Pentru realizarea scopului percheziţiei, în raport cu obiectul acesteia şi cu mediul în care se efectuează, echipa trebuie să fie dotată cu mijloacele tehnice necesare – instrumente, unelte etc. – care se află în dotarea truselor criminalistice universale sau a laboratoarelor criminalistice mobile. Alteori, se impune utilizarea unor surse de iluminare, a unor truse de chei universale şi şperacle, a unor instrumente pentru forţarea uşilor şi a sistemelor de închidere. La descoperirea obiectelor ascunse, echipa trebuie să fie dotată cu mijloace tehnice speciale, cum ar fi: sonde de mână, sonde metalice, sonde electromagnetice – pentru descoperirea şi ridicarea obiectelor metalice din ape curgătoare, bălţi, fântâni – detectoare de metale, de cadavre, detectoare cu ultrasunete, aparate tip Röentgen de format mic ş.a.

În sfârşit, pentru fixarea rezultatelor percheziţiei, echipa trebuie să aibă asupra sa aparat de fotografiat, de filmat sau, după caz, de înregistrare videomagnetică. Nu trebuie omise nici materialele necesare pentru ambalarea obiectelor descoperite şi pentru sigilarea mijloacelor materiale de probă ori a unor încăperi sau piese de mobilier – ce nu pot fi ridicate de la locul percheziţiei. În situaţiile deosebite, când urmează a se efectua percheziţii simultane şi în imobile locuite de persoane recalcitrante, cunoscute cu trecut infracţional şi ostile organelor de urmărire penală, în componenţa echipei trebuie să fie inclus şi conducătorul cu câinele de însoţire .

Momentul începerii percheziţiei şi modalităţile de pătrundere în domiciliul ce va fi percheziţionat prezintă importanţă aparte şi se stabileşte, de la caz la caz, în raport cu particularităţile concrete ale cauzei şi ţinând seama de dispoziţiile legale. Alegerea celui mai potrivit moment pentru efectuarea percheziţiei este condiţionat de diverşi factori: pericolul dispariţiei obiectelor, înscrisurilor şi valorilor, necesitatea asigurării elementului surpriză, conferind activităţii caracterul inopinat, timpul optim de pătrundere în locuinţa celui percheziţionat etc. După cum este cunoscut, organele de cercetare penală pot efectua percheziţia între orele 6.00-20.00, în afara acestor ore, numai în caz de infracţiune flagrantă sau când percheziţia se efectuează într-un local public. Percheziţia începută în limita de timp admisă de lege poate continua în timpul nopţii. Necesitatea continuării percheziţiei după orele 20.00 este lăsată la aprecierea organului de urmărire penală care a început efectuarea, ţinând seama

de situaţia existentă şi fără a compromite realizarea scopului urmărit prin efectuarea acestei activităţi . În alte cazuri se impune sincronizarea activităţilor de percheziţionare – în cazul percheziţiilor simultane – în sensul declanşării concomitente în diferite locuri şi la diferite persoane – indiferent dacă se efectuează în aceeaşi localitate sau în localităţi diferite. În felul acesta se înlătură posibilitatea ca cei percheziţionaţi să ia legătura şi să facă să dispară obiectele, înscrisurile sau valorile ce formează scopul percheziţiei. Cât priveşte stabilirea modalităţilor de pătrundere în locuinţă, practica judiciară recomandă ca în cazul persoanelor recalcitrante, aceasta să se facă în zorii zilei, momentul oferind condiţii de pătrundere fără dificultăţi, de căutare şi descoperire a obiectelor, înscrisurilor şi valorilor ce interesează, şi de terminare a activităţilor.

Legalizarea formelor necesare percheziţiei – Aşa cum am arătat, percheziţia domiciliară şi percheziţia sistemelor informatice poate fi dispusă numai de judecător, prin încheiere motivată, în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, sau în cursul judecăţii .

Percheziţia domiciliară se dispune în cursul urmăririi penale în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie. Percheziţia domiciliară nu poate fi dispusă înainte de începerea urmăririi penale.

În cursul judecăţii instanţa poate proceda la efectuarea percheziţiei cu ocazia unei cercetări locale. În celelalte cazuri, dispoziţia instanţei de judecată de a se efectua o percheziţie se comunică procurorului în vederea efectuării acesteia.

Obţinerea autorizaţiei constituie o garanţie pentru persoana sau unitatea la care se efectuează percheziţia, în sensul de a le pune la adăpost de eventualitatea unor încălcări ale inviolabilităţii domiciliului, judecătorul încuviinţând efectuarea percheziţiei numai după ce examinează actele de la dosar şi constată că există motive temeinice şi sunt îndeplinite condiţiile legale privitoare la natura substanţială.

În sfârşit, atunci când urmează să fie percheziţionate şi spaţiile folosite în comun cu alte persoane acest lucru trebuie să fie solicitat şi prevăzut expres în autorizaţie.

După parcurgerea etapelor pregătitoare este necesară instruirea tuturor participanţilor în cele mai mici detalii, în aşa fel încât acestea să acţioneze în consecinţă de cauză şi să înlăture factorii perturbatori care deregleză observarea şi atenţia.

7.3. Reguli tactice privind efectuarea percheziţiei

Efectuarea unei percheziţii se raportează la natura şi particularităţile locului. Indiferent, însă, de aceste particularităţi, percheziţiilor le sunt comune câteva reguli cu caracter tactic. Dintre acestea, ne vom referi, în primul rând, la regulile de bază ale percheziţiei domiciliare, privite în sensul său larg, reguli care, într-un mod specific, pot fi adaptate şi percheziţiei corporale.

- percheziţia se efectuează cu minuţiozitate, întinderea şi profunzimea cercetării fiind în funcţie de natura obiectelor care trebuie descoperite: într-un fel se procedează în ipoteza căutării unor obiecte furate, de genul autoturismelor, motocicletelor, radiocasetofoanelor, hainelor de blană etc., şi, altfel în ipoteza căutării unor obiecte de valoare cu volum mic (bijuterii, valută) sau a unor înscrisuri; în acest sens se va avea în vedere şi posibilitatea dezmembrării sau fragmentării obiectelor furate.
- percheziţia se desfăşoară, sistematic, ceea ce presupune cercetarea detaliată a fiecărei încăperi, a fiecărei piese de mobilier, instalaţii sanitare sau obiect casnic care ar putea servi ca ascunzătoare, potrivit particularităţilor corpurilor căutate.
- va fi observat în permanenţă comportamentul persoanei percheziţionate. Observarea va fi făcută, de regulă, de organul de urmărire penală care conduce percheziţia, sau de către cineva cu experienţă în materie. Dacă se constată accentuarea tensiunii emoţionale în momentul examinării unei încăperi, a unui anumit obiect, sau deconectare după trecerea de un anumit spaţiu, se va insista asupra locurilor respective, persoanei percheziţionate cerându-i-se cât mai multe detalii referitoare la acestea, pentru a se vedea modul în care reacţionează.

Amintim, în acest context, că supravegherea este necesară şi pentru prevenirea unor acţiuni neaşteptate, cu caracter violent ale celui la care se efectuează percheziţia.

- percheziţia trebuie efectuată în strictă conformitate cu dispoziţiile legale. Astfel, pe întreaga durată a percheziţiei, începând cu pătrunderea la faţa locului şi terminând cu ridicarea obiectelor, cu fixarea rezultatelor percheziţiei, organul de urmărire penală, sub conducerea căruia se desfăşoară acest act, va veghea la respectarea neabătută a legii.

7.4. Percheziţia încăperilor sau a locurilor închise

În cazul percheziţiilor efectuate în locuri închise, se cercetează elementele de construcţie a clădirii, ale încăperilor şi dependinţelor, cum sunt zidurile, pardoselile, plafoanele, scările, instalaţiile sanitare, precum şi obiectele aflate în încăperi, obiecte în care pot fi amenajate ascunzători.

Cercetarea clădirii şi a elementelor de construcţie presupune verificarea clădirii în ansamblul său, precum şi a fiecărei încăperi sau dependinţe în parte.

Cercetarea clădirii, în ansamblul său, este destinată descoperirii unor eventuale ascunzători făcute prin modificarea construcţiei. Pe aceasta, se vor examina comparativ suprafeţele interioare şi exterioare, stabilite prin măsurarea lungimii din interior şi din exterior a zidurilor, a grosimii acestora şi a unghiurilor pe care le fac între ele. Examinarea va începe cu subsolul clădirii, cu pivniţele sau cu dependinţele şi se va termina cu podul sau terasa clădirii.

Cercetarea zidurilor sau a pereţilor începe prin măsurarea dimensiunilor lor (lungime, lăţime, înălţime), pentru a se constata dacă sunt sau nu uniforme ori corespunzătoare cu planul clădirii. În general sunt mai rare cazurile când se

construieşte un zid nou sau se dublează unul vechi pentru amenajarea unei ascunzători, aspect ce nu trebuie, totuşi, pierdut din vedere, în practică întâlnindu-se şi asemenea cazuri.

Frecvent, însă, se procedează la practicarea de ascunzători în pereţi. Descoperirea nişelor de acest gen este posibilă prin ciocănirea pereţilor, sunetul fiind mai înfundat în dreptul nişei, neajuns pe care infractorii mai versaţi încearcă să-l înlăture introducând diverse materiale mai ales nisip în ascunzătoare . Totodată, se va examina tencuiala, zugrăveala şi tapetul. Diferenţa de vechime sau nuanţă a tencuielii, zugrăvelii sau vopselei este vizibilă atât cu ochiul liber, cât şi cu ajutorul lămpii cu radiaţii ultraviolete, datorită fluorescenţei diferite a straturilor de vopsea. Pereţii tapetaţi se verifică prin pipăire şi prin examinarea modului de îmbinare a fâşiilor de tapet.

Cu ocazia verificării zidurilor, se cercetează şi alte elemente de construcţie respectiv pervazurile de la uşi sau ferestre, precum şi gurile de aerisire, debaralele, folosite frecvent ca ascunzători.

Cercetarea pardoselilor sau a planşeelor se face în funcţie de specificul lor. De exemplu, în cazul pardoselilor de pământ bătătorit (pivniţă, poduri, magazii, bucătării de vară ş.a.), în care se sapă gropi pentru ascunderea obiectelor, cadavrelor sau a persoanelor care se sustrag urmăririi penale, este posibilă descoperirea lor prin examinarea gradului de afânare a pământului. În acest scop, se vor face sondaje cu vergele metalice, se va ciocăni pardoseala ori se va turna apă, care de regulă, este absorbită mai repede în dreptul gropii.

La pardoselile din scândură sau parchet, se vor examina îmbinările, depunerile de praf, jocul scândurilor, capătul cuielor. La parchet se va cerceta cu atenţie locul în care a fost încheiat parchetul, fiind singura zonă la care se poate umbla fără să apară urme de forţare a îmbinărilor.

Planşeele acoperite cu plăci de marmură, gresie, placaj ceramic, ca şi zidurile placate cu faianţă, vor fi verificate într-un mod asemănător pardoselilor din parchet, prin stabilirea eventualului joc, a lipsei cimentului sau mortarului de la îmbinări etc. În cazurile descrise mai sus, obiectele metalice pot fi descoperite cu ajutorul detectorului de metale, bineînţeles dacă pardoselile nu conţin armătură de fier sau cuie.

Organul de urmărire penală care efectuează percheziţia în încăperi, dependinţe, pivniţe, poduri ş.a. nu trebuie să piardă din vedere că, în majoritatea cazurilor, ascunzătorile făcute în pardoseli sunt acoperite cu diverse obiecte de mobilă, lăzi, butoaie, vechituri de tot felul, ceea ce impune degajarea suprafeţei cercetate.

Cercetarea obiectelor din interiorul încăperilor – Diferitele obiecte aflate în interiorul încăperilor de locuit sau în dependinţe, ca: obiecte de mobilier, aparate electrice sau mecanice, vehicule mecanizate sau nu, aparate de radio şi televiziune, aparate şi accesorii de cusut, bibelouri, jucării de copii, cărţi, tablouri, obiecte de aşternut, obiecte de bucătărie şi rezerve alimentare, rezerve de încălzit etc., au o metodică specială în percheziţie.

Mobilierul se împarte după materialul de construcţie şi posibilităţile de ascundere în: mobilier de fier, de lemn şi mobilier cu arcuri şi tapiserie.

Cercetarea obiectelor de mobilier începe prin măsurarea lor interioară şi exterioară, pentru a descoperi eventualele neconcordanţe de volum, în cazul pereţilor dubli sau al unor găuri scobite. Fiecărei piese de mobilier i se vor cerceta şuruburile, niturile, părţile încleiate, pentru a descoperi eventualele urme de forţare sau ale unei desfaceri şi reasamblări recente.

Se acordă o atenţie deosebită sculpturilor şi părţilor de ornamentaţie a mobilierului, care pot fi anume construite pentru a servi ca ascunzători.

Mobilierul de metal se pretează la dublarea laturilor şi a fundului, iar cele de lemn la găurirea picioarelor şi la dublarea blaturilor.

Mobila tapisată dă multiple posibilităţi de ascundere, atât în partea ei lemnoasă cât, mai ales, în umplutura de câlţi sau între arcuri. Cercetarea părţilor tapisate se face cu ajutorul unei sonde subţiri de oţel, sau prin desfacerea unei părţi limitate şi căutarea prin introducerea mâinii.

Aceleaşi metode se aplică la căutarea în interiorul saltelelor, a plăpumilor şi al pernelor.

Obiectele de lenjerie se caută atent la cusături, căptuşeli, petice etc.

O atenţie deosebită se acordă obiectelor atârnate pe pereţi, ca: tablouri, candelabre, goblenuri, oglinzi, scoarţe, prosoape ornamentale, diverse decoraţiuni de interior etc. În numeroase cazuri s-au găsit icoane şi tablouri căptuşite în spate cu valută străină, sau candele cu plută în untdelemn pline cu monezi de aur. Se vor cerceta cu atenţie trofeele de vânătoare, ca: păsări împăiate, coarne de cerb, capete de lup sau mistreţ împăiate, blană de urs etc. Aceste obiecte sunt înţepate cu o sondă subţire de oţel, sau descusute într-o parte pentru a se putea introduce mâna. Aceleaşi metode se folosesc şi pentru jucăriile împăiate ale copiilor, sau bibelouri împăiate. Bibelouri din material plastic, sticlă sau porţelan se privesc în zare, se scutură şi se cercetează suprafaţa pentru a se descoperi eventualele orificii practicate în vederea introducerii obiectelor percheziţiei. Dacă totuşi unele bibelouri din material plastic ar prezenta dubiu, ele pot fi crestate pe alocuri sau chiar distruse.

La o verificare atentă vor fi supuse şi instrumentele muzicale, cercetându-se interiorul lor şi husele de protecţie.

O verificare minuţioasă trebuie făcută cărţilor, în cazul cărora se vor examina atent atât coperţile cât şi cotoarele cât şi fiecare filă în parte. Coperţile şi cotoarele cărţilor pot fi lucrate în aşa fel încât in interiorul lor să se poată introduce documente preţioase sau valută, iar între filele cărţilor, valută sau monedă naţională. S-au întâlnit cazuri de cărţi scobite pe dinăuntru, pentru a ascunde un pistolet sau un alt obiect.

Locurile folosite frecvent pentru ascunderea unor obiecte mai mici sunt vasele şi borcanele cu alimente conservate (murături, dulceaţă, compot) vasele de bucătărie, ghivecele de flori, vasele de flori, butoiul cu varză, şuncile puse la afumat, cutiile de conserve etc.

Pietrele preţioase pot fi introduse în dulceaţă sau în compoturi de fructe, sau în fructele imitate din material plastic.

Dacă obiectele căutate sunt ascunse în ghivecele de flori o zi sau două, florile vor prezenta aspecte de ofilire, dar curând îşi vor reveni, primind aspectul natural.

Cutiile de conserve vor fi cercetate prin scuturare şi cântărire. Obiectele căutate pot fi ascunse în însăşi masa conservei şi apoi cutia să fie relipită.

Pentru descoperirea fundului dublu la vesela metalică de bucătărie se măsoară înălţimea interioară şi cea exterioară a vasului.

Căutarea în rezervoarele de combustibil, deşi foarte anevoioasă, dă însă, în mod frecvent, rezultate pozitive. Uneori obiectele se ascund sub grămezile de lemne sau cărbuni. În unele cazuri, lemnele au fost secţionate şi apoi scobite pe dinăuntru, sau perforate cu o coarbă şi astupate cu un dop. Aceste ascunzători în obiecte de lemn uneori sunt greu de descoperit .

Coteţele şi cuştile animalelor sunt folosite, de asemenea, ca locuri de ascundere. Când se ascund cadavrele sau părţi din acestea, animalele adoptă o atitudine schimbată, sunt neliniştite, indicând o stare de alertă.

7.5. Percheziţia sistemelor informatice

Dezvoltarea tehnologiei informaţiei şi continua globalizare a reţelelor informatice au condus la un progres de necontestat al societăţii şi la asigurarea transparenţei în viaţa publică, dar au determinat şi apariţia unei noi forme de criminalitate - criminalitatea informatică. Eforturile comunităţii internaţionale de a stabili faptele care trebuie să fie incriminate în legislaţiile naţionale, normele procedurale aplicabile în domeniul criminalităţii informatice şi mijloacele de cooperare internaţională rapidă, care sunt impuse de specificul infracţiunilor săvârşite prin intermediul sistemelor informatice, au fost concretizate în Convenţia europeană privind criminalitatea informatică, semnată de România la 23 noiembrie 2001.

Prin adoptarea Legii nr. 161/2003-Titlul III „Prevenirea şi combaterea criminalităţii informatice", legiuitorul a înţeles să acorde pe de o parte o protecţie juridică sistemelor informatice împotriva diferitelor forme de atac informatic sau de modificare a datelor, iar pe de altă parte a pus la dispoziţia organelor judiciare noi mijloace speciale de investigaţie în vederea obţinerii de probe, printre care se regăseşte şi percheziţia sistemelor informatice.

Dispoziţiile procedurale cuprinse în legea sus menţionată reglementează măsurile şi mijloacele de investigaţie specifice domeniului informatic, realizând totodată o adaptare a unor dispoziţii din Codul de Procedură Penală la specificul acestui domeniu. Se reglementează, în principal, conservarea imediată a datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informaţional, procedura ridicării obiectelor care conţin date informatice şi cercetarea sistemelor informatice sau a suporturilor de stocare a datelor informatice.

Percheziţiile sistemelor informatice ori a suporturilor de stocare a datelor informatice presupune inspectarea acestora de către organele judiciare în

vederea descoperirii şi strângerii probelor. Dispoziţiile din Codul de Procedură Penală referitoare la percheziţia domiciliară se aplică în mod asemănător. Multe din caracteristicile percheziţiei domiciliare tradiţionale se regăsesc şi în ceea ce priveşte descoperirea şi strângerea probelor în sistemele informatice. Condiţia obţinerii autorizaţiei legale pentru efectuarea percheziţiei, organul competent să dispună efectuarea acesteia, intervalul de timp în care se poate efectua percheziţia, precum şi condiţiile impuse pentru autorizarea acestei măsuri sunt cele din dreptul comun.

Probele digitale sunt acele informaţii cu valoare doveditoare pentru organele judiciare, care sunt stocate, prelucrate sau transmise prin intermediul unui sistem informatic. Probele digitale cuprind probele informatice, probele audio digitale, cele produse sau transmise prin telefoane mobile, faxuri digitale, etc. Una din particularităţile acestui tip de probe este că ele aparent nu sunt evidente, fiind conţinute în echipamentele informatice ce le stochează.

Conform art. 35 din Legea nr. 161/2003, prin sistem informatic se înţelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate sau aflate în relaţie funcţională dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor cu ajutorul unui sistem informatic.

Prin prelucrarea automată a datelor se înţelege procesul prin care datele dintr-un sistem informatic sunt prelucrate prin intermediul unui program informatic.

Prin program informatic se înţelege un ansamblu de instrucţiuni care pot fi executate de un sistem informatic în vederea obţinerii unui rezultat determinat.

Prin date informatice se înţelege orice reprezentare a unor fapte, informaţii ori concepte într-o formă care poate fi prelucrată printr-un sistem informatic. în această categorie intră şi programele informatice care realizează funcţiile unui sistem informatic.

Prin mediu de stocare se înţelege un dispozitiv magnetic, optic sau flash care este destinat scrierii, stocării şi citirii datelor informatice precum hard-discul, memory-stick, CD, DVD, dischetele etc.

Prin accesul la un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice, direct sau de la distanţă, prin intermediul programelor specializate ori prin intermediul unei reţele în scopul identificării probelor necesare dovedirii unei anumite situaţii de fapt.

Prin date referitoare la utilizator, se înţelege orice informaţie ce poate duce la identificarea unui utilizator, incluzând tipul de comunicaţie şi serviciul folosit, adresa poştală, adresa geografică, numere de telefon şi alte numere de acces, modalitatea de plată a serviciului respectiv, precum şi orice alte date ce pot conduce la identificarea utilizatorului (art.35 lit. g din Legea nr. 161/2003).

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice poate fi definită ca fiind utilizarea de metode ştiinţifice şi certe de asigurare, strângere, validare, identificare, analiză, interpretare, documentare şi prezentare a probelor de

natură digitală obţinute din surse de natură informatică în scopul facilitării descoperirii adevărului în cadrul procesului penal.

Legislaţia în vigoare prevede faptul că ori de câte ori pentru descoperirea şi strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, organul judiciar competent poate dispune efectuarea unei percheziţii.

Un sistem informatic poate fi utilizat de către infractori ca mijloc de realizare a unei fapte penale sau ca mijloc de stocare a unor eventuale probe.

Dacă în cursul efectuării unei percheziţii domiciliare, organul judiciar găseşte la locul percheziţiei un sistem informatic (calculator), impunându-se verificarea documentelor şi a informaţiilor stocate în acesta, va fi necesară obţinerea unei autorizaţii distincte de la judecător, alta decât autorizaţia care avea ca obiect percheziţia domiciliară.

În luarea deciziei de emitere a autorizaţiei de percheziţie a sistemului informatic, judecătorul trebuie să-şi formeze convingerea cu privire la folosirea de către o anumită persoană la săvârşirea infracţiunii a unui sistem informatic sau cu privire la existenţa unor informaţii importante pentru soluţionarea cauzei penale, care pot proba implicarea persoanei în activitatea infracţională.

Percheziţia ca şi ridicarea computerelor nu se referă numai la unitatea centrală de prelucrare a datelor. Termenul de computer priveşte ansamblul de componente hardware, software, precum şi datele conţinute în unitatea centrală.

Dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată apreciază că ridicarea obiectelor care conţin probele ar afecta grav desfăşurarea activităţii persoanelor care deţin aceste obiecte, poate dispune efectuarea de copii, care pot servi ca mijloc de probă.

În desfăşurarea propriu-zisă a verificării sau percheziţiei există câteva aspecte ce trebuie avute în vedere imediat după iniţierea acţiunii:

Odată ajuns la locul în care se află sistemele informatice ce fac obiectul percheziţiei, organul judiciar trebuie să se asigure de accesul la acestea. Recomandarea Consiliului Europei (95)13 menţionează ca necesară includerea în legislaţiile naţionale penale a obligaţiei de a permite accesul la sistemele informatice, atât din partea celor care răspund de, cât şi a oricăror persoane ce au cunoştinţă de modul de funcţionare a acestora. Pe lângă accesul fizic, aceste persoane au datoria de a furniza şi informaţii referitoare la securitatea sistemului, informaţii care să permită investigatorilor accesul la datele stocate în sistemele informatice respective.

Înainte de a trece la examinarea sistemelor informatice, organul judiciar trebuie să aibă în vedere respectarea procedurilor criminalistice tradiţionale de analiză a spaţiului percheziţionat, cum ar fi prelevarea probelor fizice (amprente alte urme materiale, etc.). De asemenea, poate avea relevanţă imaginea aflată pe ecranul monitorului în momentul pătrunderii organului judiciar. Aceasta poate fi fixată de organul judiciar prin fotografiere, filmare, etc.

Sistemele informatice trebuie manipulate şi ridicate de membrii echipei de cercetare astfel încât să nu se şteargă amprentele sau alte urme (există

posibilitatea ca informaţiile furnizate de calculatoare să reprezinte un material probator important pentru cauză, dar totuşi să fie necesară o analiză tehnico-ştiinţifică a amprentelor, pentru a-i identifica pe adevăraţii utilizatori ai sistemului).

Organul judiciar trebuie să asigure securizarea locului faptei prin îndepărtarea persoanelor aflate la calculatoare, întrucât o parte dintre acestea ar putea avea aptitudinea şi chiar motivaţia necesară distrugerii probelor electronice. În timpul efectuării percheziţiei, dacă persoana cercetată (suspectul,învinuitul, etc.) este prezentă, organul judiciar trebuie să împiedice orice apropiere a sa de sistemul informatic. Mai ales dacă persoana are pregătire superioară în domeniul informatic, aceasta poate altera intenţionat datele aflate pe calculatorul său, fără ca organul judiciar să poată sesiza acest lucru. Calculatorul poate conţine unele comenzi ce pot produce pierderea datelor,comenzi ce pot fi mascate sub numele unor comenzi uzuale ale sistemului de operare folosit .

Dacă suspectul insistă să ajute organul judiciar în procesul de închidere a calculatorului sau a procesului de ridicare a componentelor sistemului, acesta poate să descrie organului judiciar operaţiunile pe care doreşte să le execute, şi chiar să Ie scrie pe hârtie. Organul judiciar nu va urma indicaţiile suspectului, ci le va remite experţilor ce efectuează analiza probelor. Aceştia vor putea fi avertizaţi în acest mod de eventualele capcane introduse de suspect.

Organul judiciar trebuie să identifice probele aflate în pericol imediat (de exemplu, procesul formatării unui disc, situaţie în care se va întrerupe această operaţie chiar dacă este necesară deconectarea sistemului). Având în vedere cantitatea mare de informaţii şi de probe furnizată de aceste aparate, s-ar putea ca suspecţii să încerce să afirme că aparatele respective nu le aparţin sau că nu au fost folosite de ei. De aceea, organele judiciare trebuie să aibă o evidenţă strictă a persoanelor asupra cărora a fost găsit fiecare aparat în parte şi cui aparţin lucrurile respective.

Organul judiciar poate analiza sistemul informatic la faţa locului sau îl poate ridica şi analiza în laborator. În luarea acestei decizii, trebuie avute în vedere următoarele aspecte: calitatea superioară a analizei efectuate în condiţii de laborator şi măsura în care ridicarea sistemului informatic afectează activitatea suspectului.

Următoarele criterii sunt utile în aprecierea oportunităţii ridicării sistemelor informatice:

- criteriul volumului probelor. Particularitatea sistemelor informatice de a permite stocarea unui volum foarte mare de informaţie într-un spaţiu de dimensiuni fizice reduse face ca investigaţia să necesite un volum mare de timp pentru obţinerea probelor relevante. Astfel de cercetări pe o perioadă de timp mare pot fi conduse mult mai eficient în laborator.

- criteriul dificultăţilor de natură tehnică.

● problema evitării distrugerii datelor în decursul investigaţiei. Analiza sistemelor informatice de către organele judiciare ce nu au cunoştinţe suficiente

asupra echipamentului sau programelor utilizate poate duce la distrugerea din greşeală a datelor.

● problema reconstituirii sistemului în laborator. Datorită varietăţii foarte mari a componentelor tehnice ale calculatoarelor, pentru ca sistemul să poată funcţiona corect în laborator, este necesară ridicarea tuturor echipamentelor prezente la locul percheziţiei. În cazul ridicării parţiale a componentelor sistemului, este posibilă prezenţa unor incompatibilităţi fie între echipamentele sistemului informatic ridicat şi cele din laborator (de exemplu incompatibilitatea calculatorului cu echipamentele periferice - imprimante, etc.), fie între programele de pe sistemul ridicat şi echipamentele din laborator.

Odată decisă ridicarea sistemului informatic aflat la locul percheziţiei, trebuie luate unele măsuri care să permită reconstituirea exactă a acestuia în laborator. În primul rând, trebuie consemnat modul de aranjare în spaţiu a echipamentelor sistemului informatic ridicat. Aceasta se poate face fie prin fotografierea sistemului din toate unghiurile, fie prin filmare video. În procesul de fotografiere sau filmare, este necesar să se insiste asupra cablajelor ce conectează diferitele componente ale echipamentului. Consemnarea, în variantă foto sau video, are relevanţă şi pentru a arăta starea în care se găsea echipamentul în momentul ridicării, prevenind astfel plângerile legate de o eventuală deteriorare a acestuia în decursul anchetei.

În procesul de ridicare a componentelor sistemului, trebuie să fie avută în vedere necesitatea păstrării integrităţii şi identităţii datelor. Orice avariere a suportului pe care se află datele duce în mod inevitabil la distrugerea acestora. Organele judiciare trebuie instruite în mod special pentru a proteja probele de natură electronică.

Procedura ridicării sistemelor informatice de către organul judiciar în vederea percheziţionării lor în laborator urmează următoarele etape:

○ etapa 1: închiderea sistemului. Dacă sistemul a fost găsit închis în momentul pătrunderii organului judiciar, acesta nu trebuie pornit sub nici un motiv. Se va proceda în continuare trecând la celelalte etape. Dacă sistemul a fost găsit deschis, el trebuie închis pentru a se putea proceda la ridicarea lui. Pentru închiderea sistemului se pot folosi următoarele procedee: deconectarea de la alimentarea cu energie electrică sau închiderea conform procedurii normale. Organele judiciare sunt obligate să procedeze la ridicarea probelor fără alterarea datelor. În acest gen de infracţiuni se pot instala programe de autodistrugere care ar putea să şteargă urmele sau probele electronice, dacă sistemul este cercetat de cineva care nu este expert în materie . O deosebită importanţă o are şi identificarea de către organul judiciar a unor modemuri sau dispozitive folosite de către infractori pentru crearea unei reţele sau acces la Internet.

○ etapa a 2-a: etichetarea componentelor. În cazul în care se impune dezasamblarea, fiecare componentă a sistemului trebuie etichetată înainte de modificarea configuraţiei în vederea ridicării probelor. În cazul cablurilor, se etichetează atât cablul, cât şi suporturile de unde a fost debranşat. În cazul

existenţei unor suporturi care nu au conectate cabluri, este recomandabil ca să fie etichetate "neocupat". Se poate realiza şi o schiţă a componentelor, cu precizarea simbolurilor folosite pentru etichetare.

○ etapa a 3-a: protejarea la modificare. Toate suporturile magnetice de stocare a datelor trebuie protejate împotriva modificării conţinutului lor. Unele tipuri de hard-discuri au contacte speciale care realizează protejarea la scriere. În cazul dischetelor, protejarea se va face prin mutarea martorului de permitere a modificărilor în poziţia "închis".

○ etapa a 4-a: ridicarea propriu-zisă. Ridicarea probelor trebuie făcută cu multă grijă, evitându-se orice avariere a componentelor. Este recomandabilă împachetarea componentelor în ambalajul original, dacă acesta poate fi găsit, sau în ambalaj special ce asigură protecţia electrostatică a acestora. De asemenea, toate suporturile magnetice de stocare a datelor, vor fi ambalate şi sigilate în aşa fel încât accesul la ele să nu fie permis, până la desfacerea in laborator.

Transportarea probelor reţinute trebuie făcută cu multă grijă de organul judiciar, având în vedere fragilitatea lor. În timpul transportului trebuie evitate şocurile, vibraţiile, emisiile radio sau câmpurile electromagnetice care pot deteriora hard-discurile. Trebuie de asemenea evitate transportul în portbagajul maşinii, depozitarea în condiţii de umiditate sau praf, în prezenţa unor surse de radiaţii electromagnetice. Unităţile centrale ale calculatoarelor, dischetele, CD-urile şi alte suporturi magnetice, vor fi introduse în cutii, saci, etc. şi vor fi sigilate de organul judiciar în aşa fel încât să nu permită accesarea acestora, pentru a nu putea fi contestată informaţia ce se află stocată.

Odată aduse în laborator, componentele trebuie asamblate pentru a reconstitui sistemul original. Pentru aceasta se vor folosi fotografiile sau casetele video filmate înainte de ridicarea probelor, respectându-se conexiunile originale, precum şi informaţiile obţinute de la martori în legătură cu practicile de utilizare a sistemului informatic respectiv.

Primul pas în analiza probelor de natură electronică este legat de necesitatea asigurării veridicităţii lor. Pentru a putea dovedi veridicitatea probelor, este necesară ambalarea şi sigilarea acestora în modul amintit mai sus.

Se recomandă ca analiza criminalistică a conţinutului discului să se realizeze pe o copie fidelă a discului original, realizată în laborator cu ajutorul unor programe şi dispozitive speciale. Procedeul nu presupune doar copierea tuturor fişierelor aflate pe disc, ci a întregului conţinut al discului, sector cu sector, inclusiv fişierele temporare, fişierele de schimb, fişierele şterse, chiar informaţia aflată pe porţiunile avariate ale discului, etc. O asemenea copiere de această natură se realizează cu ajutorul unor programe speciale. Se recomandă realizarea a două copii, pe una dintre ele realizându-se analiza propriu-zisă, cealaltă fiind o copie de rezervă.

Este recomandată consemnarea detaliată de către organul judiciar a întregului proces de copiere, indicând echipamentele, programele şi mediile de stocare utilizate.

Păstrarea în siguranţă a probelor se realizează în primul rând prin copierea conţinutului sistemelor informatice originale şi desfăşurarea investigaţiei criminalistice asupra unei copii de lucru, având aceleaşi caracteristici cu originalul.

Investigarea criminalistică a sistemelor informatice necesită utilizarea unor instrumente specifice. Ca echipamente, organul judiciar trebuie să dispună de medii de stocare a datelor, în cantitate suficientă, şi de calitate superioară, pentru a permite copierea acestora de pe sistemul informatic analizat.

În analiza sistemelor informatice este folosit un număr semnificativ de programe de calculator. Cu titlu de exemplu se pot menţiona programe pentru copierea exactă a conţinutului memoriei fizice, pentru analiza şi compararea fişierelor, pentru catalogarea conţinutului discului, pentru validarea şi autentificarea matematică a datelor, pentru recuperarea fişierelor şterse, programe de decriptare sau programe antivirus. Este necesar ca programele de calculator folosite de organul judiciar să fie înregistrate din punct de vedere al protecţiei drepturilor de autor aparţinând producătorilor acestor programe.

În cazul în care, cu ocazia cercetării unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice şi sunt accesibile din sistemul sau suportul iniţial, se poate dispune, de îndată, autorizarea efectuării percheziţiei în vederea cercetării tuturor sistemelor informatice sau suporturilor de stocare a datelor informatice căutate.

Există însă şi în domeniul percheziţiei sistemelor informatice dispoziţii specifice. Astfel, datorită interconexiunii care există între sistemele informatice, datele stocate în alt sistem informatic decât cel care face obiectul percheziţiei pot fi accesate de la consola sistemului informatic percheziţionat. În această situaţie, percheziţia se poate extinde, cu autorizaţie şi asupra sistemului informatic aflat în reţea cu sistemul percheziţionat.

În cazul în care se confirmă existenţa unei corespondenţe electronice între anumite persoane - în contextul cercetării unor infracţiuni - şi organul judiciar doreşte acces la conţinutul acesteia, va solicita judecătorului autorizaţie pentru percheziţionarea calculatorului respectiv, operaţiune în cadrul căreia pot fi citite mailurile stocate. Această informaţie primară (dacă există corespondenţă electronică între două sau mai multe persoane) fundamentează solicitarea autorizaţiei de la judecător, căruia procurorul trebuie să-i dovedească, între altele, şi că există corespondenţă electronică între aceste persoane.

În finalul activităţii, documentarea percheziţiei se va realiza prin întocmirea de către organul judiciar a unui proces-¬verbal care va trebui să conţină, pe lângă menţiunile prevăzute în art.91 şi 108 Cod de Procedură Penală şi informaţii cu privire la următoarele activităţi: programul informatic utilizat la percheziţionarea calculatorului, desigilarea componentelor în prezenţa învinuitului şi a martorilor asistenţi, identificarea hard-discului (marca, seria)

percheziţionat, menţiune cu privire la faptul că datele informatice stocate pe mediile percheziţionate nu au fost alterate, etc.

7.6. Percheziţia vehiculelor

Termenul de vehicul reprezintă, potrivit legii, sistemul mecanic care se deplasează pe drum, cu sau fără mijloace de autopropulsare, utilizat în mod curent pentru transportul de persoane şi/sau bunuri ori pentru efectuarea de servicii sau lucrări.

Percheziţia asupra vehiculelor este reglementată în cuprinsul art.100, alin. 5 Cod de Procedură Penală, putând fi dispusă, după caz, de organul de cercetare penală, de procuror sau de judecător. Până la adoptarea Legii nr. 356/2006, Codul de Procedură Penală nu prevedea, în mod expres, procedura dispunerii şi efectuării percheziţiei vehiculelor, creând astfel dificultăţi în practica judiciară.

Percheziţia asupra vehiculelor este activitatea desfăşurată de organul judiciar care are drept scop verificarea minuţioasă a acestora (inclusiv a portbagajului), a documentelor conducătorului auto şi, după caz, a călătorilor şi pasagerilor, a bagajelor pe care le au asupra lor, precum şi a legalităţii transporturilor de bunuri sau persoane.

Percheziţia poate fi efectuată de organul judiciar asupra vehiculelor care rulează în trafic, a celor oprite sau staţionate în locurile publice.

Oprirea şi controlul unui vehicul în traficul rutier pot fi executate atunci când există date şi informaţii că vehiculele vizate transportă bunuri sau valori provenite din infracţiuni ori persoane urmărite, dar şi atunci când organul judiciar trebuie să pună în aplicare măsuri de poliţie administrativă (carantină, filtre, protecţia unor zone calamitate, izolarea unor zone unde sau produs catastrofe). Legislaţia altor state prevede faptul că vehiculele aflate în trafic nu pot fi imobilizate de organul judiciar decât pentru perioada de timp strict necesară efectuării percheziţiei.

Practica judiciară a relevat faptul că efectuarea percheziţiei asupra vehiculelor are drept obiective:

- descoperirea persoanelor ascunse în vehicul în scopul de a se sustrage urmăririi sau executării unei pedepse;
- descoperirea persoanelor răpite sau sechestrate, a evadaţilor, dezertorilor, etc.;
- identificarea bunurilor care provin din infracţiuni sau care au servit la săvârşirea acestora.

În scopul opririi vehiculului ce urmează a fi percheziţionat (dacă acesta rulează în trafic), organul judiciar trebuie să aleagă un loc adecvat astfel încât să permită poziţionarea acestuia în afara părţii carosabile, în parcări ori alte spaţii în care nu se stânjeneşte circulaţia. În cazul în care conducătorul vehiculului nu opreşte la semnalele corespunzătoare ale organului judiciar, se va proceda la urmărirea şi imobilizarea acestuia.

După ce a procedat la oprirea vehiculului, organul judiciar se va legitima şi va solicita persoanei care conduce vehiculul şi celorlalţi ocupanţi ai acestuia să părăsească habitaclul vehiculului, fiind supravegheaţi cu atenţie.

Această modalitate de percheziţie este asimilată din punct de vedere al modului de executare cu percheziţia locurilor închise, însă prezintă unele particularităţi, rezultate din natura constructivă a vehiculelor. Astfel, percheziţia unor vehicule de tipul autoturismelor sau autocamioanelor prezintă, alături de o seamă de elemente comune percheziţiilor locurilor închise, ceea ce justifică tratarea ei în acest cadru, şi elemente care o particularizează, determinate de posibilităţile specifice de ascundere pe care le oferă asemenea mijloace de transport. Ca urmare, percheziţia unui autoturism sau a altui mijloc de transport, va fi efectuată de persoane ce dispun de cunoştinţe în acest domeniu, uneori fiind nevoie de sprijinul specialiştilor de mecanică auto.

În prezenţa martorilor asistenţi, organul judiciar va proceda la percheziţia vehiculului, fiind indicat ca această activitate să se execute de cel puţin 2-3 persoane, din care o persoană va supraveghea ocupanţii vehiculului, iar ceilalţi vor executa controlul acestuia.

Locuri care trebuie cercetate la percheziţia vehiculelor.

1 - bara de protecţie;
2 - motorul;
3 - contraaripile;
4 -anvelopele şi capacele roţilor;
5 - sistemul de aerisire;
6 - interioarele portierelor;
7 - puntea;
8 - stâlpii laterali pentru susţinerea plafonului;
9 - plafonul;
10 - habitaclul vehiculului;
11 - rezervorul de benzină;
12 - portbagajul;
13 - pragurile caroseriei.

Membrii echipei de percheziţie trebuie să aibă cunoştinţe generale privind construcţia tehnică a vehiculului pentru a fi în măsură să selecteze posibilele locuri de ascundere. Astfel, la controlul vehiculului se vor scoate şi se vor asigura cheile maşinii după care se va examina vehiculul într-o ordine logică. Se recomandă a trata vehiculul ca fiind alcătuit din cinci părţi componente: exteriorul, interiorul, interiorul portbagajului, compartimentul motorului şi dedesubtul maşinii .

Printre locurile utilizate frecvent ca ascunzători pentru obiecte de genul bijuteriilor, armelor, drogurilor, obiectelor de artă sau cult, se numără tapiţeria scaunelor, a banchetelor şi portierelor, rezervorul de benzină, elementele de caroserie, camerele roţilor, radiatoarele, farurile, etc.

Nu trebuie pierdut din vedere evidenţa actelor autoturismului, prezenţa unor scule şi echipamente neobişnuite, şuruburi sau alte elemente ale unor sisteme de închidere slăbite, modificate ori lipsă.

Ca posibile locuri de ascundere în automarfare sunt importante: spaţiul de încărcătură, podeaua şi pereţii ce pot fi dublaţi, rezervorul de combustibil, cabina şoferilor, locul de prindere a remorcii de autotractor.

În practică, au apărut cu o anumită frecvenţă, ca locuri special amenajate pentru ascunderea de bunuri de contrabandă, următoarele: locuri în compartimentul destinat mărfurilor cu căi de acces aferente bine disimulate, ascunzători în instalaţia de producere a frigului pentru compartimentul de marfă, în locaşul acumulatorilor, ascunzători create prin dublarea podelei şi a pereţilor compartimentului destinat transportului de mărfuri, ascunzători în cabina şoferului în torpedou, în locaşul siguranţelor electrice, în salteaua sau alte componente ale paturilor, de-a lungul axului volanului .

Şi aici trebuie analizate cu atenţie, elemente de fapt considerate indici de suspiciune, precum semne evidente ale reparaţiilor recente - vopsea proaspăt aplicată, urme de sudură, şuruburi noi, etc. - porţiuni ruginite artificial, suspensie nefiresc de joasă, nefuncţionarea sistemului de încălzire, geamuri care nu se deschid, roată de rezervă sau anvelope nefiresc de uzate.

În urma efectuării percheziţiei asupra vehiculului, organul judiciar va efectua un proces-verbal care trebuie să conţină minatoarele menţiuni: numele persoanei al cărei vehicul a fost percheziţionat, numele persoanelor prezente la efectuarea percheziţiei, enumerarea obiectelor găsite cu ocazia percheziţiei şi a celor ridicate în vederea cercetărilor.

În cazul în care, cu ocazia efectuării percheziţiei vehiculului, organul judiciar descoperă obiecte, înscrisuri sau alte bunuri care au servit la comiterea infracţiunilor sau care sunt provenite din acestea, are obligaţia să ridice bunurile ce pot servi ca mijloc de probă. Dacă organul judiciar deţine indicii temeinice cu privire la folosirea vehiculului la comiterea infracţiunii, are obligaţia să ridice vehiculul în vederea luării măsurii confiscării speciale.

7.7. Percheziţia corporală

Percheziţia corporală se efectuează în toate cazurile de reţinere sau arestare a persoanei care a săvârşit o infracţiune. De asemenea este necesară şi cu prilejul percheziţiei efectuate în încăperi, dacă de faţă sunt şi persoanele bănuite că ascund obiectele căutate.

Spre deosebire de percheziţia domiciliară, pentru efectuarea percheziţiei corporale nu este necesară autorizaţia dată de judecător, existând posibilitatea recurgerii la acest procedeu de fiecare dată când este necesar în interesul urmăririi penale.

În ceea ce priveşte modul de realizare, percheziţia corporală trebuie efectuată numai de o persoană de acelaşi sex cu cea percheziţionată .

Deosebit de minuţioasă trebuie să fie percheziţia corporală efectuată în momentul reţinerii sau a arestării. În asemenea cazuri, la percheziţia corporală

trebuie să se ridice, în afară de obiectele care prezintă o importanţă nemijlocită pentru cauza respectivă, toate obiectele metalice şi alte obiecte de înţepat şi tăioase, precum şi acte, agende, creioane, stilouri, bani şi alte valori. În toate cazurile se ridică armele de foc şi muniţiile acestora.

Dacă percheziţia corporală nu se efectuează în legătură cu cauza care implică reţinerea sau arestarea, se va ridica numai arma, precum şi actele şi obiectele care au vreo legătură cu cauza.

Percheziţia corporală trebuie executată în prezenţa martorilor asistenţi, cărora li se prezintă toate obiectele ridicate în cursul percheziţiei. Numai în cazuri excepţionale se poate efectua o percheziţie parţială, în lipsa martorilor asistenţi, în scopul ridicării armei, în cazul reţinerii unui infractor periculos într-un loc sau la o oră la care nu pot fi chemaţi martorii asistenţi. În aceste cazuri, este necesar ca percheziţia corporală minuţioasă a celui reţinut să se efectueze după procedeul obişnuit, în prezenţa martorilor asistenţi, îndată după ce acesta a fost condus la secţia de poliţie, la locul de arest ori în cabinetul anchetatorului penal.

Înainte de a se efectua percheziţia corporală a celui reţinut ca urmare a săvârşirii unei infracţiuni grave (omor, tâlhărie etc.) de regulă, trebuie să se propună persoanei percheziţionate să ridice mâinile şi să se întoarcă cu spatele, pentru a nu îi da posibilitatea să atace prin surprindere persoana care efectuează percheziţia. După aceea, prin palparea buzunarelor şi a altor locuri (în regiunea mijlocului, a mânecii, a carâmbilor cizmelor etc.), se verifică dacă arma nu este ascunsă undeva. În timpul palpării îmbrăcămintei este necesar să se aibă grijă ca persoana percheziţionată să nu lase mâinile în jos.

După ce s-a stabilit cu certitudine că persoana percheziţionată nu are armă asupra sa sau după ce aceasta a fost ridicată, se trece la examinarea amănunţită a îmbrăcămintei, pentru a se descoperi obiectele ce se află în ea. Se recomandă ca cercetarea să se înceapă cu buzunarele, palpându-se apoi întreaga îmbrăcăminte, pentru a se stabili dacă obiectul căutat nu a fost ascuns între stofă şi căptuşeală. Nu trebuie să se desfacă cusăturile îmbrăcămintei, dacă acest lucru nu este absolut necesar. Cu toate acestea însă, acest lucru poate fi uneori necesar, în special în cazul în care se percheziţionează o îmbrăcăminte vătuită sau îmblănită. În asemenea împrejurări, trebuie să se examineze amănunţit toate cusăturile şi să se stabilească dacă nu cumva există locuri în care ele au fost recent rupte şi apoi recusute. Uneori,lucrurile mici de valoare se pot ascunde,de exemplu, în tocul încălţămintei, între talpă şi căptuşeală (vezi anexa 2). Dacă există bănuiala că obiectele furate au fost ascunse printr-un asemenea procedeu, lucrurile în care pot exista ascunzători trebuie ridicate şi examinate, cu ajutorul razelor röentgen sau gamma, la cel mai apropiat laborator sau instituţie medicală. Nu trebuie să se piardă din vedere faptul că unele obiecte mici pot fi ascunse în nas, în gură etc., iar uneori pot fi înghiţite. Când există indicii în acest sens, la efectuarea percheziţiei trebuie invitaţi medicul judiciar, iar în caz de necesitate, persoana percheziţionată trebuie examinată cu ajutorul razelor röentgen.

În mod detaliat trebuie examinate şi obiectele accesorii găsite asupra persoanei: portofele, cutii de chibrituri, pachete de ţigări, portţigarete, tocul ochelarilor, stilouri, ceasuri, pipe, bastoane, aparate foto ş.a.

În cazul când se caută şi urme în afară de lucruri, pentru a nu risca de a distruge sau şterge integral sau parţial urmele, se va omite la început pipăitul de orientare. Deoarece urmele, care pot fi pete de sânge, de vopsea, cerneală, grăsime, uleiuri şi alte substanţe îmbibate sau lipite pe dinafară sau pe dinăuntrul îmbrăcămintei şi putând fi uscate şi fragile sau rămase în dungile buzunarelor, îndoiturilor sau a cusăturilor în formă de rămăşiţe sau praf de la alte substanţe, în ambele cazuri putând fi mai mult sau mai puţin şterse sau diminuate, intenţionat de către purtătorul îmbrăcămintei sau, fără ştirea acestuia prin uzura simplă a purtatului, şi astfel prin pipăitul de la început s-ar şterge şi mai mult sau chiar ar dispărea de tot aceste urme de o valoare capitală, poate . În consecinţă, în acest caz sau când există bănuieli că pot să existe şi urme indicative, se va căuta mai întâi cu toată atenţia şi minuţiozitatea după aceste urme, examinând stofa îmbrăcămintei în mod sistematic şi în cazul în care se vor găsi se va proceda la asigurarea acestora şi numai după aceea se va continua cu căutarea după existenţa obiectelor. Dacă s-a constatat neîndoielnic că nu există nici o urmă pe îmbrăcăminte, atunci se poate recurge la palparea indicată .

Indiferent de condiţiile în care se efectuează percheziţia, prin modul de plasare, prin felul în care se face examinarea şi prin modul de supraveghere, cei ce percheziţionează trebuie să prevină orice fel de incident, respectiv atacul sau fuga percheziţionatului, distrugerea sau aruncarea bunurilor şi valorilor căutate .

Rezultatul percheziţiei corporale – în toate cazurile când se realizează ca activitate distinctă – se consemnează într-un proces-verbal, cu descrierea detaliată a obiectelor, înscrisurilor şi valorilor descoperite şi cu menţionarea măsurilor luate în privinţa lor.

7.8. Particularităţile efectuării percheziţiei în cazul unor genuri de infracţiuni

Aspecte specifice privind efectuarea percheziţiei în cazul infracţiunilor contra vieţii – Viaţa reprezintă un atribut esenţial al omului şi de aceea atât preocupările internaţionale cât şi reglementările legale naţionale îi conferă un rol primordial în stabilirea măsurilor de protecţie, considerând viaţa un drept fundamental al omului.

În Codul Penal român aceste infracţiuni contra vieţii sunt reglementate în articolele 178 – 182 şi sunt intitulate omor, omor calificat, pruncuciderea, uciderea din culpă şi determinarea sau înlesnirea sinuciderii.

Aceste infracţiuni prezintă un ridicat grad generic de pericol social determinat, pe de o parte, de importanţa valorilor sociale, ce constituie obiectul protecţiei penale, şi de gravele urmări pe care le poate avea pentru comunitate săvârşirea acestor infracţiuni, iar pe de altă parte de faptul că infracţiunile contra vieţii se realizează de regulă prin utilizarea unor mijloace sau procedee

violente şi au o frecvenţă deseori mai ridicată în raport cu alte categorii de infracţiuni.

Gradul de pericol social pe care îl reprezintă omorul afectează cel mai important atribut al persoanei, viaţa, dar acest lucru „interesează nu numai persoana victimei, ci persoana în general, deoarece fără respectarea vieţii persoanei nu poate fi concepută, atât existenţa paşnică a colectivităţii, cât şi convieţuirea membrilor acesteia."

Efectuarea percheziţiei în cazul omorului. Infracţiunea de omor este prevăzută în Codul Penal la art. 178 – forma simplă şi la art. 179 – forma agravată.

Printre activităţile de urmărire penală, la care organele de cercetare penală participă nemijlocit în cazul omorului, se înscrie şi efectuarea percheziţiei.

Pe lângă celelalte activităţi, percheziţia, fie domiciliară, fie la locul de muncă este una din activităţile de maximă urgenţă, urmând descoperirea obiectelor sau instrumentelor care au servit la comiterea omorului, a celor care poartă urmele infracţiunii, a bunurilor sau valorilor produs al infracţiunii, a cadavrelor sau părţilor din acestea, precum şi a făptuitorilor sau a altor persoane care se sustrag de la urmărirea penală sau de la judecată.

Percheziţia efectuată la persoanele bănuite poate conduce la descoperirea instrumentelor folosite la comiterea omorului – cuţit, brici, topor, arme de foc şi muniţie, instrumente cu care a fost dezmembrat cadavrul, etc. Faptul că pe acestea se descoperă urme ale infracţiunii, contribuie, în mod decisiv, la identificarea făptuitorului şi la dovedirea activităţii infracţionale desfăşurate.

De o mare atenţie trebuie să se bucure căutarea obiectelor de îmbrăcăminte şi încălţăminte ale persoanei la care se efectuează percheziţia şi care au corespondent în urmele descoperite la faţa locului. Ulterior, prin constatarea tehnico – ştiinţifică, traseologică se va putea stabili cu certitudine dacă firele textile găsite la faţa locului au făcut sau nu corp comun cu obiectele de îmbrăcăminte ridicate de la percheziţie, ori dacă urmele de încălţăminte – ridicate cu aceeaşi ocazie – au fost formate de încălţămintea găsită asupra persoanei bănuite. Uneori, scopul percheziţiei vizează descoperirea unor substanţe toxice, a unor recipiente care poartă astfel de urme, a instrumentelor – ace, seringi, etc. – care dovedesc provenienţa acestora. Alteori scopul principal al percheziţiei îl constituie descoperirea de cadavre ori părţi din acestea.

Totodată, la percheziţia efectuată la persoana bănuită, trebuie căutate obiectele, înscrisurile şi valorile de care a fost deposedată victimă şi care pot dovedi mobilul şi scopul infracţiunii, precum şi mijloacele de transport, pentru a se stabili corespondenţa dintre acestea şi urmele infracţiunii găsite la faţa locului.

Trebuie precizat că percheziţia se efectuează nu numai la persoanele suspecte ci şi la domiciliul sau locul de muncă al victimei. Prin descoperirea unor înscrisuri pot fi puse în evidenţă relaţiile dintre infractor şi victimă – de exemplu, scrisori de ameninţare – precum şi urme ori indicii valoroase pentru

cauză. Percheziţia efectuată la locuinţa victimei se impune şi în situaţia când se reclamă dispariţia unei persoane şi există temei să se presupună că omorul este cauza dispariţiei. Desigur, locurile menţionate sunt pur şi simplu orientative, practica judiciară demonstrând că obiectele, înscrisurile, valorile, cadavrele ori resturile de cadavru pot fi descoperite în cele mai neaşteptate locuri .

Atragem atenţia încă o dată asupra necesităţii respectării cu stricteţe a tuturor regulilor de tactică criminalistică, începând cu modul de pătrundere în locuinţă, efectuarea percheziţiei corporale, căutarea, descoperirea şi ridicarea obiectelor găsite cu această ocazie şi care prezintă importanţă din punct de vedere al probaţiunii infracţiunii respective.

Nu în ultimul rând fixarea, rezultatelor percheziţiei trebuie făcută în strictă conformitate cu dispoziţiile legii procesuale penale şi a regulilor generalizate de practică pozitivă a organelor de urmărire penală.

Efectuarea percheziţiei în cazul pruncuciderii – Infracţiunea de pruncucidere este prevăzută de art. 180 din Codul Penal.

Scopul principal al percheziţiei efectuate la autoarea sau persoana bănuită de săvârşirea pruncuciderii îl constituie descoperirea obiectelor sau instrumentelor care au servit la suprimarea vieţii noului – născut, a obiectelor care poartă urmele naşterii sau care au fost folosite la naştere, a obiectelor cu care a fost transportat cadavrul, a vaselor şi a obiectelor de îmbrăcăminte, lenjerie de corp şi de pat, substanţe, etc., purtătoare ale urmelor infracţiunii.

Totodată, cu această ocazie, trebuie căutate înscrisuri, reţete, fişe medicale şi altele, din care să rezulte starea de graviditate, unităţile spitaliceşti care i-au acordat asistenţă medicală, diagnosticul la internare şi externare, tratamentul medicamentos prescris etc. Nu trebuie omisă nici căutarea unor acte care atestă starea psihică a celei în cauză înainte de săvârşirea infracţiunii – maladia de care a suferit, perioada, tratamentul urmat, diagnosticul la externare – elemente de natură să contribuie la lămurirea şi să explice starea psihică a mamei pricinuită de naştere. Acest lucru se impune deoarece, potrivit Codului Penal există anumite stări psiho-fiziologice provocate de naştere, care, fără a echivala cu o stare de inconştienţă şi, deci, fără a exclude capacitatea psihică a făptuitorului, sunt de natură să explice, într-o anumită măsură, uciderea copilului nou-născut, săvârşită de către mama sa, indiferent dacă acesta este un copil din cadrul sau din afara căsătoriei. De un real folos în elucidarea tuturor împrejurărilor cauzei este descoperirea şi ridicarea altor înscrisuri – fişe, analize de laborator ori certificate pentru concediu medical sau reducerea timpului de lucru.

În acelaşi scop, de la unităţile sanitare se vor ridica – în original şi copie – registrul de luare în evidenţă a femeilor gravide, foile de observaţie clinică, biletele de ieşire din spital, certificate pentru concediu medical etc. Asemenea înscrisuri pot fi ridicate şi de la locul de muncă al învinuitului sau inculpatului.

Particularităţile efectuării percheziţiei în cazul infracţiunilor de corupţie – Cuvântul „corupţie" vine de la termenul latin „coruptio", caracterizând o anumită comportare a funcţionarului care îşi comercializează, îşi vinde

atributele funcţiei şi încrederea acordată de societate, primind în schimb bani sau alte foloase.

În acest context, fenomenul corupţiei include toate faptele şi actele unor subiecţi de drept care, profitând de funcţia sau poziţia socială pe care o ocupă, acţionează pentru obţinerea unor avantaje personale, prin mijloace ilicite, renunţând la respectul faţă de lege şi morală, ca o reflectare a stării de decădere a societăţii.

În cadrul dispoziţiilor legale care au ca obiect combaterea corupţiei, infracţiunile de luare şi dare de mită ocupă un loc central, fiind infracţiuni de corupţie în înţelesul strict al acestei noţiuni.

În cazul acestor infracţiuni, percheziţia judiciară se efectuează cu scopul de a descoperi bani, valori, bunuri reprezentând folosul lor, evidenţe privind legături infracţionale, în foarte multe cazuri, pe baza rezultatelor percheziţiei efectuată la mituit, se poate ajunge la descoperirea altor infracţiuni săvârşite de acesta .

Organul judiciar va trebui să stabilească exact scopul percheziţiei, obiectele urmărite: ce înscrisuri, obiecte sau alte valori se urmăresc a fi găsite, posibilitatea ascunderii lor sau a distrugerii, metodele specifice de căutare, mijloacele folosite, locurile unde ar putea fi ascunse etc.

Cunoaşterea persoanei şi a locului unde urmează să se desfăşoare percheziţia prezintă o importanţă deosebită pentru reuşita acestei activităţi. Este important să fie cunoscute exact persoanele care, în mod legal, locuiesc în aceste încăperi, dacă folosesc sau nu în comun unele spaţii (pentru a legaliza percheziţia), ce căi de comunicare cu exteriorul sunt, în special telefoane, uşi, geamuri deghizate, etc. În cazul unor birouri interesează dispunerea acestora în raport cu alte funcţionalităţi, depistarea acelora unde funcţionarul mai are acces în virtutea atribuţiilor de serviciu, eventual a locurilor unde îşi ţine garderoba, dulapul cu haine, vestiarul, etc.

Echipa însărcinată să efectueze percheziţia va fi formată dintr-un număr suficient de persoane cărora li se vor repartiza sarcini. La asemenea activităţi, în afară de procurori şi poliţişti anume desemnaţi vor participa specialişti, în funcţie de natura cauzei.

Echipa trebuie să pregătească mijloacele tehnice care vor fi utilizate pentru găsirea banilor, obiectelor, înscrisurilor sau a altor mijloace de probă. De regulă, se utilizează dotările trusei criminalistice, alte mijloace tehnice din care nu lipsesc: surse de lumină vizibilă, dar şi lămpi cu radiaţii ultraviolete, infraroşii, aparatură de înregistrare, etc.

De obicei, infracţiunea de dare sau luare de mită se constată în flagrant de organele judiciare . Membrii echipei de percheziţie vor asigura intrările şi ieşirile, geamurile, pentru a nu se putea arunca de către mituit obiecte, valori, pentru a se împiedica părăsirea domiciliului, dar şi preveni eventualele tentative de sinucidere. Alţi membri vor inventaria urgent încăperile, obiectele apte să fie folosite în acţiuni violente, dar, în primul rând, obiecte posibil produs al infracţiunii.

După înmânarea banilor, bunurilor sau valorilor, organele judiciare trebuie să intervină imediat, în acest caz fiind obligatorie efectuarea unei percheziţii corporale asupra persoanei care a primit mita, pentru descoperirea asupra acesteia a folosului necuvenit.

De regulă, în asemenea percheziţii se caută sume de bani sau valută, înscrisuri, bunuri de valoare (bijuterii, tablouri, diverse obiecte). În funcţie de acestea se va manifesta atenţie mărită la dulapuri, sertare, tablouri, cărţi, genţi, wc-uri, vaze, obiecte de porţelan, gresie, faianţă, parchet, sobe, burlane, etc.

Se impune, de asemenea, ridicarea sau cel puţin studierea agendelor, a corespondenţei, caietelor, registrelor, casetelor video, audio, computerelor, deseori acestea fiind purtători de probe foarte importante.

Efectuarea percheziţiei corporale atât asupra mituitorului, cât şi asupra mituitului, se impune în cazul când se acţionează în momentul înmânării folosului, ca urmare a sesizării faptei de către funcţionarul corect, pentru a se descoperi asupra mituitorului eventualele înscrisuri care urmau să fie predate odată cu folosul necuvenit. Percheziţia corporală trebuie să se efectueze de îndată, la locul săvârşirii infracţiunii, la sediul organelor de cercetare penală sau în alt loc corespunzător unde există condiţii pentru percheziţionarea amănunţită a persoanei. Scopul acestei activităţi este de a descoperi asupra mituitului, cât şi asupra mituitorului banii, bunurile, valorile ce constituie folosul necuvenit, diferite înscrisuri ce urmau a fi transmise şi pe baza cărora se poate stabili scopul pentru care s-a dat mită.

Particularităţile efectuării percheziţiei în cazul infracţiunilor contra patrimoniului – Aceste infracţiuni au constituit, din cele mai vechi timpuri, o problemă pentru societate. Averea persoanei trebuia apărată prin mijloace care să descurajeze acţiunea persoanelor care căutau să realizeze un venit fără efort. Pedepsele erau dintre cele mai aspre, ajungându-se şi până la tăierea braţului cu care se făcea furtul.

Infracţiunile contra patrimoniului privesc acţiunea ilicită a făptuitorului şi nu poziţia juridică a victimei, adică dacă acesta este proprietar, posesor, deţinător precar, etc.

Aceste infracţiuni sunt cuprinse în Codul Penal sub titlul generic „Infracţiuni contra patrimoniului".

Reglementarea măsurilor de protejare a patrimoniului prevăzută de legea penală dovedeşte importanţa valorii sociale ocrotite, a obiectului juridic al infracţiunii reprezentat de relaţiile sociale privitoare la patrimoniu, importanţa pe care o reprezintă pentru om averea personală care, în final, îl asigură.

Efectuarea percheziţiei în cazul infracţiunilor de furt şi tâlhărie – Ocrotirea patrimoniului prin normele dreptului penal a constituit dintotdeauna un obiectiv prioritar al oricărui sistem de drept, patrimoniul reprezentând o componentă importantă a vieţii de zi cu zi a oricărei persoane fizice sau juridice, de care depinde atât satisfacerea cerinţelor curente, dar mai ales prosperitatea, la nivel individual, precum şi micro sau macro-social.

În cazul infracţiunilor de furt şi tâlhărie, cu ocazia cercetării furtului şi tâlhăriei, efectuarea percheziţiei se constituie într-o activitate de cea mai mare importanţă, un mijloc eficace pentru dovedirea vinovăţiei făptuitorilor. Atunci când se pregăteşte percheziţia nu trebuie să se piardă din vedere nici un detaliu – cunoaşterea făptuitorului în toate comportamentele, laturile sale psiho-comportamentale, obţinerea datelor referitoare la amplasarea imobilului, stabilirea locurilor pe unde percheziţionatul ar putea eventual să dispară, vecinii ş.a. – dar, în mod deosebit, trebuie să se determine scopul percheziţiei. Evident că scopul principal îl constituie descoperirea bunurilor şi valorilor sustrase, a obiectelor şi instrumentelor ori armelor, a substanţelor utilizate în comiterea furtului sau tâlhăriei.

Dar nu trebuie omis că la domiciliul sau la locul de muncă al făptuitorilor pot fi descoperite şi alte bunuri sau valori ce au făcut obiectul unor furturi comise anterior ori care sunt deţinute contrar dispoziţiilor legale – arme, muniţii, substanţe toxice sau stupefiante.

De asemenea, trebuie căutate obiectele de îmbrăcăminte sau încălţăminte purtate de făptuitor în momentul săvârşirii infracţiunii şi care au lăsat urme la faţa locului.

Modul de efectuare a percheziţiei este cunoscut, cu precizarea că, în lumina noilor reglementări, la această activitate participă şi apărătorul celui în cauză. Lipsa apărătorului nu împiedică desfăşurarea activităţii dacă acesta a fost încunoştinţat despre data şi locul percheziţiei.

Se impune ca regulile de tactică criminalistică să fie respectate: pătrunderea în locul de percheziţionat, legitimarea şefului echipei şi arătarea scopului – cu prezentarea autorizaţiei de percheziţie – identificarea percheziţionatului şi al celorlalte persoane, supravegherea atentă a acestora – după ce în prealabil au fost, obligatoriu, percheziţionate corporal – căutarea sistematică în toate dependinţele şi anexele, arătarea obiectelor, înscrisurilor şi valorilor descoperite martorilor asistenţi şi celor participanţi – şi însemnarea lor spre neschimbare – materializarea corectă a rezultatelor percheziţiei în cuprinsul procesului verbal ş.a.

Nu în toate cazurile prima percheziţie se soldează cu un rezultat pozitiv. În raport cu specificul cauzei, apar situaţii când se impune repetarea – după un anumit timp al acestei activităţi. Practica judiciară a semnalat cazuri când, după efectuarea percheziţiei, infractorii au readus bunurile şi valorile tâlhărite în locuinţă. De aceea, percheziţia poate fi repetată, pentru a evita astfel de situaţii.

Preventiv, este necesar ca, încă din faza de pregătire, să fie identificate toate persoanele la care ar putea fi ascunse bunurile furate, efectuându-se percheziţii simultane.

Efectuarea percheziţiei în cazul delapidării – Scopul principal al percheziţiei îl constituie identificarea bunurilor ce au format obiectul infracţiunii de delapidare, precum şi a unor înscrisuri ce au legătură cu cauza.

Astfel, la domiciliul sau la locul de muncă al făptuitorului pot fi descoperite înscrisuri – ori copii ale acestora – care au fost folosite la săvârşirea

sau ascunderea delapidării, cum ar fi: liste de inventariere, facturi, avize de expediere, borderouri de achiziţii, procese-verbale de recepţie, bonuri de consum, fişe de pontaj, ştate de plată ş.a. O deosebită importanţă pentru cauză o are descoperirea unor însemnări făcute de făptuitor cu privire la cantitatea bunurilor sustrase din gestiune, la împărţirea acestora între participanţi, adrese, numere de telefon ş.a., care pot dovedi legăturile infracţionale, locurile unde s-au valorificat bunurile delapidate etc. De asemenea, se impune a fi căutate şi ridicate bunuri achiziţionate cu sume de bani delapidate ori, după caz, sumele provenite din vânzarea bunurilor sustrase din gestiune, precum şi cele care reprezintă profitul obţinut în urma traficării.

Cu această ocazie, organele de urmărire penală trebuie să identifice în patrimoniul făptuitorului bunurile mobile şi imobile ce urmează să fie indisponibilizate în vederea recuperării prejudiciului cauzat. Percheziţia domiciliară se va efectua şi la locuinţa persoanelor unde infractorii au ascuns bunurile delapidate.

Efectuarea percheziţiei în cazul înşelăciunii – Indiferent de locul în care se execută – la domiciliu sau la locul de muncă – percheziţia are drept scop descoperirea bunurilor (bani, obiecte, înscrisuri etc.) ce au constituit folosul material primit de infractor ca urmare a activităţilor ilicite desfăşurate.

Pregătind percheziţia, organele de urmărire penală nu trebuie să piardă din vedere posibilitatea descoperirii înscrisurilor de care s-a folosit făptuitorul pentru săvârşirea infracţiunii: acte de identitate false, acte de studii, adeverinţe de vechime în muncă, livrete de economii ş.a. În aceeaşi ordine de idei, nu trebuie omisă descoperirea instrumentelor şi materialelor ce au servit la falsificarea documentelor destinate să inducă sau să menţină în eroare persoanele înşelate. În această categorie intră matriţele, ştampilele etc. – fie confecţionate artizanal, fie sustrase din diferite locuri – tuşuri, cerneluri, instrumente scripturale, formulare tipizate ş.a.

Descoperirea la domiciliul percheziţionatului sau la locul de muncă a unor înscrisuri pe care acesta le-a primit de la persoanele vătămate este de natură să ducă la identificarea tuturor persoanelor înşelate, constituind, pe lângă importante mijloace de probă, şi punctul de plecare pentru extinderea cercetărilor cu privire la alte infracţiuni săvârşite.

Dacă percheziţia s-a finalizat cu identificarea şi ridicarea unor înscrisuri ce atestă legăturile infracţionale ale percheziţionatului, valorificarea acestora pe parcursul cercetărilor oferă posibilitatea extinderii cercetărilor şi asupra altor participanţi, contribuind la lămurirea rolului şi contribuţia acestora în pregătirea şi desfăşurarea activităţii ilicite, precum şi la stabilirea foloaselor injuste de care au beneficiat.

Odată cu precizarea principalului scop al percheziţiei, cu prilejul pregătirii şi desfăşurării acestei activităţi organul de urmărire penală nu trebuie să omită căutarea şi descoperirea unor obiecte, înscrisuri sau valori obţinute contrar dispoziţiilor legale – arme, muniţii, substanţe toxice sau stupefiante – precum şi identificarea în patrimoniul făptuitorului de bunuri mobile şi imobile

care să facă obiectul indisponibilizării, în vederea reparării prejudiciului cauzat prin infracţiune. Este necesară însemnarea spre neschimbare a înscrisurilor descoperite de către cel percheziţionat, precum şi fotografierea tuturor obiectelor descoperite în locurile unde au fost găsite.

Acestea, împreună cu procesul verbal-întocmit cu respectarea strictă a legii procesual penale şi a regulilor de tactică criminalistică, constituie importante mijloace de probă în dovedirea vinovăţiei făptuitorului şi a existenţei infracţiunii.

Efectuarea percheziţiei în cazul distrugerii prin incendiere – Percheziţia, fie la domiciliu, fie la locul de muncă al făptuitorului, are drept scop următoarele probleme:

● descoperirea de dispozitive create pentru incendierea bunurilor;

● descoperirea instrumentelor ce au servit la distrugerea, degradarea ori aducerea în stare de neîntrebuinţare a bunurilor ce au făcut obiectul infracţiunii;

● descoperirea de materiale inflamabile ori explozive;

● descoperirea de încălţăminte având caracteristici asemănătoare cu urmele ridicate de la faţa locului;

● descoperirea obiectelor de îmbrăcăminte ce pot purta urme ale infracţiunii;

● descoperirea unor părţi componente din bunul distrus, degradat ori adus în stare de neîntrebuinţare ş.a.

La rândul său, verificarea şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri se impune în situaţia în care:

- Există neconcordanţe între cele constatate la faţa locului şi evidenţa bunurilor declarate ca distruse;
- Este necesară verificarea gestiunii pentru constatarea unor lipsuri preexistente şi, pe această cale, dovedirea scopului urmărit de făptuitor;
- Se impune stabilirea valorii artistice, ştiinţifice, istorice, arhivistice etc. a bunurilor distruse, degradate ori aduse în stare de neîntrebuinţare;
- Trebuie lămurite anumite aspecte legate de situaţia bunurilor: formă de proprietate, titularul dreptului de proprietate;
- Este necesară stabilirea prejudiciului cauzat prin infracţiune şi a celorlalte consecinţe cauzate în urma comiterii faptelor, adică pentru a se putea reţine distrugerea calificată, faptă având consecinţe deosebit de grave sau producerea unui dezastru;
- Trebuie dovedită calitatea făptuitorului şi atribuţiile sale de transport în comun ori personal de conducere a unui mijloc de transport în comun ori personal care asigură direct securitatea unor astfel de transporturi, aceasta se are în vedere în cazul distrugerii din culpă prevăzută de art. 265 alin. ultim Cod penal;
- Este necesară calificarea modului de proiectare, execuţie şi exploatare a unor instalaţii şi a modului de respectare a parametrilor funcţionali;
- Se impune verificare condiţiilor şi clauzelor de asigurare a bunurilor etc.

Aspecte specifice privind efectuării percheziţiei în cazul infracţiunilor privitoare la viaţa sexuală – Libertatea sexuală face parte din larga categorie a libertăţilor omului, iar exercitarea ei e apărată, atât pe plan internaţional, cât şi pe plan intern.

Codul Penal român include ca infracţiuni contra libertăţii sexuale a persoanei: violul (prevăzut la art. 217), actul sexual cu un minor (prevăzut la art. 218), seducţia (art. 219), perversiunea sexuală (art. 220), corupţia sexuală (art. 221), incestul (art. 222) şi hărţuirea sexuală (art. 223).

Trebuie stabilit faptul că legea, în mod primar, şi societatea, în mod general, înţelege prin libertate sexuală acel exerciţiu firesc al sexualităţii, desfăşurat în limitele normalităţii, decenţei şi intimităţii.

Efectuarea percheziţiei în cazul violului – Infracţiunea de viol, prevăzută de art. 217 Cod Penal este cea mai gravă atingere adusă libertăţii sexuale a unei persoane dar ea poate aduce atingere şi altor valori sociale cum ar fi viaţa, integritatea corporală sau sănătatea victimei.

Activitatea care se întreprinde pentru administrarea probelor în scopul lămuririi problemelor diferă de la cauză la cauză, în raport de particularităţile acesteia. Percheziţia este una din activităţile care se desfăşoară, având aplicabilitate în marea majoritate a cazurilor.

Prin efectuarea percheziţiei se urmăreşte descoperirea de obiecte, de îmbrăcăminte şi încălţăminte conţinând urme, în mod special a urmelor materie specifice, rezultat al săvârşirii infracţiunii, sau luate de la locul faptei, obiecte folosite pentru lovirea, ameninţarea ori constrângerea victimei sau dintre cele de care a fost deposedată, atunci când în afară de viol au fost săvârşite tâlhării sau furturi .

În cazul săvârşirii infracţiunii de viol de două sau mai multe persoane împreună – modalitate agravantă –, percheziţia trebuie desfăşurată având în vedere toate persoanele participante.

Prin intermediul acestei activităţi se poate determina persoana învinuitului sau inculpatului să recunoască fapta comisă, rezultatele percheziţiei putând avea un rol deosebit de important în desfăşurarea ulterioară a anchetei.

Efectuarea percheziţiei în cazul hărţuirii sexuale – Hărţuirea sexuală este o infracţiune prevăzută de Codul Penal la art. 223 şi reprezintă hărţuirea unei persoane prin ameninţare sau constrângere în scopul de a obţine satisfacţii de natură sexuală, de către o persoană care abuzează de calitatea sau de influenţa pe care i-o conferă funcţia îndeplinită la locul de muncă. Cu alte cuvinte este o formă de discriminare sexuală care umbreşte dreptul unei persoane de a lucra într-un mediu liber de avansuri sexuale nedorite sau necuvenite şi liber de presiuni de ordin sexual.

Exemple de avansuri sexuale:

- afişarea (etalarea) de materiale sexuale;
- bancuri, glume sexuale;
- comentarii de natură sexuală asupra înfăţişării cuiva;
- ameninţări;

- fluierături sau gesturi sexuale;
- repetate solicitări de a ieşi cu o persoană de sex opus;
- contacte fizice.

Toate formele de hărţuire sexuală sunt ilegale şi adesea însoţesc comiterea unei infracţiuni, ca de exemplu:

- O ofertă de compensare în schimbul unor gratificaţii sexuale poate fi considerată o formă de dare de mită.
- Angajarea în hărţuire sexuală, în detrimentul prestaţiei la locul de muncă, poate constitui o neglijare a îndatoririlor de serviciu.
- Atingerea unei persoane într-o manieră necuvenită ar putea constitui o formă de agresare.

Activităţile ce se întreprind pentru administrarea probelor diferă de la caz la caz, organele însărcinate cu rezolvarea cauzelor şi lămurirea problemelor referitoare la aceste infracţiuni au obligaţia de a efectua percheziţia, fie domiciliară, fie la sediul firmei sau unităţii unde se presupune că s-ar fi consumat actul infracţional.

Se urmăreşte, în ambele situaţii, descoperirea de elemente materiale ce conţin urme ale infracţiunii, care au folosit la săvârşirea acesteia sau care ar fi trebuit să fie folosite, dar care, din varii motive, nu au mai avut o astfel de destinaţie. Aceste materiale pot fi, după caz: înscrisuri, obiecte sau valori care pot ajuta la probarea infracţiuni.

Această activitate se va desfăşura în conformitate cu prevederile articolelor din codul de procedură penală.

Aspecte specifice privind efectuarea percheziţiei în cazul infracţiunilor comise la regimul armelor, muniţiilor şi materialelor explozive

Percheziţia – fie domiciliară, fie la locul de muncă – urmăreşte descoperirea armelor, muniţiilor şi materiilor explozive deţinute fără drept, a armelor şi muniţiilor confecţionate ori a anumitor piese ce urmau a fi asamblate într-o armă, a materiilor explozive fabricate sau prelucrate a diferitelor utilaje, aparate, instrumente etc., ce au servit ori erau destinate să servească confecţionării armelor, fabricării sau prelucrării materiilor explozive.

Uneori, percheziţia vizează şi descoperirea produsului infracţiunii folosite prin folosirea armelor de foc, în special al vânatului sau peştelui obţinut prin acte de braconaj, a arborilor sau cioatelor scoase cu ajutorul explozibilului. De asemenea, cu ocazia pregătirii acestei activităţi nu trebuie să se omită căutarea şi descoperirea unor înscrisuri ce dovedesc provenienţa armelor, muniţiilor şi materiilor explozive.

În cazul acestor infracţiuni, pe lângă faptul că percheziţia trebuie să se efectueze numai pe bază de autorizaţie, este necesar ca organele de urmărire penală să cunoască în prealabil locurile sau posibile locuri de ascundere a armelor, muniţiilor sau materiilor explozive, ţinând cont de toate particularităţile cauzei şi caracteristicile imobilelor de percheziţionat .

Cu ocazia percheziţiei trebuie acordată atenţie unor lucruri cum ar fi: pereţii, tocurile uşilor, duşumeaua, obiectele de mobilier, scările şi balustradele

acestora, grupurile sanitare, instalaţia electrică etc., precum şi anexele imobilului – pod, grajd, şură, hambar ş.a. – şi terenul înconjurător.

Totodată, trebuie observat modul în care au fost ambalate şi conservate armele, muniţiile şi materiile explozive descoperite. De exemplu, dacă acestea au fost ambalate în ziare se va menţiona publicaţia, data apariţiei, ele constituind cel puţin un indiciu cu privire la data când făptuitorul a intrat în posesia lor, le-a ambalat, a umblat cu ele; ziarele, hârtia şi celelalte ambalaje trebuie conservate cu grijă, de pe acestea putând fi prelevate urme papilare aparţinând persoanei la care au fost descoperite, în felul acesta înlăturându-se eventualele susţineri ale făptuitorului cu privire la faptul că nu avea cunoştinţă despre existenţa celor descoperite la percheziţie. Regulile privind descrierea, manipularea şi transportul armelor, muniţiilor şi materialelor explozive trebuie respectate cu stricteţe, atât pentru înlăturarea posibilităţii distrugerii unor urme şi microurme, cât şi pentru prevenirea producerii accidentelor. De asemenea, trebuie reamintită obligativitatea efectuării percheziţiei corporale, aceasta fiind condiţia esenţială pentru trecerea la desfăşurarea percheziţiei domiciliare.

Reguli tactice de efectuare a percheziţiei în cazul infracţiunilor de trafic şi consum ilicit de droguri – Producţia şi traficul ilicit de droguri reprezintă una din formele cele mai active de manifestare a crimei organizate transnaţionale. Profiturile obţinute din această activitate ilicită, care depăşesc cu mult unele afaceri legale, au făcut ca, pe lângă organizaţiile mafiote tradiţionale, să apară zeci şi sute de grupări şi bande criminale care pun în prim planul preocupărilor lor producţia şi traficul de droguri. îngrijorător este faptul că, în unele ţări, aceste activităţi se desfăşoară sub privirile îngăduitoare ale autorităţilor, context în care organizaţiile criminale posedă mii de hectare de pământ arabil pentru culturile de plante opiacee, angajaţi pentru întreg procesul de fabricare a drogurilor, grupuri de protecţie, specialişti în domeniul chimiei, informaticii, economico-financiar şi întreaga logistică, inclusiv minisubmarine şi elicoptere necesare derulării activităţilor lor infracţionale .

Traficul ilicit de droguri reprezintă un întreg mecanism ce implică producţia, comercializarea, transportul, distribuirea şi vânzarea. Acţiunile organelor judiciare specializate în lupta antidrog trebuie să vizeze în mod sistematic toate stadiile activităţii ilicite ce se desfăşoară în interiorul reţelelor de traficanţi. Cercetările întreprinse trebuie să nu se limiteze la reţinerea sau arestarea unui singur traficant şi la confiscarea drogurilor deţinute de acesta, obiectivul fiind destrămarea întregii reţele de distribuţie a drogurilor, luciu ce nu se poate realiza decât dacă este probată activitatea infracţională a tuturor persoanelor implicate în reţea.

La nivel naţional, competenţa exclusivă de cercetare şi efectuare a urmăririi penale în cazul infracţiunilor de trafic şi consum ilicit de droguri, aparţine procurorilor specializaţi din cadrul Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism (DIICOT), care dispun efectuarea actelor de cercetare penală prin ofiţerii şi agenţii de poliţie judiciară special desemnaţi în acest scop de către Ministrul Internelor şi Reformei

Administrative, cu avizul favorabil al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie. Competenţa de a judeca în primă instanţă aceste infracţiuni revine tribunalului.

În activitatea de anchetare a infracţiunilor de trafic şi consum ilicit de droguri, atunci când există indicii privind existenţa drogurilor ascunse în anumite locuri, a traficanţilor sau consumatorilor de droguri care se sustrag de la urmărire sau sunt căutaţi de organele judiciare, se procedează la efectuarea de percheziţii domiciliare. Totodată percheziţia se efectuează atunci când există indicii că într-o locuinţă s-a comis sau se pregăteşte comiterea unei infracţiuni legate de droguri .

În acest scop, se impune obţinerea unei autorizaţii de percheziţie emisă de judecător la adresa unde urmează a se efectua percheziţia, pentru evitarea aspectelor negative din partea persoanelor percheziţionate. Dacă procurorul nu poate participa la efectuarea percheziţiei, el va delega în scris organele de poliţie cu efectuarea percheziţiei, întrucât infracţiunile de trafic şi consum ilicit de droguri sunt de competenţa exclusivă a procurorului.

Momentul efectuării percheziţiei trebuie ales cu grijă, aceasta efectuându-se, de regulă, atunci când cercetările ajung în stadiul în care există convingerea că se vor putea obţine maximum de probe .

Cunoaşterea persoanei ce urmează a fi percheziţionată capătă o semnificaţie cu totul aparte. Obţinerea unor date privitoare la modul de viaţă, locurile pe care le frecventează, persoanele în compania cărora este semnalată, pasiunile sau viciile devine, în aceste cazuri, obligatorie.

Practica judiciară a scos în evidenţă faptul că locurile unde se desfăşoară activitatea ilicită sunt amplasate în zone ferite de priviri indiscrete, iar cei puşi să păzească astfel de locuri, uneori adevărate armate, nu ezită să folosească violenţa împotriva persoanelor străine de activitatea care se desfăşoară în aceste veritabile „laboratoare ale morţii albe". Din aceste motive, apropierea de locul unde urmează să se facă percheziţia implică, pe lângă o pregătire minuţioasă, şi măsuri capabile să anihileze acţiunile de împiedicare a pătrunderii în locul respectiv. Trecerea la efectuarea percheziţiei trebuie să se facă numai atunci când scopul acesteia nu poate fi realizat prin alte activităţi de urmărire penală .

Se impune ca organele judiciare să efectueze o supraveghere prealabilă a zonei, iar pătrunderea în locuinţă trebuie să fie rapidă, pentru a nu da posibilitatea persoanelor care se găsesc acolo să fugă, să arunce sau să ascundă drogurile sau alte mijloace de probă importante în cauză (bani, înscrisuri, obiecte etc.).

Percheziţiile efectuate de organele judiciare în cazul săvârşirii infracţiunilor la regimul drogurilor vizează atingerea următoarelor obiective:

- descoperirea de droguri sau produse ori substanţe toxice;
- descoperirea de instalaţii sau aparatură folosite pentru producerea, condiţionarea sau experimentarea drogurilor;
- descoperirea de materii prime sau produşi intermediari, inclusiv substanţe folosite la producerea şi rafinarea drogurilor;

- prinderea unor traficanţi de droguri care se ascund într-un anumit loc;
- identificarea şi ridicarea unor înscrisuri privitoare la modul de procurare a drogurilor, provenienţa acestora, persoanele implicate;
- descoperirea unor bunuri sau valori obţinute în urma valorificării drogurilor provenite din traficul ilicit;
- descoperirea altor bunuri sau valori deţinute contrar dispoziţiilor legale în vigoare: arme, muniţii, materiale explozive, monede falsificate.

După pătrunderea în locuinţă, declinarea calităţii şi prezentarea autorizaţiei de percheziţie, organele judiciare vor identifica şi percheziţiona corporal toate persoanele găsite în locuinţă. Este obligatorie efectuarea percheziţiei corporale, deoarece asupra celor implicaţi în traficul de droguri pot exista atât o parte din drogurile ce fac obiectul traficului ilicit, cât şi arme albe ori de foc, sau substanţe cu care, la prima ocazie favorabilă, aceştia nu vor ezita să-i atace pe cei care îi percheziţionează. De foarte multe ori, consumatorii de droguri îşi plasează dozele cu drog („bilele" cu heroină) în cavitatea bucală, sub limbă, iar în momentul percheziţionării de organele judiciare, aceştia înghit drogurile, acest fapt putându-le fi fatal.

În cazul în care există indicii temeinice că o persoană transportă droguri ascunse în corpul său, pe baza consimţământului scris, organul de urmărire penală dispune efectuarea unor examene medicale, în vederea depistării acestora. În caz de refuz se va solicita autorizarea procurorului, care va menţiona şi unitatea medicală ce urmează să efectueze aceste investigaţii medicale .

Actele consemnând rezultatul investigaţiilor medicale, precum şi cele privind modul în care acestea s-au efectuat se transmit de îndată procurorului sau, după caz, organului de urmărire penală care le-a solicitat.

Dacă la locul efectuării percheziţiei sunt găsiţi toxicomani, care datorită consumului unor cantităţi mari de droguri consumate sunt într-o stare gravă, sevraj, etc. acestea sunt transportate de urgenţă la spital în vederea acordării ajutorului medical de specialitate, nu înainte de a fi identificată, făcându-se menţiune în procesul verbal despre starea în care a fost găsită la locul efectuării percheziţiei şi măsurile luate.

Se percheziţionează toate locurile pretabile ascunderii drogurilor, anexele, împrejurimile, se caută amănunţit, verificările extinzându-se la vehicule şi zonele învecinate. Dacă percheziţia are loc la curte, este indicat ca organele judiciare să folosească câinii dresaţi pentru detectarea drogurilor, pentru că locurile de disimulare ale acestora sunt diverse.

Substanţele sau produsele ridicate, ambalate şi sigilate în mod corespunzător trebuie trimise cu operativitate la laboratoarele de specialitate de analiză a drogurilor, pentru a stabili dacă acestea conţin sau nu substanţe stupefiante. Analiza acestora este impusă de faptul că unele substanţe pot fi confundate cu medicamentele de uz general care au aceeaşi formă, mărime sau culoare iar unele dintre produsele farmaceutice, deşi conţin acelaşi stupefiant,

apar în comerţ sub denumiri diferite, în funcţie de firma şi ţara în care au fost produse.

Cu ocazia efectuării percheziţiei, odată cu substanţele stupefiante pot fi descoperite şi ridicate şi alte corpuri delicte, precum seringile şi fiolele folosite sau care conţin urme de drog, vasele suspecte că au conţinut droguri, resturi de ţigări, precum şi înscrisuri ce au legătură cu cauza cercetată.

Droguri descoperite în urma efectuării percheziţiei de către organele judiciare – În cercetarea infracţiunilor de trafic şi consum ilicit de droguri se ivesc deseori situaţii când, pentru lămurirea unor împrejurări ale cauzei, este necesară ridicarea unor obiecte şi înscrisuri ce au legătură cu acţiunile întreprinse pentru comiterea infracţiunii. Dintre înscrisurile ce pot servi la aflarea adevărului în acest caz amintim:

- reţetele cu timbru sec în care sunt menţionate diagnostice ireale;
- caietele pentru evidenţa folosirii formularelor cu timbru sec;
- registrele pentru evidenţa mişcării produselor şi substanţelor stupefiante în farmacii;
- actele de însoţire a transporturilor unor asemene produse sau substanţe stupefiante şi ordinele de transport emise de conducerea unităţii;
- procesele-verbale de distrugere a produselor şi substanţelor toxice sau stupefiante devenite necorespunzătoare din diverse motive;
- procesele-verbale de restituire către farmacii a stupefiantelor neconsumate;
- evidenţa toxicomanilor comunicată de unităţile sanitare;
- alte evidenţe specifice;
- documentele întocmite cu prilejul intrării-ieşirii din ţară a persoanelor cercetate pentru trafic de droguri, inclusiv înscrisurile din care rezultă data intrării pe teritoriul naţional, punctul de frontieră, durata vizitei;
- diferite însemnări în agende telefonice sau carnete ale persoanelor percheziţionate

Alături de procesul-verbal, ca mijloace tehnice de fixare a rezultatelor percheziţiei se mai folosesc fotografierea şi înregistrarea pe bandă videomagnetică a drogurilor, persoanelor percheziţionate, a locuinţei, etc.

7.9. Fixarea rezultatelor percheziţiei şi valorificarea acestora în activitatea de urmărire penală

Principalul rol al procesului-verbal întocmit cu ocazia percheziţiei este de a oferi procurorului sau judecătorului dovada faptului că, pe parcursul desfăşurării percheziţiei, organul judiciar care a condus-o a respectat toate drepturile celui sau celor la care se aflau bunurile sau înscrisurile respective. Cenzurarea de către magistrat a modului de efectuare a percheziţiei, ca urmare a citirii procesului-verbal aferent, se poate manifesta prin decizia acestuia că organul de cercetare a apreciat greşit că un anumit obiect (sau înscris) descoperit poate sau nu să constituie mijloc de probă, ori că un înscris poate fi ridicat în copie sau în original, el putând să dispună refacerea percheziţiei, sau înapoierea obiectului sau înscrisului respectiv .

Rezultatul percheziţiei se fixează prin proces-verbal, precum şi prin fotografii, schiţe ori înregistrare – ca anexe ale procesului-verbal.

Ca mijloc principal de fixare a rezultatelor percheziţiei, procesul-verbal trebuie încheiat la locul percheziţiei, imediat după terminarea acestei activităţi, cu respectarea cerinţelor legale a regulilor de tactică criminalistică.

Procesul-verbal de percheziţie trebuie să cuprindă:

● anul, luna, ziua şi localitatea unde s-a efectuat activitatea;

● calitatea, numele, prenumele şi unitatea din care fac parte cei ce au efectuat percheziţia;

● numele, prenumele şi unitatea din care fac parte celelalte persoane participante – specialişti, apărător;

● temeiul legal al percheziţiei – autorizaţia procurorului sau consimţământul scris al persoanei;

● datele de identificare ale martorilor asistenţi;

● adresa la care se găseşte locul percheziţionat;

● datele de identificare a percheziţionatului ori a persoanei în prezenţa căreia s-a desfăşurat activitatea;

● menţiune despre legitimarea organului de urmărire penală, arătarea scopului şi prezentarea autorizaţiei;

● menţiune despre solicitarea adresată percheziţionatului de a preda obiectele, înscrisurile sau valorile ce interesează cauza şi consemnarea răspunsului acestuia;

● menţiune despre configuraţia locuinţei, cu indicarea numărului de încăperi, a destinaţiei acestora, a dependinţelor, precum şi a persoanelor care le folosesc în exclusivitate sau în comun;

● locurile percheziţionate şi activităţile de căutare desfăşurate;

● obiectele, înscrisurile sau valorile descoperite, locurile şi modurile cum au fost găsite;

● menţiune despre valorile sau obiectele ridicate, cu precizare expresă că, în afara acestora nu s-a mai ridicat altceva din locuinţa percheziţionatului;

● menţiune despre faptul că obiectele sau valorile au fost prezentate percheziţionatului şi persoanelor prezente, primul semnându-le pentru neschimbare;

● menţiune despre obiectele lăsate în păstrare percheziţionatului sau a custodelui – cu toate datele de identificare – precum şi a faptului că li s-a adus la cunoştinţă obligaţiile ce le revin şi consecinţele legale care decurg din nerespectarea acestora;

● celelalte mijloace de fixare folosite;

● ora începerii şi ora terminării percheziţiei, precum şi condiţiile în care s-a desfăşurat aceasta;

● menţiune despre eventualele pagube produse cu ocazia percheziţiei, cu precizarea motivelor care le-au determinat;

● obiecţiile percheziţionatului sau a persoanei care l-a reprezentat şi observaţiile celorlalte persoane (martori asistenţi, apărător, specialişti etc.), atât

cu privire la modul cum s-a efectuat percheziţia, cât şi cu privire la cele consemnate în procesul-verbal;

● numărul de exemplare în care s-a încheiat procesul-verbal şi destinaţia acestora;

● semnăturile organului de urmărire penală, a martorilor asistenţi, a persoanei percheziţionate, a apărătorului şi a celorlalte persoane participante – pe fiecare pagină şi la sfârşit.

Procesul-verbal de fixare a rezultatelor percheziţiei trebuie să fie redactat clar, să redea cu fidelitate activitatea desfăşurată, şi rezultatele obţinute. Atenţie deosebită trebuie acordată descrierii detaliate a obiectelor, înscrisurilor şi valorilor ridicate, pentru a putea fi oricând individualizate, precum şi a locurilor şi modurilor în care au fost ascunse.

Fixarea prin fotografiere. Fotografierea este un procedeu tehnic deosebit de valoros nu atât prin caracterul său ilustrativ, ci mai ales prin obiectivitatea şi precizia cu care sunt redate caracteristicile obiectelor, precum şi a ascunzătorilor în care au fost descoperite.

Fotografia de percheziţie se apropie mult de fotografia executată cu prilejul cercetării la faţa locului, ea trebuind să îndeplinească aceleaşi cerinţe de ordin tehnic şi metodic.

Astfel, pentru a fi cât mai sugestivă, fotografia de percheziţie va fixa, în ordine, imaginea de ansamblu a locului percheziţiei, fotografiile schiţe ale încăperii sau spaţiului în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, precum şi fotografiile de detaliu ale acestora, a ascunzătorilor sau ale modului de camuflare, în scopul punerii în evidenţă a caracteristicilor de identificare.

Pentru a uşura înţelegerea mai exactă a imaginilor, raportată la menţiunea din procesul-verbal, în ipoteza descoperirii mai multor obiecte în diverse locuri, este indicat să se procedeze la fotografierea şi indicarea acestora cu numere existente ia trusa criminalistică. Fotografiile care redau imaginea obiectelor şi înscrisurile ce nu sunt ataşate la dosar vor fi vizate, ştampilate şi incluse în dosar, sub forma unor planşe.

Înregistrarea pe bandă videomagnetică. Înregistrările video, ca şi filmarea, sunt modalităţi tehnice de fixare a rezultatelor percheziţiei (care se dovedesc superioare fotografierii), modalităţi devenite, în prezent, aproape indispensabile surprinderii de secvenţe, de momente-cheie ale unor percheziţii dificile, efectuate în cazuri deosebite, complexe. Înregistrarea video va reda mai exact, complet, sub o formă dinamică, cele mai semnificative aspecte ale percheziţiei şi, mai ales, imaginea obiectelor ori înscrisurilor cu toate caracteristicile din chiar momentul descoperii lor. Acesta nu exclude, însă, efectuarea de fotografii judiciare.

Desenul-schiţă. Schiţele efectuate vor cuprinde locul percheziţiei, în întregime, indicându-se punctele în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, într-o manieră asemănătoare schiţei efectuate cu ocazia cercetării la faţa locului.

Fixarea prin intermediul desenului-schiţă îşi găseşte utilitatea atât în cazul percheziţionării unor suprafeţe mari de teren, cât şi a unor locuri închise, cu o compartimentare complicată, greu de descris în procesul-verbal sau de fixat prin fotografiere. De exemplu, este necesar să se execute schiţa unor încăperi construite prin modificarea zidurilor, în scopul ascunderii persoanelor care se sustrag de la urmărirea penală sau de la executarea pedepsei, a unor depozite de arme, de produse toxice, stupefiante etc.

ANEXE

ANTET

C Ă T R E,
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ..............................

În interesul cercetărilor care se efectuează în dosarul de urmărire penală nr...../...... privind pe ...., învinuit de săvârşirea infracţiunii de ...., prevăzută de art. .... din ...., vă rugăm să autorizaţi efectuarea unei percheziţii la domiciliul/reşedinţa numitului .... din ...., str......., nr.........., bloc....., scara......, etaj......., apart......, judeţul/sectorul..........

Din datele existente în cauză rezultă că la domiciliul/reşedinţa menţionat(ă) s-ar afla.............

Înaintam, o dată cu prezenta şi dosarul de urmărire penală nr......./........

ŞEFUL POLIŢIEI
....

ANTET

AUTORIZAŢIE DE PERCHEZIŢIE
Nr.______ din ______________

În baza încheierii motivate nr.______ din ______________, pronunţată în camera de consiliu se autorizează efectuarea percheziţiei domiciliare la ______________________ din ______________, str.__________, nr._________.

Percheziţia domiciliară se va efectua de către organele ______________, cu respectarea dispoziţiilor articolelor 101, 103-108 si 111 Cod procedură penală.

Prezenta autorizaţie este valabilă ____ zile.

JUDECĂTOR,
____

ANTET

PROCES-VERBAL
de percheziţie domiciliară

Anul............, luna.................., ziua..............., în..........................
....,...
....
(gradul, numele şi prenumele) (gradul, numele şi prenumele)
.... din
....
(gradul, numele şi prenumele) (organul de poliţie)

Fiind în continuarea cercetărilor în dosarul de urmărire penală nr...../......... şi având în vedere autorizaţia nr....... din....... emisă de Judecătoria.......... prin care se autorizează efectuarea unei percheziţii la domiciliul/reşedinţa numitului.. din ...., str........., nr........, bloc.........., scara...., etaj......, apart........, judeţul/sectorul........, astăzi, data de mai sus, ne-am deplasat la adresa menţionată unde, în prezenţa martorilor asistenţi:

1.................., în vârstă de .....ani, de profesie, locul de muncă............, posesor al BI/CI, seria..... nr............, eliberat de ...., domiciliat în.........., str............., nr......, bloc....., scara......, etaj......., apart......, judeţul/sectorul............

2.................., în vârstă de .....ani, de profesie, locul de muncă..........,

posesor al BI/CI, seria..... nr............, eliberat de ...., domiciliat în.........., str............., nr......, bloc....., scara......, etaj......., apart......, judeţul/sectorul............

am constatat următoarele:

La adresa respectivă am găsit pe..................., fiul lui............. şi al..........., născut la data de............, în localitatea.........., judeţul........., posesor al BI/CI, seria..... nr.........., eliberat de ...., proprietar/chiriaş al imobilului şi pe.....

După ce ne-am legitimat şi am arătat scopul sosirii noastre în locuinţă, prezentând autorizaţia de percheziţie i-am solicitat numitului.................. să predea toate obiectele, înscrisurile sau valorile ce au legătură cu cauza ori pe care le deţine contrar dispoziţiilor legale în vigoare.

Organ de cercetare penală Martori asistenţi Percheziţionat
.... 1.................... ....
.... 2...................

În prezenţa martorilor asistenţi, apărătorului şi interpretului, acesta declară că nu deţine nici un fel de bunuri, valori sau înscrisuri, din cele solicitate de organele de poliţie.

În continuare am trecut la efectuarea percheziţiei domiciliare, rezultatul fiind după cum urmează.

Locuinţa percheziţionată se compune din ...... camere şi .... dependinţe/anexe, respectiv........., fiind folosite în exclusivitate de numitul.................. şi de familia sa.

În urma controlului efectuat în camerele şi dependinţele/anexele menţionate au fost descoperite următoarele:

....

Organ de cercetare penală Martori asistenţi Percheziţionat
.... 1.................... ....
.... 2...................

ANTET

Proces-verbal de percheziţie a sistemelor informatice

Anul.........luna.........ziua.......în...
.din....................................(organul de cercetare penală)

Azi data de mai sus, în baza autorizaţiei de percheziţienr...........din................emisă de către...................................în dosarul nr............ al ...., am procedat la percheziţionarea cu ajutorul programului informatic................,a unui laptop ridicat de la numitul..............................în prezenţa învinuitului..........................şi a martorilor asistenţi ...., am desfăşurat următoarele activităţi:

Am procedat la desigilarea unei pungi din material plastic, în care a fost identificat un laptop marca.............model..............seria................., din care a fost demontat un harddisk marca .... seria .... capacitate....... GB, ocazie cu care participanţii la percheziţie nu au de făcut obiecţii sau observaţii cu privire la integritatea sigiliului aplicat.

Am procedat la efectuarea unei percheziţii informatice parţiale a harddisk-lui în cauză, urmând ca la o dată ulterioară să fie efectuată percheziţia informatică completă.

În timpul percheziţiei informatice datele existente pe mediile de stocare a datelor percheziţionate, nu au fost alterate în nici un fel.

La sfârşitul percheziţiei, harddisk-ul marca..................seria .... capacitate .... a fost remontat în laptop-ul marca ...., din care a fost demontat iniţial, iar acesta din urmă a fost sigilat, într-o pungă din material plastic, cu sigiliul MAI nr......... şi semnătura olografă a învinuitului şi martorilor asistenţi.

Învinuitul şi martorii asistenţi nu au de făcut obiecţii cu privire la percheziţia informatică şi nici cu privire la cele menţionate în prezentul proces-verbal.

Percheziţia a început la ora....... şi s-a terminat la ora............

Pentru care am încheiat prezentul proces-verbal în 2 exemplare, din care un exemplar a fost înmânat învinuitului....................

ORGAN DE POLIŢIE, MARTORI ASISTENŢI, ÎNVINUIT,

Anexa I

BIBLIOGRAFIE

1. Constituţia României.
2. Codul penal.
3. Codul de procedură penală.
4. Codice de procedura criminale, Tipografia Cesar Bolliac, 1865.
5. Codul de procedură penală Carol al II-lea, Atelierele de tipografie Văcăreşti,
6. Bucureşti, 1939.
7. Proiectul de Cod de Procedură Penală din 2.12.2008
8. OUG nr.195/2002 privind circulaţia pe drumurile publice.
9. Bercheşan Vasile Cercetarea penală. Îndrumar complet de cercetare penală, Editura Icar, Bucureşti, 2002.
10. Aioniţoaie C., ş.a. Curs de tactică criminalistică, vol. I şi II, Academia de Poliţie "AI. Cuza", Bucureşti, 1983.
11. Bianu E.Tactica şi tehnica percheziţionării, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1941.
12. Boroi A.runcuciderea şi uciderea din culpă, Editura M.I., 1992.
13. Ciopraga A. Criminalistica - Tratat de tactică, Editura Gama, Iaşi, 1996
14. Dongoroz V. ş.a.Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român, vol. I, Editura Academiei Române, 1975.
15. Golunski S.A.Criminalistica, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961.
16. Ioan Dascalu ş.a, Percheziţia judiciară, Editura Sitech, Craiova, 2008
17. Loghin O, Filipaş A.Drept penal român, Partea Specială, Editura Şansa S.R.L., Bucureşti, 1992.
18. Mircea I. Criminalistica, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1999
19. Ratinov A. R. Percheziţia şi ridicarea de obiecte, Editura de Stat pentru literatură judiciară, Moscova, 1961.
20. Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal,Editura Junimea, Iaşi, 2002.
21. Stancu E. Criminalistica, Ed. Actami, Bucureşti, 1999
22. Stancu E. Tratat de criminalistică, Ediţia a Ill-a revăzută şi adăugită, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2004
23. Stancu E. Tratat de criminalistică, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 2007.